

La Vie Parisienne

איש ומקל הולכים לטיול

משה גביש

הוצאת סונאל
Sonel Publishing

הספר יוצא לאור במהדורה פרטית ואינו למכירה
© 2019, כל הזכויות שמורות

הקובץ המונח לפניך הוא אסופה חלקית של מיילים שנשלחו על פני מספר שנים, רובם על ידי ומקצתם על ידי אחרים. כך גם לגבי השירים שבין המיילים, שהם השיירים שנותרו בקופסה האמוצה. לשירים אין בהכרח קשר למיילים ביניהם הם מופיעים, כמו Sorbet או Coup Du Milieu המפרידים בין המנות בארוחה אך טעמם בדרך כלל שונה מטעם המנה שהוגשה לפנייהם או אחריהם.

למרבית הטקסט יש קשר ישיר לפריס ובמקום בו הקשר אינו גלוי לעין מדובר בכתובים שנכתבו בפריס, או נשלחו ממנה או אליה.

הסדר בו מופיעים הקטעים אינו בהכרח סדר כתיבתם. השמות הצרפתיים כתובים בדרך כלל בשפת המקור בפעם הראשונה בה הם מופיעים. שמות לועזיים אחרים מופיעים בדרך כלל בעברית. לא תמיד הכלל נשמר.

המיילים מובאים ללא שינוי של ממש בכתבתם, בסגנונם ובתכנם. ככה זה במיילים. אני גם יודע שלא בא פסיק לפני ו' חיבור, אבל כך כתבתי וכך זה נשאר למגינת ליבה של העורכת. אין לראות בספר מדריך שיש להסתמך עליו, שהרי למה לחפש את האמת אם אפשר לבדות אותה? זכרי את שאמר מארק טוויין: "הזזתי מדינות וערים ממקומן כדי שיתאימו לסיפורים".

כמו תומס וולף הכנתי רשימה של כל הספרים שלא קראתי, המאכלים שלא טעמתי, האמנות אותה לא חויתי והארצות בהן לא ביקרתי. בפריס סימנתי V על חלק לא מבוטל מהרשימה. על רבי יהודה הנשיא, שהיה ידוע ברצינותו ובחוסר חוש ההומור שלו, נאמר כי "יום שרבי יהודה הנשיא מחייך בו, פורענות באה לעולם". הספר הזה הוא אמצעי זוטא למנוע פורענות מן העולם. אבל לא לטעות, יש בו גם קטעים רציניים. נתן אלטרמן, שתרגמתי לך מקצת משיריו אמר: "לא כל המסופר חשוב, והרבה מן החשוב חסר". כך בוודאי בקובץ זה.

תודה על הכל, כאן ובכלל.
משה

תודה מיוחדת לשרי על היזמה ועל העריכה.

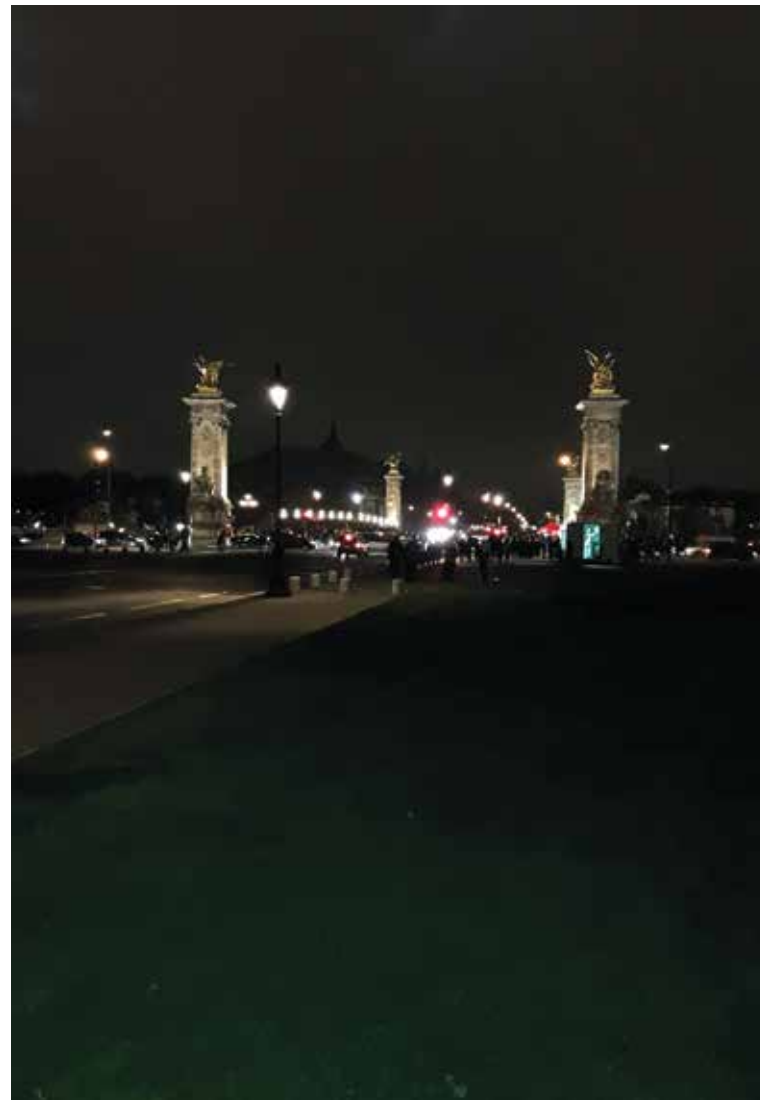
מייל 1

פריס היא העיר באפור לא רק בשיר של נעמי שמר

בתקופה הזו של השנה הכול אפור; השמיים, האור, האוויר, הבגדים של האנשים, הבניינים. האורות החמים של בתי הקפה והבראסרי משובצים באפור כמו תכשיטים. פריס מראה שגם בגוון הזה היא עדיין יפהפייה והיא לא צריכה בגדים צבעוניים ובוודאי לא אופנתיים כדי שנהאב אותה. באולם הקטן של ה־Grand Palais מוצגת תערוכה של הבוהמיינים בציור, בשירה ובמוסיקה. גם של אלה המקוריים, הצוענים, וגם של האמנים של המאה התשע עשרה שהלכו בעקבותיהם ונקראים על שמם.

התערוכה נעה במקום ממרכז אירופה ועד Montmartre ובזמן מ־Georges de La Tour במאה השבע עשרה ועד Picasso במאה העשרים. הציורים מראים את אורח החיים הצועני, הנודים, הגדת עתידות, מחול ונגינה, ואפילו גרסאות שונות לקדושים. התערוכה מלווה במוסיקה צוענית ועל הקירות וליד התמונות מוצגים שירים ופואמות של משוררים צוענים וגם כאלה של Rimbaud, Verlaine ואחרים, הכותבים על המסע הגדול שהוא חייהם של הצוענים.

אמנים בפריס בשנות השלושים של המאה התשע עשרה, ציירים, משוררים וסופרים, ראו במיעוט הצועני סמל לרוח מרדנית, לדחייה של העולם הבורגני ולנעורים, ועיצבו את

חייהם בהתאם. חיי בוהמה של מיעוט שאינו מקבל מוסכמות, חי בעוני מתוך הכרה וקובע קווים חדשים לאמנות. כל אלה במסדרונות הצרים של התערוכה.

בערב, הופעה של שירי Serge Gainsbourg בתיאטרון Monfort המודרני מאוד ובכל זאת יפה (בגילי מודרני ויפה לא תמיד הולכים ביחד). אני אוהב הופעות במקומות של שולחנות ושתייה ולא רק כסאות בשורות צפופות. "ערב שירי" יכול להיות מעמסה קשה, כשמדובר בחיקוי חיוור למוסיקה שאוהבים. כאן הייתה הופעה כזו שבעצימת עיניים חשבת שהוא עצמו שר גם היום. הילד הנורא של הזמר הצרפתי, שהכניס ג'אז ופופ לשנסון, עישן ושתה ללא חשבון, כתב שירי עצב, שירי קצב, שירי פרובוקציה ושירים ארוטיים לעצמו ולאחרים, שאוזניו ואפו היו גדולים עליו בכמה מספרים, שרפק את הקריירה של France Gall כשכתב עבור ילדה צעירה שיר על סוכרייה על מקל והיא הבינה רק בדיעבד שהיא שרה על מציצה ולא על סוכרייה, שהיה עם ושר עם Brigitte Bardot ו-Jane Birkin (כל אחת בנפרד כנראה) את שיר הזיון והגניחות, והיה עם רבות אחרות נוספות ולא רק בשירים. היה טוב.

מייל 2

על מוסיקה, כנסיות ודת בכלל

שעה שאתם עסוקים בסקרים ומוסיפים מנדטים לגומות החן של נפתלי בנט ולשיער השובר של נתניהו, אנו היינו אתמול בכנסיית Saint Roch, בהופעת גוספל מרשימה. חברי הלהקה עטו גלימות כתומות, השירה לוותה בתנועות המתבקשות, ולמרות קטעי הקישור שניסו לקרב אותנו לישו, וההבטחות שאם נאהב אותו הוא יקל עלינו בעולם הזה ויבטיח לנו מקום בעולם הבא, אהבנו. גם הקלידים והסקסופון שליוו את הבנות המלאות ואת הגברים המסוקסים תרמו להופעה, שנמשכה כמעט שעהיים בכנסייה היפהפייה.

בפריז קרוב למאתיים כנסיות קתוליות, עוד עשרות כנסיות פרוטסטנטיות, וכמובן בתי כנסת, מסגדים ומרכזי דתות אחרות למכביר. מעבר ליעוד המקורי (למעט המסגדים ההולכים ורבים הרי שבשאר מקומות התפילה מתמעטים המאמינים) משמשות הכנסיות, חלקן בנות מאות שנים, מוקדי משיכה לתיירים, המבנים עוטי ההדר, התקרות המגולפות, החלונות הצבעוניים, הפסלים, התמונות ושאר שכיות החמדה בצירוף ההיסטוריה המלווה כל כנסייה, מושכים אליהן מאות אלפים כל שנה.

הכנסיות הן גם מרכזי מוסיקה חשובים בעיר הזאת. בכל יום בשבוע, ובודאי בחגים ובסופי שבוע, יש להערכתך יותר

קונצרטים בכנסיות מאשר בכל האולמות האחרים, והקהל אכן בא וממלא אותן, לעיתים בתשלום ולעיתים בלעדיו. אורגן או פסנתרן בודד, זמרת אופרה או דואט, תזמורות פילהרמוניות כמעט, הרכבים קאמריים, מקהלות מצרפת ומחול, כל מה שקשור במוסיקה דתית או קלסית אחרת.

מרגיז, אבל אלה הביאו אותי למחשבות מוכרות על הדת בישראל, המפלגות הדתיות, התקציבים, הנישואין האזרחיים, חוקי הכשרות, ישראל השלמה נחלת אבותינו, והעובדה שהצלחנו להרחיק אותנו מבתי הכנסת ומהדת האמיתית.

נוצר בקיסר Heinrich IV מגרמניה, באפיפיור Gregorius VII ובהליכה ל־Canossa, שבאה בעקבות המריבות על הסמכות למנות אנשי דת בקיסרות במאה האחת עשרה.

בצרפת חתם François 1er באמצע המאה השש עשרה, על הסכם מינויים עם האפיפיור, ובמקביל רדף וטבח בפרוטסטנטים הראשונים.

מלחמות הדת בצרפת הביאו למותם של רבים, ולאחר השלישית שהסתיימה בחוזה שלום, בוצע ב־1572 ההרג הידוע בכינויו Massacre de la Saint-Barthélemy בו בתקופה קצרה ועל פני כל המדינה נרצחו עשרות אלפי פרוטסטנטים.

כדי למלוך על צרפת המיר Henri IV, הראשון לשושלת בורבון, את דתו לקתוליות, וטבע את מטבע הלשון ששימשה אחר־כ"כ (בהתאמות הדרושות) פוליטיקאים רבים בישראל; "פריס שווה מיסה", דהיינו המטרה מקדשת את האמצעים.

הכול נראה היה טוב לצרפתים עד ההגירה המוסלמית המסיבית לצרפת במחצית השנייה של המאה העשרים. כעת מהווים המוסלמים כ-12% מהאוכלוסייה (כ-7 מיליון) ורבים מהם אינם מראים נטייה להשתלב באורח החיים הצרפתי. בהתאם לכך עבר ב-2004 חוק הבורקה הראשון (בזמן כהונת שיראק כנשיא הרפובליקה) לפיו אסור כל שימוש בסמלי דת, לרבות לבוש דתי, בבתי הספר הציבוריים. ב-2011 עבר חוק הבורקה השני (בזמן כהונת סרקוזי) לפיו נאסר על נשים לעטות בורקה במקומות ציבוריים. לא נכנס כאן להיבטים של בעד ונגד. שפעילי זכויות האדם מצד אחד, והדוגלים בצרפת לצרפתים מצד שני ישברו את הראש. לנו די צרות משלנו עם פסיקות בית הדין הרבני, התבטאויות רבנים על מקומם של נשים ושל מיעוטים, הדתה בבתי הספר, העדר תחבורה ציבורית בשבת ועוד מלוא החופן. נזכר במאמרו של ישעיהו ליבוביץ לפני 50 שנה על הפרדת דת ומדינה, נבוא להצביע בנט וליברמן ונמשיך לשמוע מוסיקה בפריס.

למרות קיומו של מיעוט פרוטסטנטי נכבד, צרפת נשארה תקולית גם לאחר המהפכה שהכפיפה את הכנסייה לממשל. ב-1801 פרסם Napoléon את עדיין הקונסול הראשון את ה-Concordat, בו הכירה הכנסייה הקתולית ברפובליקה שקמה לאחר זו של המהפכה והותר חופש הפולחן בצרפת. אנו היהודים קיבלנו כאן זכויות רבות שלא ניתנו לנו בעבר, והן אף ליוו אותנו לארצות אותן כבש נפוליאון כקיסר. ב-1905 התקבל בצרפת חוק הפרדת הדת מהמדינה לפיו כל אדם חופשי לבחור בדתו, והמדינה אינה מכירה בדת כלשהיא ואינה רשאית להתערב בבחירה האישית.

הקופסה האמוצה

כמו רחוב ללא מוצא
 כמו בניין בהפצצה
 כמו ילדה שלא רוצה
 כך הקופסה האמוצה

כמו גדר ובה פרצה
 כמו זקן זמנו מיצה
 כמו אביון ללא חולצה
 כך הקופסה האמוצה

כמו אילם פיו לא פצה
 כמו נכה במקפצה
 כמו גלגל במריצה
 כך הקופסה האמוצה

כמו גמירה בלי מציצה
 כמו לטבוע בביצה
 כמו פיהוק ביקיצה
 כך הקופסה האמוצה

כמו מבט ללא קריצה
 כמו תינוק פולט קציצה
 כמו אישה לא מרוצה
 כך הקופסה האמוצה

כמו דייג אוצר מצא
 כמו תינוקת אמיצה
 כמו כיווץ אחר ריצה
 כך הקופסה האמוצה

כמו חתול מטיל ביצה
 כמו כלבלב מרכיב פצצה
 כמו חלה בתוך מצה
 כך הקופסה האמוצה

אשראי וטוב לי עד בלי די
 שזו שהיא מרכז חיי
 אינה קופסה בכלל, ודי

מייל 3

מה באמת חשוב בחיים?

לאחר שנסחפתי קצת לכיוונים בלתי רצויים (היסטוריה, דת ומדינה) נחזור היום לעניינים החשובים.

כמה פעמים בשבוע אפשר לאכול סטיק ברוטב פלפל או ברווז קונפי, לאחר מנה ראשונה של כבד אווז בריבת בצל או קוקי סן ז'אק? התשובה – הרבה. אבל צריך גם לגוון. אפשר לעשות את זה במגש של פירות ים על פתיתי קרח (המגש הגדול, עם סרטנים גדולים או לובסטר, ולא רק זה של הצדפות) ב-Pied de Cochon, או ב-Bouillabaisse שלא מהעולם הזה אצל Charlot מלך הצדפות, ועכשיו בחורף גם ב-Lipp עם ה-Choucroute Brasseries שלהם, או ב-Bofinger עם גרסת הדגים לשוקרוט. ה-Brasseries בצרפת הן המקום הנכון לאכול בו, יותר מכל מוסד קולינרי אחר, ואני מתכוון לא רק לאוכל אלא גם לכל מה שסביבו. המראות, הברונזה, הקירות, התקרה, השנדליירים, המלצרים בחליפות ובגינונים המעצבנים בחיקוי ל-Yves Montand בסרט הידוע, יוצרים אוירה שאין דומה לה בשום מקום. קיטש נהדר. כבר אמרתי את זה בעבר, אבל נעים לחזור. גם מסעדות המגישות Fondue או Raclette הן בחירה טובה בחורף.

מסעדות השף כבר לא עושות לי את זה כבעבר, אבל אני שומר גם את האופציה הזו לחזרה אפשרית בעתיד.

כדי לא להישמע גרגרן לא אזכיר עשרות אפשרויות אחרות; פנינות, סיניות, וייטנאמיות, תאילנדיות, קוריאניות (בגרייל עצמי שריחו מלווה את הסועד ימים ארוכים), מסעדות אזור מכול קצווי צרפת (חמאה לעומת שמן זית), איטלקיות, רוסיות, יווניות, טורקיות (שווארמה כבר אמרנו?), הודיות, אפריקאיות, לבנוניות, ספרדיות ודרום אמריקאיות. הס מלהזכיר גם ברים של יינות, פאבים סקוטים ואירים, דוכני סנדוויצ'ים, נקניקיות וקרפים.

במסעדות יש מספר צירופים; מנת היום Plat du Jour שהיא מנה עיקרית המוכתבת על ידי האספקה היומית המשתלמת לבעלים והחשק של הטבח, ה-Formule שהיא מנה ראשונה ועיקרית או עיקרית וקינוח או כל השלוש אך ללא אפשרות בחירה. ה-Menu שהוא מספר מוגבל של אפשרויות בחירה בין מנות ראשונות עיקריות וקינוחים, ו-à la carte שהוא התפריט כולו לבחירתכם.

ועוד לא דיברנו על כל הבשרים השמנים, הרזים והמעושנים במעדניה שבכל פינת רחוב, העופות והחזיר בגרייל, הנקניקים והממרחים מכל סוג ומין, על הגבינות, וכמובן על האוכל המוכן בשווקים, בהם ניתן לקבל את כל האמור למעלה בגירסה עממית שאין פירושה שהיא טובה פחות, בצירוף ריחות וצבעים של כול מה שאפשר להכניס לפה, ועוד יותר. נכון שלפעמים מתעייפים, וממירים את כל אלה במאפייה, מאלה הנמצאות כאן בכל רחוב, באחד מסוגי הלחם או הבגטים הריחניים, הפריכים בחוץ ורכים בפנים, עם חמאה

טובה וקצת גבינה, ולפעמים כדאי אפילו לצרף ירקות טריים (יש כאן גם כאלה שלא ראינו בארץ), אבל מתאוששים מהר וחוזרים לפעילות האמיתית.

כדי להישאר עממי ולא להישמע מתייהר, לא אומר מילה על היינות, אבל תמיד רצוי להשאיר מקום לקינוח קטן אחרי האוכל. המילון של אייל שני לגבי עגבניות קטן לעומת זה המשמש כאן לשמות הקינוחים. אבל אם אנו מלאים ופשוט לא יכולים לדחוס גם קינוח במסעדה, אפשר לטייל קצת ולהתאושש, ואז לעצור באחת מחנויות השוקולד (עם פסלי השוקולד המעוצבים והעטיפות היפות) או במאפייה בה הכול נאפה במקום, לבחור עוגה קטנה (כאן לכל מאפה או קרם שם משלו, המילה "עוגה" קטנה על המבחר) או חופן שוקולדים, או לקטוף אשכול ענבים (דווקא עם חרצנים) בחנות הפירות ולהמשיך בטיול.

עם הרגל שלי קשה לטייל רחוק, וזה מחייב מידי פעם עצירה בבית קפה, הזמנת קפה קטן עם Calvados, Cognac או Armagnac (אם זה בוקר או Pastis), סיגר או מקטרת שממלאים מראש (בחורף לוודא שיש חימום גם בחוץ), לפעמים קצת קריאה בספר (אני בוחר לטיולים ספרים בפורמט קטן) ולהמשיך. ככה זה, גם בחופש צריך להתמיד, כי המתעייפים אינם מגיעים להישגים. על כך תוכלו לשאול את בנט או את אריה דרעי.

במקביל, אינני מזלזל גם בבישול ביתי מהמבחר העצום העומד כאן לרשותנו, ועל כך אולי בפעמים הבאות.

מה בסך הכול רצינו?

אישה קיצית, שמלת פרחים,
הולכת לאיטה
תינוק שמנמן, ראש תלתלים,
מחזיק בשמלטה

השמש רד לו אל הים
מציל על משמרתו נרדם
זוהי שעת בין הערביים
לאספסת שב אפריים.

וגם ובכלל:

אין בלונים בדרום
וגם אין צפירות אדום.
בצפון אין בהלה
התפרקה החיזבאללה.

בעזה יש מוסדות חינוך,
בריאות וגם חשמל
ובקרוב, אינשאללה,
גם יבנה נמל.

ביו"ש שני הצדדים
קרובים להבנות,
כדי לממש את החזון
של שתי המדינות.

בכפרי המיעוטים
יש תכניות בניין ערים,
ואין צורך להקים
בניינים לא חוקיים.

הפליטים לא יגורשו
למדינות שבסיכון
הם יזכו להכשרה,
לעבודה ולשיכון.

בבית הספר, בכיתה
אין לימוד של הדתה.
באוטובוס ישבו נשים
גם מאחור גם מלפנים.

גם נער קט יוכל לספור
כמה יש זכאים לפטור,
וחיילות וחיילים
יחדיו בצה"ל משרתים.

בביקורת הגבולות,
וזוה עניין חשוב,
דעה פוליטית לא
תגרום עוד לעיכוב.

לשירותי הביטחון
יש הוראות קפדניות
שאינן שימוש פוליטי
ואינן סתימת פיות.

ראשי המדינה מופת
לחסכנות ויושר,
ורק רוצים לתת לעם
יותר סיבות לאושר.

כל ראשי הרשויות
לוחמים בשחיתויות.
כל מכרז הוא מלמיליאן
כל מינוי הוא לעניין.

שרת המשפטים
עושה כל מאמץ
ומחזקת את מעמדו
של הבג"ץ.

בכנסת החוקים
הם רק חוקי שוויון
אין סמוטריץ' ולוין,
אמסלם וביטון.

תקציב המדינה
אינו דולף למקורבים.
הוא משמש לתשתיות
ולחיסול הפערים.

הסכום המיועד
לספורט ולתרבות
ניתן בקריטריון
של כושר ואיכות.

וכך נמשיך ונפאר
ונרומם ונהדר
ונשבח עוד ועוד
את עתידנו הוורוד.

שלום כתה א'.

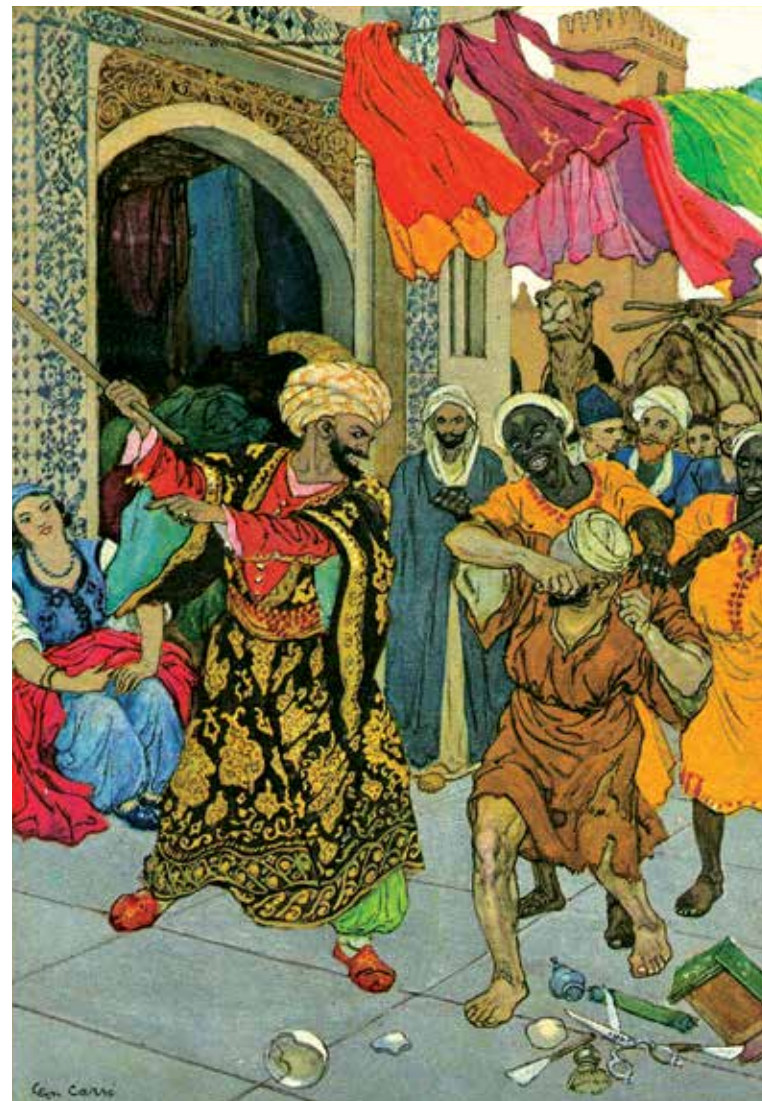
אלף לילה ולילה

אינני יודע אם במסגרת נקודות הציון אליהן מגיעים הישראלים המבקרים בפריס נכלל גם ה־Institut du Monde Arabe הידוע בקיצורו IMA.

המכון שוכן בבניין ענק ודי מכוער באזור המבוקש בגדה השמאלית של פריס, ברובע החמישי בכיכר מוחמד החמישי (מלך מרוקו לשעבר), ממש על נהר הסיין. רואים אותו מכל פינה והיום ביקרתי בו לראשונה. הוא נוסד כחלק מהעבודות הגדולות (Les Grands Travaux) של תשתיות תרבותיות שהגה ובצע נשיא צרפת Mitterrand ובהן Parc de la Villette, Musée d'Orsay, Arche de la Défense, Opéra Bastille, Pyramide du Louvre, Bibliothèque nationale.

מכונים כאלה, של תרבויות עמים זרים, יש כחמישים בפריז, בד"כ בהיקף מצומצם יותר. כאן חשבו שהקמת המכון תשפר את יחסי צרפת – מדינות ערב. במכון גלריות, מוזיאון, ספרייה, אמצעי מחקר, לימודי ערבית ותרבות ערב, אולמות למופעי מסיקה ומחול.

כיום יש במכון שתי תערוכות חדשות, בנוסף למוצגים הקבועים. האחת היא לכבוד היצירה הערבית המודרנית בציור, פיסול וצילום ווידאו. 40 היוצרים הם ילידי 22 המדינות

כחכם. היצירה של הסופר האלמוני תורגמה למרבית השפות ובכל ארץ גם התוכן עבר התאמות. המערב אימץ סיפורת מזרחית והפך אותה לחלק מהאתוס שלו.

כאן רוכזו כשלוש מאות ציורים, חלקם בני למעלה ממאתיים שנה, צבעוניים ומלאי דמיון, מסתלסלים כמו הדמויות והמראות שהם מתארים, וגיבורי הסיפורים קורמים עור וגידים; שחרזדה, הרון אל רשיד, סינדבד, אלדין. תערוכה נהדרת.

חזרתי לאורך הסיין, ביקרתי את ה-Bouquinistes עם קופסאות המתכת הירוקות שלהם, עלעלתי בספרים באנגלית בחנות הספרים שייקספיר הראויה לפרק נכבד משלה, נחתי בקפה הסמוך והמשכתי למוזיאון המשטרה ברחוב Montagne Sainte-Geneviève. על כך אולי בפעם אחרת.

החברות בליגה הערבית, חלקם דרים עדיין בארצות מוצאם וחלקם עקרו לצפון אמריקה או לאירופה. במרבית היצירות אמירה חברתית פוליטית על מצב הנשים בארצו של האמן/אמנית, מהומות ודיכוי, עוני, אפליה (כולל אפליית ערבים בנמלי תעופה בארה"ב). האביב הערבי ותגובת השלטונות לפעילות האסורה. השונות בין היצירות גדולה, אין קשר ממשי בין המוצגים, והתערוכה אינה ממש מרשימה. הייתי בטוח שהסכסוך הישראלי-פלסטיני יתפוס חלק נכבד בעבודות, אך למרות שפלסטין חברה בליגה הערבית (בשם מדינת פלסטין) לא ראיתי יצירות הנוגעות לסכסוך.

התערוכה השנייה במכון אקטואלית פחות אך ציורית ומעניינת בהרבה; תערוכת "אלף לילה ולילה". כולנו גדלנו על הסיפורים הערביים הצבעוניים האלה שתמיד היו בהם גורמי הפתעה, מסתורין ומתח, החזק מתברר כחלש והטיפש

לא.
הבוקר קם עם סוהאב.
אופל הלילה ראה אותה
מחייכת אליו,
נמוג לאיטו.
היא שם.
עכשיו.
רואה אותו.
לא במקום אליו היא
שייכת.
לא כאן
במקום אליו אולי היא
הולכת.
לאט מדי.
ובעצם אין לה לאן
ללכת
אבל יש לה כל הזמן
שבעולם
להגיע לשם.
היא דורכת

בחלומות
של אחר,
של אש ומתכת.
היא נוהמת.
הם חודרים
לתוכה.
היא עצמה
אינה חולמת.
היא בשיכחה.
דבר אינו יכול למלא
את הבור
האפל שהוא הותיר
אחריו.
שהוא כרה בתוך
סוהאב.
זו לא אותה
סוהאב.
היא ממשיכה
לברוח
מזה שהיא

מחפשת.
היא מנסה לשכוח
את אלה שהיא
הורסת.
היא מחזירה
את האוויר
שהיא נשמה.
עתיד חרוך
של אהבה
עזה
נמצא מאחריה.
חייה קפיץ דרוך
חייה הם במה
והיא אינה תמימות
קדושה
ולא חיוך
של אלוהיה.
מזה זמן רב.
סוהאב.

ויש לה אבא, ודודים
ויש גם אח,
והם בחושך מחכים
והכול יגמר
והכול יישכח.
והם בחושך מחכים
והכול יגמר
והכול יישכח.

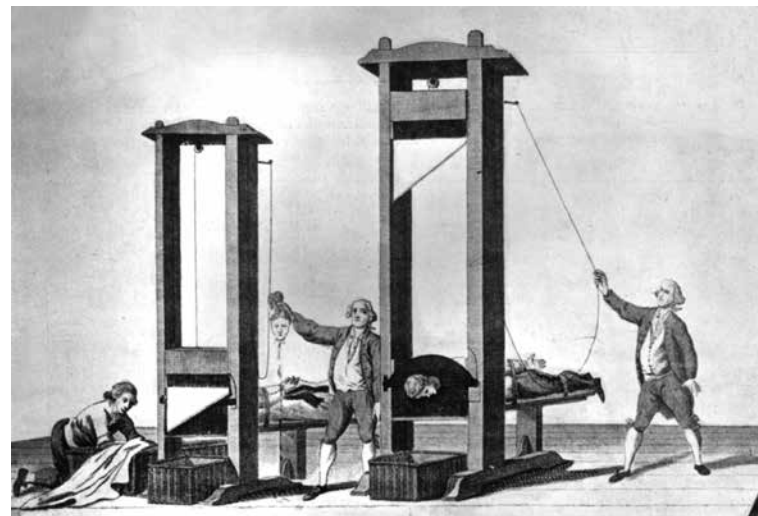
כן, אפילו למשטרה יש כאן מוזיאון

כמטיילי עולם אתם בוודאי מכירים את מוזיאון ה-Louvre, את הגלריה הלאומית של Grand Palais ואולי אפילו את המוזיאון לאמנות מודרנית, אליהם מגיעות תמיד הקבוצות מיפן, גרמניה וישראל, לפני המופע ההכרחי עבורן ב-Lido או ב-Moulin Rouge. בפריס יש כמה מוזיאונים נוספים. למעשה יש כאן בעיר קרוב למאה וחמישים מוזיאונים מוכרים, עוד כמה עשרות אולמות תצוגה פעילים של הערייה ושל עיריות הרובעים וגופים ציבוריים אחרים ומאות גלריות פרטיות, במספר שאינו נופל כמעט ממספר המעדניות והמאפיות.

בין המוזיאונים יש רבים העונים להגדרות המקובלות, ויש גם כאלה המוקדשים לנושאים ייחודיים. בין האחרונים ניתן למנות את מוזיאון הארוטיקה, מוזיאון הסיוע החברתי, מוזיאון הביוב, מוזיאון הרפואה, מוזיאון המעבדה, מוזיאון הבשמים, מוזיאון האוטומטים, מוזיאון המטפורות הצמחיות, מוזיאון החיים הרומנטיים, מוזיאון הדואר, מוזיאון הקסמים, מוזיאון האנטומיה, מוזיאון מסעדת מקסים, מוזיאון המוסיקה, מוזיאון העישון.

היום אשתף אתכם בחוויות שרכשתי באחד מהם.

מוזיאון המשטרה שוכן בתחנת המשטרה של סן ז'רמן.

של Louis XV על ידי François Damiens ב-1757, הרצח של Jean Marat על ידי Charlotte Corday בשנת 1793, הרצח של Paul Doumer ב-1932, הכול בליווי התיעוד הרלבנטי. בנוסף פרשיות הרעלה מפורסמות (רק נשים מרעילות כאן, ובכמויות) והעונשים בצידן (קטיעות, שריפות). נשמר מקום גם לפושעים מפורסמים שהפכו לאגדה; Vidocq שהפך ממנהיג כנופיות למפקד במשטרת פריס (דמותו שימשה השראה ל-Vautrin אצל Balzac ול-Javert בעלובי החיים של Hugo). Cartouche ראש הכנופיה הנערץ שהוצא להורג בעינויים ועוד כיוצא באלה.

על הברזלים בחוץ ולידם ישבו, עמדו ועישנו כעשרים מבחורינו המצוינים, במדים ובלעדיהם (אבל לבושים). בתקופה של Simenon הם היו כנראה עסוקים יותר, ומילאו כ-400 ספרים שלו. בכניסה אין בדיקה ביטחונית, ובעצם אף אחד לא שואל כלום. קשישה מתנדבת מפנה אותי למעלית לקומה שלישית. המוזיאון אינו גדול, אבל מעניין לראות היסטוריה צרפתית מנקודת המבט של הפשע.

יש כאן מקום נרחב לרציחות היסטוריות; הרצח של Henri IV ע"י Ravillac שניצל פקק תנועה כבר בשנת 1610 (והוצא להורג באיטיות בעופרת מותכת ושמן רותח), ניסיון הרצח

טבורים של נשים שונות, אך לא זכה לבוא על סיפוקו ולראות טבור של אשת שוטר. הוא מרגיש שחיו עומדים להסתיים ללא שתשוקתו העומדת במרכז חיו תוגשם. הוא עומד ברחוב וזועק את כאבו לקהל סביבו ואז נגשת אליו אשה, אשת שוטר, והיא מוכנה לחשוף עבורו את טבורה. איזה אושר! אך כשהוא מנסה להציץ תחת שמלתה משיג אותו המוות. כך מת בלי שמשאלתו קוימה. אוי ואבוי.

מוצגת גם המכונה האנתרופולוגית של Bertillon (זה שהעיד עדות שקר במשפט דרייפוס), אבי הענף הטכני-מדעי של המשטרה (Forensic), שבלעדיו לא היינו זוכים לסדרות הטלוויזיה הפופולאריות, ותחילת השימוש בטביעת אצבעות לזיהוי פלילי, בפרשת Scheffer.

גם גניבות מפורסמות, מעצרים, צווים משטרתיים, דיכוי מהומות, מיוצגים ביומנים ומסמכים. קריקטורות, מדים, חרבות, אגרופנים ושאר מרעין בישין עוטפים אותנו מכל עבר. אפילו להב (יודגש – מקורי!) של גיליוטינה.

הכיבוש והשחרור של פריס באים גם הם לידי ביטוי. לעניין היהודים מוצגים צווים של ראשי המשטרה שפורסמו בהוראת הגרמנים ואח"כ בהוראות ממשלת וישי. יש אפילו ספר תנועת מלאי של רכוש שהוחרם במחנה Drancy הידוע לשמצה, אבל אין שום התייחסות ערכית לתפקיד הרע שמילאה המשטרה ששיתפה פעולה בכל אלה.

לסיום, כדי להראות שגם לשוטרים, או לפחות לבכירים שבהם, יש נשמה פיוטית, מוצגים ספרי שירה של שני מפקדי משטרה. אחד מהם אפילו כותב על רמבו וורלן. משהו לנשמה המשטרתית.

לא זכיתי לראות בתערוכה במוזיאון המשטרה טבור של אשת שוטר. גם זורז' בראסנס לא זכה לכך, ועל כן כתב את שירו "Le nombril des femmes d'agents" (הטבור של נשות השוטרים). השיר משום מה תורגם בעבר ל"אשת ראש צנזורה" במקום אשת שוטר, מספר על אדם שראה רבות בחייו, לרבות

אמריקני וגרמני בפריס

הפעם זה יהיה קצת ארוך, אבל לא חובה לקרוא עד הסוף. ברשימה קודמת ראינו במוזיאון המשטרה שבין פעילות מעצרים, הוצאות להורג וגירוש יהודים מפקדי משטרת פריס הם בעצם משוררים נסתרים ממעריצי רמבו וורלן. על מעריצי המשוררים הללו נמנה גם Edward Hopper, צייר החיים האמריקאים.

הופר היה בפריס שלוש פעמים בשנות העשרים שלו, גר ליד הלובר והסיין, התאהב בפריס, התרשם מהציירים האקספרסיוניסטים שם ולמד לאהוב גם את המשוררים (המקוללים) של צרפת. הקשר הצרפתי ליווה אותו כל חייו, והאגדה מספרת שגם את אשתו כבש כשציטט לה שיר של ורלן.

התור לגלרי של ה-Grand Palais בסוף השבוע היה ארוך ואיטי, וויתרתי על התערוכה של הופר. חזרתי באמצע השבוע, המצב לא היה טוב יותר, התור התעקל טבעות טבעות עם צפי של שתי שעות המתנה לפחות. השומר בשער החיצוני ראה לנגד עיניו קשיש צולע שעון על מקלו, שלח אותי ביוזמתו לחברו האיש הטוב באמצע הדרך וזה ליווה אותי לשומר השלישי בכניסה שהכניס אותי פנימה, אפילו ללא בידוק בטחוני.

התערוכה היפה הזו ייחודית בכך שהיא כוללת גם ציורים של הציירים שהשפיעו על דרכו של הופר כמו Pissarro, Renoir ו-Degas – מציגה יצירות שלו שהושפעו ממשוררי צרפת וגם כוללת יצירות אמנים אחרים שהושפעו ממנו. הצייר הכי אמריקני שיש מושפע מצרפת ומתרבותה, מצייר בפריס ואת פריס, ורישומה של צרפת ניכר ביצירתו באמריקה עשרות שנים לאחר שביקר בה.

רבים מכירים את ציוריו המתארים יותר מכול אמנות אחרת את האנשים והחיים באמריקה. בתערוכה גם רישומים שלו, תחריטים, וגם עבודות מסחריות מהתקופה הארוכה בה לא הצליח למכור מציוריו ומצא את פרנסתו באיור פרסומות, שערי מגזינים וכו'. יש תמונות רבות של נשים בודדות בחדרי מלון, ברחוב או בבית ואין תמונות של גברים בודדים. לא יודע אם יש לזה משמעות, לא מצאתי חומר בעניין.

אפשר למצוא קטלוגים ופרודוקציות שלו בכל מקום, אבל בהקשרים רחבים כל כך ועם הצגת ההשפעה שלו על אחרים ולהיפך, הכל מקבל מימד אחר.

אחרי הצהריים המרתי את המטרייה בכובע רחב תיתורה וחסין למים. כך יש לי יד פנויה (השנייה במקל) שאפשר לשים אותה בכיס. אני מניח שהכובע גם משווה לי לווית חן אמנותית, אבל אינני בטוח בכך.

במקלי, במעילי ובכובעי הישרתי פעמי ברחוב Bonaparte הצר והיפה, המחבר את כנסיית Saint-Germain-des-Prés עם רציף Malaquais של הסיין. ברחוב יש יותר גלריות למטר

מרובע מכל רחוב אחר שאני מכיר וזה עיכב אותי קצת בדרכי לתערוכה בבית הספר הגבוה לאמנויות.

אם אכתוב את שם בית הספר והגלריות שלו בצרפתית זה ייקח עמוד שלם. במחשבה שנייה דווקא אכתוב – Galeries d'Exposition de l'École Nationale Supérieure des Beaux-Arts. עכשיו אתם מבינים למה בתרגום ספר מצרפתית לעברית נושר חלק ניכר מהנפח. אצלנו בית הספר הזה נקרא בפשטות – בצלאל.

המטרה – תערוכת "Dürer וזמנו", או בשמה השני "מהרפורמה ועד מלחמת שלושים השנה", תקופה של כמאה שנים.

הרפורמה היא כמובן הרפורמה של מרטין לותר שפרסם ב־1517 את 95 העיקרים שלו ובהם התנגדות למחילה הקתולית הנקנית בכסף ושינויים בטקסים הדתיים הקתוליים. משנתו שינתה כידוע את הדת, החברה והתרבות בעולם המערבי כולו, תוך מלחמות עקובות מדם (זוכרים מרשימה קודמת את ליל ברתולומי?). מלחמת שלושים השנה בשנים 1618–1648 הייתה המשך של מלחמות הדת הקודמות בין קתולים ופרוטסטנטים, ביחד עם ניסיונות השתלטות הדדיים של כמעט כל מדינות היבשת באירופה; נסיכויות גרמניה, צרפת, ספרד, שבדיה, דנמרק ומה שביניהן.

התקופה בה פעלו אלברכט דירר (1471–1528), תלמידיו והבאים אחריהם היא תקופת הרנסנס הגרמנית. דירר וגם אחרים בתקופתו שילבו ציור במדעים, במוסיקה ובכתיבה. התחריט "מלנכוליה" שלו משלב אלמנטים מתמטיים-

גיאומטריים וזכה לפרשנויות רבות. דירר גם היה נוסע מתמיד בכל רחבי אירופה.

בשונה מהיוצרים בצרפת ובאיטליה, עתירי הבדים והצבעים, התמקדו האמנים הגרמנים דווקא באמנות גרפית ורישומית בפורמטים קטנים יותר. חלק גדול מיצירותיהם אבד ונותרו העתקים בלבד. בתערוכה מוצגים מעט ציורים של דירר עצמו ורוב המוצגים הם של תלמידיו וממשיכי דרכו בגרמניה (נירנברג), שוויץ ופראג. הם מצירים קדושים, אירועים מהברית החדשה והישנה, מהמיתולוגיה, מאיירים ספרי מסע והרפתקאות, ומאמצע המאה השש עשרה אנו רואים בתערוכה גם אמנות מגויסת נגד הכנסייה הקתולית כגון הציור "כניסת האפיפיור לגיהנום".

כאמור, זה לא הציור הצרפתי או האיטלקי (ראו את ציורי רפאל מאותה תקופה). כאן רוב הציורים בשחור לבן, רשומים במאות קוים בדיוק גרמני של כול פרט ופרט, פחות טבע ויותר דמויות, ריאליסטיות וגם גרוטסקיות. זה לא מה שנתלה בחדר הילדים.

קשה לומר על תערוכה כזו שהיא יפה, אך היא בוודאי מרשימה.

אני חייב לציון שיש לי אולי ניגוד עניינים בכל האמור למעלה, כי יש לי בבית משהו במסגרת שלטענתי צויר על ידי דירר, אם כי אין לכך תימוכין משום גורם בר סמכא. אני בשלי.

הלמוט ניוטון, רוק'נרול בכיכר וג'אז במרתף

בזמן שאנחנו פה החלפנו שלטון ובחרנו בסוציאליזם וגם ביוון היה ככל הנראה אקט דמוקרטי מסוים שלא ברורה משמעותו, החלטתם אתם לבטל את הקדמת הבחירות.

Tant pis pour vous

למרות ובצל המאורעות הרי הגורל, אני ממשיך בחיי הפרישה הקטנים והבורגניים.

אתמול שכחתי לספר שהייתי בתערוכה של הלמוט ניוטון בגרנד פאלה. יש לי הרבה אלבומים שלו, וגם התערוכה לא אכזבה. מיזוג של יופי, דמיון ודרמה. מוזר לחשוב שכל היפהפיות, בתנחות ובמלבושים השונים, או בלעדיהם, סגרו עכשיו גיל שבעים או שמונים.

אני שמח לבשר שבמקום הסיניות מהמסג' שסגרו את העסק, נמצא אחד אחר קרוב לבית, והיום בקרתי בו לראשונה. היה בסדר גמור. גם הריהוט זהה וגם החיוכים. כנראה השתלמו באותו בית הספר.

אחה"צ הייתי בכיכר העירייה שם ארגנו פסטיבל של הזדהות בין גילית ובין אירופית, עם דוכני אוכל ואלכוהול ומוזיקה. היו צעירים וצעירים פחות, זקנים וזקנים יותר (לשון זכר מכוונת גם ללשון נקבה). ההופעה המוצלחת ביותר הייתה ריקודי רוק אנד רול של שנות החמישים והשישים,

שהזכירה לי את נעורי. לא ברור מה עניינה לנושא האחדות האירופית, אך לא היה מקום להתלונן. היה זוג אחד שרקד נפלא, למרות שהבחור היה נמוך ממנה בשני ראשים. מראה שכשרוצים יכולים. גם הסינית אמרה ככה.

אמש הייתי במרתף ג'אז קטן ברחוב Rivoli, שהיה אינטימי ונעים, בניגוד למועדונים הגדולים והממוסחרים. למרות ההחלטה שלא לצאת ערב ערב וליהנות ממכמני הבית, יתכן שהערב אלך בכל זאת למועדון ממוסחר והמוני ב־Rue des Lombards בו גיליתי אתמול מועדוני ג'אז רבים, ממוסחרים והומים, כדי להשוות. לא קל אחרי הפרישה.

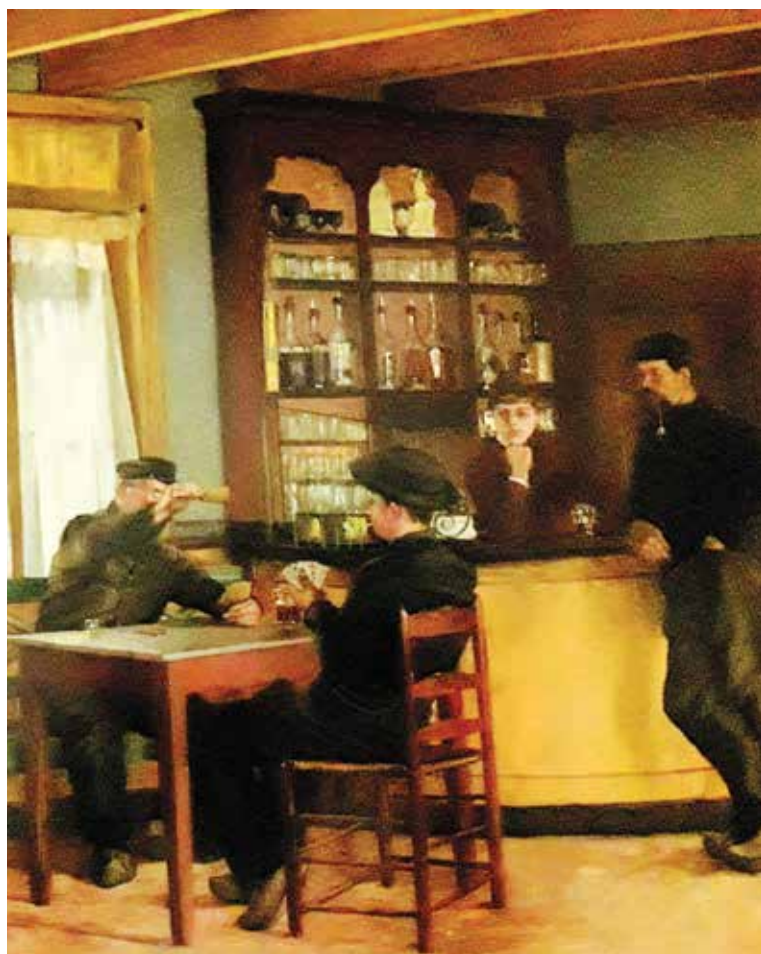
בצמצום, כעולה מעולמי הצר

אמש אכן הלכתי שוב למועדון ג'אז, שהיה אמור הפעם להיות המוני, ממוסחר וכו'. להפתעתי נחלתי אכזבה לטובה. המקום קטן, אינטימי, נעים, ומוסיקה מקורית וטובה. הוא נקרא הדוכס מלומברד. נחשו באיזה רחוב (רמז במייל קודם). במשך היום בקרתי בין השאר בתערוכת ה-Brocante (אלטע זאכן) הדו־שנתית בבסטיליה. אני אוהב ואוסף תיבות נגינה, מכשירים שאיש אינו יודע למה הם משמשים ותמונות. 350 דוכנים בתערוכה ומה שמצאתי וקניתי זה רק כוס תה עם נענע ושברי שקדים.

בערב, צפיתי במופע בלט והיה יפה. ישבני הגברים הראו השקעה גדולה בפיתוח, והגרביים שגולגלו ונתחבו לקידמת המכנסיים היו ככל הנראה גרבי צמר ארוכים. הנשים הראו יכולת יפה בשפגט ובריקודי בהונות. היה חם באולם.

בניין ה-Opera Garnier מקסים כמוכן, הן מבחוץ והן בפנים; גרם המדרגות, המבואות, האולם ובכלל. ברגעים מסוימים מצאתי עצמי מסתכל עליו במקום על המופע, אם כי היה בסדר גמור. הקהל לא הבין שבבלט אין הדרן, והמשיך למחוא כפיים גם כשאני כבר קמתי. מנון ואהוב ליבה שוב מתו בסוף.

אחרי המופע הלכתי לבר האמריקאי ברחוב הקפוצ'ינים,
מקום נחמד מאוד, שתיתי בירה ואח"כ במטרו הביתה.
הארוחה העיקרית היום הייתה יפנית.

סינדרום פריס

אנחנו (או לפחות חלקנו) מודעים לתופעת סינדרום ירושלים. ההיסטוריה של העיר עוד מתקופת התנ"ך ושמירת זכרה על ידי יהודי התפוצות במשך אלפיים שנה, חייו ומותו של ישו והולדת הנצרות, קדושתה של ירושלים גם לאיסלם, כל אלה גורמים לבני שלוש הדתות לחוש כלפיה תחושת רוחניות. העיר מצטיירת לא רק כאוסף בניינים, דרכים, גנים ואפילו מקומות קדושים ובתי תפילה, אלא כמשהו נעלה ומקודש, בעיקר אם רחוקים ממנה.

מזה כארבעים שנה אובחנה תופעה של תיירים הסובלים מתופעות פסיכוטיות במהלך ביקורם בירושלים. חלקם עם עבר של הפרעות וחלקם ללא עבר פסיכוטי קודם. רבים מהם נוצרים פונדמנטיסטים המקבלים את התנ"ך כפשוטו וכדרך חיים. יתכן שהפער בין הלומם על ירושלים הרוחנית של מעלה לבין ירושלים העיר של ימינו הוא הסיבה לתופעה.

בחלק מהמקרים נעלמת התופעה תוך ימים ספורים, בעיקר לאחר עזיבת העיר, ובחלקם נמשכת ההחלמה זמן רב, אם בכלל.

מסתבר שגם לפריס, למרות שאין לה היסטוריה של קדושה העולה על זו של ערים רבות אחרות, עלולה להיות לעיתים

השפעה דומה. תופעות של הזיות, תחושת רדיפה, חרדה, סחרחורת והקאות עלולות להיות תוצאת המפגש עם העיר עליה חלם התייר.

כאן מוכרת התופעה בעיקר בקרב תיירים יפניים. ההתנגשות בין פריס עיר האורות, שהמדיה היפנית והדמיון האישי מציירים, זו של מגדל אייפל והנוטרדם, הפארקים הירוקים, מרכז התרבות והאופנה, אנשים הדורים ונשים יפות לבין פריס האמתית שאינה מסבירה פניה לתייר ומסרבת לדבר בשפה המובנת לו, שניקיונה משאיר מקום רב לשיפור, בה המלצרים מתנשאים על הזר והכיתוב ברחוב ואפילו במרבית המוזיאונים בצרפתית בלבד, היא הסיבה לתופעה. השיגעון, כמובן, אינו זר לצרפתים כשם שאינו זר לשום חברה.

כליאת חולי נפש, בדרך כלל בתנאים בלתי אנושיים, הייתה קיימת תמיד. בפריס התמסד האשפוז באמצע המאה החמש עשרה. ובין הראשונים היה מוסד "הבתים הקטנים" Les Petites Maisons שלידי כנסיית Saint-Germain-des-Prés. הוא אכלס כארבע מאות חוסים ובהם קשישים, חולי נפש, לוקים במחלות מין ובמחלות עור.

החל במאה מהמאה השש עשרה הוקמו מוסדות נוספים, חלקם על ידי הרשויות וחלקם על ידי הכנסייה. המשטרה ורשויות הכליאה פעלו במשותף להרחקת אלמנטים בלתי רצויים ובהם חולי נפש מן הרחובות, במסגרת המדיניות של השלטת סדר ויציבות בקרב האוכלוסייה. במאה השבע

עשרה נוסדו ה-Salpêtrière לאשפוז לנשים, וה-Bicêtre לגברים. בנוסף לחולים שאשפוז הרשויות, הייתה פרוצדורה מיוחדת למשפחות שרצו לאשפוז בני משפחה שהיו סכנה לעצמם או לאחרים. במאה השמונה עשרה הורה לואי הארבעה עשר לפעול בתקיפות לכליאת עבריינים וחולי נפש, ובמאה התשע עשרה היו כבר עשרות מוסדות ומספר המאושפזים נמדד בעשרות אלפים.

אחד הסרטים היפים ביותר שראיתי אי פעם, עצוב ומצחיק כאחד, נקרא בישראל "מלך ליום אחד" (לא זה של אסי דיין) ובמקור מלך לב "Le Roi de cœur". בסרט מככבים Alan Bates, Claude Brialy, Pierre Brasseur מתרחשים בשלהי מלחמת העולם הראשונה, כאשר הגרמנים נסוגים בפני הצבא הבריטי ומנסים לפוצץ בכפר צרפתי מצבור גדול של תחמושת טרם עזיבתם. תושבי הכפר נמלטו רובם ככולם. נשארו בו חולי הנפש המאושפזים בבית המשוגעים. כל אחד מהם אמנם חי באשליה ומאמין שהוא אישיות אצילה אחרת ואף מתנהג ומתלבש בהתאם, אך הם אלה שמסכלים את מזימתם של הגרמנים בהומור נפלא, תלבושות מרהיבות, משחק נהדר והרבה תבונה.

השיגעון תופס מקום גם בשירה ובשנסונים הצרפתיים. אנדית פיאף שרה בשירה המטלטל Les blouses blanches (החולצות הלבנות) על מי שמאושפזות בתחילת השיר כבר שלוש שנים, סגורה עם המשוגעים. היא זועקת בכל כוחה שאינה משוגעת אך איש לא מאמין לה. רק החולצות הלבנות

מאמינות שאינה משוגעת. לה היתה פעם חולצה לבנה, או בעצם שמלה קטנה לבנה עם פרחים ועליהם שמש. בידה החזיקה ביד יפה עם אצבעות ששרו. והנה הזמן עובר והיא כבר מאושפזת שמונה שנים עם המשוגעים. יום אחד היא תגנוב להם את שמונה השנים. אך הנה חזרה היד ההיא כמו ביום של החולצה הלבנה. היא ידעה שהיד היפה שצחקה תחזור והם יאהבו לתמיד, לתמיד.

ומכאן לשירה של ברברה "המשוגע של המלך" Le Fou du Roi בין הבתים חוזר פזמון האומר פעמיים: לחיי הגיבנים ולחיי התלויים. המשוגע של המלך חי ללא דאגות ואהב את המלכה מרחוק (פזמון). יום אחד ראה שהמלכה מתנשקת ומתחבקת עם הרוזן (פזמון). הוא בכה ואחרי שלושה ימים בא למלך לספר לו על שעשתה אשתו (פזמון). טרם הספיק לומר דבר עיטר המלך את הרוזן בזהב, ואת המשוגע תלה (פזמון). ומרק טווין כתב, מפי השטן, כי שפיות ואושר אינם הולכים ביחד. אדם בעל דעה צלולה רואה את המציאות והיא איומה. אינה מאפשרת אושר. רק המטורפים יכולים להיות מאושרים, כיוון שהם חיים במציאות מדומה משלהם.

תש כוחי

תש כוחי מהילחם איתך
עליך.

אתה ניצחת.

אני הייתי זו שנישקה עד
כאב בשפתיים.

אתה רק הגשת את הלחי
לנשיקה.

האמנתי שנוכל להתגבר,
שהרגעים הספורים,
הטובים,

עולים על השעות והימים
הקשים.

חשבתי שאין מישהו אחר
שימלא לשנינו את חלל
הפרידה.

ואז נהגת בפחדנות, כמו
תמיד.

חמקת ונעלמת.

תש כוחי.

מייל 10

להקים הוצאת ספרים או לאכול פירות ים?

קניתי עוד כל מיני ספרים, אם אקים הוצאה יהיה נחמד לתרגמם בעצמי.

יחד עם מה שיש לי זה מספיק לעשר שנות מו"לות. יש לי כמה הצעות לשותפות. כשאחזור אתחיל להחליט אם וכיצד.

בינתיים קניתי היום בהמון כסף גם אלבום ליטוגרפיות ענק של אגון שילה.

לצהריים אכלתי פירות ים על מגש קרח ויין Muscadet לבן. היה סבבה. (זה ב"א' או ב"הא'?). בערב ג'אז.

מוטל הוא לרגלי
המלך

עורו שזוף דומה קלוף
שכבות שכבות מעל פניו
חיוורים.

מוטל הוא לרגלי
המלך

וחיובו פחוז קמט שפתיו חפוז
מחוי

חריצים חריצים.

המלך

לרגלי שקט מוטל

וכבר שיכחה עולה חרוכה

אל חרטומי נעלי

הרטובות מדמעות.

קניות בשוק, אופרה בצהריים וסרקוזי לקינוח

היום עשיתי קניות בשוק: Rillettes, אנשובי בחומץ ושמן, ירקות, פירות, שמן זית ולחם כפרי, אח"כ הלכתי ל-Opéra Bastille לשחרית (14:30) של קבלריה-רוסטיקנה ופליאצי'. שתיהן אופרות קצרות שהוצגו זו אחר זו, כמו שהועלו באופרה בתל אביב. היה יפה מאוד. נשארתי ער לאורך כל ההופעה. ויתרתי על הנאום של הנשיא Holland בכיכר והלכתי ברגל הביתה. אח"כ בבית הכנתי לי צילי וכרישה במיונז וחומץ. לקינוח גלידה בשברי עוגיות וקוניאק. האם להמשיך בדיווח על מופעים ותפריטים? באופן כללי אני יוצא אחת ליומיים, ביום שאני יוצא בערב אני אוכל בחוץ, ביום של ערב פנוי (ערב פנוי זה נהדר) אני מבשל בבית. עכשיו אני רואה בחדשות את סרקוזי לוקח אחריות על המפלה. בערב הופעה של דראג קווין. לא משהו. קצת נרדמתי.

המהגרים הנצחיים

ההגירה לצרפת ובכלל לאירופה לא החלה עם מוסלמים או אפריקאים.

לצוענים שמות הרבה: Anglo-Romani, Bohémiens, Gens de Voyage, Gitanes Manouches, Nomades, Romanishels, Roms, Sinti, Tsiganes, Roma ואולי עוד כמה שלא הצלחתי לאתר. השמות משתנים לפי האזור והשפה. בפי הנאצים נקראו הצוענים Porrajmos (נבלות).

על קהילות צוענים יש רשומות כבר בימי הביניים, וכיום הם נוכחים בכל היבשות (כולל אוסטרליה וניו זילנד). הם היו אורחים בלתי רצויים במדינות אליהם נדרו. יצא להם שם של גנבים, עצלנים, חוטפי ילדים, מלוכלכים, פולשים וכל תכונה שלילית אחרת שניתן להדביק לזרים.

כמו שרת הספורט בישראל גם צרפתים רבים הרגישו שפליטים ומהגרים הם סרטן בחברה, וכמו רבנים ופוליטיקאים מסוימים האמינו שהם ראויים להיות עבדים ולכל הפחות אין להשכיר להם דירות. גם צרפתים רבים לא היו רוצים שנשותיהם תשהינה עם צוענים באותו חדר לידה, וכמו בית בבלפור אולי סברו שממשלה זרה מממנת את נדודיהם. אנו נזעזע עם מישהו, במקום כלשהוא, היה אומר דברים דומים על יהודים. צוענים ופליטים ואולי גם אתיופים זה בסדר.

הנאצים דווקא גזרו גזירה שווה בין היהודים לבין הצוענים ושני הלאומים זכו ליחס שווה במחנות. נראה בהמשך.

אבל נחזור לעניין צרפת והצוענים.

כבר הזכרנו במייל על תערוכת הבוהמיינים שקיבלו מהם את שמם, שהצוענים היו תמיד מקור משיכה לאמנים. מתקופת הברוק וציורי מגידי העתידות ועד ואן גוך אהבו ציירים את הנשים היפות, את מגידות העתידות, את העגלות המכוסות, את הילדים בבלואי בגדיהם ואת הגברים המשופמים והמסוכנים.

הצוענים הם אלה שנתנו השראה במאה התשע עשרה לספרו של Prosper Merimee "כרמן". מרימה כתב על צוענייה יפה, חושנית, עצמאית, המסרבת להיכנע למנהגים המקובלים, אינה בוחלת גם בשקרים ובעבריינות, חייה חיי חופש מלאים והיא משלמת על כל אלה. הספר עובד לאופרה ו־Bizet הלחין ביופי ובעוצמה את מה שגרם לאחדים לכנותו "מלחין של אופרה אחת" למרות שכתב רבות. "כרמן" מועלית על במות בעולם יותר מכל אופרה אחרת, בעיקר בגלל המוסיקה הנהדרת אך גם בגלל העלילה ההפכפכה והמעניינת ויצירתיות הבימוי והתפאורה שהיא מאפשרת.

האמנים לא הכתיבו, כמובן, את יחס העם והרשויות לצוענים. בסוף המאה התשע עשרה ראו הצרפתים בצוענים סיכון הן מצד מנהגייהם והן משום שגבולה של צרפת עם שכנותיה לא היווה עבורם מחסום. תורת הגזע הפבסדו

מדעית ראתה בהם גזע נחות בעל תכונות שליליות וכך הוצגו גם במוזיאון האדם בפריס. מזכיר משהו? השלטונות החלו לרשום אותם ולפקח עליהם, וב-1912 חוקק חוק שקבע לגביהם מספר קטגוריות וחייב אותם לשאת תעודות משפחה. בדרך כלל נאסר עליהם לשהות במקום אחד לפרק זמן העולה על 24 שעות.

בשנת 2018 דורגו מדינות בעולם בקריטריון של כליאת ילדי מהגרים. ישראל של נתניהו, ארדן ודרעי דורגה במקום החמישה עשר מתוך עשרים מדינות וארה"ב של טראמפ במקום האחרון. גם האגודה לזכויות האזרח, גם נציבות הפליטים של האו"ם ואפילו מבקר המדינה מעלים תהיות לגבי עמידתה של המדינה בהוראות האמנה לזכויות הילד.

במלחמת העולם הראשונה נאסר על הצוענים בצרפת לנוע ממקום למקום. הצעירים נחשבו עתה כאזרחים לצורך גיוסם לצבא ונלחמו בשורות הצבא הצרפתי. אחרים, בעיקר בקרבה לגבול הגרמני, נעצרו כמו היפנים בארה"ב במלחמת העולם השנייה. רבים הועברו לידי הגרמנים. עם הניצחון חזרו הצוענים לשגרת נדודיהם, בכפוף לחוק מ-1912.

בתקופת מלחמת העולם השנייה, בהוראת הגרמנים, נעצרו אלפי צוענים במחנות הן בצרפת הכבושה והן בצרפת "החופשית" של וישי, בתנאים קשים מאוד. הנאצים כללו גם צוענים במסגרת חוקי נירנברג וראו בהם גזע נחות כמו היהודים. כך נרצחו במחנות הריכוז וההשמדה מאות אלפי

צוענים, ממרבית מדינות אירופה שחלקן שיתף בשמחה פעולה, למרות מוצאם הקדום הארי של הצוענים.

יחס שלילי כלפי הצוענים נמשך בצרפת גם אחרי המלחמה. הממשל לא ראה בעין יפה את המעבר ממקום למקום, והחל משנות החמישים נהרסו ישובים בהם שכנו שנים רבות, והם הועברו לאתרים קבועים אחרים שלא תאמו לצרכיהם. ממש כמו הבדואים בנגב המפונים ממקומות בהם ישבו זמן רב לפני קום המדינה ונאלצים לעבור למגורי קבע. נזכיר שצה"ל יודע להחריג ישובים משטחי אש, כפי שעשה זאת בהתנחלויות בגדה, אך אינו פועל כך בשטחים פלסטיניים ולא בשטחי הבדואים.

בשנת 2015 הוחל בהריסת בתים בעיר Perpignan שליד גבול ספרד, חלקם עוד מהמאה התשע עשרה ואף קודם לכן. הנימוק: זה יעלה פחות משיקומם. זאת בצרפת בה שיקום מבנים הוא חלק נכבד ממורשתה. הצוענים רואים בכך תירוץ לסילוקם מהאזור.

במחצית השנייה של המאה העשרים החלו ארגונים שונים בצרפת לסייע לצוענים. גם המודרניזציה לא פסחה עליהם, הם החלו לעסוק בעבודות נוספות שונות והעגלות הומרו במכוניות ובמשאיות. בתחילת שנות השבעים הוחל בחקיקה שאמורה לשפר את מצבם.

זה כמאה ועשרים שנה, בחודש מרץ, מתקיים כינוס צוענים לכבודה של Sainte Sara בכפר קטן ולו שם גדול: Camargue des Saintes Maries de la Mer אליו מגיעים צוענים מרחבי

צרפת ואף ממדינות אירופה אחרות. מגיעים גם סקרנים רבים לצפות בצוענים ובעגלותיהם המכוסות, המקיפות את הכנסייה ומגיעות עד לחוף.

ב־Palais de la Porte Dorée שוכן בין השאר מוזיאון ההגירה, Musée National de l'Histoire de l'Immigration, בו התקיימה תערוכה על קורות הצוענים בצרפת והיא המקור לחלק מהאמור כאן. במקביל, בצרפת של 2018, הודיע שר הפנים Colombe כי לבקשת פריסאים שנמאס להם ובתיאום עם משטרת פריס, יפונו מהגרים ממחנות בשולי פריס למחנות מחוץ לעיר. אולי משהו בדומה למתקן חולות אצלנו. ראש עיריית פריס Anne Hidalgo התנגדה למהלך. היא סבורה שהעברה ממקום למקום לא תפתור את הבעיה ויש לטפל בה בדרך אחרת.

לי היו כמה מפגשים עם צוענים בפריס. האחד ליד האופרה הישנה, כאשר צוענייה שהלכה לקראתי נחזתה להרים טבעת שכביכול הייתה מונחת על המדרכה. היא אמרה לי שכרגע מצאה אותה והיא בטוחה שזו טבעת זהב. לאחר מיקוח קצר מכרה לי אותה. זו הייתה כמובן מתכת זולה מצופה. השני באחד השווקים. שלוש צועניות התקרבו אלי. האחת החזיקה בזרועותיה תינוק. בזריזות ומבלי שיכולתי להתנגד הניחה ואולי הטילה אותו לזרועותי ומיד לקחה אותו בחזרה והן נעלמו. מאוחר יותר גיליתי שהארנק נעלם מכיסי.

הפריסאים והצרפתים בכלל אולי אינם אוהבים צוענים, אבל אימצו לעצמם סממנים רבים של תרבות צוענית. לא

רק סרטיו של Emir Kusturica זכו כאן להצלחה ניכרת. המוסיקה שלו, של Goran Bregovic ושל אחרים מנוגנת ואהובה. במועדוני ג'אז רבים מנוגן Jazz Manouche. אחד המקומות שהתמחה בכך היה Atelier de Charonne ליד הבסטיליה, בו ביליתי ערבים רבים. לפני שלוש שנים נסגר. ביכיתי אותו כמעט כמו את שה ריימונד.

המוסיקה ההונגרית, הרומנית והיהודית (כליזמרים) מקורן במוסיקה צוענית. מונטי, ברהמס, דיניקו, ליסט, דבוואק ואחרים כתבו צ'רדש, מחולות הונגריים, רפסודיה הונגרית, רפסודיה רומנית, ואפילו הורה.

Gilbert Bécauld שר את שירו התפוז "L'Orange". השיר נכתב על המהגרים שחזרו לצרפת לאחר היציאה מאלג'יר. כמו הצוענים גם הם היו לעיתים קרובות הזר השונה והרחוק וכינויים Pieds-Noirs היה מעליב. כל אנשי העיר מאשימים את הזר שהוא גנב תפוז. איש אינו שועה להסבריו שכלל לא היה שם, שהיה בהרים בחיפוש אחר הציפור הכחולה. אתה מכוער, אתה רשע, מיששו סיפר שראו אותך גונב ואתה אשם. אתה הרי הזר. שוב, מזכיר לנו את עצמנו.

Felix Gray שר בשירו "La Gitane" על אהבתו הלוהטת לצועניה. אהבתו היא כאהבת אמן בגיהינום או כאהבת ילד אבוד. איתה הוא מוכן לשכוח את כאבו ולחתוך את ורידיו, לרסק הרים, לרוקן את הים ולשרוף את האדמה. פעילויות פיסיות כאלה, כתוצאה מרגשות אהבה מתפרצים, ראינו כבר אצל ברל, בקו ואחרים. זה אולי מנהג צרפתי שכזה,

העלול להיות מסוכן משהו אם יבוצע בפועל. גם בישראל ראינו כבר תופעות בהן מת העולם, נשרף הים ואפילו הדגים מטפסים על עצים. המיוחד בשיר של פליקס הוא שהמילה "צועניה" אינה מופיעה בו, פרט לכותרת, אפילו פעם אחת. Gitanes היה גם שם הסיגריות הצרפתיות המפורסמות שבצעירתי נהגתי לעשן, ככל שאמצעי אפשרו זאת. הן היו חריפות מאוד, טבק שחור, ללא פילטר. אח"כ יצאה גרסת פילטר אבל זה כבר לא היה הדבר האמיתי. הציור על החפיסה היה צועניה שחורה ניצבת בתוך גל עשן כחול ולבן. חיפשתי אותן לאחרונה. בפיצוציות בארץ לא ידעו על מה אני מדבר, ובצרפת הן עדיין נמכרות אבל בגרסת הפילטר ובאריזה האחידה דוחת העישון של כל סוגי הסיגריות. גם כאן מחקו את הצועניה.

הצוענים שמשו, כמובן, חומר גלם טוב גם לתעשיית הסרטים. Carthacalha, reine des gitans, קרתקלה מלכת הצוענים, הוא סרטו של Leon Matro משנת 1941. שיר הנושא היה להצלחה גדולה ובעקבותיו נכתבה גם אופרטה. העיתונאית Aymone de Chantérac בילתה חודשים בקהילות צוענים שם יצרה את סרטה הדוקומנטרי סביב Negrita, הזמרת המורדת. נגריטה בעלת הקול החזק והצרוד, המלווה עצמה על גיטרה, היא זמרת מוערכת ופורה מאוד ואף פועלת לקידום כישרונות מוסיקליים צוענים צעירים, כולל הבת שלה. אצל הצוענים, כדי להיות זמרת, האישה חייבת לקבל אישור מהקהילה. בסרט מתוארים חוקי "כבוד

שנים. המחזה כולל שבועות דם, הגדת עתידות, קברט, דוב מרקד, ורצח קינאה בנוסח "חתונת הדמים" של לורקה, המועלה בימים אלה בחוג הדרמה באוניברסיטת תל אביב. כך גם לנו יש צוענים משלנו.

בימים אלה כאשר ה־Notre Dame עלתה בלהבות, אזכיר גם את Esmeralda גיבורתו הצועניה (ואולי לא) היפה של Victor Hugo ברומן המפורסם, המובאת למשפט על מעשי כישוף ועל רצח שלא היא ביצעה ומוצאת להורג. בסרטים שנעשו בשנים 1923 ו־1939 מסתיים הסרט אחרת. אסמבלדה ואהוב ליבה נעים אל עבר האופק שם הם יחיו באושר ועושר. כך גם בסרט של וולט דיסני משנת 1996.

ואסיים בשירו של שארל אזנבור "Deux Guitares". שני צוענים שורטים את הגיטרות שלהם ללא הפסקה. מעומק הלילה הם מעירים לתחייה את זיכרונות נעוריו המטורפים. הוא מפציר בהם לנגן שוב ושוב, עוד ועוד. נגנו צוענים. עליהם לנגן כדי להשתיק את כאבו. עליו לשתות היום, לשתות יותר מחר ועוד יותר מחרתיים. נגנו שוב ושוב, עוד ועוד. נגנו צוענים.

הוא רוצה לצחוק ולשיר, לכסות במשקה את הכאב ולשכוח את העבר. מבקש יין חזק כדי להשתחרר ולהשתכר. נגנו שוב ושוב, עוד ועוד. נגנו צוענים. לשם מה חיים אם ממילא נמות מחר ונהיה מתים עוד יותר מחרתיים. נגנו שוב ושוב, עוד ועוד. נגנו צוענים. כשיהיה שיכור כלוט, חלש ומעורר רחמים ויתגולל תחת השולחן, רק אז יוכלו לחדול מנגינתם, אך עד אז עליהם להמשיך. נגנו שוב ושוב, עוד ועוד. נגנו צוענים.

המשפחה של הצוענים הדומים לאלה שנוהגים בישראל בעיקר בקרב המיעוט הערבי והחרדי. אהבתם של נער ונערה מחייבים כמובן נישואין, ברוב עם וברוב מוסיקה וריקודים, לאחר בדיקה שהכלה אכן בתולה. אחרת יהיה רע.

הצוענים קסמו גם לצפון אמריקנים. Peggy Lee שרה ומספרת על אגדה צוענית עתיקה, לפיה האהבה תגיע לעונד עגילי הזהב, ואם אהבתו תענוד אותם היא תהיה שלו. הייה אתה הצועני שלי, היא אומרת. תן לאהבה להוביל אותך ותן לעגילי הזהב להטיל את כישופם הלילה. גם ה־Searchers בארה"ב שרים על צועניה, הפעם עם שן שבורה דווקא, שמכינה בכיור את שיקוי האהבה מספר תשע שישפר את מזלו הרע של הלקוח ביחסיו עם המין השני. הקסם פועל קצת אחרת מהמצופה. הבחור לוגם את השיקוי (שמריח כטרפנטין וצבעו דיו אינדיאני) ומתחיל לנשק כל מי שהוא רואה ברחוב. לרוע המזל עובר במקום שוטר. המסטול מנשק גם אותו והשוטר (הומופוב שכמוהו) שובר לו את הבקבוקן עם שיקוי האהבה. סוף עצוב למה שיכול היה להיות סיפור אהבה גדול בין איש החוק ללקוח מרוצה. הצועניה עזרה ממש כמו הקפה אצל ברטה של הנשמות הטהורות.

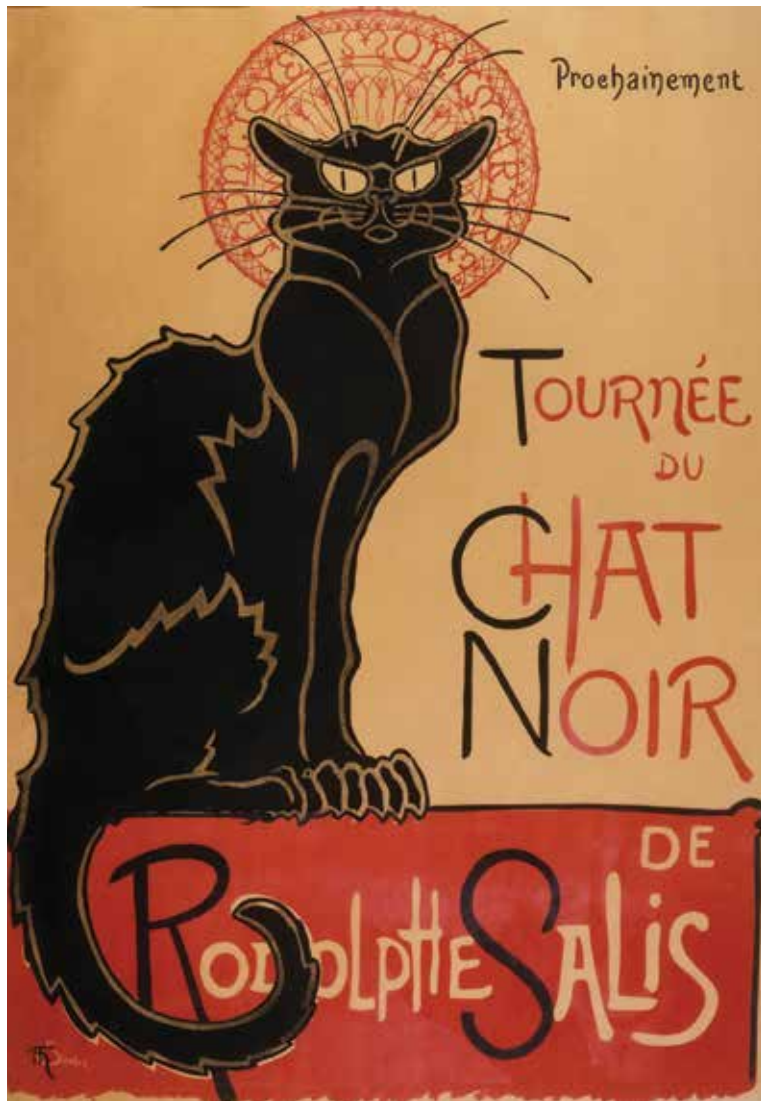
ובישראל, מדינה של מהגרים מכל הצבעים, המינים והדתות, מכל קצווי עולם, לא זכינו לקהילה צוענית של ממש. פיצוי על כך נתן לנו המחזאי הנפלא ניסים אלוני במחזהו היפה והצבעוני "הצוענים של יפו", שעלה על בימת "הבימה" לפני כחמישים שנה ובתיאטרון החאן לפני כחמש

מייל 13

100 כינורות ר"ו במאי

אתמול הייתי בתיאטרון Champs Elysées (תיאטרון יפה מאוד, בניחוח ימים עברו) בקונצרט נפלא שנקרא 100 כינורות צוענים; עשרות כינורות, צ'לו, קונטרבסים, חלילים והכל סביב ששה כסילופונים ענקיים שניגנו מוסיקה צוענית ומיצירות ליסט, ברהמס, רוסיני ועוד. ממש נמסתי. היום 1.5 כל השירותים בחופש (חוץ מהמטרו וזה נהדר), גם הרבה חנויות פרטיות סגורות, ולא רק הרשתות. מצעדים, מחאות ונאומי מועמדים לנשיאות בכיכרות.

החתול בחשיכה

מלחמה לי באור.
עיני עייפות משאתו.
אני חפצה לעוקרו משורש.
ולא לבדי אלחם.
עמי גדודים גדודים
חזקים וערוכים אלי קרב.
עמדי בוראו
החושש ממעשה ידיו.
איתי הינשוף והתנשמת
ועכבר אחד קטן ואפור
שאינו יודע כי החתול
רואה גם בחשיכה.

שרברבים ופירוורים

כמו אצל מרואיין בטלוויזיה, היום הזה התחיל ולכן עליו גם להסתיים.

היום הזה התחיל עם השרברב ועוזרו בשעה 08:30. שלא כבפעם הקודמת הייתי מוכן לקראתם. סילקתי הכול מהמדפים בחדר האמבטיה ואח"כ גם את המדפים עצמם. סילקתי את הספרים והדיסקים בפרוזדור, ואחר כך גם את המדפים שלהם (עניין המדפים יעבור כחוט השני בסיפור, נראה לי). השרברב נראה מאוכזב שהפעם יוכל לטנף רק את הקירות והרצפה, אבל כצרפתי טוב התאושש מהר.

כידוע, לפנסיונרים קשה לראות אנשים אחרים עובדים. יש בזה משהו לא נוח, כמו להסתכל על נכים, קשישים, חדורים, עורכות דיניות או מצביעי ימין. לכן עזבתי את הדירה, ושמתי פעמי למטרו. ירדתי בתחנת Place de l'Alma. היא והגשר באותו שם נקראים על שם הקרב במלחמת קרים ליד הנהר אלמה. הכיכר מאופיינת בכך שבכל שעות היום יושבים שם אנשים, נשים וטף בבתי הקפה ובמסעדות, לבושים בחליפות מהודרות או בשמלות אופנתיות, שלא כמו השלוכים (ואני בתוכם) במרבית בתי הקפה האחרים של פריז. אולי בגלל מוצאם, אולי בגלל עיסוקיהם או אולי בשל הקרבה לשדרת Montaigne

בה מרוכזות כל חנויות האופנה היותר שיקיות (מילה צרפתית). השלמתי עם זה מזמן.

הייתי בדרכי למוזיאון לאמנות מודרנית ברחוב הנשיא ווילסון, לתערוכה הנקראת "מהמחותר לבראשית" של Robert Crumb (קראמב, פירור בעברית). סטיריקן שגדל על מריחואנה ואל.אס.די, קריקטוריסט בחסד, בעל חוש הומור ואוהב נשים כבדות לעיפה כמתבטא במרבית איוריו. קרה לו משהו לא טוב בעשרים השנים האחרונות, הוא נעשה פחות נשכני ופחות מעניין. אולי ירד מהסמים, אולי בגלל שהתחתן (השמועה אומרת שיש אפילו בת). רמז לשחיקתו אפשר לראות גם בישראל. הספר המאויר "בראשית" שתורגם גם לעברית (שימו לב: ספר "בראשית" מתורגם לעברית!) הוא פרי מכחולו (או עטו, במקרה של קריקטוריסט). זה גם המקור למחצית השנייה של שם התערוכה. רכשתי אותו לפני חודשים אחדים, והאכזבה הייתה רבה. אין הומור, אין נשכנות, סתם. המקור הרבה יותר טוב, וגם התמונות של Doré לתנ"ך מרגשות הרבה יותר. עם זאת לא נשכח לו את החתול פריץ. למרות שהיה זה סרט אנימציה, הוא מהטובים בסרטים הפורנוגרפיים שעברו דרכי וגרם לי ריגושים יותר מפעם אחת ויותר מבמובן אחד. עם סיום עונת קלטות הביטא, נעלם גם הוא מביתי.

חזרתי הביתה. השרברבים הלכו לאכול צהריים וכך גם אני, במסגרת עידוד סוחרי הרובע השניים עשר (לא לבלבל עם אותו לילה). מנת היום הייתה סטייק וצי'פס.

שניהם שמנוניים מאוד אך טעימים להפליא. ישבתי בחוץ שעתיים וחצי, עישנתי מקטרת, שתיתי קפה ויין, וקראתי את Simenon. נראיתי לעצמי כמו צרפתי אמיתי, של פעם, מלפני הבחירות.

בבית סיימו השרברבים את מלאכתם. הפעם אפילו ניקו אחריהם ולכן זכו ב-"un petit verre". הייתי מאוד עייף בעקבות ההרפתקאות הרבות והחלטתי שאסדר מחר, אך עדיין לא ידעתי מה עוד נכון לי. מתברר שהייתי שוב רעב. הכנתי סלט יפה, ואז התברר שיש לי לחם רק במקפיא. לא בא בחשבון עם הסלט. העליתי על גופי מכנסיים, גרביים ונעליים (להזכיר, למרות שהייתי מאוד עייף) הלכתי למאפייה בכוחות עצמי וקניתי בגט. לדעתי לא רבים היו רוצים או מסוגלים לפעול כך לאחר יום עתיר מאורעות שכזה. מעשים פחותים בהרבה זיכו את עושיהם בתהילה. הערב אנוח לי, קטן, קצת בבית.

מייל 15

הכול נזיל עד שזה מגיע לצלע לבנה ברוטב תפוחים

בערב זיהיתי שוב נזילה קלה. התקשרתי. הוא בא הבוקר. מתברר כמובן, כצפוי, שהנזילה לא באשמתו אלא קשורה למשהו אחר שהוא לא נגע בו בכלל ואין לו קשר אליו. הנזילה כמובן באותו צינור שהוא התרפק עליו שעות טובות אתמול. צרפתים שוכחים מהר. ראינו את זה כבר בספינות שרבורג (לא לבלבל עם המטריות מאותו מקום). האם אני בטוח שלא הייתה נזילה גם קודם? מה עונים על זה? לא חשוב, הוא ינסה לסדר. אני אצטרך להתחשבן עם הבוסית שלו. בוסית בעסקי שרברבות? זו בעצם שאלה שאינה פוליטיקלי קורקט. למחוק.

כל המצבים האלה אכן נותנים תחושה של בית אמיתי, ולא של חופשה מזדמנת. כנראה אצא לחופשה אחרי השרברב. הבוקר הוא לא יקבל קפה ולא בטיח.

יהיה בסדר, לאחר שעתיים, נשמע טוב יותר בצרפתית. נקווה. נתתי בכל זאת טיפ, עם ראייה לעתיד.

השעות המעטות שנותרו עד הצהריים עברו בהחזרת כל הפריטים הגולים למקומם. שמתי לב שבתלייה חוזרת של תמונות על הקירות מהן הוסרו, גם המסמרים התקועים בקיר מחליפים מקום – משהו השתנה. זה כמו סודוקו (מילה ביפנית וגם בעברית). זה לוקח זמן. יש המון תכשירי

הכול הסתיים. זה נכון שהספר "מנוחתו של לוחם" נכתב על תומרקין? כך כתוב בביוגרפיה שאשתו כתבה עליו. עלי לא כתבו ספר אבל אני נח.

מחר עושים כביסה. היה טוב אם באותו זמן היה מישהו מנקה את הבית, אצל הצרפתים זה מקובל. אני לא באמת צרפתי, אז גם אכבס וגם אנקה. אחרי מה שעברתי בימים האחרונים כל זה קטן עלי.

לארוחה אכין היום צלע לבנה ברוטב תפוחים. א חשוב גם על תוספות מתאימות.

ניקוי לבית שצריך למצוא להם מקום. איפה הם היו קודם? נראה לי שיש הגזמה בשימוש ובאכסון של תכשירי ניקוי. לא מתייאש, דוחף בכוח. לא בטוח שכל המאמצים האלה מתאימים לגילי ולמצבי הבריאותי (אני קצת צולע). ממשיך בכל זאת.

החזרת הדיסקים לוקחת הרבה זמן. כשהוצאתי אותם ידעתי שצריך לשמור על הסדר – עבשיו הכול מתחיל מחדש. בנוסף, מתברר שבנפילה של דיסק האריזה מתפרקת, ולא ניתן להחזיר אותה למצבה הקודם בלי לשבור חלקים בפלסטיק. אני שובר.

אמנות הכיבוש

בשונה מהשיח בישראל, המחייב כמובן דיון נפרד ומעמיק בין הליכוד לשותפיו בוני בית המקדש, לא נדון כאן בכיבוש הישראלי בשטחים. אנחנו בפריס.

בעוד הצרפתים מתפנים לקחת חלק פעיל מאוד בניסיונות לקידום מאמצי השלום במזרח התיכון, ממשיכה מזה 50 שנה ממשלת צרפת במסורת הקולוניאלית ופועלת באפריקה לקידום ענייני הדיקטטורים המקומיים ולחזוק שלטון הדמים שלהם. הכל כמובן מאינטרסים כלכליים. אספקה של מחצבים כאורניום, דלק ויהלומים בתמורה למכירות נשק בהיקפים אדירים.

ההתערבות הצרפתית אינה כלכלית ודיפלומטית בלבד. צרפת מחזיקה צבא לא קטן ומתערבת גם בכח בענייניהן הפנימיים של חמש עשרה מדינות ביבשת, בהן קמרון, צ'אד, זאיר, חוף השנהב, אפריקה המרכזית ועוד. הצבא הצרפתי משתתף במבצעים צבאיים לצד השלטונות, ולא במקרה אחד אף היה שותף לפשעים כנגד האנושות. דוגמה אחרונה לפעילות הצבאית קיבלנו אתמול, כשראש ממשלת צרפת (הסוציאליסט) הודיע על פעולה צבאית כנגד המורדים במאלי. בעבר לא הייתה על הממשלה אפילו חובת דיווח על מעורבות כזו (מעורר קינאה אצל נתניהו), ורק מ-2008 חייבת הממשלה לדווח לפרלמנט, אך בדיעבד.

לא בכדי צרפת היא המדינה המערבית היחידה המקיימת עד היום מצעד צבאי מלא ביום העצמאות (מטוסים, טנקים, סוסים, מדים צבעוניים ותזמורות). אפילו הולנד (הסוציאליסט, שוב) כבר זכה להשתתף באחד כזה. כשהייתי ילד היינו באים עם כסאות, בערב שלפני המצעד, לרחוב דרך חיפה אשר בתל אביב "לתפוש מקום טוב".

במוזיאון לאמנות מודרנית בפריס מוצגת עתה תערוכה ושמה "אמנות במלחמה". היא אינה מתייחסת למלחמות שמתנהלות עכשיו, אלא לאמנות ולאמנים בצרפת בתקופת מלחמת העולם השנייה.

התערוכה משקפת את עובדות החיים ואת הלכי הרוח כפי שהשתקפו באמנות הפלסטית בשנים 1938-1947 ואת שאירע ליוצרים באותה תקופה.

ההתחלה הייתה כבר ב-1938 בתערוכת הסוריאליזם הבינלאומית הראשונה מיוזמתו של André Breton שחלקים ממנה מוצגים כאן. כבר אז הייתה תחושה שהעולם צועד שוב לתוהו ובוהו, מה עוד שהממשלה הצרפתית כבר פעלה לריכוז "גורמים זרים לא רצויים" במחנות. עם התבוסה ב-1940 והכיבוש הנאצי, משטר וישי ואימוץ חוקי הגזע הוטלו על היהודים מגבלות קשות, רבים מהם רוכזו במחנות ובהמשך כ-80,000 מהם נשלחו למחנות המוות, כרבע מכלל יהודי צרפת. סך הכול רוכזו ב-200 מחנות בצרפת כ-600,000 גברים, נשים וילדים ובהם יהודים, צוענים, פליטים ממזרח אירופה ומגרמניה, לוחמי הבריגאדות בספרד ואחרים, בין זרים ובין תושבים.

מטבע הדברים היו גם אחרים. במוזיאון לאמנות מודרנית (זה המציג את התערוכה עכשיו) במשכנו דאז, זה שהציג את תערוכת הסוריאלים של 1938, הודח המנהל וההנהלה החדשה אסרה על הצגת האמנות ה"דקדנטית". אמנים שיתפו פעולה עם הנאצים בהסברה וביצירה, בדמוניזציה של היהודים, בפולחן אישיות של המרשל Pétain ואחרים ובהקעה של האמנים המנודים. היו גם אמנים צעירים שהתאגדו במסגרות של שיתוף פעולה עם הכובש. גם בין אלה יש המוצגים כאן.

בתערוכה כ-400 יצירות, חלקן של גדולי האמנים בתקופה וחלקן של אלמונים. היא הרבה יותר מתערוכה של דמויות וצבע. היא מזכירה לנו מה קרה ומה עלול לקרות שוב בעתיד.

הכללים הנאציים לפיהם האמנות המודרנית מנוונת ומשחיתה ויחד עם כלל האמנות שנוצרה בידי יהודים היא אסורה להצגה בציבור, הוחלו גם כאן. קשה לחשוב על אמנות בתנאים האלה. אמנים (ולא רק יהודים) גלו מצרפת, אחרים מצאו מסתור, חלקם רוכזו במחנות ולא מעט נרצחו. אחרים נהגו כבימים ימימה והיו אף שברכו על המצב. בתערוכה מוצגות יצירות של כל אלה.

Picasso, שהוכרז אז כמי שגרר את הציור הצרפתי לדרך ללא מוצא, גזר על עצמו מאסר בית ובמהלך התקופה (לאחר "גרניקה" ב-1938) יצר בביתו תמונות שלא הוצגו עד השחרור. אלה מוצגות עתה בתערוכה. "האמנות היא כלי כנגד האויב" הוא אמר. Matisse, Bonnard, Rouault, שהיו כל התקופה בדרום, הרחק מן הכובש הנאצי, וחזרו להציג רק אחרי תבוסת גרמניה. אחרים פעלו במקומות מחבואים.

אפילו במחנות המשיכו אמנים לצייר ולפסל בכל חומר שהיה בידם להשיג, והראו שרוח האדם ממשיכה להתקיים וליצור גם בתנאי מצוקה נוראה. חלק מיצירות אלה, המוצגות בתערוכה, מהווה מצבה לאותם אמנים שניספו במחנות הריכוז.

היו גם אמיצים שהמשיכו ליצור ולהציג בגלוי, ובהם בעלת הגלריה Bucher שבמשך כל שנות הכיבוש המשיכה לסייע לאמנים ולהציג את ה"אמנות הדגנרטית" כפי שכונתה על ידי הנאצים ועוזריהם. בתערוכה הוקדש מקום של כבוד לה ולפעולותיה.

קור, אוכל ובעלי מלאכה בטוקיו

זקני פריס לא זוכרים סתיו קר כזה מאז שנות השמונים של המאה שעברה ואולי מוקדם יותר. זה מה שהזיקנה עושה. עדיין לא רטוב ואפשר לשוטט בחובות עטופים היטב, בכפפות ובצעיה, בתרמיל ובמקל.

בשבת, Avenue du President Wilson (יש הרבה רחובות בפריס ע"ש נשיאים אמריקאים או אייקונים אחרים של ארה"ב, שהילצה את צרפת פעמים רבות מבוץ קשה) הופכת לכל אורכה לשוק ארוך. שלא כשווקים ניידיים אחרים, כאן לא היה מעבר לדוכני בוזאר של בגדים וארנקים. הכול אוכל; פירות וירקות מכל הצבעים והסוגים, דגים ומאכלי ים, בשרים טריים ומעושנים מכל בעל חיים שאפשר להעלות על הדעת, גבינות בחריצים ענקיים ובאריזות קטנות, לחמים, חמוצים, Terrines ו-Pâté de Campagne למיניהם, יינות ושמנים, פרחים ועכשיו בחורף גם דוכני קדירות ענק של Choucroute, אורז וקציצות, קוסקוס, עוף צלוי, נקניקיות ומה לא. רבות דובר כבר על השווקים של פריס, אך אי אפשר שלא לחזור אליהם ולטפח בהם. כל הקונים מגלגלים עגלות ורבים רתומים לכלבים ההופכים את המדרכה לאזור סיכון. קונים אוכל ליום יומיים, ללא דחף בלתי נשלט למלא את המקפיא. בעוד שלושה ימים השוק הנייד יחזור אלינו.

ליתיום ומנועים חשמליים ובהן BMWi3 ובעיקר רכב באטמן חדש הלא הוא BMWi8. כאן היה אפשר להתחמם עם קפה ועוגה לאחר השהות במקרר של האומנים. בדרך חזרה שוקו וסיגר בכיכר אלמה (קצת מבייש שלא יין וסיגר, אבל זה מה התחשק) והביתה.

באמצע השדרה נמצא Palais de Tokyo, שנבנה לקראת מלחמת העולם השנייה ובנייתו הסתיימה ערב הכיבוש הנאצי. באגפו המזרחי השייך למדינה נמצא המוזיאון לאמנות מודרנית (לא לבלבל עם מוזיאונים אחרים בשם דומה) ובאגפו המערבי המרכז לאמנות עכשווית (שוב, לא להתבלבל). חזיתו הדרומית ממש על הסינין על שדרת ניו יורק (שוב האמריקאים האלה).

במרתפים הקודרים רוכזו יהודים בזמן הכיבוש ומשם נשלחו לאן שנשלחו.

במשך שלושה ימים בתחילת אפריל, לקח ארמון טוקיו חלק באירועי "הימים האירופאים של מקצועות האומנות", מחווה לאומנים Artisans העוסקים באומנות או נותנים שירותים לאמנים בכל התחומים. האירועים נערכים ביוזמת המכון הלאומי למקצועות האומנות שנוסד לפני למעלה ממאה שנים, והתקיימו ב־Ateliers ברחבי העיר ובמרכזים שונים נוספים. בעוד שבישראל נסגרים בתי ספר מקצועיים, כאן נותנים לבעלי המלאכה כבוד ומשמרים את מסורתם. השנה נבחרו מקצועות חריטה, עיצוב טקסטיל, פרזול, צורפות, כריכת ספרים, זכוכית, קרמיקה, עיצוב בעץ ונפחות. לכל מקצוע נבחרו אומנים מייצגים וסופרו סיפוריהם. מי שכנראה לא היה שבע רצון מבחירת המקצועות היו החשמלאים. הפסקות החשמל התכופות נראו כמעט מכוונות.

באגף נוסף של המרתף קיימה חברת BMW תצוגה של מכוניות הקונספט שלה, עתירות בסיבי פחמן, סוללות

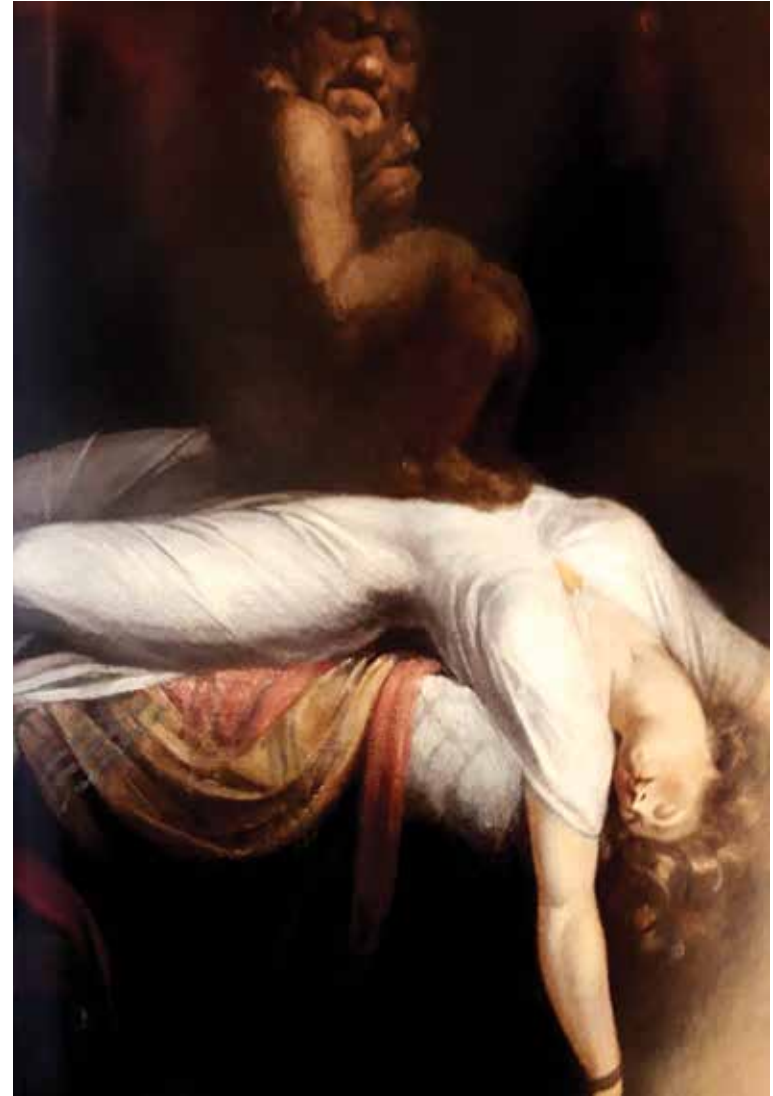
רומנטיזם שחור ושוקרוט דגים

הקור של פריס לא הרתיע רבים וכן טובים להמתין בתורים ארוכים לפני דלתות ה־Musée d'Orsay, תחנת הרכבת היפהפייה והזנוחה שהריסתה נמנעה ברגע האחרון והיא הפכה למוזיאון חשוב. באנו לצפות בתערוכת הרומנטיזם השחור, תחת הכותרת "L'Ange du Bizarre" שטבע E.A. Poe בתרגומו

של Baudelaire. כותרת המשנה: De Goya à Max Ernst. בכניסה שני תורים. באחד לרוכשי כרטיסים ובו כמאה איש לפחות. זו תהיה המתנה של שעה. בשני, לבעלי כרטיס, ממתנים בודדים. לא אוכל לעמוד שעה בתור. בהבזקה של רגע ניגשתי לקיוסק העיתונים שממול, ואכן גם שם נמכרים כרטיסים. אני בפנים.

תערוכות נושא מעניינות בדרך כלל יותר מתערוכות אמן. עומדות לצפייה לא רק יצירות של אמן מסוים, אלא הדומה והשונה בין היוצרים ומוטיבים מקשרים שאיני יודע להבחין בהם בעצמי. רק כאשר מישוהו מקצועי באמת משכיל אותי, אני נרמז.

חוט השני של התערוכה הוא הזרם האמנותי בציור, בפיסול וברישום שרווח במאה ה־19 (והיה לו המשך בסוריאלים בתחילת המאה ה־20) ומשך את הצופה על ידי המזור, המפחיד והפנטסטי.

לאחר מלחמת העולם הראשונה חוזרים הסוריאליסטים Dali, Ernst, Masson ואחרים לעולם הפנטסטי והבלתי וודאי. כולם שם. תערוכה יפה, משכילה ומצמררת. היציאה למזג האוויר הקר והאפור תאמה למצב הרוח שעוררה התערוכה. שוב נמנעתי (כבפעמים קודמות) מלהתעודד בביקור במוזיאון של לגיון הכבוד, השוכן ממש מול האורסיי. אולי בפעם הבאה. בערב אין כמו שוקרוט מתאים לסתיו החורפי. הפעם שוקרוט דגים נפלא ב־Bofinger.

הציורים כוללים ערפדים, שדים ורוחות, מכשפות, טירות נטושות ונופים משרי פחד. חלקם חזר והופיע באולפני הוליווד בשנות השלושים, שנות השפל הגדול, בסרטי פרנקנשטיין ודרקולה ואחר כך בסרטי היצ'קוק (חלקים מכל אלה מוקרנים בתערוכה), ועתה שבו גם אלינו במשחקי מחשב, סדרות טלוויזיה וספרים.

בעקבות המהפכה הצרפתית החל גל של פחד מפני הבלתי נודע ביקום, בטבע ובנפש האדם, שחלק מביטוייו היה בריחה של האמן מערכי הבורגנות לעולם של פחד, ארוטיקה, קניבליזם, שטניזם, עינויים, גילוי עריות וסייטים. חדרים שלמים מוקדשים לשטן, למכשפות, למוות, לאשה המדיחה או הגורמת למוות כמדוזה גורגונה או שלומית (סלומה) בתו של הורדוס שלנו. באחרים, נופים מעוררי מסתורין ופחד.

המקורות לכל אלה, מעבר לדמיון העשיר של האמנים עצמם, היו אגדות ואמונות תפלות ומיתולוגיה יוונית ונורדית, בצד תיאורים אירוטיים, מקאבריים ופנטסטיים של משוררים ומחזאים כמרקיז דה סאד, מילטון, דנטה, שקספיר וגתה.

כך הושפעו, בין השאר Goya, Fuseli, Blake, Delacroix ו־Goya, בציורי הביזאר, הגרוטסק, המין או הזוועה. אפילו Gauguin הזכור לנו משלוות האיים רשם רישומי מוות, ו־Victor Hugo מציג רישומים מפחידים כנגד הכמורה. לקראת סוף המאה מצטרפים אליהם ציירים כ־Munch, Moreau ועוד.

כיבוש ואופנה יהיו אתנו תמיד

בחודש אפריל 1962 הכריעו אזרחי צרפת, במשאל עם, על מתן עצמאות לאלג'יר. המתיישבים נאלצו לחזור לצרפת והמדינה הייתה על סף מלחמת אזרחים. הטראומה האלג'ירית לא נשכחה, אך הצרפתים לא שכחו גם טראומה קשה עוד יותר שקדמה לה בעשרים שנה – הכיבוש הנאצי.

בימים אלה מתקיימת בשני אולמות ציבוריים של עיריית פריס (שמוזה זמן רב הפכה חלק ממשכנה למוזיאון מעניין ביותר). תערוכה המתארת את המחלת הצרפתית (Resistance) באזור פריס בזמן הכיבוש.

התערוכה מתארת את מצב התושבים תחת השלטון הנאצי, את הפעילות המחתרית שכללה עיתונות מחתרת, הפגנות ופעולות צבאיות ואת תגובתם הקשה של הכובשים לפעולות אלה. בחלק השני מוצגות ההתארגנות לקראת השחרור ופעולות השיקום שלאחריו. חסרה כאן התייחסות של ממש למשתפי הפעולה וכאלה היו כידוע לא מעטים. חסרה גם התייחסות לכל אלה שיכלו להצטרף למאבק ולא עשו כן.

אנו מציינים עתה את יום השואה וגם בתערוכה מוקדש מקום מרכזי לתיאור גורלם הנורא של רבים מתושבי פריס היהודיים. השומר בפתח התלונן על מיעוט המבקרים, ואף שאל אם טעיתי בכניסה, כיוון שהתערוכה של האופנה העילית

מתקיימת באולם האחר של בית העירייה, הפונה לרחוב ריבולי. שם אכן השתרך תור ארוך והאולם המה אדם. פריס חוגגת בתערוכת ה־Haute couture את ה"אופנה העילית" המהווה חלק בלתי נפרד מהתרבות ומהאמנות הצרפתית מאז אמצע המאה ה־19, אז הקים Charles Worth את מפעליו ובתי האופנה שלו, שהעסיקו בשיאם 500 עובדים. זו אמורה להיות הצדעה לעולם של יצירתיות ויופי, של דוגמניות ונשות חברה, ולא פחות מכך לענף כלכלי חשוב – לתעשייה המעסיקה עובדים רבים ומגלגלת סכומים נכבדים. שמלות ערב ויום, חליפות, שכמיות ועיטורי ראש (המילה כובע לא הולמת את המעמד) של Gaultier, Balenciaga, של Nina Ricci, Chanel, Dior, Givenchy, Saint Laurent ואחרים מוגנים בקפידה תחת זכויות כתכשיטים יקרים. רבים מהם עמוסים בקישוטים מופרכים, נצנצים וחרוזים. לכפרי בור כמוני נראים המוצגים מצועזעים, מוגזמים, בלתי מתקבלים על הדעת ובעיקר לא נוחים ללבישה. המבקרות הרבות (לשון נקבה גם במובן זכר) רוו נחת. סיסמת התערוכה: אופנה עילית קיימת בפריס בלבד. במילנו ובניו יורק לא בטוח שיסכימו. נזכרתי במסופר על אצילות ונציה, שכדי לעקוף את חוקי הצניעות שהגבילו לבוש מנקר עיניים, נהגו לשוטט בעיר כשאת תכשיטיהן עונדות שפחותיהן. בישראל נהגה האימרה; יעלה כמה שיעלה ובלבד שייראה צנוע. אני קצת מתבייש לספר היכן ביליתי את הערב: בהופעה המיועדת לתיירים ולקבוצות מאורגנות של מורים בפנסיה

מהפריפריה "L'esprit de Paris Cancan" באולם Palace ברחוב Faubourg-Montmartre. אני מהסט להודות, בנוסף, שנהניתי מכל רגע. נשים יפות וגברים גמישים וחסונים הציגו, במסגרת בית זונות בו המדאם מגשימה את חלומות לקוחותיה, מופע מרהיב של תלבושות, מוסיקה, שירה וריקוד שעברו מקאן קאן (במקור ריקוד הכובסות והפועלות) לטנגו לרומבה לסמבה, לשנסונים, לאופרטות ולמערכונים הומוריסטיים קצרים באמבטיה ומחוצה לה, ועוד ועוד ועוד. למדתי הרבה, למשל שגברים יכולים לעשות שפגט מגובה ונשים נהנות להחזיק שוט. הרבה יותר מהנה ממה שזכור לי מהופעות הדגל ב-Folies Bergère וב-Moulin Rouge לפני שנים רבות. מופע קיטש במיטבו כמו כל העיר הזאת. מומלץ בחום.

להוציא אותו מתוכי

פעם, לא מזמן, הוא כתב לי
"מבחינתי את לא חייבת
להשתנות.
אני אוהב אותך כמו שאת".
היום: "בשניסיתי לדבר איתך
לא יכולת לשמוע".

ואני לא יכולה להוציא אותו
מתוכי.

פעם, לא מזמן, הוא אמר לי
"אני מרגיש אליך קירבה
עצומה, מוזרה, זה פשוט
ונכון".

היום: "אני לא חוזר למקום
הזה, אל תלחצי".
ואני לא יכולה להוציא אותו
מתוכי.

ככה זה. אצלי כל שריטה
נרפאת ונשכחת. אצלו
היא מצטרפת, מדממת
וכאובה לקודמותיה

ויחד הן בוערות לעד.
ואני לא מצליחה
להוציא אותו
מתוכי.

הוא חזק, והוא יעיל
ולעולם אינו מתחרט.
והוא לגמרי צודק.

זה נגמר, ואינני מנסה
להחזיר שום דבר.

ואני לא יכולה להוציא אותו
מתוכי.

הלכתי להופעת הלהקה
שהוא אוהב. עברתי מושב
מושב רק כדי לראותו.
הוא לא היה שם,
לא פגשתי דבר.

ואני לא יכולה להוציא אותו
מתוכי.

ארבע מאות ספרים ואושר

את Georges Simenon למדתי לאהוב עוד בלימודי בתיכון באליאנס.

צברתי במשך השנים ספרים רבים של הסופר שכתב כארבע מאות מהם והיה על פי עדותו עם נשים רבות עוד יותר. בשנים האחרונות התחלתי לאסוף גם מהדורה שלמה של Omnibus Gallimard המכילה את כל כתביו, ומזה זמן רב חסרו לי שלושה כרכים אותם לא הצלחתי למצוא בחנויות הספרים או באינטרנט.

עתה מצאתי אותם באחת החנויות ואני מאושר.

היא תבוא לבקר

פרק א'

הוא יושב בפריס נינוח ורך
בבתי הקפה מכירים אותו כך
הוא לוגם לאיטו אלכוהול משובח
העתיד לא ידוע העבר כבר נשכח

קצת קריר, בחולצה הוא סוגר עוד כפתור
הכאב ברגלו בקרוב יעבור
גם בשעת בין ערביים עדיין יש אור
בכיכר מנגנים בחליל ובכנור

אבל.....

פתאום זה הגיע היישר מן השאול
איום ומרתיע מחשיך את הכל
מפחיד במפגיע צולף כפרגול
דוקר כשברייה הולם בגדול

חודשי השנה איבדו את דרכם
פרגית לבנה רוחצת בים
מלח בספינה עולה על סולם
קצב ברננה מנקה את הדם

לבבות פועמים בקצב פגום
פועלים מטפסים ונופלים מפיגום
ילדים בגנים נפגעים בלי שיקום
זקנות בכבישים נדרסות בלי לקום

החתול מיילל אל ירח קודר
הזקן משתעל השיעול מתגבר
השלטון מתנהל כפרסה בלי מסמר
הטירוף משתולל וגם לא ייגמר

היא הודיעה: אבוא לבקר.

פרק ב'

בפריס הם לוקחים ברצינות איומים
כך הרגיש בעצמו כך אמרו השכנים
כך אמר גם אביו באחד הימים
כשברח מאשתו לכמה שנים

ולכן...

הוא שכר כלבלבים לנקות במטבח
שלח חתולים להוציא את הפח

גם את המקרר לנקות לא שכח
בדק בעצמו, עליהם לא סמך

בחדר השינה החליף וילונות
סגר את הדלת פתח חלונות
מהקיר שממול גרד חלזונות
שטף הרצפה בלי עזרת הבנות

סרוויס הוא הניח על המפה
סכומים מזהב לו איש לא ציפה
ויין עתיק יותר מטיפה
ואז על הראש הניח כיפה

עמד על המיקח עם המוכרת
תני לי את זו, תני לי אחרת
בחור כה נאה לעצמה היא אומרת
יאמר עוד מילה ואני מגמרת

החל לבשל דגים ובשר
עלים של גויאבה קוצים ודרדר
מיני ציפורים שהביא מן הכפר
ארנב וחרגול שמצא בכיכר

ולחם אפה ולחמניות
וטורט של תפוח ופחזניות
ואורז וקמח, מיני קטניות
קיפחו חייהם ללא כל בעיות

בערב תיקן חורים בגדר
בלילה מנורות תלה בחצר
בבוקר שיניים צחצח לא ויתר.
ניצב אז בשער, דקה לא איחר.

כי היא הודיעה: אבוא לבקר

פרק ג

בפריס לאכול צפרדעים מקובל
ובהמבורגר יש מיונו, לא חרדל
לא פלא שגם גיבורנו הנ"ל
שמר על פסון ודבר לא שאל

הוא לא השתולל, את קולו לא הרים
רק פרכוס בסנטר ועווית בשרירים
ושיניים חורקות ובלסת חורים
ועיניים דומעות בלי לקרוא להורים

הוא בעט אז בכלב וגם בחתול
את האוכל זרק לאשפה בזלזול
חלזונות הוא הדביק על הקיר בסלסול
הכיפה הושלכה לתוך סיר מעמול

החורים בגדר הוחזרו למקומם
פנסים בחצר התרסקו ואינם
היין נשפך לעומק הים
המוכרת נותרה יבשה לעולם

ילדים צחקו וביצעו תעלול
שועל קצוץ זנב חדר אל הלול
עכבר שוב כרסם את העץ החלול
באנטליה הנופש איננו כלול

כי היא הודיעה: קבל נא ביטול.

פרק ד'

בעיר פריס יש כלל והוא אומר בערך
השקט בא אחרי הסערה
נכון הוא לגבי קבצן על אם הדרך
וגם לדוכסית שבטירה

הוא ישתה אלכוהול וישב לו בבר
ויצפה בנשים ואחת הוא יבחר
והיא כבר תוציא את הטעם המר
שתקנית, צייתנית, חמודה כפרפר

עם זמר בלב ושמחה בעיניים
ילכו בשדה ויחזיקו ידיים
ישבעו אמונים זה לזו בינתיים
גם העסק הזה יחזיק כשבועיים

ואז המברק: אבוא ליומיים.

הוא התיר הצואר מטבעת החבל
לרגליים מידרך בטיחות הוא מצא
וידע שהכעס הוא שקר והבל
הניתן לריפוי בעזרת מציצה

הוא נשכב במיטה מהצד ההפוך
באמצע הקייץ שלף את הפוך
הגשם ירד בטפטוף ופכפוך
השמש זרחה והטוטט כבר חרוך

התמסטל קצת בכיף ומזג לו קפה
והוציא שני סרדינים מתוך הבופה
החורף נפלא והקייץ יפה
לא צריך עורכי דינים וגם לא רופא

וטוב שבבית כבר אין מבקרים
ואפשר בו לשבת ללא דיבורים
ובכלל לגרוב כמו בשנות העשרים
לפני שנשים נטפלו לגברים

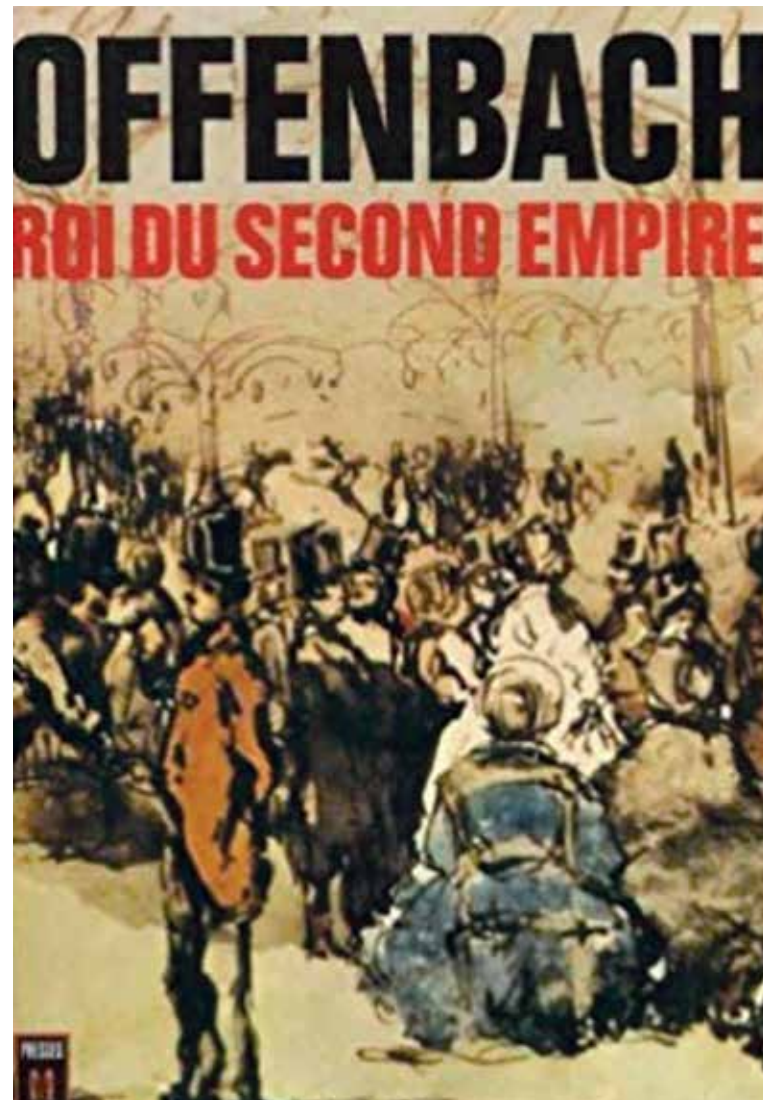
והיא לא תקשקש יותר בקומקום
וברבע לשש לא תדרוש שיקום
ולא תתעצבן משטויות ומכלום
ובצל הוא יאכל וגם עמבה ושום

למה אני אוהב אופרטות

בערבים האלה מציעה פריס, בין השאר, את La Bohème של Wagner בבית האופרה שבבסטיליה. בתיאטרות מוצגים מחזות של Hugo, Beckett ו-Brecht ועוד מבחר גדול של יצירות חשובות אבל כבודות. כדי להתעודד במזג האוויר הזה ובוודאי לאור מתקפת הסייבר המתרגשת על ישראל ואיומי הגרעין של צפון קוריאה, הלכתי שני ערבים רצופים דווקא לאופרטות. אופרטות הן משהו עליו, מהנה ובדרך כלל אינו עולה על מערכה אחת, דבר המהווה יתרון נכבד במצבי.

הראשונה בהן הייתה "כל אופנבאך או כמעט", בתיאטרון הקטן של פריס (כך הוא נקרא, על 1160 מושביו), ברחוב Blanche. ההצגה מועלית על ידי מי שכתב וביים את "החיים הפריסאים", אף היא הצגה הבנויה על יצירות Offenbach, שזכתה להצלחה מסחררת. נראה שגם הנוכחית זוכה לביקורות מצוינות וצפויים לה חיים ארוכים על הבמה.

אופנבאך, מגולם על ידי בובה עם ראש גדול למידות גופה. הוא שוכב במיטתו כאשר עולים לבמה תוך שירה וזמר הסדרנית, הקופאית, מנהל החשבונות, הבמאי, שאר עובדי התיאטרון ואפילו מבקר התיאטרון, כולם בבגדי חולין. הם מקבלים על הבמה כלי נגינה ותלבושות, והופכים להיות

זמרים, רקדנים וליצנים (בלשון זכר הכוונה כרגיל גם לנקבה). הם חיים ושרים את החלומות של אופנבאך הישן במיטתו, וכך יוצאים מן השגרה ומגשימים את הפנטזיות שלו ושלם. הכל תוך אינטריגות, מריבות, אהבה ותאווה. הם מחליפים תפקידים ותלבושות וצוחקים על העולם כחיילים, זונות, אדונים ומשרתים וכל עיסוק אחר העולה על רוחם. כך עד הסיום בו אופנבאך נייעור, מצטרף אליהם ולבסוף כולם חוזרים לשגרה. המוסיקה נהדרת, הקולות רוננים, הכול צבעוני ושופע הומור. יופי.

בערב השני נהייתי לא פחות. אולי גם התרופפות הביקורתיות היא סימן לגיל בשל. במרתף של תאטרון Essaiou הקטן, ברחוב שקשה לאתרו במפה מול Centre Georges Pompidou, מועלית האופרטה "Docteur Miracle" של Bizet. ביזה ידוע בעיקר כמלחין האופרה "כרמן" (המועלית בעולם על הבמה יותר מכול אופרה אחרת) אך חיבר אופרות רבות נוספות (ביניהן האופרה המקסימה "סימון בוקנגרה") ואת זו של הדוקטור הטוב חיבר כשהיה בן 18 בלבד, במסגרת תחרות שארגן אופנבאך.

הבמה קטנה יותר, המוסיקה והעלילה מסתפקות בשני זוגות בלבד; הנערה, אהובה והוריה. גם כאן הלחנים כובשים אוזן ולב, הזמרים-שחקנים מצוינים (אם כי הבת המאוהבת נראית קשישה במקצת מהוריה, למרות הוורד הנעוץ בשערה) והקהל משתף פעולה. הסיפור הרגיל של צעירים מאוהבים והורים מתנגדים. עם מוסיקה המזכירה

את אופנבאך יותר מאשר את ביזה, ליברטו מלא הומור, אי הבנות כשל הקומדיה דל ארטה וביצוע קולי יפה אי אפשר להיכשל. ראש העיר ואשתו מתנגדים לאהבת ביתם לסילביו, קצין בצבא. כדי לזכות בבת הוא מתחפש למשרת, שייבחן על ידי ההורים בהכנת חביתה. מכאן ואילך הופכת החביתה (אמיתית, מהבילה ומונחת בצלחת הולמת) לשחקן מרכזי – היא מוגשת לטעימה להורים ואף לקהל, ומוקדשות לה דקות ארוכות של התבוננות, אכילה, שירה ומשחק. מסתבר שלמרות יופייה טעמה נורא, האב סבור שהורעל, סילביו המאהב יציל אותו כשהוא מחופש לרופא, והסוף הטוב יפציע. הקהל צוחק ונהנה, והכל טוב מאוד.

קיבלתי תגובה למייל קודם ששלחתי, וכך נכתב בה: יש לי הרושם שיותר מלבנות, לאכול ולהסתובב ברחובות, בשווקים, בהופעות ובתערוכות, אתה נהנה לחזור ולהיכנס לבית החם, להשאיר את הקור מחוץ לדלת, להוריד את המעיל, הכפפות, הצעיף וכל מה שמתעטפים בו שם בחורף, לתת מנוחה לרגל הצולעת, לשים מוסיקה, להכין משקה חם ולכתוב את מה שכתבת. יש בזה משהו.

המסחר של פעם וריקודי השוק של היום

מוזיאון Carnavalet הוא מוזיאון של עיריית פריז. הוא ממוקם ברובע ה-Marais ב-Hôtel de Ville שאין פירושו מלון אלא בית עיר של עשירים. המוזיאון היה פעם של Marquise de Sévigné שאירחה בביתה סלון ספרותי והייתה בין הנשים הכותבות הראשונות. כתביה (למעלה מאלף מכתבים) הודפסו בכמה כרכים ומצוטטים בעניינים שונים. בעבר נתקלתי בה גם ב-Bruges שבבלגיה, שם הוצג ספרה במוזיאון השוקולד, כממליצה מושבעת של הזהב החום הזה. מלבד חדריה ורהיטיה של המרקיזה מציג המוזיאון בתערוכות הקבועות את ההיסטוריה של פריס גם בעניינים גדולים (למשל האולם המוקדש למהפכה הצרפתית), וגם בנושאי יום יום קטנים, כמו ציורים, סמלים ושלטים של סוחרים ובעלי מלאכה, שבימים שלפני האינטרנט, הטלוויזיה, העיתונות המודפסת ואפילו הפשקווילים, יכלו להביא את מרכולתם לידיעת הציבור רק בשלטים אם היו בעלי בית, או בצעקות אם היו ניידים. הפעם שאל אותי הקופאי ביוזמתו אם מגיעה לי הנחה של תושב וותיק. נעלבתי אבל מחלתי על כבודי ושילמתי חמישה יורו במקום שבעה. יש תמורה לגיל. מלבד התערוכות הקבועות יש בדרך כלל גם תערוכות מתחלפות. כאן הייתה זו תערוכה הנקראת "צבעי השמיים", הכוללת קרוב למאה

ציורים, בעיקר מהמאה ה-17, המוצגים בכנסיות של פריז והושאלו לכאן. לכל חדר נושא אחר, והתוצאה מדהימה. ביקרתי בפעם המי יודע כמה בשוק Mouffetard הידוע בשווקי האוכל של פריז. זה שוק רווי ריחות וצבעים, חנויות, דוכנים ומסעדות של כל מה שאנחנו אוהבים, קצת צפוף מדי במבקרים מקומיים ותיירים, בעיקר בסופי שבוע. בימי ראשון בצהריים יש תמיד מנגן באקורדיון או כמה נגנים שמנגנים שנסונים ישנים וקהל של קשישים שר איתם מתוך דפים מודפסים. מספר זוגות בגיל הפנסיה או אחריו אפילו רוקדים בקלילות מעוררת קינאה.

בכנסייה הסמוכה, בעקבות אירועים שלפני שלוש מאות שנה, יש כתובת האומרת: "במצוות המלך ועל דעת האל, במקום זה אסור בתכלית לחולל ניסים". חבל. מעניין מה היו אומרים על זה המקובל כדורי זצ"ל ורבי מאיר בעל הנס, זכותם תגן עלינו.

השוק מסתיים בכיכר Contrescarpe שהיא מהיפות בכיכרות פריז. תמיד אפשר לראות בכיכר היכן זורחת החמה, כי יושבי הקרנות (גם אני) עוברים מקפה לקפה יחד עם קרני השמש, כך שצד אחד של הכיכר מתמלא והשני מתרוקן מיושביו בהתאם לשעות היום. אחד הבתים בככר נחשב מהעתיקים ביותר בעיר, ועליו תמונת קיר של ילד שחור וכיתוב שהיום אינו תקין חברתית.

בערב, הופעה ב־Montparnasse בתיאטרון ברחוב הברים והתיאטראות הקטנים (וגם הזונות) Rue De La Gaité. בהופעה,

שירים של Vian, Brel, Prévert, Gainsbourg, Ferré ועוד. נראה שלא שאלו אותם לגבי ההופעה הזו. הזמרת היא אישה בגיל מסויים (באנגלית זה נשמע יותר טוב), החובשת משום מה פאת אפרו, מלחשת בקול נמוך א־לה Juliette Gréco, ולבושה בחולצה ללא כתפיות. זו הפעם הראשונה שאני ושאר הגברים בקהל שותפים לבקשה שהחולצה לא תישמט, ולא יקרה פה מקרה לה־טויה ג'קסון.

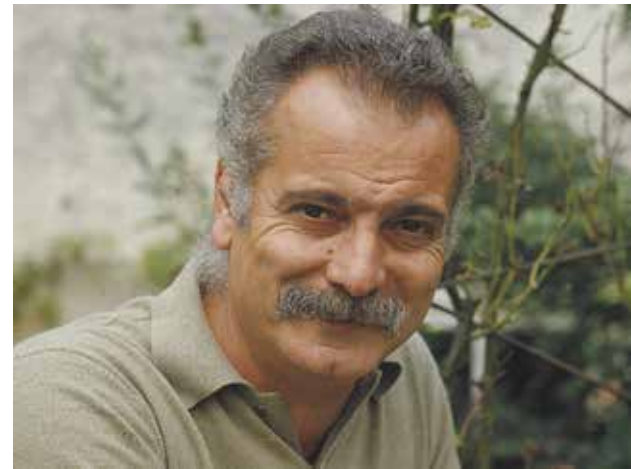
המלווים (להלן ה"בנות") הם שלושה בחורים מיופייפים ומחייכים, המאמינים בשימוש אינטנסיבי במצלתיים דווקא, אולי כדי לכסות על הרגעים בהם הגברת מתאמצת אך מתקשה לעמוד בדרישות המלחינים. התקיימה בהם אמירתו של Gérard Depardieu על המתאמצים לשווא: "חסרי הדמיון, הסובלים מעצירות ומתאמצים לפלוט כדי להטיל ביצה קטנה של פסחא". הקהל דווקא מרוצה וההדרנים זורמים כמים. הגברת והבנות אורבים לנו ביציאה ומנסים למכור דיסקים של ההופעה. אני מוותר. בחוץ גשם.

Georges Brassens שר ג'אז? זה נשמע אבסורד

כאילו מיירי רגב ושרית חרד ישירו את שירי ארץ אהבתי במקום חווה אלברשטיין, ולאה גולדברג שכתבה את השיר על ליטא בכלל (שיר ציוני אליבא דהשרה) תתהפך בקברה. זה לא יכול לקרות. כך חשבתי כשהגיעה למייל הזמנה (בתשלום כמובן) להופעה "בראסנס אוהב ג'אז" בתיאטרון Trévis L'Idéal של Grands Boulevards. כחובב מושבע של תיאטרון האבסורד הלכתי, כמובן.

בראסנס המינימליסט עם הגיטרה הצנועה, אוהב האדם והחיים, שונא הבורגנים והשוטרים, על שיריו מלאי ההומור והעצב, הוחלף בבלונדינית גדולה ושמה Aude Duhamel, ארוכת שיער וקצרת שמלות. גרסתה לג'אז ולג'ורג' המעונה הייתה האטת קצב בשירים השמחים והפעלת שירי חיוך רחב גם כאשר שרה שאין אהבות שמחות או כאשר השוטרים עצרו אותו שוב לקול צחוקם של הבורגנים. בסוף כל שיר, כאשר נדרשנו למחיאיות כפיים הבנתי, לאחר שנים של תהייה, את משמעות הקול שיוצרת מחיאת כף יד אחת, דבר שהקואן מתחבט בו שנים.

לגבי זמרת כמוה אמר פעם אמנון דנקנר: "בעולם אידאלי, סעיפים מפורשים באמנת ז'נבה היו אוסרים מטעמים הומניים שימוש במיתרי הקול שלה".

פיציתי את עצמי ב-Belleville, לשם הגעתי בניסיון נוסף לשיפור, ערב לאחר מכן. ברחבה מעל פארק בלוויל היפהפה חולקו חבילות מזון לנזקקים. בביסטרו הקרוב, על ארוחה מוצלחת ובקבוק יין טוב, שרנו שירי עם יחד עם תיירים מכל רחבי צרפת והעולם (חולקו שירונים מוכתמים) בליווי הגברת הזקנה והאקורדיון. נהניתי מכל רגע.

למחרת, לצורך התאוששות, התייצבתי ב-Lucernaire למופע של Miss Nina Simone. ההצגה הועלתה בעקבות ביוגרפיה חדשה של Gilles Leroy על זמרת הג'אז המהוללת, שרצתה להיות הפסנתרנית הקלאסית השחורה הראשונה ונדחתה למרות כשרונה. יחד עם הצלחתה העצומה והבלתי ניתנת לערעור כזמרת ג'אז, נשאה סימון כל חייה את נטל הגזענות והכאב שבא בעקבותיו. היא הייתה לוחמת זכויות לשוויון שחורים (שירה Mississippi Goddamn היה להמנון התנועה לשוויון זכויות) אך חייה הפרטיים היו קשים ומרים, רוויי אלימות, פרידות וגלות. לתומי סברתי שההופעה תתמקד בשיריה, ובשולי המוסיקה יינתן אולי גם ביטוי להשקפותיה, רגשותיה והתחנות שעברה בחייה. שגיתי. ההופעה הייתה רובה ככולה מלל פתטי מומצא והשירים הספורים שהושמעו היו בחלקם מוקלטם. גם ערב זה לא סיפק את הזקן הרטנן שהפכתי להיות. לו מקס ברוד היה צופה במופע, הוא היה מקיים בו את צוואתו של קפקא.

יש שתי הצעות למפעלי הנצחה לנינה סימון, ואני מקווה שיהיו מוצלחים יותר ממה שראינו הערב. בפריס למעלה משלוש מאות תחנות מטרור ורק שלוש מהן נקראות על שם נשים. יש לחץ לשנות מצב זה, ומוצע כי אחת התחנות תיקרא על שם נינה סימון שאת שנותיה האחרונות בילתה בצרפת ואף נפטרה בפריס. בנוסף יש יוזמה להכריז על בית הולדתה, בצפון קרוליינה, כאוצר לאומי.

בהצלחה.

שממון

העבר שעבר ביניהם
החיש פעמיו
כאינו רוצה להפריע.
ההווה לא נחשב
עתידם כלל לא יופיע.
וידו הכרוכה סביב גופה
הפכה ככל נחושת מכביד
גוו הצעיר שח
שחור שערתיה סיד
קטנוניות של שעה
בכל כבר מושלת
רוחם כבר רעה
עייפה וכושלת
אף תור השנאה חלף, הסתיים
ונותרה אדישות לבלי קץ
חסרת שם.

רחוב המעבורת

אורכו הקצר (זה צירוף אפשרי? אין סתירה מובנית?) של Rue du Bac אינו מעיד על רבגוניותו. הוא מהמעניינים ברחובות פריס, למרות שאין בו מונומנטים כבירים או יצירות ארכיטקטוניות מופלאות. מקור שמו (רחוב הארבה, המעבורת) בארבות בהן הובילו אבנים לבנייה בגני ה־Tuileries עוד במאה השש עשרה.

תחנת המטרו כאן פועלת משנת 1910 (ראה ערך הרכבת הקלה בתל אביב) והיא מצטיינת באופציה של שימוש במסוע לעלייה התלולה מהרכבת אל פני הרחוב. אזרח וותיק כמוני, המתייגע במדרגות למיטיבי לכת בתחנות אחרות, יודע להעריך את העצמות הקטנות שפריס זורקת לנו מדי פעם.

הרחוב צר אך רצוף מסעדות, בתי קפה, מעדניות, עוגות, שוקולד, חנויות אופנה, תכשיטים, עטים, שעונים, כלי כסף, עתיקות ואמנות. רצוי להקדיש תשומת לב לחלונות הראווה שהם יצירות אמנות בפני עצמם. שלא כהרבה רחובות אחרים בפריס, אין כאן עדיין המרה של כל אלה לבזארים.

זה אחד המקומות (הרבים כל כך בפריס) שמזכירים לנו כמה שוממים הרחובות בקיסריה, הרצליה פיתוח, כפר שמריהו, סביון ורמת אביב.

בין החנויות יש כמה הראויות לציון מיוחד.

החברתיים, בפער הדורות ובקשיי המעבר מחנויות משפחה קטנות ל"מסחר הגדול". תיאורי הבדים שם אינם נופלים מתיאורי טבע וצבע מדהימים בכל יצירה אחרת.

אתר מעניין ברחוב הוא La Chapelle de l'Épiphanie, מקומה של אגודת Les Missions Étrangères de Paris. הכנסייה הוקמה במאה השבע עשרה בברכתו של המלך Louis XIV. בזמן המהפכה שימשה את המשמר הלאומי, אחר כך הולאמה ונמכרה. לקראת סוף המאה התשע עשרה חזרה ליעודה המקורי. במשך השנים הורחבה ובשנת 2001 עברה שיפוץ יסודי. בבניינים הצמודים לה פעלה החל במאה השבע עשרה אגודת המיסיון. האגודה שולחת עד היום מיסיונרים לארצות אסיה והמקום משמש למגורי פרחי כהונה הבאים להשתלמויות בצרפת.

גם Conran, חנות רהיטים שונה מאחרות, מוצאת מקומה ברחוב זה. לבסוף, La Grande Épicerie de Paris היא המכולת, הסופר, המעדנייה וכל מה שתרצו, הגדולה והיפה ביותר בפריס הכוללת הכל בכל תחומי המזון מכל פינות העולם. Fauchon גור חתולים לעומתה. האזרח הסביר (וגם שאינו כזה) לא יצא ממנה ללא סלים כבדים.

ברחוב החוצה את רחובנו, Rue de Grenelle, מצוי מוזיאון Maillol בו אוסף קבוע של הפסל המפורסם. מעניינות יותר בדרך כלל התערוכות המתחלפות בו.

אני יושב לי ונח בבית הקפה שבמרתף המוזיאון, שותה תערובת מבקבוקן שאני נושא איתי לכל מקום, Marie

Ryst-Dupeyron קיימת משנת 1905. זו חנות משקאות למבינים ולאספנים, המתמחה במיני פורטו, רום, שמפנייה ובעיקר ארמניאק בן כל הגילים. מדובר על עשרות שנים רבות. הגברת הזקנה שניהלה את החנות בעבר כבר איננה איתנו אך יורשיה ממשיכים במסורת, לרבות מתן טעימות ללקוחות רציניים.

Le Bon Marché שנוסד בשנת 1863 הוא הכלבו הראשון בפריס והוא סימן את המעבר מבוטיקים קטנים לחנויות ענק כמו Galeries Lafayette ו-Printemps. Émile Zola כתב עליו את ספרו *Au Bonheur des Dames* שתורגם לעברית בשם גן עדן לנשים. הרומן, כמו רבים מספריו, דן באספקטים

Brizard עם וודקה וגם ספל קפה קטן מקומי. המקום נקרא Les frères Prévert. שם היה בשנות החמישים הקברט של ז'אק ופייר פרוור, הראשון ענק שירה והשני קולנוען בינוני. במוזיאון למעלה תערוכה של Foujita, צייר ה־Les Années Folles (איך מתרגמים את זה לעברית מתאימה?). על Foujita עם שפמו, שהקדים את זה של היטלר בשנים רבות, נאמר שהיפנים ראו בו צייר צרפתי והצרפתים ראו בו צייר יפני.

כבר בשנות העשרים המוקדמות שלו עבר לפריס (1913) ושם צייר עד 1931. עזב וחזר בשנות החמישים. ציוריו שומרים בחלקם על מקור הרישום היפני ואחרים מערביים כמעט לחלוטין.

הוא היה בן דורם וידידם של פיקסו, סוטיין, מודליאני ורבים אחרים, והראה לפריסאים איך עירם נראית לעין שבאה מבחוץ. במלחמת העולם הראשונה התנדב לצלב האדום הצרפתי, אך במלחמת העולם השנייה חזר ליפן וסייע לממשלה היפנית בתעמולה המלחמתית. הנשים בחייו היו רבות ויפות ושמשו לו השראה. גם ענייני השיווק לא היו זרים לו והוא קידם את שמו בדרכים רבות. התערוכה יפהפייה וכוללת יצירות המוצגות בה לראשונה. לכו בהמוניכם.

הצגה דיגיטלית, אמנות מטרידה ו-Libertango

בין המוזיאונים והגלריות בפריס (לאחרונה נמנו כאן מעל 200 מוזיאונים ומעל 1000 גלריות) נמצא ברובע האחד עשר ה-Atelier des Lumières, המגדיר עצמו כ"מרכז האמנות הדיגיטלי הראשון בפריס". בימים אלה מוצגות בו תמונות של Gustav Klimt ובהיקף קטן יותר של Hundertwasser. אין מדובר בגלריה בה עובר המבקר מתמונה לתמונה. התמונות מוקרנות ברצף על הקירות, על התקרה ועל הרצפה. התחושה היא שהכול זו, בא אלינו, מתרחק מאיתנו ואנו צונחים למטה או עפים לתקרה. יש מבקרים המאבדים את תחושת המקום ואף מטים לנפול.

התוצאה יוצאת דופן ונותנת מימד חדש לצפייה באומנות. קלימט האוסטרי מוכר יותר לישראלים מאז תורגם הספר והוקרן הסרט "האישה בזהב" (חפשו בגוגל – מבטיח שתמצאו עניין) אך מביני דבר ידעו עוד קודם שמדובר באמן יוצא דופן שצבעוניות ציוריו והשימוש שעשה בזהב הגדירו אותו היטב ובידלו אותו מאחרים. התערוכה הנוכחית מתאימה לו כיוון שצייר גם על קירות ותקרות, כולל במוזיאון של וינה. הונדרטוואסר ידוע בארץ פחות, אך אני מבטיח שמי שיתעניין בו לא יתאכזב. הוא גם עיצב, בין השאר, מבנה דיור ציבורי בווינה עירו, וגם את הארובה של וינה הנראית

כמו מגדל פיקוח על המאדים. אתייהר ואומר שיש לי בבית לייטוגרפיה שלו.

התערוכה, או אולי "מופע" מגדיר זאת טוב יותר, היא חוויה בלתי נשכחת.

תערוכה מסוג אחר, של אמן הדוחה את האסטטיקה ואת היופי, ראיתי בגדה השמאלית.

בשנת 1801 הוקמה בצרפת, ע"י נפוליאון, המועצה Société d'Encouragement pour l'Industrie Nationale. תפקידה, עד היום, לסייע בתיעוש ומודרניזציה של כלכלת צרפת. המועצה תומכת גם באמנות. בימים אלה, במשכנה בכיכר סן ז'רמן דה פרה, היא מעלה תערוכה של הצייר Thierry Dussac. דוסק טוען שכל מה שיפה הוא גם משעמם, ומצייר את הדמויות הגדולות שלו בהתאם. הציורים מטרידים ילדים נכים ורעבים, זקנות מקומטות וחסרות שיניים, הבעות כעס ושנאה, והכול בפורמט גדול שרודף את המתבוננים מכל עבר. לא לקיבות חלשות.

ובלי מוסיקה הרי אי אפשר.

בית הקפה-מסעדה הפינתי בשכונה שלי בפריס הוא מיזם של שתי נשים צעירות, האחת מתחום הקולינריה וחברתה מתחום המוסיקה. האוכל טוב, היינות משובחים והמחירים סבירים. כשאני בפריס יש לי שם שולחן פינתי קבוע. בכל יום ששי מתקיים מופע מוסיקלי. השבוע, לשמחתי שאין לה קץ, הופיע הרכב של אקורדיון, קונטרה בס וכלי הקשה שניגן בין השאר את Libertango של Piazzola. מוסיקאי ארגנטיני

שנפטר בשנות התשעים ואפילו ביקר פעם בארץ. הוא הביא את הטנגו לשיאים חדשים ואת האקורדיון, שנחשב עד אז נחות ועממי, אל אולמות הקונצרטים. הביצוע של שלושת הצעירים היה מהמם.

ליברטנגו היא יצירה שגם לאנמיים והרדומים ביניכם תגרום פריצת אדרנלין בלתי מבוקרת. גרייס ג'ונס היפה, הגבוהה, החזקה, השחורה והמהממת שרה אותו תחת השם: "I've Seen That Man Before", ועקבות שלו אני מוצא אפילו אצלנו בריקוד המכונה של משינה. יש סיכוי שגם בו תראה הגב' רגב שיר ישראלי (במילותיו של צ'כוב) ונאוה בוקר תשיר אותו בדואט עם אייל גולן בטכס הדלקת המשואות. הורידו אותו ביוטיוב, עם או בלי מופע טנגו, רצוי עם כלי הקשה. יש לו עשרות ביצועים, מאקורדיון אחד או גיטרה בודדת ועד לתזמורת סימפונית או אף ביצוע ווקלי. אני מקשיב להם ברצף. שימו ווליום במקסימום, שתו מהכוסית שבידכם, שאפו מהסיגר והתפרעו עם המוסיקה. אתם תרגישו כמוני.

אוכל, שימור, תרבות ומחאה (עוד לפני האפודים
הצהובים)

יש סניפי מקדונלד וסטארבאקס רבים בפריז, כמו בכל מקום, אך לשמחתי צרפתים רבים הם עדיין עם נהנתן (לפחות בני גילי) המקפיד על מסורת. חשובים להם איכות, מגוון הארוחות ומועדיהן, כוס יין עם הסעודה וליקר קטן לקינוח, המשך בסטוד הבאגט, התחרות השנתית של האופה המצטיין והמלצר הזרזו, חנויות מאפים, שוקולד ועוגות בכל פינת רחוב, מסעדה, בית קפה, בראסרי, ביסטרו וקפה טבק זה לצד זה, ובוודאי הפסקת צהריים מתמשכת וסגירת עסקים ויציאה לחופש בחודש יולי.

כבר הזכרתי ביותר מהזדמנות אחת את השווקים של פריס על שלל צבעיהם וניחוחותיהם. הם עדיין מתקיימים בגאון כפי שהתקיימו גם לפני מאה שנים ויותר; שווקי אוכל טרי ושווקי אוכל מוכן, שווקי עתיקות ושווקי אלטע זאכן, שווקי אומנות ואמנות. בהם פתוחים וסגורים, קבועים וניידים. ליד ביתי נמצא שוק Aligre הקבוע, העתיק בשווקיה של פריס שעוד פועל, ובו אני קונה מדי יום את הדרוש לי. לא ממלא עגלה בסופר במצרכים לשבוע. יש לי טבלה שהכנתי ובה מצוין יום השוק של שכונת רבות, ובבקרים אני משוטט לעיתים קרובות בשווקים העוברים בין היתר מ־Belleville

ל-Porte Dorée, ומ-Edgar-Quinet ל-Vincennes. כל אלה מבלי להזכיר את שוק Mouffetard שכבר הזכרתי, שווקי הפשפשים ב-Clignancourt וב-Saint-Ouen, שוק Porte de Vanves ועוד.

סרטים אמריקאיים מוקרנים כאן, אך הקולנוע הצרפתי חווה אף הוא עדנה. למרות האינטרנט והדיגיטל נדפסים מדי שנה אלפי ספרים חדשים, חלקם מסובסדים. חוק הספרים מגביל הנחות כדי לשמור על הסופרים ועל בתי ההוצאה, חנויות ספרים פרטיות עדיין מתקיימות שלא במסגרת רשתות כשלכל אחת ייחוד משלה, ואפילו מוכרי העיתונים בקיוסקים נתמכים כלכלית כדי שסימן היכר זה של פריס לא יעבור מן העולם. הצרפתים מעריכים סופרים כמעט כמו את השפים שלהם. הם משקיעים משאבים רבים בשימור התרבות; בבניינים היסטוריים, בתמיכה בכל סוגי האמנויות, במוזיאונים ובספריות ציבוריות והתוצאות ניכרות לעין. יש גם הקפדה (שלא כמו במקומותינו) על שמירת קו הרקיע; אתה רוצה לבנות גורד שחקים דמוי לביבה בפריס? לך ל-La Defence ועשה זאת שם. במרכז העיר אנו שומרים בדרך כלל על המתווה שנקבע עוד על ידי Haussmann בתקופת נפוליאון השלישי, לפני למעלה ממאה וחמישים שנה.

השבוע שכחנו לרגע את כל אלה, כשנכחנו בהפגנות בערים רבות בצרפת ובעיקר בפריס. בסקטור הציבורי בצרפת מועסקים כחמישה וחצי מליוני עובדים, שהם כעשרים אחוזים מכלל המועסקים. שבוע העבודה בצרפת הוא הקצר

באירופה וגם התנאים הנלווים (חופשות, בריאות וכו') אינם מן הגורמים. כמעט כל נשיאי צרפת, כולל הסוציאליסטים, ניסו לבצע רפורמות בתחום, אך ללא הצלחה. הפעם מנסה זאת מקרון וזוכה כרגיל לתגובה חריפה מצד מפלגות השמאל והאיגודים המקצועיים. בהפגנה בפריס השתתפו 30,000 איש על פי המארגנים ו-15,000 על פי המשטרה. למעלה ממאה נעצרו, כאשר חלק מהמשתתפים עברו לפסים אלימים. חלק מקווי הרכבות מושבתים ושיבושים היו בשדה התעופה אורלי ובמקומות נוספים. במקרה, או שלא במקרה, נגזר השבוע דינם של כמה מעובדי אייר פרנס לשעבר, שלקחו חלק בהפגנת "החולצה הקרועה" בשנת 2015, שהפכה לאלימה והם נשלחו למספר חודשי מאסר.

כפי שראינו למעלה, מסורת כאן היא מסורת ויש לזכור ולשמר את העבר. טבעי אם כן שבעת ההפגנות השבוע הייתה התייחסות נרחבת למהומות שהחלו לפני חמישים שנה בדיוק, במאי 1968. לא אכנס כאן לפירוט היסטורי של המאורעות שאיימו על החוק והסדר של המשטר הצרפתי, שהחלו ברצון של סטודנטים ואחרים להישמע, והסתיימו באלימות קשה מצד שני הצדדים, עת העיר שינתה פניה והפכה לשדה קרב.

ביקרתי בשתי תערוכות שהתקיימו כאן, הנוגעות למהומות 1968. האחת מתקיימת בבניין העירייה ברחוב Rivoli, שם מוצגים תצלומיו של Gilles Caron. קרון נכח כל העת ברחוב והנציח את העיר על הבריקות שחסמו אותה, על מפגיניה

ועל שוטריה. הוא צילם את הגרפיטי שעלה על כל קיר ודלת, את שביתת עובדי הניקיון ואת הזבל שמילא את העיר, את ההתנגשויות האלימות, וגם את הרוב הדומם (היה זה עדיין רוב) שחיו שובשו.

התערוכה השנייה התקיימה ב־Palais des Beaux-Arts שעל גדת הסיין. התערוכה נקראה "תמונות בקרב". מטרתה הייתה להראות את האירועים במאי '68 ועד תחילת שנות השבעים לא רק כתיעוד עובדתי, אלא כתיאור של הזיקות, בזמן הקרבות, בין האמנות והפוליטיקה, בין היצירתיות והמאבק החברתי. במרכז התערוכה עמדו ציורים, כרזות, פסלים, מנשרים ועיתונים, בעיקר של השמאל הקיצוני בצרפת באותה עת. שתי התערוכות מעניינות הן בתיאורים ההיסטוריים והחברתיים שהן מעלות, והן בצדדים האמנותיים. היה שווה לבקר בהן דווקא במקביל לשביתה הנוכחית כאן בפריס.

להלן עיבוד של שיחה ששמעתי על הבר בקפה־טבק בפריס

קשה לקום בבוקר שאחרי
אחרי שקראו לי לכוח אדם
אתמול
בצהריים,
אחרי שאמרו שאין כבר
מקום בשבילי
בינתיים.
הם אמרו: היית עובד מצוין
בחנות/במפעל/
בחברה
(מחק את המיותר).
אך צריך צמצומים ואין
בידם כול
ברירה.
אמרו שיתנו בלי ספק
המלצות
לתפארת,
אמרו שקיוו שאמצא בקרוב
עבודה
אחרת.
שבע שנים הייתי פועל/
מוכרן/טכנאי/

חשב משכורות
(מחק את המיותר).
לא רחל לא לאה חלקו
מיטתי
בלילות.
לא נהגתי ללכת עם חבר'ה
לשתות על
הבר,
אין לי חבר'ה וגם לא היו
בעבר.
אני קצת קרח, מזיע, נמוך
ושמנמן,
בן יחיד להורי שכבר מתו
מזמן.
הילד שלנו יצליח יותר, שח
אבי
לאמי.
הוא לא התכוון ללשכת
עבודה ולביטוח
לאומי.
המשק צומח־פורח אומר
ראש הממשלה,

ואני ארשם ואולי אקבל קצת
דמי
אבטלה.
אז למה הערב הפה מיובש
והדופק הולם
ברקות,
העיניים צורבות ומיץ
הקיבה ממשיך
לעלות?
הרי הירקות בשוק זולים
יותר אחר
הצהריים
עוף טוב מבשר, ולחם טוב
גם אחרי
יומיים.
אלך במקום לנסוע, לבריאות
זה
מצוין,
אבל אלך לאן?
(הם שוב מחקו את המיותר).

יום כביסה

בבוקר הליכה למכבסה לעשות כביסה גדולה, בשונה מהכביסה הקטנה שכבר נעשתה במיומנות רבה לפני ימים מספר באמצעים ביתיים. בין הכביסה לייבוש ובמהלכן, הוא ילך לבר־טבק, ישתה קפה ויקרא ספר, תוך שהוא מגניב מידי פעם לגיממה מבקבוקון הקוניאק שהביא אתו בכיס המעיל. הוא גם יעשן סיגר ויקשיב להמולה של הטלוויזיה המראה מרוצי סוסים ושל באי בית הקפה הממלאים טפסי הימורים ומתווכחים על התוצאות.

הוא יהיה קצת נוגה, שכן הוא לבד והיום סגרירי וגשום, אך זו תוגה נעימה שספק אם היה רוצה להחליף אותה בחברה. בתום מעגל הייבוש הוא ישלם עבור הקפה, ישאיר טיפ קטן, וימלא בכביסה את עגלתו האדומה. אם היא תעלה על גדותיה הוא יקשור מלמעלה בחבל קצר שהביא עמו לצורך זה. יחזור הביתה, יחלוץ נעליים, יקפל שוב את הכביסה (קיפול זמני כבר נעשה במכבסה), יפרוס את הסדין על המיטה ויצפה את הכריות ואת השמיכה. קשה לצפות שמיכה. מכונות הכביסה אינן משמשות מקור השראה מרכזי לציירים ולמשוררים, למרות התוף המסתובב והקולות הנעימים שהן משמיעות. בעבר הכול היה אחרת.

עוד לפניו החלטה היכן לאכול ארוחת צהריים והאם לצאת לטיול של אחרי הצהריים לפני שיארוז וייצא לשדה התעופה.

כשהיה ילד ואחותו עצבנה אותו, שאל את אמו למה יש בכלל ילדות בעולם. תשובתה הייתה: הן באו לעולם כדי שתעזרנה לאימותיהן בכביסה.

את הכביסה הייתה עושה Blanchisseuse (כובסת), רצוי בנהר ובחברת כובסות נוספות, כשהיא מפשילה את שמלתה, וזרועותיה החסונות מכות בלבנים ובסדינים והכול תוך שירה עליזה. זו הייתה עבודה קשה, שמורה לנשים בלבד. לכובסות הצעירות (הן לא נותרו צעירות לאורך שנים) ניתן דימוי של קלילות הליכות והן נחשבו לעיתים לטרף קל למין השני.

דמות הכובסת קסמה לאמנים רבים ביניהם מגדולי הציירים כמו Degas, Pissarro, Daumier, Toulouse-Lautrec ואחרים. גם שירים רבים נכתבו על הכובסות.

Apolinaire, בנובלה "Le Poète assassiné" (המשורר הנרצח), מתפעל מבת הכפר המכבסת סמרטוטים בגיגית, משמלתה החושפת את שוקיה, מגופה הנע עם הכביסה בתנועות ארוטיות, מזרועותיה המלאות והחשופות ומהסומק שעלה בה כשהבחינה בו.

בשיר סוזון הכובסת "Suzon la blanchisseuse" בביצועו של Fernand Léger מסופר אכן על סוזון הכובסת. האזרחים אולי נהנים להתבונן בחלונות ראוה, בשמש, בירח, בטבע. אך לו היו שואלים אותנו, החיילים בקסרקטין, מה היינו רוצים התשובה הייתה סוזון. עיניה יפות, גופה חטוב, תלתליה מתנופפים. גם מלכים היו חושקים בה, כשהיא עוברת בחצר עם סל הנצרים בידיה. כשנגמור את השירות, לא נתגעגע לתרגילים, לשעועית ולרס"ר. רק אל סוזון נתגעגע.

מייל 28

דרווין אמר

ראינו מה רבה חשיבותה של הכביסה בחייו של גבר בודד
בפריס. הגיהוץ חשוב לא פחות. לא פלא שחוברה לכבודו
פואמה לירית רבת רגש והרי היא לפניכם:

כולן מנסות את כוחן בגיהוץ
זה ערך הומני, זה ערך נחוץ
גיהוץ חם הוא נשק,
כושל או מוצלח
הגזם בחימום והעסק נחרך
אולי טכנולוגיות של ליזור ואור,
החודרות לכל קמט
יוכלו לעזור.
דרושים כאן שליחות, עדינות, ניסיון
דרושה אהבה
דרוש גם חזון.

ודאי תאמרו הן זה דבר קל ערך
ומה אם בחולצה מעט קמטים,
אבל קונפוזיוס כבר ראה את חשיבות הדרך
ואת הרגישות של אנשים כמותי.

ובהמשך עוד תלמדו; מיטב אנשי הרוח
בלי שה"י ופה"י ובלי מילות של גנאי
חולקים עמי אותו נוזל מלוח
המטפף מזוויות עיני.

בסך הכל מה כבר רציתי?
שהיא תתפנה לרגע ממשקעי המרירות ותגהץ לי
חולצה
והיא הייתה לי ג'ק מקול לביל היקוק עם יד של איש מת
וברחה בריצה.
ומי היא בכלל? הרי איננה ראויה למאכל הגבר
שיער דליל, פנים שמוטות, רעות מבע וסבר
גוף בלי הכמות הנכונה של חומרים
וגם העיצובים חסכו בקימורים.
כך אמנן אמר
ובינתיים הקמטים לא נגמרים.

והרגשתי כמו דרווין.
כמו איש שחור עם נר כבוי,
מחפש בחצות
במרתף חשוך, חתול אפור חבוי
המשוטט בחוצות.
ואכן היה חושך וירופייב אמר; חשיכה היא חשיכה,
אחרי החשיכה אולי יבוא האור

אחרי האור שוב חשיכה, ושוב הכל שחור
והקמטים קופצים לפי התור.

זו הייתה שעת התמימות,
בלי מייגונים, בלי חשדות
ואז תמר ירתה פלאשט
ישר אל הצלעות
והמקבץ הזה, כואב ומר
אייתי תמיד, כמחלה שאין לה גמר.
ושופמן כבר ידע שהבדידות נוצרת
כשלנערה יש אם ולבית יש שוערת
ואני מוסיף: ובאין מדהץ הלב נחמץ
ובינתיים החולצה כמו פסיקת בד"צ.

ולא נורא אם החולצה הייתה
כותנה
ואז אולי עילה יש וקושי מסוים
אבל הרי זו טי־שירט עם
תמונה
של דג סרדין בים.
והיא הרי חושבת כמו פילטוס
שאינ דם על ידיה
והיא תצא מזה בזול
כי מורנין לפנייה

אמר שהמציאות היא הזיה בסך הכל
שמקורה מחסור באלכוהול
והחולצה קמוטה כשאל.

אני חושש לה. ידוע שאשה המסרבת לגהץ,
ישלח בה לוקס את השד אשר יגרום לה לקפץ
מראש הצוק.

וסארטר כבר אמר; הגיהנום הוא הזולת
ויתכן שלהחזיר אותה משם די בסטירה אחת.
אבל זה לא אני.

כמו ישו באבולי, קארלו כבר אמר,
דמי החם לפני כל אלימות הוא נעצר.
והקמטים כבעבר.

אני עדין. איני זורק בדלי סיגר למשתנה ברחוב
כי אז הם מאבדים את טעמם הטוב.
וגם יש קושי להדליק.

אני סלחן. קארל והנושים של הברון בממלכה
יוכלו תמיד ללמוד אצלי הלכות סליחה.
לכן אני דורש בטוב: חולצה יש לגהץ.

אינני מתלוצץ.
ולא אהיה אחראי.
למעשי.

מספיק ודי.

עוד על ארוחות ועל תערוכות (נפלאות ומדכאות)

היה גם בישול בבית – לפעמים מרקים, צלע חזיר, Boeuf Bourguignon ותתפלאו, אבל לפעמים גם חביתה וסלטים ודג מלוח וכמובן הרבה יין... אבל במסעדות היה להם שבוע מלא, כאילו ניסה להשלים משהו שלא יקרה יותר (אולי הבדיקות האחרונות וצעקות החבר-הרופא). ההתחלה הייתה ב-Grand Véfour בארוחה שהוזמנה שבועות מראש לצהריים של יום הנחיתה. הוא מסר את מעיל העור בכניסה ומייד הולבש בזקט של הבית שלמרבית הפלא הלם את מידותיו.

למנות ראשונות הוזמנו:

Cuisses de grenouilles blondes dorées

ו- Presse de foie gras de canard

ולעיקריות

ו- Tête de veau

ו- Filet d'agneau, en croustillant des raisins

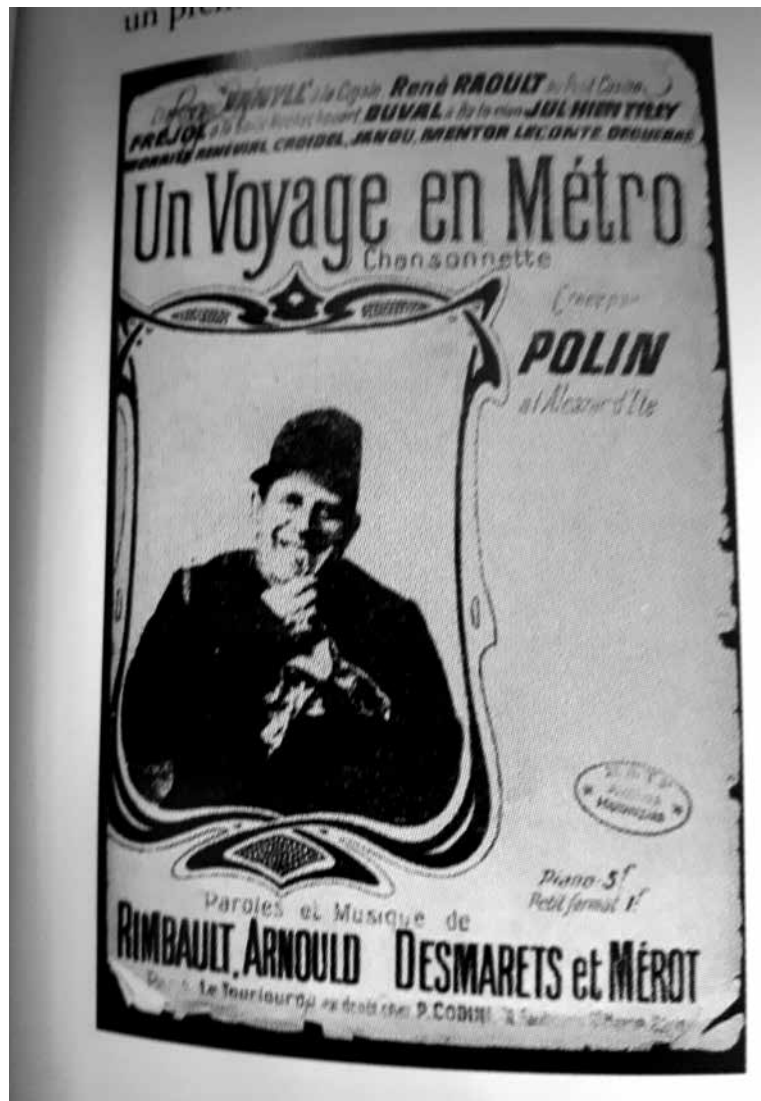
לأחרונות

ו- Palet Noisette Au Chocolat

ו- Crème brûlée aux artichauts

ליין שתו Côte du Rhône ובכלל היה טוב, קצת מוגזם אבל לא קורה כל יום, ובעל הבית Guy Martin ניגש לשוחח ושמח לקבל דרישת שלום מחברו אביטל ענבר בישראל.

בשולחן ליד היו שתי יפניות שציחקו כל הזמן בקול, אבל זה לא ממש הפריע.

הארוחות האחרות עד הערב הזה ואחריו התקיימו במסעדות בורגניות, מ-Bistro עד רמת Brasserie כדוגמת Vagenende בה הוזמנו Tartare de boeuf ו-Entrecote, וב-L'Europeen שם נהנה ממנת ה-Plateau de l'Océan על הקרח. בינתיים מותר לעשן גם סיגר אבל בעוד ימים ספורים גם זה ישתנה. והיו גם תערוכות. התערוכה הראשונה ב-Hôtel de Ville נקראה "Paris en couleurs", ונתנה כבוד לאמנים-צלמים צרפתים וזרים מאז Frères Lumiere (האחים לומיר), ממציא מצלמת הקולנוע בסוף המאה התשע עשרה. כל אלה רצו וידעו לקלוט ולהנציח אנשים רחובות פינות מצבים רגעי שמחה ועצב ימי הכיבוש הנאצי וימי השחרור, שלטים מכוניות זקנים דוגמניות בניינים ארמונות הריסות בשחור לבן אך בעיקר צבעים.

התערוכה השנייה ב-Grand Palais היא האמנות נכנסת לתחנה "L'art entre en gare" ונערכת לרגל חגיגות ה-70 של ה-SCNF (חברת הרכבות הלאומית של צרפת). היא מחווה לאמנות הקשורה ברכבות; הקרונות הקטרים הישנים והעתידיים, עיצוב מדי העובדים כאופנה עילית, ארכיטקטורה של תחנות, מסמכים, הודעות, פוסטרים, צילומים של תחנות רכבות, אנשים, עבודות הפירה בניה ובעיקר סרטים.

וסרט אחד בתערוכה הוא ראה פעמיים והתגעגע. היו בו קטעי סרטים מכל התקופות על נסיעות פגישות פרידות

שיחות מריבות אהבות עם כל השחקנים שהוא אוהב ובעיקר צרפתיים.

ותערוכה אחרת מדכאת ונפלאה במוזיאון Maillol היא "Allemagne, les Années noires" והיא על השנים הרעות של המלחמה ה"גדולה והאחרונה" היא מלחמת העולם הראשונה, על מיליוני אבודתיה ועל השנים שבאו אחריה. היו שם ציירים שהוא אוהב אבל ציירו ציורים נוראים ובהם George Grosz ו-Otto Dix וגם Max Beckman. רובים תותחים שוחות חפירות מסיכות גז שברי אדם בעלי מום עצים ואנשים שרופים נשים זקנות וילדות ונשים מופקרות עם חיילים ילדים ועם חיילים שיכורים ועם אזרחים שהצליחו לא לצאת לשם מעוותי צורה וכבר מתחילים להופיע הנאצים של שנות השלושים וזה ה"Enfer" האמיתי.

ובתערוכה אחרת גיהינום אחר "L'Enfer de la Bibliothèque" או בשם אחר Eros au secret עם מאות ציורים ספרים מסמכים תחריטים תמונות צילומים וסרטים המציגים את כל הקשור במין. המין שנאסר עד כה לראייה על ידי הציבור כדי להגן עלינו מפני עצמנו והיה גנוז בספרייה הלאומית ושחרר עכשיו גם עבורנו משבגרנו, ובחנות מכרו קטלוגים וספרות מין כמו ב-Saint Denise.

והייתה גם מוסיקה ב-Noël בכנסיית La Madeleine. במיסה דיברו הכמרים שרה המקהלה ניגן העוגב ודיברו ושרו על ה-pauvreté de Jésus ועל Gloria des anges וגם על Paul ועל John ו-Saint Jean ואפילו על ישעיהו, והיזו

מים וברכו והעלו קטורת והקהילה עורכת בחודש הבא סיור לסוריה והמעוניינים להצטרף יפנו.

ובערב למחרת ב־L'Église Saint-Louis-en-l'Île לאחר קלבדוס וסיגר בבר על יד Pont Marie בכנסייה המלאה באנשים ובמעילים והפה והאוזן מלאים בשמה של המקהלה שתופיע Chœur du Monastère de la Trinité de Saint-Alexandre Nevsky de Saint-Pétersbourg. ארבעה עשר נזירים, שניים שמנים שניים גבוהים שניים עם זקן שחור ועבות שניים בהירים ויפים והמנצח דומה לבחור שהיה חבר של קובי ממסעדת בתיה וקובי הציל אותו מסמים וגידל אותו במטבח והיום הוא עושה לקובי צרות, אבל כשהתחילו לשיר לא ראינו אותם ורק שמענו והיה כאילו המלאכים ירדו והם איתנו פה.

וביום ראשון ב־Théâtre Louis-Jouvet רואים את "Arsène Lupin Banquier" ואני נזכר בספרים של Maurice Leblanc ובסרטים שאת הצרפתית שלהם בקושי הבנתי אבל נהניתי כל כך, והאופרטה עליזה ורוקדים ושרים ומשחקים על הבמה וכולם אוהבים את ארסן לופן והוא מהתל בכולם ומשתלט על הבנק וזוכה בתכשיטים ועוזריו נהנים לעבוד איתו והנשים רוצות אותו ואפילו נראה שהקרבנות אוהבים להיות קרבנות ובלבד שיהיו שלו, והכל קל ומצחיק ומוסיקה ולרגע אין דתיים וחילוניים ופלסטינאים וישראלים וערבים ויהודים והשנים השחורות של גרמניה והגרעין האירני.

ועוד על קולינריה נטולת פסיקים

למנה ראשונה הכנו אורז משלושה סוגים בצבע שחור עם פטריות צרפתיות כהות מיובשות ומתובל היטב עם שרימפס וקלמרי שטוגנו בשמן זית ו-Pernod (שזה כמו עראק משודרג) ופומלה קלופה לניקיון החיך, כך שבצלחת שלטו הצבעים שחור כתום לבן וצהוב. מרק ג'ינג'ר חריף בצבע כתום חזק סלט עגבניות שרי עם טבעות פלפל ירוק חריף מאוד ורוקט במעט שמן זית והרבה מיץ לימון בו שלטו הגוונים אדום מבריק וירוק כהה. סלט ירוק משלושה מיני חסה גבינת רוקפור ורימונים בצבעים ירוק כהה ירוק בהיר ירוק באמצע ואדום סגול לבן. סלט שעועית שלמה שקצוותיה נחתכו מטוגנת קלות עם בצל ופירורי לחם קול סלוא מגזר כרוב חרדל ומיונו בצבעי ירוק וכתום תפוחי אדמה קטנים קטנים מאודים בחמאה מלוחה שני נתחי סינטה ברוטב פלפל וחרדל במשקל שני קילוגרם ושבע מאות גרם ברוטב פלפל וחרדל שהחלו בתנור בטמפרטורה של מאתיים מעלות למשך עשרים וחמש דקות ועברו אחר כך למאה ועשרים מעלות למשך ארבעים דקות כך שהחוף פריך והפנים רוד ומזמין ונתחים של אוסובוקו לבן במשקל כולל של שניים וחצי קילוגרם מבושלים שעתיים ביין אדום ותפוחים ותבלינים רבים ומגוונים יחד עם עצמות מעושנות עד לשחום נימוח

ונינוח. לקינוח עוגת שכבות שוקולד ווניל חומה כהה ולבנה מקפא תות עם תותים ורוד עז מקפא מנגו צהוב כתום בוהק ושוקולדים למכביר. לפני האוכל הוגשו פרנו Campari קוקטייל פירות ורום במהלך האוכל נשתו בקבוקי יין מרלו (לא ספרו כמה) ולאחר האוכל פרשו הגברים לפינת הסבה שתו איש על פי טעמו קוניאק קורוואזיה וויסקי ג'וני ווקר בלאק לייבל ולבסוף אולצו לטעום Absinth בעוד שהגברות שתו Crème de menthe או Cointreau. אולי שכחתי משהו אבל בכל מקרה מילותינו לעו ודמעות אושר ניקוו בעינינו. ובובר היה אומר על צדקנות דתית: "הקפידו פחות על מה שנכנס לפה, ויותר על מה שיוצא ממנו". שבת שלום ומנוחה.

ולמה דווקא מכולן
בחרתי זו הבחורה?

פניתי כבר לאמתלאי
בת כרנבו לשם סגולה
אבל גם היא הו אללי
לי לסייע לא יכלה

לימדו הלקח בחורים
עזבו כל רגש ומכאוב
כי מקומכם בין הסירים
בישול עושה לנו רק טוב.

שיר הלל למטבח

היא בי נוהגת באדנות
רופאת שיניים במטופל
היא מציקה ללא לאות
ולא מרפה, אין רגע דל

אני נושק עד כאב שפתיים
היא מגישה לחי קרה
אני יורד על הברכיים
היא מסדרת שערה

שדיים הס מלהזכיר
רגליים הן מחוץ לתחום
למרות השפע למכביר
איני ראוי לזכות בכלום

אני לוחש מילות חיבה
שואף תמיד רק לרצות
היא זוה, מרימה גבה
וקמט קל בין הגבות

בי אין לה כבר יותר עניין
מבחתול בחצרה

קלוד וזוסטין רוקדים

אתמול בערב ב־Chez Raymonde (בעתיד אכתוב פרק מיוחד על המקום) הושיבו אותנו בשולחן כבוד עם קלוד וזוסטין שבאים למקום כבר 12 שנים. אני בא כבר 9 שנים בערך ואנחנו הלקוחות הכי ותיקים. קלוד עבד 40 שנה בבנק התחיל כנער שליח, פרש בגיל 57 כי המנהל רצה שכבר ילך הביתה והוא שמח לזה. מאז הוא בבית עם זוסטין ביחד כל הזמן והם מאושרים ואם פעם אחד מהם הולך לבד לעשות קניות בשוק כל השכנים דואגים ושואלים איפה השני. הם גרים בפרבר של פריס ופעם היה להם כלב אבל כבר לא וזה גם עושה הרבה דאגות בייחוד במיוחד אם רוצים לנסוע לחופשה. הם בני 76 ונשואים למעלה מחמישים שנה. קלוד לא גמר בגרות אבל זה כבר לא מפריע לו היום. הוא גם לא עובר באוטו מהירות מעל 50 קמ"ש בעיר, אבל בשבוע שעבר היה פקק וכל המכוניות שלפניו נסעו בנתיב של האוטובוסים אז גם הוא וכולם גם המשיכו באור אדום ורק הוא עצר ובא שוטר ועשה לו רפורט של 45 יורו ולא עזר שכולם עברו באור אדום והוא לא. הבן שלהם בן 47 הוא היה ועודנו ספורטאי מצטיין ויש לו שלושה ילדים, הבת הקטנה בת 18 עזבה את הבית וגרה בסטודיו. קלוד וזוסטין לא אוהבים את אשתו של הבן ולא קוראים לה כלתנו אלא אשתו והיא כבר לא

Vacherin maison vanille – chocolat
Café
Muscat sec de rivesaltes
Beaume de venise 2003
Eau minerale

ובינתיים מתחילה ה־Grand orchestre de Chez Raymonde לנגן, קלוד ז'וסטין קמים לרקוד ואי אפשר להסתכל על שום דבר אחר. הם קטנים, הוא עגול והיא צמוקה והם נעים ממש מעל הרצפה בלי לגעת בה. הראש שלה נוגע בראש שלו, יד אחת שלו בכיס והם מסתובבים סביב הבמה וסביב עצמם כמו בובות על במה חשמלית בחן ובקלילות וכולם מסתכלים והקולונל בדימוס שבא עם שתי נשים מנסה כל הזמן לתפוס את תשומת הלב של כולנו בריקוד שלו פעם עם זו ופעם עם זו והכול בכוח והוא נראה כמו בהמה על יד קלוד ז'וסטין. הקהל מצטרף לריקודים וגם אנחנו אבל סביב קלוד ז'וסטין יש חלל אף אחד לא מעז להתקרב אליהם או להפריע.

באה אף פעם לבקר ודווקא הבן כן והנכדים לפעמים. הבן מנהל תיקי ניירות ערך וזו עבודה קשה ואפילו פעם היה בחופש ולקוחות התקשרו, ופעם קלוד ז'וסטין היו בכפר עם הנכדים לפני הרבה שנים והייתה מטפלת שקלוד שם עליה עיין והם זוכרים עד היום והאוכל ב־Chez Raymonde מצוין והם היו באים יותר אם זה לא היה כל כך יקר וגם הרבה פעמים יש יותר מדי אנשים וזה מפריע לרקוד. הם הולכים רק למקומות שאפשר לרקוד. הריקוד הוא הסוד של האהבה וכאן גם צבעו לאחרונה את הקירות ויש עמודים חדשים וגם כל פעם יש משהו חדש בתפריט, Yannick השף הוריד אולי 30 קילו בשנה האחרונה וכבר אין מלצר חוץ מ־Benoit וגם לא טבחית והם עובדים קשה מאוד עם אולם של 40 סועדים ואז הגיעו האקורדיוניסט והפסנתרן ויאניק הציג אותם כ־Grand Orchestre והם גם נישקו את ז'וסטין וקלוד ואותנו לא, אפילו שאנחנו הראשונים ולפעמים היחידים שנותנים לתזמורת תמיד טיפ נדיב בסוף הערב.

ובתפריט המיוחד לנואל היו:

Coupe de champagne
Des amuse-gueules
Duo de fois gras de canard et sa confiture d'oignons
Petits filets de rougets de roche a la vanille
Filet de boeuf au vinaigre de xeres
Les artichauts rosmadec aux morilles
Petit cabecou affiné sur lit de salades

כבר יום ושבוע שלא התראינו
קולך כבר נשמע אחר
כבר יום ושבוע שלא התראינו
אך אני את צלילו זוכר

כבר חודש ועוד שלא התראינו
שחור שערך אם אדום?
כבר חודש ועוד שלא התראינו
ההיית או חלמתי חלום?

שנה ויותר שלא התראינו
שוב אינני יודע את שמך
שנה ויותר שלא התראינו
איך היה מגעי בעורך?

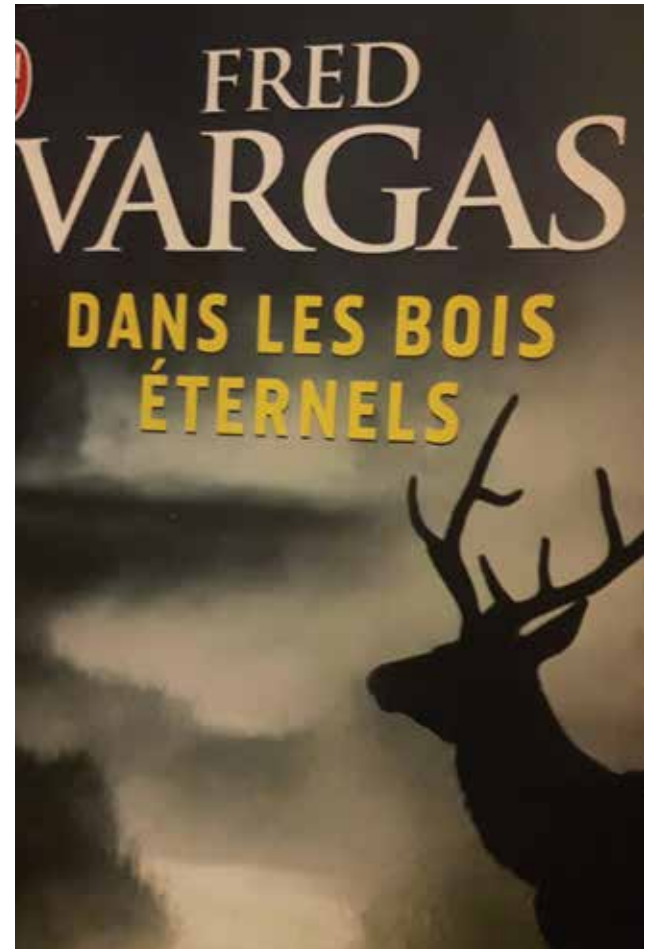
למי נכתבו השורות שלמעלה?
ומה חשיבות לפרידות?
הן אישה חדשה תופיע
להיות לי לאם ולאחות

קשה בישראל. גם בצרפת לא קל

Bardot ו-Depardieu – עוזבים אותנו לרוסיה וגרורותיה בגלל המיסוי על עשירים (חוק שבכלל לא עבר עדיין בכנסת שלהם) ובגלל שהרוסים מטפלים יותר יפה בבעלי חיים. רשויות המס כאן משנות את ההתייחסות לצרפתים שחיים בשוויץ ולא יחילו עליהם את הוראות האמנה למניעת כפל מס, רשת החנויות הצרפתית Virgin Megastore של הדיסקים, ה-DVD, הספרים, הכרטיסים להופעות וחבילות הנופש עומדת לפשוט רגל, מכירות סוף השנה החלו היום ותמשכנה 4 ימים לפחות והצרפתי הממוצע יוציא השנה 223 יורו לעומת 244 בשנה שעברה (נורא), במסעדות אסור לעשן ובמוזיאון אסור לדבר בטלפון, מחירי החשמל עומדים לעלות וגם כאן אנחנו קוראים בעיתון ש־Le Likoud Favori בישראל. לא קל. אני מאלה שעדיין נאמנים ולא שוקלים לעזוב (סיסמתנו "צרפת לצרפתים", כמו הסיסמה של הימין הפטרוטי בישראל בשינויים המתחייבים) אבל אירועי הערב הזה מעוררים גם בי ספיקות.

בערב ישבתי לי בשקט וקראתי את הספר הראשון שכתבה Fred Vargas, שמצאתי היום בדוכן של משומשים. הוא נקרא "משחקי אהבה ומוות". את שאר הספרים שלה קראתי ואני אוהב אותם. בחוץ גשם וכאן היה נעים, אבל בשבע וחצי

נזכרתי שיש לי כרטיס להופעה של להקה גרמנית. לא סתם הופעה, מופע שכל פריס (בצרפתית יש ביטוי כזה Tout Paris) מדברת עליו, שכל קיר וחלון ראוהו מכוסים בפוסטרים שלו, שבכל העיתונים הוא זוכה לשבחים. שם ההופעה או הלהקה (לא הצלחתי לברר) הוא VA Wölfl: Neuer Tanz מהיידיש המרוסקת שלי נראה לי ששתי המילים האחרונות הן "ריקוד חדש" אבל אני לא מתחייב. על פי העיתונים מדובר בכך שהאפוקליפסה כבר כאן, מחוגי השעון הם רובים המכוונים אלינו, וגם העקבים הגבוהים של המשתתפות מסמלים נשק או אולי לא. אני זוכר שאם יש עקב במערכה הראשונה הוא יורה במערכה האחרונה.

האולם מלא מפה לפה. על הבמה 55 רובים, כל אחד מסתובב על צירו, ועל הקירות שעונות 12 גיטרות. פעם הייתה להקה שנקראה רובים וגיטרות או אולי רובים ושושנים, אבל זו להקה אחרת. בצד שמאל של הבמה בחור עם מכונה שיורה כדורי טניס על הקירות, מדי פעם ניתז כדור על הקהל. מישוהו בשורה השנייה חטף כדור במשקפיים, אבל כל השאר שומרים על רוח חיובית. בינתיים.

השחקנים (או אולי רקדנים?) עולים על הבמה. סך הכול ששה גברים ושלוש נשים על עקבים מאוד גבוהים (הנשים) בחליפות עם נצנצים וכובעים שחורים. שבעה לוקחים גיטרות, אחת עומדת סתם והבחור של המכונה מפסיק ליידות כדורים. הוא מסמן לאחריים והם מתחילים לסחוט מיתרים בקופוניה מתוזמרת להפליא. האחת שעומדת

אני חושב שבמופע מתקיימת אמירתו של ויטגנשטיין על מאהלר: "היה עליו לכתוב את הסימפוניות שלו ולשרוף אותן, או לפגוע בעצמו ולא לכתוב אותן, ובלבד שלא היינו צריכים לשמוע אותן".

גם אני יוצא. הנשאים מקנאים. הם כנראה בני משפחה. אמש הייתי במרתף הג'ז ברחוב ריבולי. הערב אני הולך לפאב האירי ברחוב לומברד, שם שותים גינס ויש להקה שמנגנת כמו פעם.

סתם, מתחילה לשיר בקול ובשפה לא ידועים עד כה, והבחור מהמכונה מנצח על כולם. עברה חצי שעה.

הם מניחים את הגיטרות במקומן, על יד הקיר, ועומדים במקום. נראה שלא קל להם. גם סוסים ישנים בעמידה. מדי פעם קצת זזים. גם הקהל זז קצת בכיסאות, אבל מחכים. משהו בוודאי הולך לקרות. הביקורות היו מצוינות. עברו עוד עשר דקות.

הם מתעוררים, אוספים את כדורי הטניס שנורו קודם לתוך קופסאות. יורדים מהבמה. סנוניות ראשונות בקהל מתחילות לרדת לכיוון היציאה. מברשות את האביב? בחוץ גשם.

שחקן (רקדן?) אחד חוזר לבמה. יפני. הוא מדבר אלינו בשפת אימו. נשמע כמו ערוץ הקניות ברדיו של טוקיו. הקהל נרגש, אבל במידה. הבחור גוזר שרשראות נייר כמו שהיינו מכינים פעם לסוכה. השאר נחים עדיין מאחרי הקלעים. חוזרים, מניפים ידיים ומביטים לתקרה. לוקחים את הגיטרות. שוב מנגנים וההיא שרה. לא ניצלו את המנוחה לתרגול, וזה נשמע כמו קודם. הווליום מתחזק מאוד. קשישים בקהל מכבים את המכשירים שלהם. הם מרגישים כמו בזמן הכיבוש. אנגלה מרקל לא תזכה הערב בקולות שלנו. עברה רק שעה.

האיש לידי רוטן שאם לפחות הן היו מתפשטות, כמו שמקובל בברלין. אשתו עושה שו שו. אני מציע שנכתוב לראש העיר. הוא קשוב לתושבים.

השורות ממשיכות להדלל. בסוף יישארו רק כאלה שבאו לבד, כי לאן יש לנו לחזור? לכל היותר מחכה לנו בבית תוכי, או דג זהב, או אולי חתול. אצלי זו קופסה של טונה.

יחד עד הקץ

אם שאלת, חברי
מה העצב בעיני
איך הלבין כה שערי
וכבדים גם צעדי

זה סיפור, יש להודות
היא הייתה פשוט מוצלחת
מה שהיא יכלה לעשות
בי עורר תחושה של פחד

אם מכסה צריך לפתוח
ובידי תחושת חולשה
היא תפתח אותו בכוח
ותחייך ללא בושה

אם נחוץ בקיר מסמר
והבוהן כבר ספגה
היא תנעץ אותו מהר
ותחייך: זה בשגגה

את הרכב להחנות
לי נדרש זמן למכביר
היא עושה זאת בשניות
ואחר כך גם תסביר

לבריכה אני מגיע
ואפילו לא נרטב
היא בבגד ים תופיע
ותקפוץ מגובה רב

כשאני יושב בגרויב
בכורסה לפתור חידון
היא תעיף מבט גנוב
ותלחש את הפתרון

אם אני צריך מחשב
הוא צוחק לי צחוק נתעב
היא לרגע תתיישב
יציית לה ככלבלב

במקום זר ומפתיע
לא אדע דרום, צפון
היא באגודל תצביע
ותראה כיוון נכון

ובשעות בין הערביים
בטיול על השדרה
בחורות עושות עיניים
לה, לא לי, וזה נורא

במיטה אני רוצה
להיות מעל כמו אדון
אבל תמיד תמיד יוצא
היא מעלי, אני מזרון

ואני רוצה אישה
עדינת איבר וסבר
קצת רכה, קצת חלשה
ואני ארגיש כמו גבר

אמרתי לה שזהו זה
היא חייכה בלי למצמץ
אתה חולם, אתה הוזה
אנחנו יחד עד הקץ

אני כפי שאני – הגרסה הנשית

בניגוד למה שחושב חלק מכן, השיר "צעצוע" של נטע ברזילי לא היה הראשון להפגין את עצמאותה וחוזקה של האישה המודרנית. דוגמאות קודמות מכל העולם יש למכביר. אני כמובן אתייחס למקצת הצרפתיות שבהן.

Mistinguett שיחקה בשלושים סרטים וכיכבה בשמי פריס מאז תחילת המאה העשרים כבדרנית, שחקנית זומרת. לפני שלוש שנים ראיתי הצגה על חייה ושיריה בתיאטרון La Huchette, הוקסמתי ומאז אנו מיוודדים. כבר בשנת 1933 הופיעה עם השיר שכתבה "C'est Vrai" ובעברית "זה נכון". בשיר היא מצפצפת על כל העולם. עיקרי השיר: לא אהיה Mistinguett אם אשתנה, היא אומרת. אומרים שאני אהבת נוצות אנפה ותמרוקים – זה נכון. אומרים שקולי רועד בפזמון – זה נכון... אומרים שיש לי חובות עצומים – זה נכון. אומרים שאיני משלמת עבור קניותי – זה נכון (אנחנו מכירים עוד מישהו כזה) וכן הלאה וכן הלאה, למעט כמובן מקרים בהם היא אינה מסכימה עם מה שאומרים עליה. היא עצמאית ואיש לא יאמר לה כיצד לנהוג ומה לעשות.

בשנת 1979 הוציאה Dalida, אותה אין צורך להציג (בעיקר לקהילת הלהט"ב בצרפת שאימצה אותה) שיר ושמו "כמו שאמרה Mistinguett", להלן "M". המנגינה אותה מנגינה

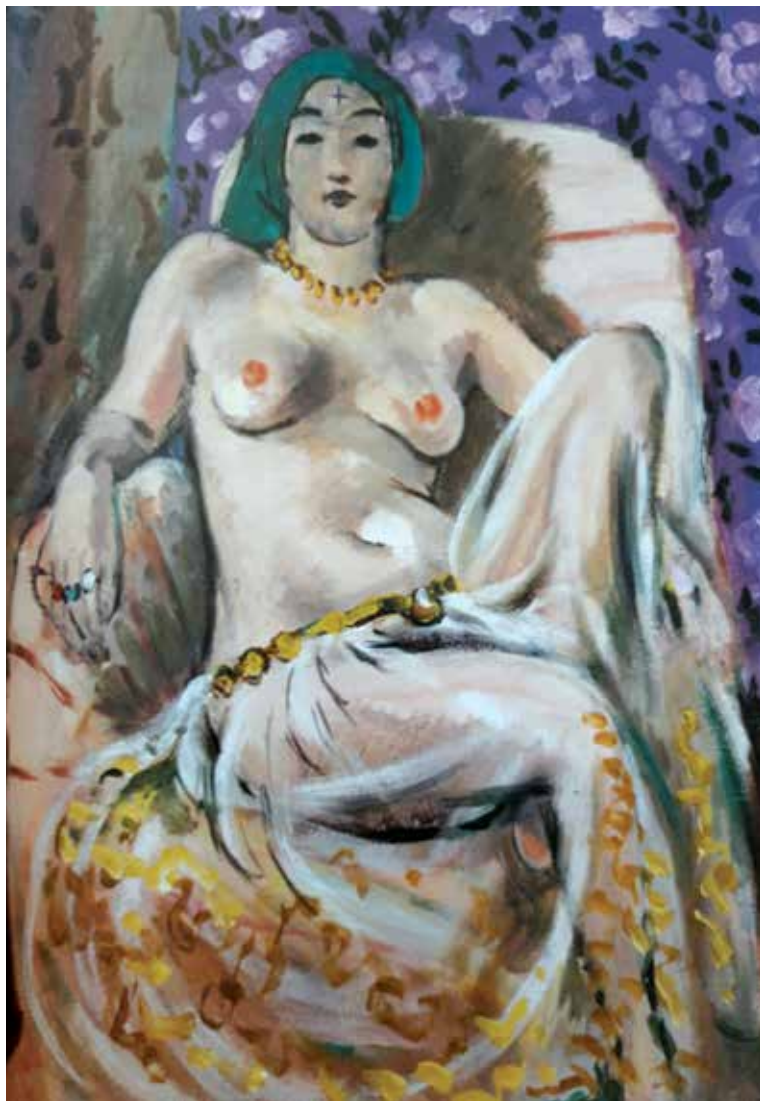
אנו זוכרים גם את ננסי סינטרה שבמגפיה שנועדו להליכה
בכוונתה לרמוס את הגבר שלה, ביש מזל שכמותו.
העוצמה הנשית החדשה המוצדקת בתחומים רבים
חדרה (לצערנו) גם לשיח העברי. עיוותים לשוניים כמו
ראשת ממשלה, יורי"ת, אם בית הדין וכיוצא באלה החלו
לרווח במקומותינו. לא מצאנו מקבילות לגברים כמו יד חזק
או זרוע נטוי.

חבל שאיננו דבקים בשפה ובמסורת היהודית, כפי שמפלגות
הקואליציה היו רוצות שנעשה בכל שאר תחומי חיינו. מדורי
דורות ניתן לגבר מה שמגיע לו: אבינו שבשמיים, אב הרחמים,
אב הסליחות. וגם האישה לא קופחה: אם כל המלחמות, אם
כל חטאת, הסופה קטרינה וכמובן הספסל האחורי באוטובוס.
ובא לציון גואל.

והרעיון אותו רעיון, אך באפיונים משלה. עיקרי השיר: יש
לי מבטא מתגלגל ואני איטלקייה ממוצא מצרי – זה נכון. אך
כמו שאמרה "M" אני כפי שיצר אותי האל הטוב ואני מרוצה
מכך... אומרים שעל שטויות אני מכה את אנשי התזמורת – זה
נכון. אני אוהבת בחורים יפים – זה נכון, אך את השירים אוהב
יותר. ושוב ושוב אומרת לדידה: "כמו שאמרה "M" אני כפי
שיצר אותי האל הטוב ואני מרוצה מכך... יכולים לומר עלי
כל מה שרוצים, לא אהיה לדידה אם לא אהיה כזו". חייה של
לדידה אכן מעידים על אדם רציני, עצמאי ההולך בדרכו שלו.
Jacques Prévert, אותו כבר הזכרתי במייל קודם, פרסם
בשנת 1946 את ספרו "Paroles" (מילים בעברית). יש שיר של
לדידה שנקרא בשם זה אבל זה כבר משהו אחר, אולי נגיע
אליו בעתיד. הספר הוא מהיצירות הליריות היפות ביותר
בעיני, וליווה אותי (עם עוד שניים אחרים) כל השנים (אותו
כרך פיזי ממש) בתיכון, בצבא, בלימודים ובעבודה וכך עד
היום. אני מכיר בע"פ רבים מן השירים בו.

בספר מופיע, בין השאר, השיר "Je suis comme je suis"
ובעברית אני כפי שאני. Juliette Greco שרה אותו לראשונה
בשנת 1952. היא כפי שהיא, פורצת בצחוק כשמתחשק לה,
מחליפה גבר כשבא לה ואינה מבקשת למצוא חן. גופה
בנוי לענג, קימוריה בולטים ושדיה קשים. היא אהבה פעם
מישהו, אהבת ילדים תמימה, אך זה עבר. היא לא תענה
לשאלותיך עליה ועל עברה. היא כאן כדי לענג ושום דבר
יותר. זה לא ישתנה.

אני אוהב

אוהב אני נשים
שגם בכסף ובאפור צבען
אדום.
שצבע שערן שחום
כרגליהן.
שעיניהן צרות והן זיקית
למבטי.
כאלה ששדן גמיש וחם
ורך.
שפיהן לח.
ששוקיהן חשופות בריבואות
אריגים.
נשים עטופות
בחיוך,
שהיה, ואינו ואולי
יהיה.
נשים
שהן את.

קשה למות באביב

בפריס, המוכרת לקוראי קטעים אלה ובכלל כעיר האורות, המונומנטים, התרבות, האוכל הטוב והבידור לא נפקד גם מקומם של בתי הקברות. אלה לא רק שאינם נחבאים מן העין, הם מהווים אתרים חשובים, חלק מסמליה של העיר ואף מקור משיכה תיירותי.

הקטקומבות המקוריות נמצאות ברומא והן קברים מתקופת ראשיתה של הנצרות. מקור השם הוא בלטינית, ומשמעותו מיכרה. עיקר הקברים בקטקומבות של רומא הם של נוצרים, אך חלקם של עובדי אלילים ואפילו כמה של יהודים. עם השנים הפכו אתרים אלה גם לאתרי תפילה ועבודת קודש נוצרית. הקטקומבות בפריס, כעשרים מטר מתחת לפני האדמה ברובע הארבעה עשר, הן בשטח העולה על עשרת אלפים מטרים רבועים וכוללות תעלות שאורכן מעל קילומטר וחצי. הן מכילות עצמות של כששה מיליוני גופות. במקורו היה המקום מחצבה לאבני גיר. בסוף המאה השמונה עשרה, עקב תחלואה המונית שנגרמה בין השאר על ידי קברים שיתופיים בכנסיות ובאתרים רבים אחרים ברחבי פריס, הועברו העצמות לקטקומבות. למקום תפקיד נכבד בהיסטוריה של פריס (מתנועות התקוממות מהמאה השמונה עשרה ועד ה־Resistance במלה"ע השנייה) שמצא את ביטויו בספרות, בסרטים ואף במוסיקה.

בפעם הראשונה שהגעתי למקום לא זכיתי לבקר בו, ולאחר שעות של המתנה מצאתי חלופה בבית קפה קרוב. בפעם שלאחריה התמזל מזלי כקשיש לעתיד הנשען על מקלו ודילגתי בנונשלנטיות על קודמי. אני מניח שהזמנת כרטיס מראש עדיפה במקרה זה.

גם בתי הקברות האחרים של פריס הם אתר תיירותי רב ערך, וניתן אפילו לערוך בהם סיורים מודרכים. הכניסה ללא עלות וניתן לנוח על ספסלים בצל עצים עתירי עלווה. רוב הקבורים כמובן נוצרים, אך קל לזהות פה ושם קברי יהודים לפי השם או הסמלים על הקבר. לחלק מציבות פשוטות ואחרים טמונים באחוזות קבר מפוארות עם כיווני אוויר העולים על אלה של דיור למשתכן. בחלק טשטשו הזמן ופגעי הטבע את הכיתוב, ובחלק הוא זורח באותיות של זהב. כל בית קברות מתהדר בידועי עולם, מנהיגים, אמנים, אנשי רוח וסלבריטאים הקבורים בו ולרבים מהם מעריצים העולים לרגל לקבריהם, מניחים פרחים, שוברים פיסת מציבה למזכרת, מתאבלים ולעיתים שרים בצוותא.

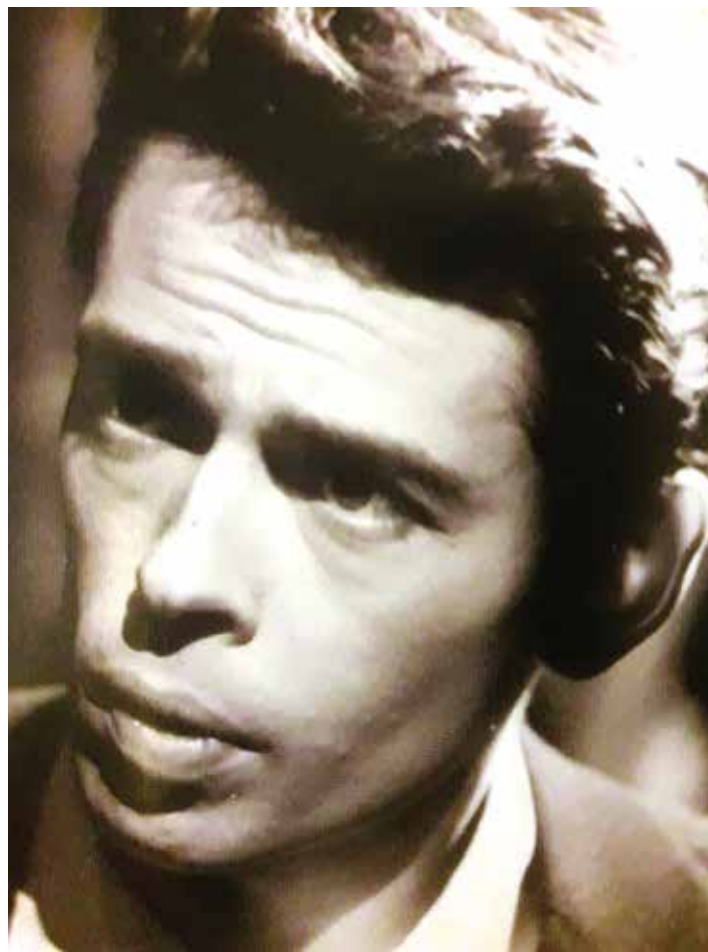
מאפיין כללי של בתי הקברות של פריס הוא הריצוף העשוי אבנים אבנים, בולטות וקשות, הגורמות מכאובים לרגלי השמאלית הפגועה ובכך מייצבות אותי על האווירה המתאימה למקום שכזה.

בקרן, אם כן, בבתי הקברות, Montparnasse, Montmartre, Père Lachaise, ואפילו בזה של Picpus, הסמוך לביתי.

במסגרת האינטרדיסציפלינריות (הא, תפסתי אתכם!) של החוויה הצרפתית, אני נזכר ב־Jacques Brel אליל נעורי (יחד עם משוררים כפרבר ובודליר ושחקנים כמו, Gabin Ventura, Belmondo, Delon ואחרים). המשורר־הזמר – היוצר הבלגי הנפלא, על אוניו המתנופפות, ידיו הגדולות, שיניו הבולטות ורסיסי הרוק שהפיק כאשר שר, כתב וביצע שירים רבים הקשורים במוות. אעביר לכם תוכן של מקצת משירים אלה:

בשירו "Le Moribond" (שכיב מרע) נפרד הגוסס מכל ידידיו. את אמיל חיבב ואיתו שתה יין, נשים ומכאובים. אמיל גם ידאג לאשתו של הגוסס לאחר מותו. גם את הכומר חיבב, למרות שדרכם הייתה שונה וגם הוא ידאג לה. את אנטואן לא סבל וכואב לו שהוא גוסס בעוד שזה מלא חיים, אך כיוון שאנטואן היה מאהבה של האישה, מן הסתם גם הוא ידאג לרווחתה. את אשתו אהב וממנה הוא נפרד בעיניים עצומות, כפי שעצם אותן גם בחייו. הוא סומך עליה שתדאג לנשמתו. קשה למות באביב, אך הוא מבקש מכולם לצחוק ולרקוד עת יובא לקבר.

בשיר "Tango Funebre" (טנגו אבל), על משקל שמן של יצירות אחרות כדוגמת אלה של ואגנר או שופן, צופה האיש את שעתיד לקרות. אני כבר רואה אותם מנשקים אותי, מושכים בידי, מתעניינים אם אני עדיין חם או שמא גוויתי התקררה. הם פותחים את הארונות, מחטטים במגירות, יקראו את מכתבי האהבה שלי ויצחקו בקול רם. אני כבר רואה

ובכלל, המבוגרים מטומטמים כל כך ויעשו לנו מלחמה חדשה, ואז אבוא לישון לתמיד בבית הקברות שלך. ועכשיו אלוהים צחקת די, ואני הולך לבכות. אחרון ודי דווקא של חנוך לוי: "הירח מעליך ומעלי, אבל ראשך בגובה נעלי. את הפרחים שיעלו מגופך אקטוף אני, אך לא בשבילך". מספיק עם המורבידיות הזו.

אותם, הם מתחרים מי יהיה העצוב ביותר ומי יהיה הראשון. הביאו איתם זקנים שכבר לא זוכרים אותי וילדים שמעולם לא הכירו אותי, ומתווכחים על מחירי הפרחים. אני כבר רואה אותם, כל חברי היקרים אך המזויפים, מרוצים מהמטלה שביצעו כאן ואני רואה אותך אשתי, עצובה מדי אך נינוחה מדי, מזילה דמעות תנין, תלויה על זרועו של המישהו האחרון שלך שעוד יגרום לך לבכי. ובגלל כל אלה אל תעזו לדרוש שמהיום והלאה אשתה רק מים, אפסיק לרדוף בחורות, אתחיל לחסוך, אוהב מקרלים ואקרא "יחי המלך".

כשאני מתחיל עם ברל קשה לי להפסיק ולכן עוד שיר אחד יחיד ומיוחד, Fernand ובעברית פרננד אך בלי ה־ד' בסוף. פרננד מת. אני לבד מאחור, הוא לבד מלפנים. הוא בארון ואני בערפל. הוא בעגלת המתים ואני במדבר. מלפנים רק סוס לבן ומאחור רק אני, בוכה. אפילו לא נושבת רוח שתזיז את הפרחים. לו הייתי אלוהים, היו לי ייסורי מצפון. הגשם יורד ופרננד מת. אנו חוצים את פריס מוקדם בבוקר, אנו חוצים את פריס אך היא נראית כמו ברלין. אתה לא יודע, אתה ישן, אבל זה עצוב עד מוות לעזוב כשפריס עדיין ישנה. יש לי חשק עז להעיר את האנשים, להמציא לך משפחה ולו בשביל הלוויה. אם הייתי אלוהים, לא הייתי גאה בעצמי. אני יודע שכל אחד עושה כיכולתו, אבל יש גם האופן שבו זה נעשה. אני יודע שאבוא לעיתים קרובות לשדה הדפוק הזה בו אתה תנוח. בקיץ אעשה לך צל ונשתה את השקט לחייה של קונסטנס המצפצפת עליך.

החיים יפים

באמצע ים גדול
של שמש ושל חול
נע כתם אורגני קטן
את דרכו הוא איבד כבר מזמן

בידו מזוודה ומקל
זיעתו את עיניו תטרלל
חולצתו רטובה ומסרחת
מתגרד מצוואר ועד תחת

מסביבו החיים נמשכים
תולעים, לטאות, נחשים
כל מה לו אדם יזדקק
כל מי שירצה לפנק

כולם משתפים פעולה
יחדיו חוגגים הילולה
מרקדים הם סביבו ברוב קצב
מגרשים כל מכאוב וכל עצב

נעים יחד

פריס נחשבת לטובה בין בירות העולם מבחינת נגישות הציבור לתחבורה הציבורית וזמינותה של זו, עם כל בעיותיה מהן סובלת כל עיר גדולה.

כמו כל הערים הגדולות באירופה נבנתה פריס למספר נתון של אנשים וכלי רכב. הגידול באוכלוסיה והתרחבות הערים חייב בעבר ומחייב גם היום פתרונות יצירתיים לתחבורה ציבורית. אחד הפתרונות לאיטיות ולחוסר היעילות של תחבורה פרטית בסוסים ובכרכרות היה הטרם Tramway, קרונות שנעו לאורך פסים קבועים תחילה על ידי סוסים, אח"כ בכוח הקיטור ולבסוף בכוח החשמל.

לאחר עשרות שנים של פעילות הטרם החשמלי וכתוצאה מלחץ של יצרני המכוניות הפרטיות שטענו שמכוניות יעילות ובטוחות יותר והשתמשו גם בלוביסטים (מוכר גם אצלנו?) ובתירוץ של תאונות שנגרמו ממעידה על הפסים, הוחלט בשנת 1937 להפסיק את פעילות הטרם החשמלי.

כבר בשנת 1974 עם פרוץ משבר האנרגיה העולמי, החל ה-RATP (רשות התחבורה הפריסאית), בעידוד הממשלה והעירייה, בתכנון להחייאת הטרם. נדרשו קרוב לעשרים שנה עד להפעלת הקו הראשון בשנת 1992. כיום פועלים

11 קווי טראם בעיקר בפרברים וחלקם נכנסים לתוך פריס עצמה. קווים נוספים נמצאים בבנייה.

אני משתמש קבוע בקו המגיע ל-Vanves לשוק העתיקות והאלטה־זאכן הפועל בו בכל סוף שבוע. כרטיס המטרו משמש גם כאן. הטרם יוצא מ-Vincennes ומגיע בנסיעה עילית ממש עד השוק. נסיעה נעימה שלא בשעות העומס ושוק נחמד ביותר.

על הטרם נעשו סרטים רבים, הן דוקומנטריים (כולל של האחים לומייר) והן עלילתיים, החל מתחילת המאה העשרים ועד ימינו אלה.

בשנות הששים ועד שנות השמונים הוקם בפריס ובסביבותיה מערך רכבות נוסף והוא ה־RER (רשת אזורית מהירה). חלק U עילי וחלק U תחת. ל־RER חמישה קווים והוא מתחבר למטרו במספר תחנות. הוא מקשר את הפרברים למרכז ובין השאר את היורו דיסני ואת שדה התעופה שארל דה גול. גם כאן נמשכות הבנייה וההרחבה כל העת. אני לא השתמשתי עדיין בשירותי ה־RER. מקווה שאף אחד לא נעלב. אעשה זאת בפעם הבאה.

והגענו ללב ליבה של התחבורה הציבורית בפריס, ה־Métropolitain או Métro.

הוא אינו הראשון בעולם. קדמה לו רכבת המטרופולין בלונדון בשנת 1863. הוא גם לא העמוס בעולם. טוקיו ביפן (זוכרים את תמונות הסדרנים הדוחסים נוסעים לקרונות מלאים?), סיאול בדרום קוריאה, בייג'ין, שנגחאי וגואנגצו בסין, מוסקווה

ברוסיה, ניו יורק בארה"ב, מקסיקו סיטי במקסיקו עמוסים יותר, אך אף אחד מהם אינו המטרו שלנו, של פריס.

המטרו של פריס מוליך למעלה מארבעה מיליון נוסעים ביום (למעלה ממיליארד וחצי בשנה) בששה עשר קווים ולמעלה משלוש מאות תחנות. קו המטרו הראשון תוכנן ונבנה במשך עשרות שנים, תוך מאבקים בלתי פוסקים בין הממשלה לעיריית פריס, בדומה לאלה של שרי התחבורה והאוצר אצלנו לבין עיריית תל אביב. כבר בשנת 1965, כאשר נבנה מגדל שלום תוך הרס המבנה היפהפה וההיסטורי של הגימנסיה הרצליה, נבנו משני צידיו מדרגות שהיו אמורות להוביל אל תחנת הרכבת התחתית שתיבנה תחתיו. הן עדיין קיימות.

קו המטרו הראשון נחנך ביולי 1900 כשנה לאחר בניית מגדל אייפל, תוך השקעת מאמצים עצומה לסיימו לפני פתיחת התערוכה העולמית של אותה שנה. הקו החדש האחרון נבנה כמאה שנה אחריו. זהו קו 14, הקו האוטומטי הראשון, המוליך בין השאר לספריה הלאומית. במשך כל השנים נחפרות ונבנות תוספות לקווים קיימים. בימים אלה מתקדמות חפירתו ובנייתו של קו מטרו שיקיף את פריס ויקשר בין פרבריה, באורך מאתיים ק"מ בכשבעים תחנות ובעלות (נכון להיום) של כארבעים מיליארד אירו.

המטרו הוא אמצעי תחבורה יעיל ומהיר בעיר מפוקת, לו תחנות רבות במרבית רובעי העיר, הוא אינו נתון לתהפוכות מזג אויר (למעט הצפות של נהר הסיין אחת לעשור), מדייק בזמנים (98%) ומאובטח בשומרים רבים מאז אירועי הטרור.

המטרו משופע בנגני רחוב ובקבצנים וחסרי בית בתחנות ובקרונות. נשמר בו ניקיון סביר ברוב הקווים ברוב שעות היום. בשעות העומס הנסיעה אינה נעימה בעיקר בקיץ (הזיעה והריח, הריח) אבל גם בחורף (מעילים ומטריות). אם יש מיוזג אויר הוא בדרך כלל חלש או מקולקל. החלונות סגורים במקרים רבים ויש מעט מתנדבים לפתוח אותם. אני נדחק ופותח. זה משמח חלק מהנוסעים ומכעיס אחרים (בעיקר ההידחקות). הקבצנים נושאים נאום חוצב להבות ומחכים לתרומה והנגנים ליד הדלת מחכים לתחנה הבאה ולקרן הבא. גם תודעת קימה בפני זקן אינה מפותחת במיוחד, ורק תשע מתוך כל התחנות נגישות לנכים. נוסעים, ובעיקר נוסעות, משתדלים שלא לתקשר עם הסובבים אותם והם עסוקים בטלפונים הניידים, בספרון, או בבהייה בחלל. חלק מתחנות המטרו הן מוזיאוני זוטא, המנעימים את ההמתנה ולעיתים אף שווים פספוס של רכבת או שתיים. על הקירות לוחות פרסום ובמקרים לא מעטים הם הובילו אותי להצגות או לתערוכות. האוויר בתחנות כבד, מלוכלך ומפוחם ואינו מומלץ לתינוקות, לנשים בהריון, לזקנים ולאזרחים שומרי חוק בכלל. בימים אלה מתחילות רשויות התחבורה להשקיע בדרכים להפחתת הזיהום. על כל יתרונותיו וחסרונותיו המטרו הוא האמצעי העיקרי עבורי כאשר המרחק שעלי ללכת גדול מכפי יכולתן של רגלי.

במלחמת העולם השנייה, כאשר קיצוב הדלק לא איפשר תחבורה סדירה בכלי רכב פרטיים או ציבוריים, גדל מאוד

יחסית למספר הנוסעים במטרו אין תאונות רבות. כמו במטוסים. עם זאת ראוי להזכיר שני מקרי דחיפה לפסים ע"י הומלסים בקווים 6 ו-12, שני מקרי התזת חומצה בקווים 1 ו-11 ודקירה בתחנת הבסטיליה. אל תתנו לכל אלה להרתיע אתכם מהשימוש בו. אני וכך עוד מיליארד וחצי נוסעים בשנה בטוחים שלנו זה לא יקרה.

השימוש במטרו (כמו גם באופניים) על ידי הציבור, אך גם על ידי כוחות הכיבוש. נוצרו שני מחנות של משתמשים והתנגשויות לא חסרו.

במטרו גם קווים בעיתיים. קו 13 הארוך בקווים נחשב ל"קו הגיהנום". הוא נמתח לאורך 25 ק"מ מ-Saint-Denis Université בצפון ועד Châtillon Montrouge בדרום, עם שש מאות וחמישים אלף נוסעים ביום. יש דיווחים על איחורים, תקלות, עצירות בדרך וצפיפות בלתי נסבלת. אלה גורמים גם לתגרות למרות האבטחה. רבים גם החששות לגבי קו 16 שבנייתו אך זה החלה, באופן המזכיר את תגובת תושבי יפו לסגירת שדרות ירושלים בעבודות הרכבת הקלה. לטענת תושבים הקו החדש יהיה "בן דודו" של קו 13 ו"אחיו לגיהנום".

החל משנת 2021 לא ניתן יהיה להשתמש בכרטיסי הקרטון הקטנים הנהוגים במטרו. כרטיסים אלה נמצאים בשימוש מאז תחילת הדרך, כמאה ועשרים שנה, ומודפסים במאות מיליונים לשנה, בעלויות גבוהות ובתרומה משמעותית לכמות האשפה בעיר. הכניסה למטרו תהיה רק באמצעות כרטיסי הפלסטיק Navigo המשמשים כבר שנים נוסעים קבועים במטרו, כדוגמת ה"רב קו" בישראל.

נסיעות בתשלום בכרכרות נהגו בפריס כבר במאה השבע עשרה. מהמאה התשע עשרה ועד תחילת שנות העשרים שימש ה-Omnibus הרתום לסוסים ככלי התחבורה הציבורי העיקרי. מאז משמש במלאכה ה-bus אוטובוס, ממשיך דרכו

של האומניבוס. אם אינכם רוצים להתנייע במטרו, פתוחה תמיד האופציה לאוטובוס, באותו כרטיס. רואים רחובות, שווקים, גנים ובניינים שלא הכרנו בהליכה והכול במבט מלמעלה. אם רואים מהחלון משהו יפה או מעניין אפשר לרדת בתחנה הבאה ולחזור. במטרו לא רואים דברים יפים או מעניינים מהחלון. אם צריך לשירותים נרד ונרוץ לבית קפה או לבית השימוש הציבורי שראינו בדרך.

בפריסה של ששים קווים יתרונות האוטובוס בהיותו עילי ומואר, אך מכאן גם חסרונו הגדול בפקקים, העושה אותו בדרך כלל איטי יותר ודייקן פחות מקרונות המסילה.

לעשירים יותר בינינו שמורה הזכות ל-Taxi מונית. יש בפריס קרוב לעשרים אלף מוניות המבצעות למעלה ממאתיים אלף נסיעות ביום. ניתן להשיג אותן בתחנות (למעלה מארבע מאות), ברחוב או בהזמנה באינטרנט או בטלפון. נדע שהמונית פנויה אם המנורה על הגג לבנה או ירוקה, תפוסה אם היא אדומה או לא בתפקיד כשהיא כבויה.

יתרון המונית על אמצעי התחבורה הציבוריים האחרים הוא בקביעת היעד ואף המסלול באופן אישי. גם החסרונות ידועים; עמידה בפקקים וחוסר זמינות בדיוק כשצריך אותה ובמיוחד כשממהרים או בימי גשם. סביב נהגי המונית בפריס נוצרו סיפורים רבים, כמו סביב נהגי מוניות בעולם כולו. בהיותם חופשיים מפיקוח צמוד וחייבים "לצוד" לקוחות כל העת, פיתח חלק מהם דרכים לשיפור ההכנסה בעיקר מתירינים כמו אי הפעלת מונה, הארכת דרך שלא לצורך,

או אי מתן עודף בנימוק שאין שטרות קטנים. למרות שמחיר הנסיעה משדה התעופה לעיר הוא בפיקוח (משדה התעופה שארל דה גול לעיר 50 אירו) ואף רשום בכתב (שקוף) על חלון המונית, לא מעטים המקרים בהם תייר תמים נדרש לשלם מחיר כפול ומכופל. כמובן שרוב הנהגים אינם כאלה, אך המעטים מכתמים את הרבים. בשנים האחרונות נוסף גם Uber כאמצעי התניידות בפריס באמצעות אפליקציה נוחה. נהגי המוניות לקחו חלק פעיל בהפגנות נגד כוונת מקרון למסות את הדלקים ולהעלות את מחירם.

פריס ידידותית מאוד לאופניים. הרבה נקודות השכרה בכרטיס אשראי והרבה אופני השכרה וקורקינטים על המדרכה מחכים לאפליקציה. שבילי אופניים רבים ברחובות וכאשר המדרכה צרה מותר לפעמים לרכב על הכביש נגד כיוון התנועה. מותר לרכב על אופניים במסלולי התחבורה הציבורית. אסור לרכב על המדרכה. הקורקינטים מהווים בעיה בטיחותית, כמו בתל אביב, הן על הכביש והן על המדרכה, הן בנסיעה והן בחנייתם עליה. העירייה שוקלת דרכים להשתלט על התופעה.

במשך שנים היו לי בפריס אופניים חשמליים, עוד לפני שהיו פופולאריים. עוברי אורח ונהגים הביטו בי בפליאה. כשהתקלקלו לא מצאתי מקום לתקנם ואז כבר הלכתי טוב יותר והשארתי אותם בפינת הרחוב. עד הבוקר נלקחו. לא הייתי צריך להעלות אותם יותר במדרגות לדירה ולא רכשתי אחרים במקומם.

אם בתחבורה אנו עוסקים, מן הראוי להזכיר את תכניתה של ראש עיריית פריס Anne Hidalgo בקשר ל-*Périphérique*, כביש הטבעת המקיף את פריס מאז 1973 ונועד להקל על עומסי תחבורה בתוך העיר. עוברים בו כמיליון ורבע כלי רכב ביום והוא מקור נכבד לרעש ולזיהום. הרעיון הוא להקצות מסלול לתחבורה ציבורית, להגביל מהירות ומשקל של כלי רכב פרטיים העוברים בו ולהפוך חלק גדול ממנו לשדרה ירוקה להולכי רגל. הכול תוך עשר שנים. נאחל לה הצלחה. תכנית נוספת הנמצאת בשלבי תכנון היא הסבת השטח ליד ה-Tour Eiffel לגן גדל מימדים ורב עצים ודשא. כן מתוכננת הסבת הגשר Pont d'Iéna המוליך לשם לגשר ירוק להולכי רגל. כל אלה לאחר שכבישים הצמודים לנהר נחסמו למעבר מכוניות, וכבר הבסטיליה משנה לחלוטין את אופייה מעתירת מכוניות לידידת הולכי הרגל. כהולך רגל בפריס אני מברך על כל אלה. הנהגים שמחים פחות. את דעת הציבור נדע בבחירות הבאות לראשות העיר.

טוב לטייל ברגל בפריס. להתבונן סביב, לנוח מדי פעם בבית קפה עם משקה או קפה קטן, עם סיגר או מקטרת ועם ספר, ואם חם מאוד אפשר להזמין Menthe Perrier או Citron Pressé, לשכוח לרגע את האירועים הגורליים הגדולים ולהתרכז כאן בקטנים ובמהנים.

השיר כתמונה

שירים ניתן גם לראות ולא רק לקרוא ולשמוע. השיר "Alicante" (עיר בספרד) של ז'ק פרוור, הוא דוגמה טובה. זה שיר מצומצם, מעט שורות והן קצרות מאוד, אבל מוצגת בפנינו תמונה כאילו הייתה תלויה על הקיר מולנו, או כאילו הצצנו לחדרם דרך חור המנעול; תפוז על השולחן, שמלה על השטיח, היא במיטתו. היא המתיקות, הרעננות והחמימות של חייו. שיר אחר שלו, שהוא רצף של תמונות בסרט אילם, נקרא ארוחת בוקר "Déjeuner du matin". הגבר מכין לעצמו קפה וכל פעולה שגרתית של מציאת הקפה, הוספת סוכר וחלב, בחישה, עישון סיגריה, יצירת טבעות בעשן, מתועדת בקפדנות. הוא אינו מביט בה ואינו אומר לה מילה. ושוב סידרת פעולות; הוא חובש את כובעו, עוטה את מעיל הגשם והולך. ללא מבט וללא מילה. והאשה ממשיכה לשבת במקומה, שמה ראשה בידיה ובוכה. רצף התמונות הזה אינו סרט? בוודאי שכן. אם השיר הזה היה תיאורי יותר, מכביר מילים שלא לצורך, היה נוסף משהו לאווירה? בוודאי שלא. בעצם אין צורך לצאת מהבית לתערוכות ולסרטים. בעיקר בחורף. אפשר להוציא ספר מהמדף או להורידו למחשב ולראות תמונות, הצגות וסרטים בשירים. כדי שלא יטענו כנגדי שלמען תרבות צרפת אני מזניח את תרבותנו (לא

את השרה חלילה), אביא בפניכם שיר קצר שנכתב בעברית
ונשלח לכאן. גם השיר הזה הוא רצף תמונות ואין צורך
להוסיף בו דבר כדי לצפות בו;

יש לי ילדה
שיושבת על הרצפה
מביטה בי מלמטה
חולצת לי נעליים
מורידה לי את הגרביים
גורבת לי את הגרביים
נועלת לי את הנעליים
קושרת לי את השרוכים
חזק חזק
מעמידה אותי באמצע החדר
מזיזה את הרהיטים
וקופצת עלי.

על זיכרון ועל שכחה

במיתולוגיה היוונית היה לזיכרון מקום חשוב. Mnemosyne שילדה לזאוס את תשע המוזות אלות היצירה והאמנות, הייתה אלת הזיכרון. מקומה בין האלים היה מקום של כבוד כי הזיכרון הוא שמבדיל בין האדם לחיה והוא שמאפשר ללמוד מן הניסיון ולהתפתח. לצד הזיכרון קיימת כמובן השיכחה. זו אינה כולה שלילה, שכן היא מאפשרת להשתחרר ממועקות הכרוכות בזיכרונו, לכן האמינו היוונים שבכניסה לשאול זורם הנהר Lethe, ממנו שותים המתים ואזי שוכחים את עברם.

גם היהדות מעניקה לזיכרון מקום נכבד. "זכור את יום השבת לקדשו", "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני...". וגו'. הזיכרון והשיכחה משמשים לעיתים בערבוביה. לגבי עמלק נאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק", אך בסיום אותו קטע בספר דברים נאמר: "תמחה את זכר עמלק מתחת השמיים". במדינת ישראל, בשל ההיסטוריה העתיקה וגם זו המודרנית של העם היהודי, רבים ימי הזיכרון והם מרוכזים בעיקר בין פסח ליום העצמאות; זכר ליציאת מצרים, יום הזיכרון לשואה ולגבורה, יום הזיכרון לחללי צה"ל, ועוד. הזיכרון הוא מוטיב מרכזי בספרות ובשירה.

אנו זוכרים את "מנדל של הספרים" של Stefan Zweig. המספר הוא בעל זיכרון פנומנלי אך דרוש לו גירוי חיצוני כדי להיזכר, ואילו הגיבור בעל זיכרון אבסולוטי אך לגבי ספרים בלבד. לא מצד תוכנם אלא מי כתבם, מתי הודפסו, מה מצבם הפיסי, מתי נמכרו לאחרונה ובכמה. כשהוא מאבד יכולת זו אין טעם לחייו.

אחד הקטעים הידועים ביצירתו של Thomas Hardy, בספרו "The Mayor of Casterbridge" (כן, זה שמכר את אשתו ובתו למלח תמורת חמישה גיניז) הוא צוואתו של Henchard בה הוא אומר: " איני רוצה להיקבר באדמה קדושה, בל יצלצלו עבורי בפעמון, שלא יראו את גופתי, לא יהלכו אבלים אחר ארוני, לא יישתלו פרחים על קברי ושאיש לא יזכור אותי".

גם הספרות העברית עוסקת בכך לא מעט. חיים גורי כתב: "רצוי שזיכרונותינו ינחו בשלום על משכבם. לטובתנו". ספרו האחרון של א. ב. יהושע "המנהרה" עוסק בדמנציה. אובדן הזיכרון והבלבול שחווה גיבור הספר, בצד המצוקה שהם גורמים לו, מעשירים למעשה את חייו וגורמים לו הנאות שלא היה חווה במצב רגיל. גם דוד גרוסמן בספרו האחרון "איתי החיים משחק הרבה" עוסק בכך. אחת הגיבורות יודעת שהחל בה הליך, שילך ויחמיר, של דמנציה. היא, קרוביה ואוהבה עורכים סרט בתחנות חייה של אמה כדי שהיא תוכל לצפות בו אחרי שלא תזכור דבר, אך לבסוף היא שוברת את המצלמה ועבורה "הכול יישכח".

לעמנואל קאנט, הפילוסוף הרציונלי, היה משרת בשם למפה. לאחר עשרות שנות שירות הסתכסכו השניים ולמפה פוטר. כעסו של קאנט על משרתו לשעבר היה כה גדול, עד כי כתב לעצמו פתק: "יש לשכוח את למפה" ותלה פתק זה על הדלת. מה דעתכם, האם השיג הפתק את מטרתו?

גם פריס זוכרת ומשמרת.

כדי לזכור ולשמר, יש הקפדה רבה על צורת המבנים וגובהם במרכז פריס. לא ניתן להשתולל, ולבנייה מוקצנת נשמר מקום ברובע La Défense או בפריפריה.

לגדולי האומה נשמר מקום של כבוד.

מאתיים וחמישים הכנסיות משמרות את שמות הקדושים עליהם הן נקראות.

ב־Basilique Saint-Denis הנקראת ע"ש הבישוף הראשון של פריס, טמונים מרבית מלכי צרפת, מהמאה העשירית ועד המאה השמונה עשרה.

ה־Pantheon, לשעבר כנסיית Sainte Geneviève, הוא משכנם של אנשי רוח וביניהם Hugo, Voltaire, Zola, ולאחרונה גם Simon Weil, המדינאית ניצולת השואה. זו האישה החמישית שגופתה נטמנה שם, לצד כשבעים גברים.

רחובות וככרות פריס משמרים את זיכרונם של אנשי רוח, אנשי צבא, מדינאים ואנשי מעשה. על בתים בהם דרו אנשי שם תופיע לוחית עם פירוט שמם ופועלם. ליד כל אתר או מבנה הסטורי יהיה שלט ובו כיתוב המפרט את סיפורו. בשנים האחרונות מוצבים שלטים כאלה גם בתל אביב.

ראשי מדינה זוכים, בנוסף, ששמם ייקרא על מרכזי תרבות, ספריות, מוזיאונים, שדה תעופה ועוד. אפילו דוד בן גוריון זכה ל Esplanade David Ben Gurion על גדות הסיין ברובע השביעי, ויצחק רבין לגינה על שמו בפארק Bercy.

פריס זוכרת שוטרים ואזרחים שנהרגו ברחובותיה בקרבות עם הנאצים, ומנציחה אותם בלוחית במקום נפילתם. פריס זוכרת גם את הילדים היהודים שנשלחו למחנות הריכוז. על קירות בתי הספר בהם למדו יש לוחית שחורה המציינת בכאב את האירוע ואת מספר הנספים. Jean Ferrat (בשמו המקורי ז'אן טננבאום) בשירו העצוב והנפלא "Nuit et brouillard" (לילה וערפל, כשם שנתנו הנאצים למיבצעי הגירוש וההשמדה), מתאר את המסע של מי שהיו אנשים ועתה אינם אלא מספרים. נאמר לו שיש לשכוח, שעכשיו משוררים כותבים על אהבה, שהדם שנקרש שייך להיסטוריה, אך הוא מסרב לשכוח ולהשכיח. פריס מנסה גם לשכוח.

יש שכונות ורבעים המזכירים ערי עולם שלישי, בהם ההזנחה והעזובה פושים בכל. אלה מקומות שאינם מופיעים על מפות התיירות, שהמטרה חוששת להיכנס אליהם ותושביהם חסרי תקווה. כן, בפריס עיר האורות. אחד מהם הוא La Rue Oubliée de Paris (הרחוב השכוח של פריס) ששמו הרשמי הוא La rue du Professeur-Gosset. זה רחוב על הטבעת המקיפה את העיר, בין פריס ו-Seine Saint-Denis. ברחוב ערימות אשפה וגרוטאות, מוסכים לשחיטת מכוניות,

ביחד. בבית האחרון הוא מבקש כי תפנה עבורו רגע קט, אם גם היא לא שכחה את מה שהיה ביניהם. הוא לא שכח דבר. Prévert, בשירו הנפלא "Cet amour" (אהבה זו) רואה את האהבה מצד אחד אכזרית כמו הזיכרון (Memoire), אך מצד שני רכה ועדינה כמו הזיכרונות (Souvenirs). רחוק מפריס ומצרפת, חבל קוויבק שבקנדה אימץ כסיסמתו את האמירה Je me souviens (אני זוכר) המרכזת את ההיסטוריה, השפה, המנהגים והתרבות הצרפתית שהוא משמר בצפון אמריקה דוברת האנגלית. ולבסוף, גם מנחם בגין, בספרו על ז'בוטינסקי, אומר על מלאך השכחה: "לעיתים הוא מיטיב איתנו. כלום יכולנו להתקיים אלמלא הסגולה לשכוח? אולם לעיתים הוא מרבה להרע לנו".

משאיות עוצרות ברחוב לקבל שירותי מין. ריב הסמכויות בין העיריות מונע טיפול במצב.

ברובעים במזרח פריס, לדוגמה Chapelle Pajol אישה אינה יכולה לצאת לבד לרחוב. באזור Goutte d'Or המדרכות מלאות בהומלסים, חסרי תעודות וחסרי תעסוקה. אלימות, זנות עזובה ותושבים מאוימים וחסרי ישע מאפיינים גם את הרובע ה־20.

כל אלה נשכחים, אינם קיימים ופריס שותקת. משוררים צרפתיים רבים כותבים על הזיכרון ועל השכחה. Jacques Brel כותב דבר והיפוכו, כמו החיים עצמם. בשירו "Ne me quitte pas" הוא מבקש בבית הראשון שאהובתו לא תעזוב כי ניתן לשכוח את כל אי ההבנות, את הזמן שחמק ואת השאלות המיותרות שהרגו את האושר. הכל ניתן לשיכחה. ואילו בשירו "לא שוכחים דבר" "On n'oublie rien de rien" הוא אומר שלא שוכחים דבר, רק מתרגלים. לא מסעות, לא מחלות, לא מראות טבע, לא דמויות, לא פרצופים, לא נמלים, לא ברים ולא נשים. הכל כמו סרט על בוקר אפור בחיי מלח שיכור. וגם את האשה ללילה שזונחים בבוקר עם הבטחה שלא תתממש לפגישה נוספת לא שוכחים. לא שוכחים דבר ממש כשם שהארץ היא עגולה.

Charles Aznavour שר Non, je n'ai rien oublié (לא, לא שכחתי דבר). בבית הראשון הוא מספר כי לא חשב שיתראו שוב, אך הוא לא שכח דבר למרות הזמן הרב שעבר מאז היו

הוא חוזר

הוא חוזר.

וחיוך ידידות מטפח כבר שוב על

פני, כאומר;

זה אני.

וגל זיכרונות מציף את גופי

מחלחל, מחמם,

פתאומי.

ועודני נדהמת עולה לראשי

ניצוץ חשמלי המרטיט

את כולי

לקראתו,

אך הוא רק מושיט

את ידו

ואומר

שלום.

Fellini ו־Picasso ביריד

בדרום מזרח פריז, ברובע השנים עשר, נמצאת שכונת Bercy, שהיא מאתרי הישוב הקדומים ביותר באזור פריס. השכונה, שהייתה כפר נפרד עד אמצע המאה התשע עשרה, אוחדה אז בחלקה עם פריס וחלקה האחר אוחד עם Charenton הסמוכה.

החל במאה השמונה עשרה רוכז במקום יבוא יינות מכל אזורי צרפת אל פריס, באמצעות אוניות על נהר הסיין, והם נשמרו עד לשיווקם בחביות ענק במרתפים ובמבני אבן מיוחדים. על פי האגדה, השתתף המלך Louis XIV במיסה בכנסיית Notre-Dame-de Bercy בשנת 1704. כל תושבי המקום הגיעו לחלות את פניו, למעט אחד, סוחר יין בעל מימדי ענק בשם מרטין. המשמר נשלח להביאו והוא ניצל את ההזדמנות להתלונן בפני המלך על המיסים הגבוהים שנדרשים הסוחרים לשלם בהעברת היין אל תוך פריס. המלך, משועשע, החליט באותו מעמד לבטל את המס על סיטונאי היין בברסי שהפכה למעשה לאזור סחר חופשי ממס בכל הקשור ליינות. מאז פרח המקום.

עם השנים, בהעדר מיסים פנימיים בתוך צרפת והתפתחות תחבורתית שביטלה את יתרונות מיקומו, איבד הרובע את ייחודו, המסחר והשיווק הדלדלו, הרחובות והמבנים הוזנחו.

עיריית פריס החליטה לשקם את האזור, פינתה את הסוחרים שעוד נותרו במקום ואת שוק היין, ובשנות השבעים של המאה הקודמת נחנך פארק ברסי, מהגנים הגדולים והירוקים של פריס. כבר הזכרנו בקטע קודם שאפילו יצחק רבין זכה שם, לאחר הירצחו, לגינה על שמו.

בשנות השמונים הועברו לברסי משרד האוצר של צרפת ומשרדי ממשלה נוספים, דבר שהביא לפיתוח כלכלי. בנוסף נבנו היכל ספורט ענק, הסינמטק של פריס, ומרכז מסעדות, חנויות ובילויים במבנים ששופצו.

בסינמטק פריס מתקיימת עתה התערוכה "Quand Fellini rêvait de Picasso" (כאשר פליני חלם על פיקסו). תערוכה קודמת באותו נושא התקיימה במלגה אשר בספרד, עיר הולדתו של פיקסו.

התערוכה מציגה קטעי סרטים, צילומים, פוסטרים וחומר כתוב על פליני, מגדולי יוצרי הקולנוע במאה העשרים, ועל סרטיו.

פליני הגשים בסרטיו את חלומותיו ואת הפנטזיות שלו והתערוכה משקפת, על ידי ששים יצירות של פיקסו ולידן תמונות מסרטי פליני, כיצד הושפע פליני מפיקסו. הקרקס, מלחמות השוורים, הריקוד, דמויות הנשים השופעות, האימהיות אך גם מסוכנות.

אני מניח שהדור הצעיר, שוחר אייל גולן, סדרות ריאליטי וצילומי סלפי, כלל אינו מכיר את פליני, ועל פיקסו אולי שמע בחטף. לי הקשיש העלתה התערוכה זכרונות נהדרים מ"דולצ'ה

ויטה", "לילות כביריה", "לה סטרדה", "שמונה וחצי", "סטיריקון". מול עיני חלפו ג'ולייטה מסינה, מרצ'לו מסטרויאני, אנה מניאני, קלאודיה קרדינלה, אנתוני קווין ואחרים. הכל כאמור בצד אוסף מרשים של יצירות פיקסו. נזכיר עוד שהמוסיקה הנפלאה בסרטיו נכתבה בעיקר על ידי נינו רוטה. הייתי כחולם. פליני זכה ארבע פעמים באוסקר לסרט הזר הטוב ביותר ואף למפעל חיים, ובפרס דקל הזהב בקאן.

עדיין בברסי, במרחק קצר מהסינמטק, ביקרתי ב-Musée des Arts Forains. לא מצאתי מקבילה עברית למילה forain ואתם מוזמנים להאיר את עיני. בינתיים אתרגמה כיריד שעשועים. זה מוזיאון השוכן בסידרת מבנים יפהפים שהיו מחסני יין ושופצו ביד אמן ברחוב פרטי מרוצף. הם מכילים אוסף ענק שקיבץ אדם אחד, Paul Pavand, במשך ארבעים שנה. הוא זה שאמר שאת הצחוק צריך לקחת ברצינות. המוזיאון משתרע על פני שטח של כחמישה עשר דונם, בהם כשמונה וחצי שטח בנוי.

ניתן להיכנס רק בהזמנה מראש (ויתרו לנו באבירות בעניין זה) והביקור הוא רק בליווי מדריך. בחדרים המרווחים תצוגות המתאימות לסרטי פליני; פסלים גרוטסקיים, דמויות ליצנים, שדים ורוחות, סחרחרות (קרוסלות) סוסים וגונדולות, מיני רכבות, תיאטרוני בובות, קטעי אופרה המשוחקים על ידי בובות, תיבות נגינה, משחקי קליעה למטרה וחיפושי מטמון. בהשגחת המדריך, המספר אנקדוטות מהנות, ניתן לעשות שימוש בחלק גדול מן המתקנים.

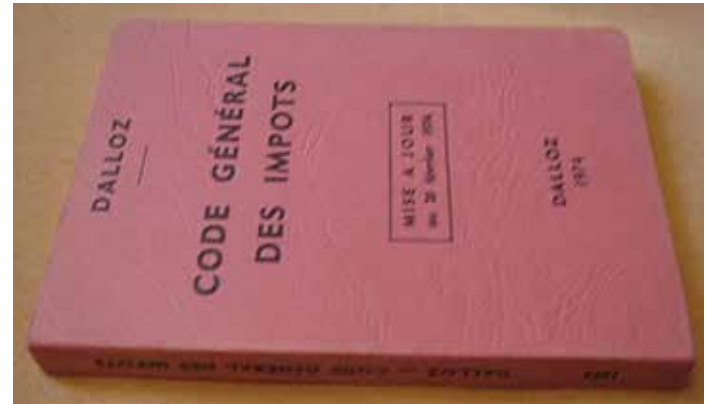
חזרנו לימי הילדות, לפני לויין, ארדן ואורית סטרוק.

על נושא הקרוב לליבי; מיסים

בנג'מין פרנקלין שבין שאר עיסוקיו כסופר, מדען ואיש ציבור היה שגריר ארה"ב בצרפת שנים רבות, טבע את האמרה "שני האירועים הוודאיים היחידים בעולם הם מיסים ומוות". עניין המוות ובתי הקברות הועלה במייל אחר. כאן נדון במיסים. מיסים ליוו את האנושות משחר קיומה. המלך, הקיסר, המצביא, המנהיג, החזק מימן את בניין עריו ובתיו, את הדרכים שסלל, את הוצאותיו השונות, את מלחמותיו, את צבאו, את דרך חייו ואת תגמול נאמניו באמצעות המיסים שגבה מהאוכלוסייה שהייתה נתונה למרותו. מלחמות רבות, בכל התקופות ובכל היבשות, פרצו בשל הרצון והצורך במימון, וזאת על ידי שעבוד עבדים, ניצול אוצרות טבע, מיסי גולגולת, מיסוי סחורות, הפקעות רכוש, מיסוי מקרקעין, מיסוי יבולים, מיסוי זכויות ואף מיסוי נכסים בלתי מוחשיים, מיסוי מעבר בדרכים, מכסים ומיסוי הכנסות.

המסים משולמים בכסף, סחורות, יבולים ועבודה. כבר בתנ"ך כלולות דוגמאות רבות למיסים ממיסים שונים ולהתנגדות העממית להטלתם ולגבייתם. בעניין יוסף במצריים מדובר על מס חומש דהיינו חמישית מהמחזור, במשפט המלך מדובר על מעשר וכן מוזכרים בתנ"ך מכס, מיסי

מקרקעין ויבול, מס גולגולת לצרכי הכהנים והמקדש ועוד. זכור גם מרד המסים של המלך חזקיהו ואחרים כנגד סנחריב. במשך כל התקופות מוצאים השלטונות רעיונות חדשים, מהם סבירים ומהם מופרכים, למילוי ארנקם תוך הגברת הנטל על הציבור. קהל הנישומים מנסה לחמוק מתשלום המס או להפחיתו ביצירתיות לא פחותה וחוזר חלילה. אחד המיסים בעת העתיקה תרם לשפה ביטוי המשמש עד היום. כשהעירו לקיסר אספסיאנוס כי מקורו של המס שהטיל על שימוש בבתי הכיסא הציבוריים ברומא אינו יאה, השיב להם הקיסר: לכסף אין ריח.

מס הכנסה, השכיח כיום ברוב המדינות, הוא מס חדש יחסית, שהומצא לצרכי הביטחון של הממלכה הצלבנית שנים ספורות לפני נפילתה, בסוף המאה השתיים עשרה. זמן קצר לאחר מכן הוטל גם באנגליה מס הכנסה. מיסים אלה לא האריכו ימים.

בתקופות מאוחרות יותר, הוצגו מחדש מיסי הכנסה באירופה בזמן שלטון המהפכנים בצרפת בסוף המאה השמונה עשרה, מספר שנים אח"כ באנגליה למימון הוצאות המלחמה בנפוליאון, ובארצות הברית בזמן מלחמת האזרחים. מיסים אלה היו זמניים והוטלו לצרכי מימון מלחמה. מס הכנסה קבוע הוטל לראשונה בשוויץ בשנת 1840, ואח"כ הלכו מדינות אחרות בעקבותיה. מלחמת העולם הראשונה הביאה מדינות רבות נוספות להטיל מס זה, כי בהיותו

במקרים רבים פרוגרסיבי הוא התאים להשקפות העולם והסדר החדש של צדק כלכלי והקטנת פערים. בפלסטינה בתקופת השלטון העותומאני נהגו מיסי רכוש. מס הכנסה הוטל כאן לראשונה בשנת 1941.

ההיסטוריה זוכרת "מיסי נפל" רבים, שהוטלו על ידי שליטים בעצת יועציהם או בניגוד לה, והתפוגגו מחוסר מעשיות או חוסר הגיון כלכלי. הסמל להתקוממות האמריקאית כנגד השלטון האנגלי הובע במשפט: No taxation without representation. אין מיסוי ללא ייצוג.

זכור לטוב "מס החלונות" שהוטל באנגליה ע"י המלך וויליאם השלישי, שקבע מיסוי על בתים בהם למעלה ממספר חלונות שנקבע. הדרך להתחמק הייתה כמובן ע"י איטום חלונות, דבר שבוודאי לא הוסיף להיגינה הביתית שממילא הותירה מקום לשיפור.

ההיסטוריה חוזרת על עצמה. "מס הגולגולת", שאנו מכירים עוד מן התנ"ך למימון עבודת אוהל המועד, חזר לאנגליה במאה הארבע עשרה, אח"כ לאימפריה העותומאנית (לגבי לא מוסלמים), ובמפתיע חזרה על הטעות גם מרגרט תאצ'ר באנגליה בשנת 1988, דבר שהביא למהומות רבתי וכמובן לא הוסיף לפופולריות שלה וסופו שנגנז. גם בישראל המודרנית זכורים ניסיונות להטלת מיסים מוזרים כמו מיסוי הכספות של יעקב נאמן, מיסוי דירה שלישית של כחלון, ורבים אחרים נוספים.

נציין לסיום סקירה מקוצרת זו כי היהודים, במרבית ארצות מושבם בגלות היו נתונים, בנוסף למיסוי הרגיל, למיסים

מיוחדים שלא חלו על תושבים אחרים ובנוסף אף למיסי קהילה. רבים ניסו להשתמש מחובת תשלום המס, כמו מחובת הגיוס לצבא, אך בדרך כלל ראתה הקהילה וראו מורי הדור חובה לציית להוראות גובי המס שאם לא כן ייפול נטל גבוה יותר על מי שמשלם את מיסיו.

מה לכל אלה ולצרפת בכלל ולפריס בפרט? בבקשה.

הניצוץ שהדליק את מחאת האפודים הצהובים (תופיע במייל נפרד) שהחלה בפריס ומתמקדת בעיקר בה, זו שנתנה פתח לרגשות תסכול עמוקים ורבי שנים של המעמד הבינוני, היה במידה רבה המדיניות הכלכלית של ממשלות צרפת בעבר ועתה של הנשיא מקרון. המיסוי הגבוה החל על מעמד הביניים לעומת הפטורים הרבים למעמד הגבוה ולבעלי ההון ותכנית המיסוי החדשה של הנשיא התסו את הציבור. ואמנם, ימים אחדים לאחר פרוץ המהומות קבע ה־OECD כי צרפת היא המדינה בה המיסים הכבדים ביותר בעולם ועוברת בכך אפילו את מדינות סקנדינביה.

השיא הצרפתי במיסוי, כאמור, לא הפריע לנשיא צרפת להודיע כי בדעתו להטיל מיסוי חדש על דלק, להפחתת השימוש ברכב ולהגדלת הכנסות המדינה. ברור שמיסוי כזה מקשה על יושבי הפריפריה, על נהגי תובלה ומשאיות ועל התחבורה הציבורית והוא יביא לעליות מחירים במרבית הענפים.

בעקבות המהומות המתמשכות ואף החמרתן, הודיע מקרון שיעכב את יישום המס למשך חצי שנה, דבר שלא ממש

ש"י עגנון, בספרו "פרקים של ספר המדינה" מתאר את המצב הכלכלי הקשה. בשל מצב זה ולצורך מימון התקציב ובפרט לצורך תשלום משכורות פקידי המדינה מראש, מונו מספר וועדות המעבירות, כנהוג אצלנו, את המקל מאחת לשנייה. חברי הועדה אינם ממליצים על מס חדש כי "בדקו ומצאו שלא הניחו (קודמיהם) דבר וחצי דבר שאין עליו מס". את המצב מציל חבר "בית השפתותיים" (הכנסת), המציע להטיל מס על מקלות הליכה. המס אכן מוטל, אך כמקובל במקומותינו במצאות דרכים לעקיפתו; אנשים נפטרים ממקלותיהם, בעלי

Nounoudunord - ...

impots tableau calcul

הרגיע את הרוחות ולא הוסיף לפופולאריות שלו הנמצאת ממילא בשפל המדרגה. קצת באיחור הודיע הנשיא ש"יש להקשיב לרחשי העם" ואף הוסיף כדרכם של פוליטיקאים "הכעס בצרפת עמוק וצודק", ואמנם בימים אלה הודיע על תכנית שונה בתכלית. בשלב ראשון הועלה שכר המינימום והוגדל הפטור לפנסיונרים ובשלב הבא יוקטן המיסוי על מעמד הביניים ויופעלו תכניות עידוד לעסקים. אלה לא מעכבים ככל הנראה את המשך ואף החמרת ההפגנות.

נסיגתו של מקרון אינה יחידה מסוגה. אנו זוכרים את נשיא צרפת הולנד שבמרכזו מערכת הבחירות שלו, מול סרקוזי, התחייב להטיל מס של 75% על עשירים המשתכרים מעל מיליון אירו בשנה. המס שהיה פופוליסטי בעיקרו ונועד לגייס קולות בשמאל – אכן הוטל עם בחירתו לנשיא, הביא לבריחת מיליארדי אירו, למעבר ידועי שם לחו"ל (הזכרנו למשל את ז'ראר דפרדייה), לנטישת משקיעים ולפגיעה קשה בתדמית צרפת ובכלכלתה.

לאחר שנתיים פג תוקפו של החוק והוא לא הוארך. הולנד הבין את טעותו, ויצא בתכנית חדשה שכללה הפחתת מיסים ועידוד עסקים, כל אלה לא עזרו, וגם כהונתו של הולנד, כמו החוק שחוקק, לא ארכה. נותר לראות מה יהיה על מקרון.

המיסים מעסיקים לא רק את הכלכלנים, את הרשויות ואת הציבור בכללו וכמובן לא רק את הצרפתים. חשיבותם בחיינו ואי הנחת מהצורך לחלוק מה שיש לנו עם מישהו אחר, הן כר פורה לטובי היוצרים.

מקלות דקים מסרבים למס כמו זה החל על בעלי מקלות עבים, נמוכי קומה טוענים למס נמוך יותר מזה של גבוהי הקומה. המדינה מייבאת עצים לצורך הכנת מקלות אך מסתבר שפסו מן הארץ חוטבי עצים ונגרים, וממילא העצים שיובאו הועלו באש כדי לחמם את השומרים עליהם.

בסופו של דבר מייבאת המדינה מקלות הליכה מוכנים מחו"ל, מחייבת לשאתם, ואז אכן יש מימון לפקידי הממשלה ולפקידים הנוספים שגויסו לגביית המס החדש.

יארסלב האשק, מחבר "החייל האמיץ שווייק" איננו יהודי ואף לא שר או פקיד, ולכן אינו נזקק לוועדות לצורך הצעתו. הוא פונה ישירות לשר האוצר האוסטרי ומציע מס חדש, שיחול על קבורות ועל מיתות. כדי למנוע השתמטות של המתים, מוצע כי מס המוות ומס הקבורה ייגבו מהאזרחים עוד בחייהם, כיוון שכולם יגיעו לשם ממילא בסופו של דבר. המס ייגבה מנישומים בריאים ע"י משרדי המס, מחולים ע"י הרופאים ומבעלי מום ע"י המשטרה. מס הקבורה יופחת בנסיבות מיוחדות, לדוגמא: אם הנפטר נקבר בעודו בחיים.

הגדיל לעשות מכולם ג'ונתן סוויפט, מחבר "מסעות גוליבר", שפרסם במאה השמונה עשרה את "ההצעה הצנועה למנוע מילדי עניים להיות נטל על הוריהם ועל המדינה ולעשותם כדאיים לציבור". בהצעתו האירונית, שבאה על רקע העוני והרעב הגדול באירלנד וקשר ההון-שלטון (ההצעה להעביר את המטבעה לידיים פרטיות), הוא מתאר את המצב הקשה, האמהות שאינן מסוגלות לדאוג לילדיהן, הילדים שיגדלו

לעוני ולפשע, רצח תינוקות על ידי הוריהם והציבור הסובל מכל אלה. לכן הוא מציע לעודד את האמהות להניק ולהזין היטב את תינוקיהן עד גיל שנה, ואז למכור אותם לעשירים לצרכי בישולם ואכילתם ואף לצורך הכנת כפפות ונעליים. סוויפט מתאר בהרחבה את התהליך ומחשב ביסודיות מספרים. לאור כל אלה הוא מונה את היתרונות שבהצעה; היא אינה כרוכה בעלויות נוספות, יפחת מספר הקתולים במדינה שהרי הם מתרבים יותר, ישתפר מצבם של העניים, ישתפר גם מצב הילדים שלא יגדלו לעוני ולמחסור, אוצר המדינה יתעשר, המסעדות תפרחנה, הורים יאהבו את ילדיהם כי הם מקור פרנסה, אנשים יאהבו יותר את חבריהם ואת ארצם.

ההצעה לא התקבלה באירלנד. היה מי שקיבל אותה בהתאמות הדרושות בלונדון. שמו היה Sweeney Todd, רוצח בדיוני בסיפורים ויקטוריאניים במאה התשע עשרה, שאומצו למיוזיקל מטורף ומקסים שעלה בברודווי בשנות השבעים של המאה העשרים. שם מסופר על ספר שהואשם, נשפט ונכלא שלא בצדק. לאחר 15 שנה בכלא הוא בורח אך אינו מוצא את אשתו ובתו. מונע על ידי רצון לנקום בכל, הוא מגיע להסדר עם שכנתו; הוא יחתוך בתער את גרונם של לקוחותיו במספרה ויטיל את גופותיהם למרתף, והיא תבשל אותם. מישוהו רוצה פשטידת בשר?

כל הכתוב כאן התרחש ויתרחש במציאות
שיעור בהיסטוריה כלכלית

1. פקעות של צבעונים
הייתי שם.
הייתי בהולנד במאה השבע
עשרה, בשנות השלושים.
חיפשתי עניין ורציתי לפעול
בשווקים חדשים.
הולנד הייתה מדינה חזקה
עם כלכלה פורחת.
אבל הם לא ידעו מה הם
חוזים עתידיים
ומה ניתן לקחת
בספקולציות ובמינופים
שונים.
לימדתי אותם איך להשקיע
בפקעות של צבעונים.
בזמן קצר שכנעתי עם שלם
להשקיע בפקעות,
אבל למעשה רכשו בלי
הכרה בועה וחלומות.
כמו תמיד בחלומות הגיעה
מפלה

גם מגפת הדבר שפרצה
תרמה את שלה.
אני כמובן מכרתי הכל עוד
בשיא.
רווח נאה נותר כתמיד
בכיסי.
אחרים פשטו רגל, איבדו
רכושם ופרצו מהומות.
משבר כלכלי התמשך גם
בשנים הבאות.
כמו בטבע יש איזון בשוקי
ההון והמטבע
הכבש מקפח את חיו, אך
הזאב שבע.
2. הים הדרומי
הייתי גם שם.
הייתי באנגליה במאה
השמונה עשרה בעשור השני.
שיחדתי חברי פרלמנט,
גייסתי כספים

ואני הבאתי לכל משק בית
את הבשורה
שיוכל להפוך לעשיר עם
הסחורה
שנביא מדרום אמריקה.
הוקמה חברת הים הדרומי
ונרשמה כחוק
מתן מניות לנבחרי שלטון
היה פיתוי מתוק.
המניות של הציבור עלו
בלי מעצור
ורק אני ידעתי, כתמיד,
מתי למכור.
הספרדים הם שהפרו חוזים
והסכמות
ואז החלה קריסתן של
המניות.
אפילו אייזיק ניוטון איבד
הכול כי לא חשב להיזהר.
גם גאונים רוצים להתעשר.
נכון, עבר כאן חוק שאין יותר

הנפקות לציבור
אבל לניוטון ולאחרים זה בא
קצת באיחור.
החוק נשאר בתוקף כמאה שנים.
אני יצאתי עם נדל"ן, סחורות,
זהב ומזומנים.
כבר דרווין לימדנו שבדרך
כלל הטבע שומר על שיווי
משקל.
3. הם יורים גם בסוסים
הייתי שם.
במאה העשרים,
ארצות הברית,
בסוף העשור השלישי.
בבורסה המחירים
בשיאים לא מוכרים
שש שנים רצופות.
היו אלה השנים היפות.
הבנקים מפזרים אשראי
בלי הבחנה.

משקי הבית קונים מניות בלי הבנה. בין יום חמישי השחור ליום שלישי השחור הבורסה קורסת ומאבדת במהומה יותר מתקציב הממשל ומעלויות המלחמה (שהייתה). את המניות אשר רכשתי באשראי בלי בטחונות מכרתי זמן קצר לפני הנפילות. חבל על אלה שאיבדו את כל אשר להם את רכושם, את משפחתם ואף את חייהם. אך כמובן שכל אדם הוא המכריע כיצד יבחר דרכו ולהיכן יגיע. צריך לזכור שבלי המון של נבערים גם אנו לא היינו מתעשרים. גם כאן, קצת באיחור, עברו חוקים של הפרדה בבנקאות

והגבלת פריסת סניפים. מלחמת העולם השנייה, מתברר, היא מה שיביא לסיום המשבר. ואני? כל כספי השלל שחילצתי בזמן הושקעו במכרות, תשתיות ונדל"ן.

4. סאבפריים

הייתי שם שוב. תחילת שנות האלפים, בארצות הברית, ושוב אני כאן להניח תשתית לרווח נאה. הבנקים דוחפים את הציבור לקחת הלוואות ודוחפים אגחי"ם, מניות והשקעות. נותנים גם הלוואות שלא ניתן להחזירן, התחרות עזה, ומי ימכור יותר נדל"ן. ריבית סאבפריים הפכה מילה שגורה.

נמכורה שוב ושוב את אותה סחורה. איגוח ומכשיר פיננסי, מעשי ניסים והמחירים עולים ומטפסים. מימשתי השקעות, עוד פעם במועד, ואז החל השוק יורד. בבנק מחנק אשראי ובטחונות איבדו ערכם בנקים נסגרו, המשקיעים איבדו ביתם. ושוב אנחנו באותו סיפור עצוב גלגל סובב הוא, שוב ושוב.

5. העתיד הוורוד

גם בישראל היו הזדמנויות כמו בשבעים ובשמונים, בהרצת המניות של הבנקים. תמיד אמשיך לתמוך בכלכלה חופשית, ללא פיקוח.

מול זיסר, דנקר, פישמן והחברים אין כל ביטוח. אשב על נכסי, סבלנותי רבה ואחכה להזדמנות של המשבר הבא. הוא לא ירחק, עם טורקיה ואירן ועם הביטקוין והמדיניות של טראמפ.

*****

אני כאן.

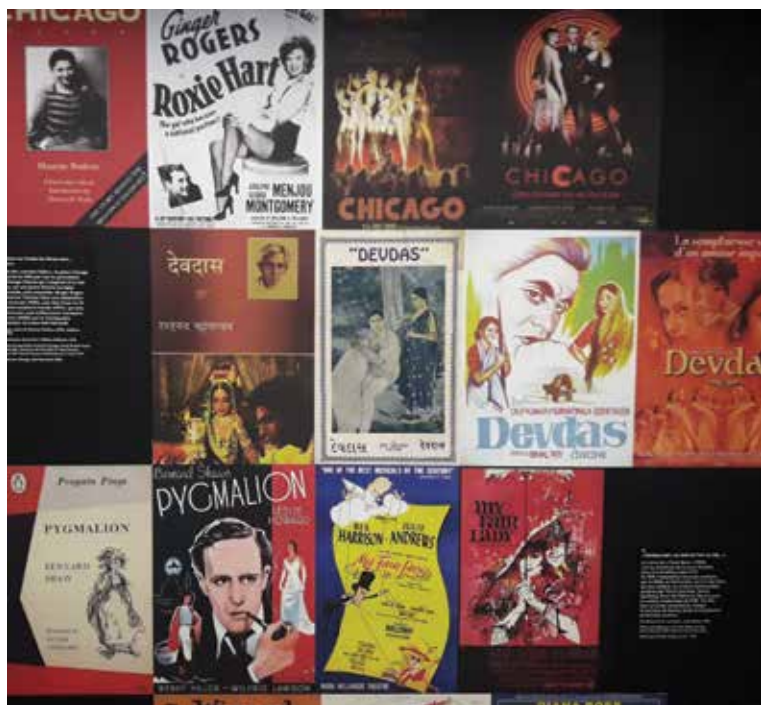
מיוזיקל אמריקאי וספגטי איטלקי משמשים בערבוביה

אין מנוחה לרשעים. גם בזיקנתם.

שתי תערוכות שנאלצתי לכתת רגלי אליהן (כי רציתי) קבעו את מיקומן, באקט מרושע, האחת בצפון העיר, ב-La Villette, ואילו השנייה בדרומה, ב-Bercy. למרות המסע המפרך העלו בי שתיהן זיכרונות נעימים וחיוכים של הנאה. שבתי כך וכך (גברים לא מגלים) שנים אחורה ושוב הייתי צעיר למספר שעות.

לה וילט היה כפר שסופח לפריס באמצע המאה התשע עשרה. הברון הוסמן (כבר הזכרנו אותו כבונה פריס המודרנית על גבם של אזרחיה) הועיד את המקום לשמש כמרכז בתי המטבחיים ושוקי הבהמות של פריס. בשנות השבעים של המאה העשרים נסגרו בתי המטבחיים והאזור ננטש תוך שפולשים עושים בו כרצונם. בשנות השמונים נערכו תכניות לפינויו ושיקומו. ראשון נבנה אולם Zenith למוסיקה עממית, אחריו הקולנוע La Géode, אחריו Cité des Sciences et de l'Industrie ולבסוף נחנך פארק וילט. בשנות התשעים נחנך הקונסרבטוריון של פריס למוסיקה ולמחול והמקום הוכר כעיר המוסיקה של פריס, המאכנסת בנוסף את מוזיאון המוסיקה, התזמורת הסימפונית של פריס, את מרכז הקרקסים ועוד.

המקום מספק תרבות בכלל ומוסיקה בפרט מכל הסוגים ולכל הגילים.

במסגרת זו מוצגת עתה תערוכת הקומדיות המוסיקליות או בכינוייה – חדות החיים של הקולנוע.

בתערוכה תמונות, מצגות והקרנות של מחזות זמר החל בשנות העשרים של המאה הקודמת, בעיקר מהוליווד ומניו יורק. התערוכה כולה, שלא כדרכם של צרפתים, מוקדשת לאמריקה. תוכלו לראות קטעים משנות העשרים כמו "זמר הג'אז", "ברודווי מלודי" ו"מצעד האהבה" (האחרון עם תרומה צרפתית בדמות מוריס שבלייה), דרך שנות השלושים עם ג'ורג' גרשווין ואירווינג ברלין כמלחינים ובינג קרוסבי, שירלי טמפל, פרד אסטר וג'ינג'ר רוג'רס בזמרה, משחק וריקוד. בשנות הארבעים והחמישים "הקוסם מארץ עוץ", "זיזי" ו"אמריקני בפריס" (עלילת שני האחרונים בצרפת), בשנות הששים "סיפור הפרברים", "גבירתי הנאווה", "מרי פופינס" ו"פאני גירל", בשנות השבעים "קברט" ועוד בשנות השמונים והתשעים. בשנות האלפיים זכינו ל"שיקגו", "סוויני טוד" (יצירת מופת לטעמי), "מאמה מיה", "עלובי החיים" ו"לה לה לנד".

כאמור מומלץ לכל מי שעניו רואות ואוזניו שומעות, בכל מין, גיל ומצב.

כמו לה וילט, גם Bercy סופחה לפריס באמצע המאה התשע עשרה. כבר סיפרתי שהיא הייתה אזור מסחרי ששימש בין השאר לאכסון חביות יין בדרכן לפריס. לקראת

סוף המאה העשרים שינה המקום את פניו והפך להיות מרכז תרבות, בילויים, ספורט, ממשל ומגורים ברמה טובה. כך עבר לברסי המיניסטריון לכלכלה פיננסים ותעשייה, הוקם Parc de Bercy, Bercy Village, Cinémathèque Française, Palais Omnisports de Paris-Bercy בצד מסעדות, בתי קפה וחנויות מכל הסוגים.

בסינמטק מוצגת עתה תערוכה, שוב בניגוד למזג הצרפתי, של הבמאי האיטלקי-אמריקני סרג'ו ליאונה. במאי שביים "מערבוני ספגטי" בפי מקטרגיו אך מוערך ביותר על ידי טובים מהם ואני בתוכם.

התערוכה נקראת "היו זמנים" כשם שניים מסרטיו, ואכן גם היא מחזירה אותנו לעבר, כאשר בקולנוע פריס בתל אביב היו מקרינים שני סרטים בכרטיס אחד, ובבית לסין היה תרגום בכתב יד בצד המסך.

ליאונה נולד לאב שהצליח כשחקן וכבמאי בעיקר בסרטים אילמים. בשנות החמישים עבד תחת שורה של במאים איטלקיים ואמריקנים מהשורה הראשונה, ובשנת 1964 ביים את "בעבור חופן דולרים" שהוציאו ממעמד מתמחה אל התהילה (או ההיפך לפי יפי הנפש). סרטיו הושפעו מסרטי אקירה קורסוואה, מהתיאטרון של גולדווי, מהדרמויות של סרוונטס ומגיבורי האיטליאדה. ללא השכלה פורמלית בנה לעצמו אוסף של ציורים ובהם של גויה, דגה, הופר ובעיקר קיריקו. כמו בתערוכת פליני ופיקס גם כאן ניתן ביטוי להשפעות אלה. לדוגמה; מוקרנים

במקביל סרטי קורסוואה וליאונה ונראה בבירור הדמיון בין הדמויות והאירועים. בין שחקני המערבונים שלו נמנים קלינט איסטווד, הנרי פונדה, אלי וואלך, גיימס קוברן, לי ואן קליף, רוד שטייגר וקלודיה קרדינלה. סרטיו היו קרש הקפיצה שלהם להמשך דרכם בקולנוע.

ב־1968 יצא למסכים "היו זמנים במערב", וב־1984 "היו זמנים באמריקה" עם רוברט דה נירו, על גנגסטרים יהודים בניו יורק, סרט שזכה לשבחים רבים בפסטיבל קאן (ארנון מילצ'ן היה המפיק). סרטים נוספים; כמובן "הטוב, הרע והמכוער" (1966) ו"חופן דינמיט" (1971).

המוסיקה בסרטיו, שכולנו (בגילים הנחשבים) יודעים לפזם בהנאה, נכתבה תמיד על ידי אניו מוריקון שגם ניצח על הנגנים.

היה יופי.

נינו והנונסנס

במרתף תאטרון קטן, מול מרכז פומפידו, עולות מדי פעם הופעות של נגנים וזמרים המנסים להחיות את גדולי הזמר הצרפתי ולתת לאוהביהם טעימה נוספת של ימים עברו. במסגרת זו הייתי בערבי ברסנס, ברברה, מונטאן ואחרים. אמש הוקדש המופע ל-"Nino Ferrer", ה-"Capitaine" בפי מעריציו.

פרר היה ידוע בעיקר, אך לא רק, בשירי הנונסנס שלו שהיו קצביים וסוחפים. ניתן היה לשלבם בכבוד בכל קורס לוגיקה באוניברסיטה. ראו למשל את הטעון האלמותי הבא, הלקוח משירו המפורסם "Madame Robert": "אחי אינו אוהב תרד. יש לו מזל שאינו אוהב תרד, כי אם היה אוהב תרד היה אוכל תרד, והוא הרי שונא תרד." משפט שגם כל פוליטיקאי היה גאה לאמצו. נדמה לי שנתניהו ועורכי דינו כבר עשו זאת. שיריו של פרר משובצים בפנינים כאלה.

הוא היה איטלקי במקור ולאחר מלה"ע השנייה עברה משפחתו לפריס. במקביל ללימודיו בסורבון ועיסוקו בארכאולוגיה ניגן על כלים שונים בעיקר כמלווה, ולמרות שלא הייתה לו השכלה מוסיקלית פורמלית הפכה המוסיקה, עם הזמן, לעיסוקו העיקרי. הוא הושפע מהג'אז של

MADAME ROBERT

Comme De Niro

ניו אורלינס והחל משנות הששים התפרסם והפך לאליל פופ. עם השנים אף החל לצייר וערך תערוכות אחדות.

בשנת 1998, והוא בן 64, התאבד נינו פרר בירייה.

יש שתי גרסאות לסיום העצוב הזה; האחת אומרת שמות אמו אליה היה קשור כל חייו, מספר חודשים קודם להתאבדות, השפיע עליו קשות. השנייה גורסת שהוא פחד מהזיקנה מחוסר האונים והמחלות שהיא מביאה. יתכן שזה צירוף של שני הגורמים.

שיריו היו פופולריים בשנות הששים גם בישראל. בעיקר שודרו "Madame Robert", "Le Téléphone", "Mirza". שמעתי את "מירזה" לראשונה בזמן שירותי הצבאי, כשלהקה שאיני יודע את שמה ביצעה אותו בביר גפגפה. אהבתי.

ובחזרה לפריס, הקהל באולם הקטן כלל בעיקר בעלי גיל בשל (חלקם אף קשישים ממני) שהכירו את השירים והצטרפו (יחד איתי) לזמר המבצע שעודדם לכך.

השיר מירזה מבטא חלק חשוב מחיי שלי עתירי הכלבים, ומעביר במדויק תחושות תסכול החוזרות חדשות לבקרים בצד אהבה ודאגה גדולה. המספר שואל האם ראינו את כלבו מירזה שברח. הוא קורא לכלב שכמובן אינו עונה לו ואינו חוזר אליו. הכלב משגע אותו. במקום לבוא אליו הוא מתרחק. הצעקות אינן עוזרות. זהו כלב שטני. והכל במקצב מקפיץ ומרקיד.

הסיפורים בשירי הנונסנס מצחיקים ויש להם קיום אבסורדי של הגיון מהופך. אין קשר או רצף בין הדברים אך הם יוצרים בכל זאת מסכת תפורה היטב.

קחו למשל את מדאם רובר. השיר מתחיל בתיאור של האב, בעל חנויות לחפצי כישוף המצטנן תמיד בקיץ, ויחד עם זה משחק קלפים ושונה וורמוט ובירה עם החברה ומשוחח על מדאם רובר. המספר עצמו, ז'וז'ו הנורא, הוא שתיין ופזיז. הוא מתראה לעיתים קרובות עם ווטרינרים הבאים מאוסלו, מתחפש לכומר עבדקן, וכדי לצוד צבים הוא מתאכסן אצל גברת זקנה. אחיו, זה מהתרד למעלה, הוא למדן דעתני ודקדקן, ולמרביית הצער אינו מביע עניין במדאם רובר. הסבתא, בשנות השמונים שלה, מעבדת את הקרקע, גוזמת את השיחים, שותלת יתדות ומרוצה כשיורדים גשמים. לגיס שלה היה דודן שהכיר אוסטרי אחד שאחותו, תופרת קטנה, הכירה את מדאם רובר. ושוב חוזר ז'וז'ו הנורא ויוצא בלילה ללא מעיל, מחבר אופרה קומית על קרב ווטרלו, אספן של עצי מחט, שבלולים, מטריות, פפירוסים הינדוסטנים ודווקא הוא מכיר את מדאם רובר. נו, מה יש לומר? מי היא ומה היא מדאם רובר? אנו נשארים באפילה אבל נהנינו מכל רגע במסע הזה. רוצים עוד אחד ודי?

בשיר "Les Cornichons" שהם מלפפונים חמוצים קטנים בלאדי הוא מספר; יצאנו כולנו במכונית גדולה, לפיקניק בחיק הטבע. הבאנו סלים, בקבוקים, חבילות ואת הרדיו. ומה עוד ארזנו? קורנישונים, חרדל, לחם, חמאה, בצלים קטנים, ריבות, ביצים קשות, וכמובן לא שכחנו קורנישונים. הוספנו קורנביף, בישקוטים, עוגיות מקרון, חולצי פקקים,

23114 M

NINO FERRER

orchestre sous la direction
de CLYDE BORLY

FACE 1

MIRZA, monkey
N. Ferrer 2'28

LES CORNICHONS, monkey
N. Ferrer - J. Booker 2'58

FACE 2

IL ME FAUDRA... NATACHA,
N. Ferrer slow 2'30

MA VIE POUR RIEN, slow
N. Ferrer 3'50

Ce disque a été enregistré par
NINO FERRER et son ensemble qui comprend :
Bernard Estardy à l'orgue, Richard Hertel
à la batterie et Nino lui-même à la guitare basse.

Les arrangements de base ont été faits
par Nino et ses deux musiciens.
Clyde Borly a écrit les orchestrations pour
violons et cuivres.

Vous pouvez l'écouter également sur un disque
super 45 tours n° 231 050

VIENS JE T'ATTENDS
AU BOUT DE MES VINGT ANS
JENNIFER JAMES
TCHOUK-OU-TCHOUK

45 EP
MEDIUM

Imprimé en France

Imp. GLORY, Cléry

עוגיות חמאה, בירה והפלא ופלא – קורנישונים. לא שכחנו כלום. אמא הכינה הכל. היא עבדה שלושה ימים רצופים, להכין את הסלים, הבקבוקים, החבילות והרדיו. עוד הכינה עוף קר, מיוז, שוקולד, פטריות, פותחני בקבוקים, עגבניות ו... (נחשו מה) קורנישונים. אבל כשהגענו למקום הפיקניק, תפס אותנו גשם. ומה שכחנו להביא? מטריות. החזרנו את הסלים, הבקבוקים, החבילות ואת הרדיו. חזרנו לאכול בבית את הגבינה, הקופסאות, הריבות, הקורנישונים, החרדל, החמאה, המיוז והקורנישונים, העוף, הבישקוטים, הביצים הקשות והקורנישונים.

מה עוד ניתן לדרוש משיר? כל משוררי הארספואטיקה היו חותמים עליו בשתי ידיים. הלא כן?

לוח שנה רומנטי

אהבתי את חיי
היה לי חתול
ויום אחד במאי
היא הופיעה ממול

ביוני עברה
לגור בדירה
ביולי מילאה לי
את המגירה

פזמון:
מה את רוצה
מה רוצה מחיי
למה מכולם
באת דווקא אלי?

באוגוסט אמרה
אהבתי שנים
עכברים וסוסים
אבל לא תנינים

ספטמבר הגיע
והיא השתלטה
על כסא, על שולחן
וגם על מיטה

פזמון...
אוקטובר עבר
ללא אירועים
בנובמבר נזרק
החתול לכלבים

בדצמבר זרקה
גם אותי לחצר
ובינואר עברה
לגבר אחר

פזמון...
בפברואר חזרה
במרץ שוב עזבה

למרר את ימי
זה הפך לחובה

אפריל הוא תמיד
החודש הקל

נחכה ונראה
מה צופן הגורל

פזמון...

יום הבסטיליה מתחרה במונדיאל

סוף השבוע היה הפעם עמוס במיוחד. הארבעה עשר ביולי נקבע כיום חג לאומי בשנת 1880, כמאה שנה לאחר נפילת הבסטיליה, ובצרפת חוגגים אותו כדבעי מדי שנה.

ביום ששי בערב התקיימו, כבכל שנה Les bals des pompiers, הנשפים של מכבי האש.

כ־40 תחנות כיבוי בפריס קיימו ביום העצמאות (חלקן בערב לפניו) מסיבה לציבור הרחב. אין דמי כניסה, אבל יש בכניסה Tonneau (חבית) המצפה לתרומה מהבאים. המסיבה מתקיימת מהשעה 21:00 ועד לפנות בוקר וכוללת (בתשלום כמובן) אוכל קל, בירה, משקאות חריפים ובעיקר מוסיקה של להקות שונות, אורות מנצנצים ומצב רוח טוב.

בקהל בעיקר צעירים, אבל גם כמה כסופי שיער (אם יש) ובנות זוגם. הצפיפות והאלכוהול נותנים סיכוי טוב גם להיכרויות מזדמנות, שיכולות (בהינתן תנאים מתאימים) להתפתח לקשר מתמשך (לפחות ללילה).

אני הצטרפתי השנה לנשף בתחנה ברחוב Chaligny הנמצאת במרחק דקות ספורות ממעוני. הפעם הייתה בקהל התרגשות רבה מן הרגיל, לרגל הציפייה והתקווה לניצחון במשחק הגמר במונדיאל שיתקיים הערב.

מסורת יפה זו החלה בשנת 1937 בתחנת הכיבוי ב-Montmartre כמשהו לא מתוכנן. הכבאים חזרו מהמצעד ועוברי אורח התלוו אליהם. הם פתחו את שערי התחנה וארחו אותם. בשנים הבאות עשו כך כבאים בתחנות נוספות. עם השנים קיבלה המסורת מעמד רשמי והשאר היסטוריה. שמו של הסרט האמריקאי משנת 2013 "Be My Valentine", העוסק בכבאי ובמוכרת פרחים המציעה לעזור לו בהכנת נשף מכבי אש בחג האהבה, תורגם בצרפתית ל-"Le bal des pompiers".

בשבת בבוקר, ב-Champs Elysées, התקיים המצעד הצבאי שהוזכר בעבר, כולל העובדה שצרפת היא המדינה המערבית היחידה (למיטב ידיעתי) המקיימת מצעד צבאי מלא מדי שנה; חי"ר, יחידות מיוחדות, חיל ים, שריון, תזמורות, כבאים וכמובן מטוסים בשמיים עם עשן טריקולור. כל אלה יש לנו גם בישראל. אין לנו חיל פרשים, מדים צבעוניים, כותפות בצבע תכלת וארגמן, פונפונים מתנפנים קסדות נירוסטה מוזהבות וחרבות שלופות. כל אלה עזרו לצרפת לנצח במלחמות העולם. השנה לקחו בו חלק רגלי למעלה מ-4,000 חיילים וחיילות, כ-200 כלי רכב, 250 סוסים (חלק חשוב בכוח הצרפתי, הוכיח עצמו במלחמות העולם), 60 מטוסים ו-30 הליקופטרים. למרות התבוסה במונדיאל, היה ייצוג גם לצבא הבלגי.

בשנה שעברה הייתה ארה"ב אורחת הכבוד, והשנה היו אלה יפן וסינגפור. שבעה נציגי צבא של כל אחת מהן פתחו את המצעד.

במסע הבחירות שלו הודיע נשיא צרפת, מקרון, כי הוא שוקל להנהיג שירות צבאי אוניברסלי חובה למשך חודש לבני 18-21. באפריל פורסם כי יש עבודת מטה בממשלת צרפת לבדיקת היתכנות של שירות לאומי חובה של חודש החל מגיל 16, אך לא במסגרת צבאית. אני מניח שוועדה חדשה תמליץ על משהו אחר, שגם הוא לא ייושם. דומים לנו הצרפתים האלה.

אולי כהכנה למימוש הרעיון, במצעד השנה פרשו את הדגל לפני המצעד מתנדבים צעירים של השירות הלאומי הקיים. כיוון שהפגנת כוח אין בה די, קיבל השנה המצעד את הסיסמה: "מאוחדים מתחת למדים". לפי תוצאות הסקרים לא בטוח שהציבור בצרפת מרגיש מאוחד עם מקרון. ברחבי צרפת היו למעלה ממאה אלף שוטרים וארבעים אלף כבאים בכוננות, ב-14 ביולי וגם בזמן גמר המונדיאל. בפריס לבדה עשו את המלאכה למעלה משנים עשר אלף שוטרים.

בשבת בערב זיקוקין במגדל אייפל שיחוגג בקרוב יום הולדת 100. גם כאן נזקקו לסיסמה ובחרו ב"זיקוקין בסימן אהבה". בבקשה. הזיקוקים נראו ממקומות רבים בעיר, אך מי שרצה להיות במרכז העניינים (כמוני) בא אל *Champ de Mars*, הפארק לרגלי המגדל.

הזיקוקים הם מופע נהדר של צבעים, צורות וקולות. בנוסף התקיים קונצרט (זו השנה הששית) של התזמורת הלאומית, מקהלת *Radio France* וזמרי אופרה. חבילה מוצלחת ביותר.

ולחיי הרוח; לרגל החג הלאומי ושחרורנו מן העריצות, נזכיר כי בנוסף להמנון *La Marseillaise*, לאדית פיאף יש שיר הנקרא "Ça ira" (זה ילך). השיר בן כמאה ושלושים שנה והוא מסמל את המהפכה הצרפתית. שם השיר לקוח מנאום של בנימין פרנקלין שכאשר נשאל בצרפת על התקדמות המהפכה האמריקאית, ענה בצרפתית; *Ça ira, Ça ira, Ça ira* לשיר מספר גרסאות ופיאף שרה לא את הרכה שביניהן. זה יסתדר היא אומרת. בא יומם של האצילים. אנו נתלה אותם על פנסי הרחוב. שלוש מאות שנה הם מבטיחים שלחם לא יחסר והם בינתיים חוגגים. די לנו בשקרים וברעב. אין להם עניין בסיבולתנו ובמותנו. את בנינו מגייסים ואותנו מעבידים. כל זה נגמר עכשיו. אנו נקבע את החוקים ואת האצילים נתלה. יתכן שאם נשנה בבית הראשון את ה"אריסטוקרטים" ל"שמאלנים", יקציב משרד הספורט סכום נכבד למהדורה חדשה של כתבי צ'כוב שתכלול את השיר, שיושר ע"י אבי ביטר בטכס המשואות הבא.

את גמר המונדיאל טרם ראיתי. הוא ישודר הערב בכל בית בישראל וכולכם (וכולכן?) תצפו בו שם בהתרגשות. מאז חצי הגמר והניצחון על בלגיה כולם אצלנו כאן באופוריה ודגלים מתנוססים על כל אתר. בנוסף למסכי הענק בפאבים ובברים, הציבה העירייה מסך נפילים בפארק שליד מגדל אייפל (ראה ערך זיקוקים למעלה). וצפוי כי אלפים רבים וכן טובים (ואני ביניהם) יבואו לצפות שם בגמר. כאמור, סוף שבוע גדוש.

בחירות

בתוך עיקרם של דברים
מתוך שנינותן של מילים
חדשות לבקרים,
עולה כאלה
מן המים
איוושת תולעים.

מפותלת, זוחלת, כמעיו של
כלבלב
עוד חומם במ רוטט.
מלחשת, עובשת, חורשת,
כובשת מבטן
עד גב
כאז גם כעת.

זוחלת, הוללת, סוללת
אספלט
בין פרחיו של הצחוק.
רכיכה מטנפת, גדלה ונרבית
קרפדה מלקטת שלטון

בין ניבי הנמרה
הנרפית.
חלזונית מבקשת עוז
כחמה
בירחו של תמוז

ומראה לכולנו
מאיין כבר באנו
ולאן אנו
הולכים.

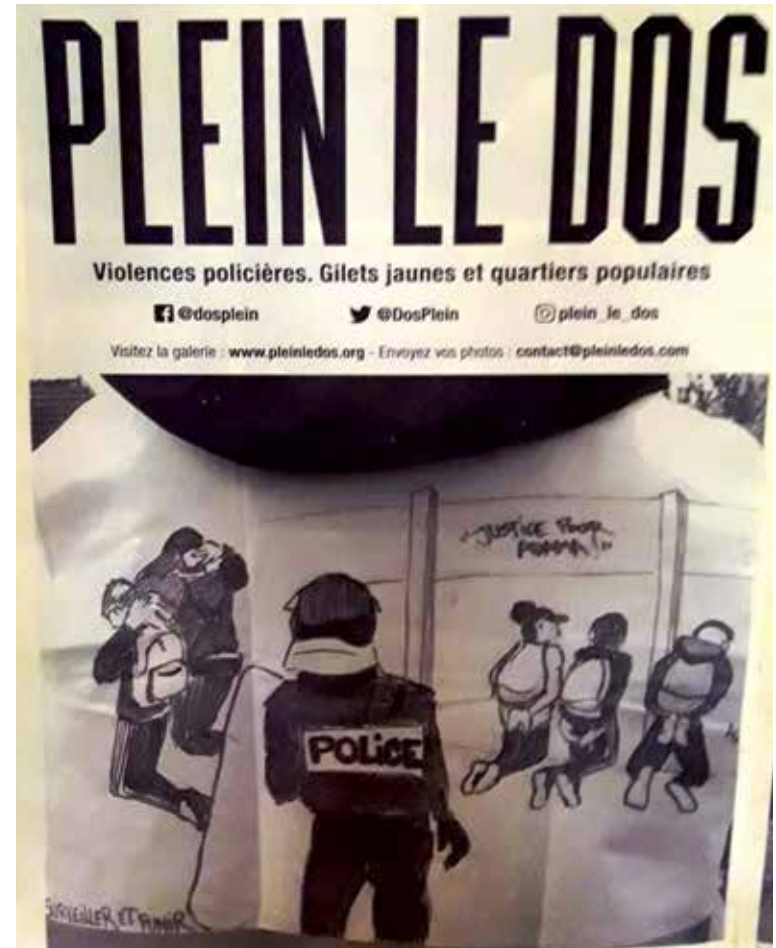

שנה חדשה בין אפודים צהובים ללואי ויטון

השהות הפעם הייתה אמורה להיות שקטה. קר בחוץ, גם הגיל עושה את שלו, אשב בדירה בפריס, אקרא, אשמע מוסיקה, אתרחק מהמהומה של נתניהו, גבאי, שקד ובנט, נערי הגבעות ומותם של הסופר הגדול והכדורגלן של פעם. הפיתויים לא אפשרו זאת.

ראשית, המהומות בפריס. במייל קודם כתבתי על מהומות בפריס מסיבות כלכליות ועל מהומות 1968. עכשיו אלה האפודים הצהובים. הרי לא יכולתי שלא לבוא בשבת ולצפות בהם ובשוטרים שחורי המדים ומעוטרי הקסדות, האלות ושריונות הפלסטיק, בתגרות ובגז המדמיע אותו חשתי היטב בעיני ובגרונני, בחלונות המנותצים ובלוחות העץ החוסמים חלונות ראווה אחרים ובמכשירי הכספומט הקרועים. שמעתי את רעש ההמון והסירנות ומדי פעם את קולות הנפץ וחשבתי על המחאה המנומסת בשדרות רוטשילד בתל אביב לפני שנים מספר.

שנית, אירועי סוף השנה ותחילת השנה החדשה. חובה להתגודד בלילה עם עוד מאות אלפים צרפתים ותיירים באותו מקום ממש בו במשך היום אירעו ההפגנות שבינתיים פוזרו, להאזין למוסיקה רועמת מרמקולים אדירי עוצמה יתירה (ומשום מה לא צרפתית אלא שירי פופ אמריקאים של

המאה שעברה), ולבסוף מופע אור קולי וזיקוקים שהזכירו לי את החתונות בג'אסר א-זרקא הסמוכה לביתי.

מה שמוציא אותי מהבית יום יום הוא בעיקר האוכל. לא אפרט אילו מסעדות ואילו דוכני רחוב פקדתי, לא אזכיר שוב שרצים של ים ושל יבשה, בשרים ודגים, גבינות ונקניקים, יינות אדומים, וורודים (כן, יש גם יינות רוזה מופלאים), לחמים ועוגות, שוקולד וגלידות. אפילו לא ברמז. אולי רק אגע בארוחת השנה החדשה במלון הצפון. המקום יפהפה, השירות נהדר והאוכל, כן האוכל. לא ארגיז ולא אספר. אחרי כל אלה ייתכן שאדרש להוסיף על כרטיס הטיסה בשל מטען עודף סביב מותני. בכניסה לספינת הזכוכית של מוזיאון Louis Vuitton, לאחר צעידה לאורך הגדר של פארק השעשועים ביער Boulogne, נשרכים תורים ארוכים. אם לא הזמנתם כרטיסים מראש ולשעה מוגדרת, תחכו גם שעתים. באתי, הבנתי, חזרתי הביתה, הזמנתי באתר האינטרנט, שבתני לאחר יומיים.

התערוכות: "Egon Schiele" ו-"Basquiat". שני אמנים מעוררי ביקורת קשה בצד הערצה רבה. על כריכת הקטלוג מופיעים, יחד, ציורים של שניהם. פרט לכך אין ממש קשר בין סגנונם ויצירותיהם, התקופות והמקומות בהם פעלו, והקהל אליו כיוונו. מכנה משותף הוא העובדה ששניהם נפטרו בגיל עשרים ושמונה. השנה מלאו מאה שנה למותו של שילה ושלושים שנה למותו של בסקיאט. לשניהם היו מנטורים; קלימט לשילה ווורהול לבסקיאט. שניהם אהבו את החיים אבל רמזו רבות גם למות. שילה אומר: "על האמן

להיות אנושי ועליו לאהוב גם את המוות וגם את החיים".
בסקיאט אומר: "איני חושב על אמנות כשאני עובד. אני
חושב על החיים". לא אחזור על כל שניתן למצוא על כל
אחד מהם בגוגל.

שתי התערובות מדברות אל העין ואל הלב, וביחד עם המבנה
המיוחד והנוף הנשקף מהמרפסות הרבות נוצרת חוויה עזה.
במוזיאון ה-Orangerie בתצוגות הקבועות נמצאים גדולי
הציירים; Picasso, Matisse, Cezanne, Renoir, Gauguin, Utrillo
ואחרים. הפעם בתערוכה המתחלפת הלכו הרחק
משם והקצו חללים נרחבים (בפעם הראשונה בצרפת בהיקף
כזה) ל-Paula Rego, הציירת הפורטוגזית שחיה בלונדון.
התערוכה כוללת ציורים פסלים ומיצגים.

רגו אומרת: "הנושאים האהובים עלי הם משחקי כוח.
אני רוצה תמיד לשנות הכל, לטלטל את הסדר הקיים.
להחליף את הגיבורות ואת הכסילים". שם התערוכה:
"הסיפורים האכזריים של פאולה רגו". והם אכן אכזריים. הם
באים מעולמה של המאה התשע עשרה, מעולם הפנטזיה
המרושעת, מעיונות להיררכיה הקיימת בחברה והם שופעים
מסרים פוליטיים עכשוויים.

אולמות התערוכה, כמו יצירה ספרותית, חולקו לפי פרקים;
לדות קטנות, שירי עריסה, ריקודים, עונשים וגערות, פנטזיות,
חיות, גיבורות, דיוקנים. רבות מהיצירות קשות לצפייה, וכולן
מטלטלות את המבקר ומכריחות אותו לחשוב. תערוכה לא
קלה ומעוררת מחשבה ועניין.

מלון הצפון

הקטע הפעם קצת מסובך. צריך להקדיש לו זמן וסבלנות, או לוותר מראש. או כל דבר אחר.

"מלון הצפון" היא מסעדה ב"Quais de Jemmapes – Boulevard העשירי של פריס. רחוב זה הוא המשכו של Saint Martin בו התגוררו על פי ספריו של סימנון (זה עם אלף הנשים וארבע מאות הספרים) הקומיסר Maigret ואשתו. במשך שנים השתכנתי, בהיותי בפריס, במרחק פסיעות משם.

זו מסעדה צרפתית מוצלחת, עם שף צעיר ומוכשר ואווירה נעימה (אותו משהו לא מוגדר הקרוי בפי הידענים Ambiance). סעדתי שם מספר פעמים, מהן פעמיים בארוחת השנה החדשה. היא שוכנת במבנה של מלון הצפון של פעם. אין זה מדור מסעדות, ולא הייתי מעלה את המסעדה על שולחני לולא הסיפור שיש למקום לספר ולולא העובדה שלתאריך 14 ביולי, החל בימים אלה יש משמעות בסרט הרלבנטי למקום, כפי שיוסבר בהמשך. (אתם רואים, זה כבר נעשה מסובך, וזה יהיה עוד יותר גרוע).

בשנת 1929 פרסם סופר צעיר בשם Eugene Dabite את ספרו הראשון "Hôtel du Nord". בספר תיאר דאבי (בעצמו בן לבעלי מלון כזה) את החיים בשכונה פריסאית של

ירוקים כאלה קיימים עד היום מעל התעלה ומוסיפים לה לווית חן, בצד היותם שימושיים. הסרט, שהיה לסרט קאלט ונשאר כזה, נתן לנו משפט אלמותי שלא יישכח. הסיטואציה: זוג דיירים מתווכח האם הבעל ייצא לדייג (כרצונו) או שייסעו לעיר Toulon (כרצונה). הויכוח מתלהט והבעל טוען שנחוץ לו שינוי אווירה. האישה מבינה מה השינוי שהוא רוצה ועונה: "זו פעם ראשונה שמתייחסים אלי בתור אווירה. אווירה, אווירה, יש לי פרצוף של אווירה?" משפט שאומץ בהזדמנויות רבות. דאבי, הסופר, נפטר בגיל צעיר ולא זכה לצפות בסרט.

המעמדות הנמוכים, באמצעות תיאורים של בעלי המלון ואורחיו והקורות אותם. הספר זכה להצלחה רבה ולפרסים ולהערכת טובי הסופרים והמבקרים של שנות השלושים. דיירי המלון בספר (למעשה מדובר בפנסיון בו הם גרים דרך קבע) שייכים למעמד הפועלים. חייהם ברובם רעים ואפורים והם נאבקים יום יום בקשיי הקיום. על אחת הדיירות נאמר משפט המתאים גם לרוב שכניה: "החיים במלון לימדו אותי לקבל את החיים בהכנעה". חלקם מצליחים לשמור את ראשם מעל המים ואף מגלים הגינות וחמלה. חלקם מתדרדרים לגניבה, לזנות ולאלימות. בעלי המלון, שהשקיעו בו הלוואות ואת כל חסכונותיהם, מנסים לקיים מלון מהוגן, לסנן גורמים שליליים ולעיתים מסייעים לזקוקים לכך. ברקע מהומות פועלים שאף פוגעות במלון. סיומו של הספר בהריסת המלון בשם ה"קידמה וההתחדשות".

בשנת 1938 ביים Marcel Carné, מגדולי הבמאים הצרפתיים במאה העשרים, את הסרט "מלון הצפון". כמו בספר גם בסרט נכנס זוג למלון במטרה להתאבד בשל בעיות כספיות. בסרט הבחור יורה בחברתו אך פוחד לירות בעצמו ובורח. הבחורה נפצעת ומובלת לבית החולים. בינתיים מסבכים את העלילה דיירים אחרים של המלון, ולא נכנס כאן לפרטיה. לאחר זמן, ב-14 ביולי, מתקיים מול המלון נשף יום הבסטיליה. שם נפגש זוג המתאבדים לאחר שחרורו של הבחור. הם עולים על הגשר מול המלון לעברה השני של התעלה, בדרכם לעתיד אחר (טוב יותר? תמהני). גשרי מתכת

לוויתן

ואצפה בכל אלה
שבעה ושותקת.

עד מה מאוד רציתי
עד מה מאוד חלמתי
שלוויתן גדל אברה ואבר
יבוא ויתאבד על חופי בלבד
כדרכם המסתורית
של לוויתנים.
יהא חופי החוף המזדמן
והאקראי
אליו ישוט באוקינוס גועש
וגופו כבד
ונשימתו חלולה
ברעב שלעולם אין לו שובע.

אך בטרם את חייו ייקח
בסנפיריו האדירים,
יזריע אותי בנקטר כהלחל.
ובני יכבשו ממלכות
וראשי מלכים יערפו
ובנותיי תרקחנה מעשי כשף
אוהבים ואויבים תרעלנה
ואני בשמלת ברוקד אדומה
אשב בלי נייע על כס המלכה

נאהבים לשעה

המנהג היפה של אהבה אחר הצהריים רווח מאוד כידוע בפריס (רק?). ספרים וסרטים רבים עוסקים בכך (גם החיים האמיתיים כמובן). יש בפריס מלונות רבים בכל הרמות המשכירים חדרים לפי שעות, ממש כמו ברחוב הירקון בתל אביב. די להיכנס לאחד האתרים, למשל Dayuse ולמצוא חדר ליום או לשעה בתעריף מוזל במלון של חמישה כוכבים או במלון חסר כוכב, כפי שעשה הזוג בסרט "מלון הצפון". על

כאלה שרים Edith Piaf ו-Serge Regianni .

שירה של פיאף, Les Amants d'un jour (הנאהבים ליום אחד), מתאר סיטואציה דומה לזו של מלון הצפון. זוג צעיר נכנס למלון בכוונה להתאבד, אבל בשונה מהסרט הוא מצליח בכך. בשיר, פיאף מנקה כוסות בבית הקפה כאשר נכנס זוג צעיר, שניהם יפים למראה כשני מלאכים, ומבקש חדר. החדר עגום למראה על קירותיו המצהיבים, אך השניים מאושרים לקבלו. משהו גורם לה תחושה רעה, ואכן בבוקר הם נמצאים יד ביד מתים במיטה. הם נקברים שקטים ופניהם מוארות. היא נזכרת בהם ובאושרם, וזה עושה לה רע. השלט "להשכרה" עדיין תלוי מעל בית הקפה.

רזיאני בשירו "L'Hotel Des Rendez-Moi Ca" (במלון "תן לי את זה") מספר סיפור אחר, סיפור של התבגרות, גם הוא

במלון של שעות. ילדת רחוב פונה אל הנער ומציעה לו לבוא איתה. הם נכנסים למלון בו החדרים מושכרים במחיר אחד לזמן קצר או ללילה שלם. החדר עלוב אך לו זה נראה כגן עדן. שם היא דורשת שימסור לה את כל היקר לו בחייו; את עיטוריו, את שעונו, את שמו הטוב, את פנקס השיקים שלו, את אהבת ילדותו. הוא מוסר הכל ללא כאב וללא תלונה. כאשר התערטל מכל נכסיו ונותר עירום היא משכיבה אותו לישון. הנער נרדם כגבר.

סיפור לא ערוך

שוב לא ילחש את השילוש של שמה
והיא שוב לא תצפון אותו בפיה
לאט לאט תשקוט המהומה
וגם יומם של זיכרונות להישכח יגיע

כמו בכל רומן הייתה היא האחת
שעל האהבה הגדילה לדבר
כמו בכל רומן היה הוא האחד
שלא אמר אבל אהב כל יום יותר

והיא הייתה לו קופסתו האמוצה
ולא כתב סיפור וגם שירים
ושר לה פזמונים וגם מצא
בה חן וצחוק ורוך וניחומים

והיא רקדה לו את ריקוד שבעת הצעיפים
והוא אהב בה ניחוחות של פרחי מן הכפר
ואת הפרנצ' טוסט והזהבים
וצחוק גברי דשן ותאבון איכר

בערב כשרקדה נשים זרות קינאו
והוא היה גאה עד קצה שמיים
שיש לו מין אחת שאין לאף אחד
גם שמנמנה וגם יפת עיניים

וטוב היה בתיאטרון, באופרה ובסרטים
וטוב באורלאן ובקולמר, ברומא ובלואר,
בלה רושלה ובפריס ועל אופנוע בדרכים
ומסעדות של שף, ופיקניקים בכפר

והוא היה מלא בה ולא רצה אחרת
ובכל פגישה הייתה יפה משזכר
וחיוכה היה גיטרה מזמרת
וגם אם עיצבנה נדלק, אבל חזר

אולי חיכתה לו שיאמר את שהרגיש
ולא נמאס וגם עצות קיבלה
הוא שוב אינו מספיק, והיא רוצה באיש
בגבר שתקרא לו בעלה

והיא רוצה בקשר עם אחד קבוע
והיא רוצה חיים מהוגנים
האושר בא תמיד, וזה ידוע
בוזגיות ורק כשמתחננים

והאמת שבחיים בכלל צריך קצת לשנות
זמנו של זה עבר, תם ונשלם
והיא רוצה לצאת ולהכיר ולבלות
והיא צודקת מן הסתם

כדי לחסוך בזמן ובדמעות
היא לא תאמר ראה הכל נגמר
היא תעלם בלי הסברים ובלי פרידות
והוא ימשיך לתהות בלב נכמר

בנלי סיפורנו ואין בו כל חדש
ראינו מחזות טובים יותר
כמו בשירים עולה שהחזק חלש
והחלש חזק מן האחר

להאמין לו או לא?

Mon mec לעומת Paroles או Dalida Versus Patricia Kaas

à moi

אינני יודע מה אתן מעדיפות: לא להאמין למילה שהוא אומר (אולי כנטיית לב, אולי תוצאה של ניסיון העבר, אולי אמא הזהירה מפניהם) או להאמין לו גם כשברור שהוא משקר. יש בודאי אפשרויות רבות אחרות: להאמין לפעמים (ותלוי למי), לא להקשיב לו ואז אין דילמה, להחליט שאינו משקר לעולם (וגם אז אין בעיה), לא להיות בכלל בקשר עם גברים וכנראה לא מיציתי הכל. חלק מן האפשרויות יידחה בוודאי בבוז על ידי כל אישה עצמאית המכבדת את עצמה ואת מינה. והנה, שתי זמרות מצוינות, אהובות ודעתניות בוחרות כל אחת בדרך שונה.

דלידה אינה מאמינה יותר ל-Alain Delon המסכן וכל תחנוניו, מחמאותיו וניסיונותיו הליריים להחזירה נופלים על אוזן ערלה. היא כמובן הדומיננטית. היא שרה והוא לוחש. את הכתוב להלן הם שרים לסירוגיין. בסרטון הוא עומד בתא טלפון (היו פעם כאלה) במעילו ובכובעו ומתחנן על אהבתו. דלון אינו יודע מה קרה לו הערב. הוא רואה אותה ממש כמו בפעם הראשונה ומקווה שסיפור אהבתם לא ייפסק. היא בשבילו גם האתמול וגם המחר. היא היחידה, כמו

הרוח המנגנת בכינורות בבושם שושנים. הוא אינו מבין את סירובה ומתחנן שתבין אותו, שתשמע אותו עוד פעם אחת. היא חלומו. היא גם העיניו וגם התקווה. היא המוסיקה שמרקידה את הכוכבים. היא יפה, כל כך יפה.

ודלידה עונה כי אלה עוד מילים, תמיד מילים, אותן מילים. מילים קלות ושבירות. היה יפה מדי ועתה עבר זמן החלום והזיכרונות דועכים. מילותיו הן סוכריות ושוקולד, ועליו להציע אותן לאחרת שאולי תהיה מעונינת בהם. היא לא, היא רוצה רק שקט. מילים רכות ומתוקות נוגעות בפיה אך לעולם לא בליבה. אלה רק מילים. מילים של קסם וטקטיקה שנשמעות מזויפות כל כך. הוא זורה מילותיו לרוח והיא לא תחזור בה.

דלון מוסיף כי היא חלומו ועליו הוא יגן. לאזנבור יש משפט דומה בשירו "Je t'Attends". הוא אומר: כמו צייר, אני אמציא אותך ואחכה לך. היא לא תחזור בה.

פטרישה קאס לעומתה מאמינה לאיש שלה גם כאשר היא יודעת שהוא משקר. ככה זה, היא בוחרת להאמין לו גם כשהוא מרמה אותה. חייה הם משחק, כמו סרט סיני. זו אינה המציאות אך היא מאמינה לו ולא לעובדות. הוא מסובב אותה, מספר לה ציזובטים, אוהב אותה כמו את מכוניתו. היא בידיו. מאמינה לדבריו למרות שלעולם אינו אומר "אני אוהב אותך". היא מאמינה לשקרים שלו כי הוא האיש שלה. אתן בוודאי תגידו שלגברת קאס מגיע אות קלון בעידן הכוח הנשי הפורץ, אך מי מהן עושה עיסקה טובה יותר? מי

מהן חיה טוב יותר? האם דווקא האמת אמורה להיות הבסיס למערכת יחסים? האם לא כדאי לעצום עיניים כשאוהבים? לדידה נשמעת כועסת ומרירה, פטרישה נשמעת שמחה בחלקה. האם בעידן הפייק ניוז והפייק הכללי יש בכלל חשיבות לאמת? ולמה לנו לחפש את האמת אם קל יותר לבדות אותה? והרי כבר ראינו שעל השלט התלוי מעל הבר נכתב שהמציאות היא הזיה שנובעת ממחסור באלכוהול.

אז מה אתן אומרות? מי מאושרת יותר? כנראה שתלוי. דווקא אלוויס פרסלי, בשירו היפה האם את בודדה הלילה "Are You Lonesome Tonight" מבין את הגברת קאס. כשם שהיא רואה את החיים כמשחק בסרט סיני, גם הוא רואה אותם כמחזה בו לכל שחקן יש תפקיד. היא שיחקה את האהבת והוא האמין לה, אך זה היה שקר. גם עתה הוא מעדיף לשמוע את שקריה מאשר לחיות בלעדיה.

Marie-Mai בשירה "Mentir" (לרמות) אומרת שהחיים מחייבים אותנו לכסות את האמת בקטיפה, לתמרן אנשים כדי להגן על אחרים, לרמות כדי לחמוק מההשתקפות במראה, לרמות כדי לא לאכזב, להתמוזג בסביבה, לרמות עד שלא נראה את עצמנו, ולעולם לא להפסיק לרמות. גם השעמום מביא אותנו להמציא סיפורים ואנו משקרים טוב כל כך עד שנאמין בהם בעצמנו וניקח אותם עמנו לקבר.

אני יודע

אינני יכול למנוע ממך
מלסובב את ראשם
של כל הגברים בכיכר

אני יודע,

אינני יכול למנוע ממך
מלרקוד חשופה
ושתויה על הבר

אני יודע,

אינני יכול למנוע ממך
מלפתות ולשגול
גבר זר

אני יודע,

אינני יכול למנוע ממך
מלהשאיר על שפתי
טעם מר

ואני יודע,

שתמיד יהיה לך

אני יודעת

שזו האחריות שלי
למנוע ממך
מלסובב צווארך
אחר כול אישה ברחוב

אני יודעת

שזו האחריות שלי
להקשיב לקולך
להיות אך שמחה
ולעשות לך טוב

אני יודעת

שזו האחריות שלי
להחניק אנחה
להאיר חשיכה
ולשלם כל חוב

ואני יודעת

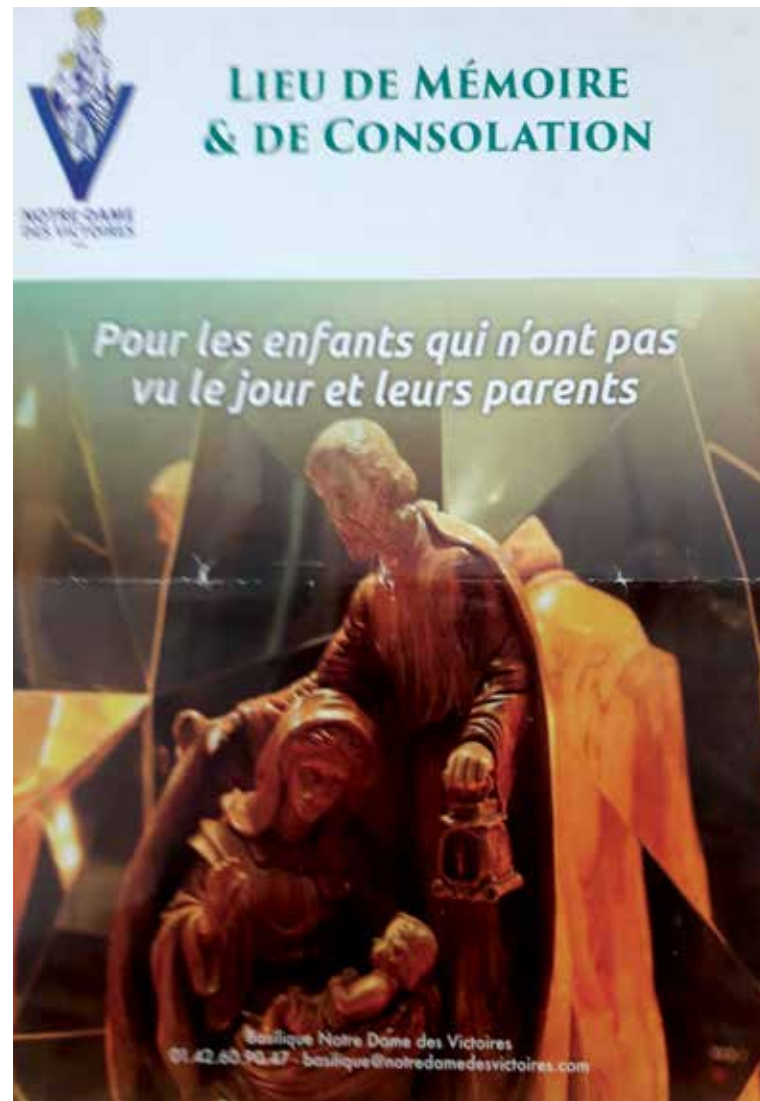
שזו האחריות שלי
ואינני בוכה
ואיני נבוכה
ואינני מצטערת.

הילדים האבודים

ילדים שהופקרו על ידי הוריהם אינם דבר חדש. כבר סרגון הראשון מלך בבל, במאה השלישית לפני הספירה, נעזב על ידי אמו והושם בתיבה מגופרת בנהר (מזכיר לנו מישהו?) עד שנמצא ואומץ לבסוף על ידי האלה אישתר. גם פרסאוס בנם של דנאה וזיאוס, כורש מלך פרס, רומוס ורומולוס מייסדי רומא, אדיפוס מתביי ואפילו קרישנה ננטשו על ידי הוריהם. הם אומצו על ידי מי שמצאם, והגיעו כולם לשם ולמעמד. כמובן שעל מרבית הנטושים איננו יודעים דבר וספק אם הם מגיעים לסוף טוב.

עד המאה השש עשרה לא היו ילדים נטושים רבים בצרפת, בשל הגישה המחמירה של המלכים והכנסייה כלפי הורים המפקירים את צאצאיהם. הורים שנטשו את ילדיהם היו צפויים לעונשים חמורים על ידי הכנסייה הקתולית, עד כדי הוצאה להורג. לידות מחוץ לנישואין היו אסורות אף הן והאמהות נענשו באורח דומה. כדי להימנע מעונש, הפילו רבות מהן או הרגו את הילודים עם צאתם לאוויר העולם. תמותת עוברים ותינוקות הייתה רבה.

כדי למנוע הרג ילדים, שינה המלך Henri II במאה השש עשרה את הדין. הכנסייה לקחה עליה את הטיפול בתומים ובילדים אבודים ויסדה בתי יתומים ובתי חולים לילדים.

במאות הבאות אף התאפשר להורים שרצו להפטר מילדם להניחו בפתח הכנסייה מבלי שנשאלו שאלות.

עם עלייתו של נפוליאון לשלטון, הוא פרסם צו לפיו המדינה אחראית לעוזבים והאחריות הוטלה בעצם על הרשויות המקומיות, באמצעות שירותי הרווחה.

פעולות אלה הביאו לירידה משמעותית בתמותה, אך לעלייה ניכרת במספר הילדים שנעזבו על ידי הוריהם, בנוסף ליתומים שהוריהם נפטרו.

אם תרצו, תוכלו לבקר בשוק הילדים האדומים *Marché des Enfants Rouges* ברחוב *Bretagne* שברובע ה-*Marais*. הוא נבנה בתחילת המאה השבע עשרה כשוק מקורה, ויש הטוענים כי היה השוק המקורה הראשון בפריס. שמו נגזר מבית היתומים שפעל לידו *L'Hospice des Enfants-rouges*, בו הילדים החוסים הולבשו בבגדים אדומים, כדי שיהיה קל לזהותם כשהם מחוץ לשטח בית היתומים.

השוק עדיין פעיל. גם כיום נמכרים בו פירות וירקות אך במרבית השטח פועלות מסעדות; יפנית, ספרדית, דגים, קוסקוס ואשף כריכים בדוכן שתמיד משתרך בו תור של תיירים המשתאים מעומס הכריך כי רב ומסגנון ההכנה.

בית היתומים של הילדים האדומים לא היה, כמובן, היחיד בפריס. באותה מאה נוסד גם בית היתומים של הילדים שנמצאו *L'hôpital des Enfants-Trouvés* שעבר מספר גלגולים ולבסוף שכן לא הרחק מהבסטיליה, ברחוב *Faubourg Saint-Antoine* פינת רחוב בודליר. גם הוא נוסד במאה השבע עשרה

ותופעל על ידי נזירות. המבנה נהרס בתחילת המאה העשרים ושלט משלטי ההיסטוריה של פריס מציג את קורותיו. כמוהם נפתחו בפריס במשך השנים בתי יתומים נוספים שרובם ככולם הוחזקו על ידי הכנסייה.

Paul Brunelle שר את שיר היתום La Chanson de l'orphelin הפוסע לאורך המסילה, הוריו מתו מכבר והוא רעב וקופא מקור. פניותיו לאלוהים לא נענות. מחר ימצאו את גופתו הרזה והקפואה, אך אז יהיה לפחות פטור מצרותיו. אלוהים נענה לתחנוניו ולקח אותו אליו.

איני בטוח אם צדק מוטל בן פייסי החזן בספרו של שלום עליכם כאשר אמר "אשרי, יתום אני". אבל אני מסכים עם הרב עמיטל שאמר: "משהו פגום בלימודו של מי שאינו שומע בכיו של תינוק".

שארל אזנבור שר על מארי היתומה Marie l'orpheline. הוא קורא לה לצאת מהמבוי הסתום אליו נקלעה נפשה ולתת לאושר לסחוף אותה. עליה לשכוח את חרדותיה ולהצית אש בליבה שלא ראה מעולם את השמיים הכחולים. על מארי העזובה והכואבת להפסיק לסרב כשהאושר מושיט לה יד. הוא ייתן לה שם והיא תרכך את ליבה, תשטוף מעליה את יום האתמול ותיתן לאור השמש ללטף אותה. רק אנחנו אחראים על חיינו. בלעדיה גם הוא רק יתום.

גם נתן אלתרמן שלנו מתייחס לנושא בשירו "האסופי", שיר קשה וכואב. אמו של המספר סילקה אותו מביתה עוד בינקותו. הוא מנסה שוב ושוב לחזור אליה, בטוח באהבתו

אם נקרא את שירו של פרבר של Chanson des escargots qui vont a l'enterrement (שיר השבלולים ההולכים ללוויה) נמצא שם שני שבלולים (גם כאן יש תיאור קצר של גופם), המהלכים אט אט לעת ערב, בסתו, במטרה להגיע ללוויה של עלה שיבש. הם מגיעים רק באביב, החמיצו את הלוויה וכעת ישובו הביתה. השמש מחייכת אליהם ביום, וחיות היער שואגות סביבן בשמחה. בלילה הירח משגיח עליהם מלמעלה. קל לראות את הדמיון הרב בתוכן ובלבוש.

לאחר חזרתו לארץ הומרו לימודי החקלאות בעירוניות תל אביבית מובהקת. מומלץ לקרוא את ספרו של דרור אידר "אלתרמן – בודלר; פריס – תל אביב" (הוצאת כרמל), המשווה את ההתייחסות לפריס ב"פרחי הרע" של בודליר לזו של אלתרמן לתל אביב בספרו "כוכבים בחוץ". שני משוררים אורבניים.

לפני שנים מעטות זכיתי לסייע בהפקה של סיוון קרצ'נר, שהופיעה בערב שירה מעניין ויפה של שירי אלתרמן מתורגמים לצרפתית.

אליה ובאהבתה, אך היא קורעת אותו מזרועותיה כל אימת שהוא מנסה לחזור. כאשר היא מזקינה, הוא עוטף אותה בלבן, מוציאה מביתה, ומניחה לרגלי הגדר ממש כפי שעשתה לו. אז הוא יודע כי הקרב ביניהם הסתיים.

אלתרמן הגיע לצרפת בתחילת שנות השלושים. במהלך שהותו שם למד אגרונומיה בעיר ננסי וחי גם בפריס. שם התוודע למשוררים הצרפתיים הגדולים, התאהב ביצירתם והם השפיעו אחר-כך על שירתו. הוא תרגם כמה מהם וכן תירגם מחזות צרפתיים שהועלו על בימות הבימה והאחלה. שירו של אלתרמן "שתי פרות משה רבנו", שוודאי אינו מן המוכרים בשיריו, הוא דוגמה איזוטטרית אך חביבה להשפעה הצרפתית על שיריו של אלתרמן. השיר כלול ב"ספר התיבה המזמרת" בו שירים ופזמונים שהם ספק שירי נונסנס, ספק שירי ילדים.

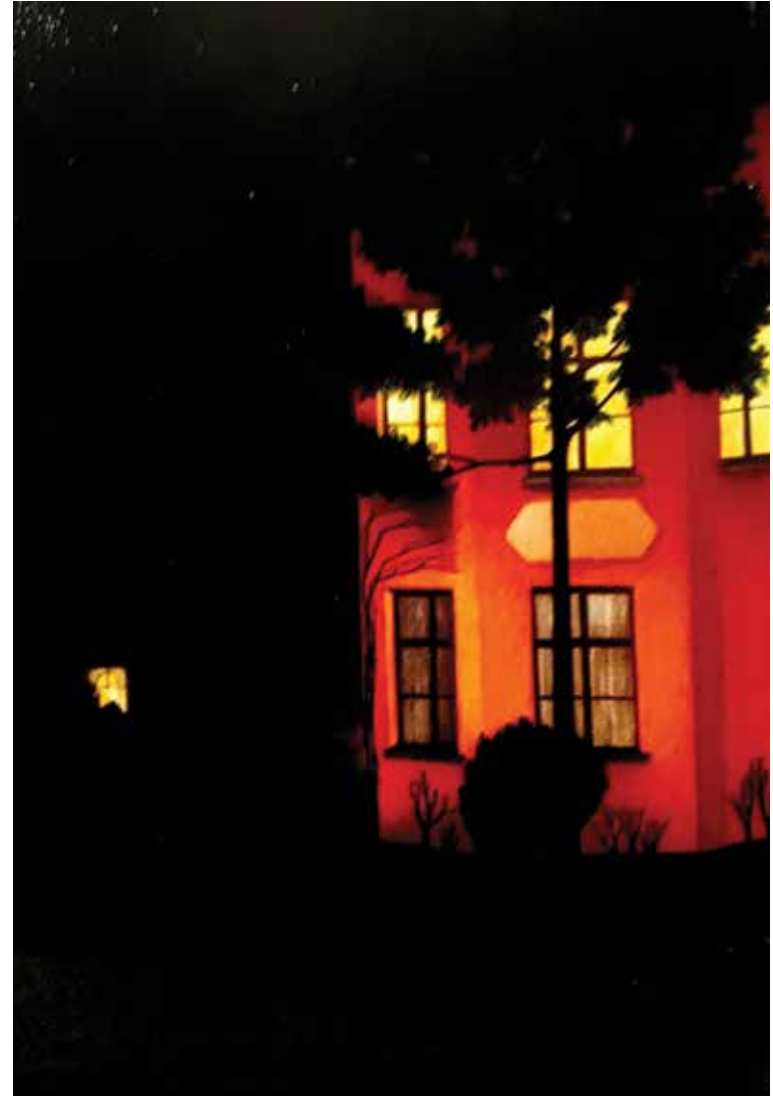
בפרק "שירי שיחתן של בריות" נמצא שירים על שלושה סנאים, שלוש מרמיטות, תשעה תוכים, שבעה טווסים, שלושה צבים, שלושה ג'ירפים, שלוש זיקיות, חמישה סיחים וכאמור אותן שתי פרות משה רבנו. האחרונות מטיילות אט אט לעת ערב, ניתן תיאור קצר של גופן, הן מאירות ומחייכות, פוסעות על ובין עלים ונהנות מהשמש. הן שלוות ואינן מרימות קול בשאגות כחיות היער. גם בלילה אינן חוששות – יש מי שמשגיח עליהן מלמעלה. הן פוסעות בנחת ואינן חפצות בחברת השבלול (כנראה אורח מהשיר הבא, ראה להלן) המנסה להלך בצידן.

הבית

שארל אזנבור שר את שירו: "כמו שהם אומרים" *Comme ils disent*. השיר פותח בתיאור מפורט של חי היומיום. הוא גר לבד עם אימו בדירה ישנה מאוד. צב אחד, שתי כנריות וחתולה אורחים לו לחברה. כדי שאימו תוכל לנוח הוא עורך קניות בשוק, מבשל ומנקה ולעיתים גם מכבס. התיאור הביתי התמים והשבלוני הוא הקדמה לעיקר השיר בו הוא מספר לנו שהוא הומו "כמו שהם אומרים", המופיע במועדון כטרנסווסטיט. אזנבור שר על להטבים שנים רבות לפני היציאות מן הארון ומצעדי הגאווה.

ז'אק פרוור כותב את אחד משיריו היותר מפורסמים *Dans ma maison* – בביתי. הוא מזמין את אהובתו לביתו, שבעצם אינו ביתו. הוא נכנס אליו יום אחד, לא היה שם איש, רק פלפלים אדומים תלויים על הקיר הלבן. איש לא בא, וכל העת הוא חיכה שם לאהובתו.

הוא מתאר את עיסוקיו בבית. הוא מעביר את זמנו בעשיית כלום. מדי פעם שואג או מחקה נעירת חמור. הוא משחק ברגליו. רגליים לדעתו הן דבר נבון. הן יודעות להוליך אותנו למרחק או להישאר במקום לפי הצורך. הן יודעות גם לרקוד. הוא ממשיך בענייני ציפורים (הן לא תמיד שמחות) ובענייני שמות. שמות הם דבר מוזר. הם שרירותיים כי האדם המציא

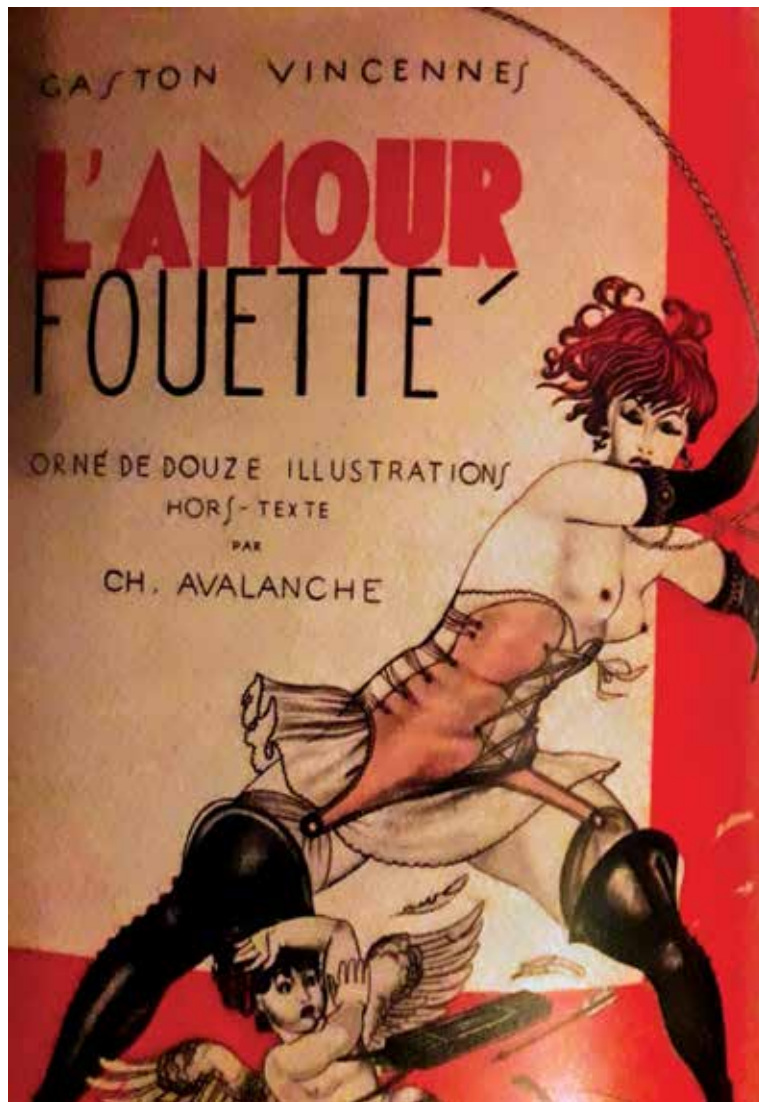

אותם. מדוע גמל נקרא גמל, מדוע נפוליאון נקרא דווקא בשם זה ומה היה קורה לו היינו מחליפים שמות לסובבים אותנו. הוא חושב על דברים אחרים, אך בעצם רק על בואה לביתו. היא תוריד את בגדיה, תעמוד עירומה עם פיה האדום כפלפל, זה התלוי על הקיר הלבן, הם ישכבו זה לצד זה. הכול כשתבוא לביתו.

ז'אק ברל, בשירו האנשים האלה Ces gens-là מספר לשומע אלמוני (בהצגה שראיתי היה זה ברמן בביסטרו) על ניסיונותיו לחזור אחרי פרידה היפה כשמש. גם היא אהבת אותו, אך בני משפחה הבורגנית (תיאורם מפורט ונלעג עד כדי השמעת קול השאיבה שהם משמיעים בעת אכילת המרק) מתנגדים כי לדעתם אינו ראוי לה. מלבד זאת שמעו כי הוא נהג להרוג חתולים. הוא אינו זוכר אירוע כזה. הוא מתאר את הבית שיבנה לה אם תברח איתו. הבית יהיה כולו חלונות, כמעט ללא קירות, ויהיה להם נפלא לגור בו. אבל כרבים משיריו של ברל, הבית לא יתממש, כי אצל אנשים כאלה לא מקובל לברוח. הוא יודע שפרידה לא תבוא איתו. עתה יחזור לביתו, שוב לבד.

ואצלנו שר אריק איינשטיין: קח לך אשה ובנה לה בית.

אישה

היא קשה.

היא טבעה

בי מיכוות מרירות

וחרתה בי

אותות.

מרעישה.

תעודת עניות

לשירות הרוחה

שהיא חופשייה

ברחובות.

אדישה.

מעולם לא נתנה לי

כתף

בשעותי

הקשות.

מענישה.

נקמנית, לוחמנית

ולא מוותרת

בשום

נסיבות.

היא טרשה.

לא תצמיח שום רגש

או חום

או קירבה

הנאה ושמחות.

אני אעשה מה שתגידי לי

לעשות.

אל תעשה דבר.

אני אומר רק מה שתגידי לי

לומר.

אל תאמר דבר

אני אשאל רק מה שתרשי לי

לשאל.

אל תשאל דבר.

היא אישה.

אני לא מתייאש

אך אינני יודע

כבר מה

לבקש.

הדירה

ומבית לדירה. החלום הפריסאי של רבים לעבור לעיר היפה, שישן וחדש משמשים בה בערבוביה מרתקת, שכולה אומרת (למי שמוכן לשמוע) אמנות, שירה, מוסיקה, אדריכלות, אופנה וגם נהנתנות (למרות השינויים שעברה בשנים האחרונות עם גל הגירה ועלייה במפלס העוונות בין אוכלוסיות שונות) אינו פוסח גם על ישראלים. יש המוצאים את מבוקשם ויש ששברו של החלום טופח על פניהם. זה המקרה של הישראלית שכתבה את המיילים הבאים.

”קיבלתי את המפתח של הדירה ואני ממש מתחילה להתרגש. קצת משונה שאני בת 40 פלוס ופעם ראשונה אני הולכת לגור לבד. אלך לישון מתי שאני רוצה ואקום מתי שאני רוצה ואלך לאן שאני רוצה ולא אלך לאן שאני לא רוצה ואוכל מתי שאני רוצה ומה שאני רוצה ואשאיר פירוורים כמה שאני רוצה ואקרא במיטה מתי שאני רוצה ואדליק את מנורת הקריאה באמצע הלילה ולאף אחד זה לא יפריע. מסקרן אותי לגלות כמה זה באמת ימצא חן בעיני ואם זאת לא סתם פנטזיה שתתנפץ. מעניין יהיה לרדת למטה להתחיל לגלות איפה המכולת ואיפה השוק הקרוב ולקנות מצרכים לאדם אחד. התחלתי לחשוב מתי אני רוצה לטוס ולתכנן מתי אני בעצם רוצה לנחות. באיזו שעה משעות היום יהיה לי

הכי נעים להגיע לדירה ולא להרגיש זרה ומוזרה. אני חושבת שכדאי להגיע בשעות היום כדי שאוכל לארגן לי אוכל. בקיצור יש לי מחשבות כאלה וכאלה. אני צריכה ללכת להירשם ללימודים ולחפש מחברת מתאימה ומוצאת חן לכתובה על מה שיקרה כאן. אצטרך לתכנן באיזה מכחול אני רוצה לצייר לפחות בהתחלה. אני צריכה להחליט אם לקחת את הצבעים שיש לי בארץ או לחפש ולקנות בפריס. אני צריכה לבחור מכחול שהכי מתאים לי לצייר בו. יש לי מכחולים עבים יותר ודקים יותר לאחיוזה. יש מכחולים עם ראשים עבים יותר ודקים יותר. יש מכחולים ארוכים וקצרים ועם שיער שונה. אני צריכה לבחור את הספרים המתאימים ואת הבגדים המתאימים. הכול צריך לקחת בחשבון ורק לאחר מחשבה עמוקה ועם התכוונות רבה להגיע להחלטה. זהו אני הולכת לישון ומקווה שהריגושים לא יגרשו את השינה".

האידיליה לא האריכה ימים.

העיר לא נתנה לה כנראה את מה שציפתה. אולי ה"לבד" לא עבד טוב. גם בעיות חוזרות ונשנות בביוב ובחשמל תרמו לאכזבה, וכך גם קיצה של מערכת היחסים שנטוטה בעיר והסתיימה חד צדדית. בסופו של דבר תם החלום. אבל ההתחלה היתה אחרת.

"שמו טיירי,

אין לו מושג כמה אני אוהבת את השם הזה, בגללו.

כשהכרנו גרתי בפריס, שכרתי דירה, למדתי וציירתי. הוא היה מתנדב בקיבוץ בארץ וכשחזר לפריס שמר על קשר עם ישראל

ועם השפה העברית. עבודתו הייתה כרוכה בנסיעות. נפגשנו. היה מתקשר אלי פעם בכמה ימים או אפילו שבועות. אני לא ציפיתי לזה, וכשהתקשר, אם התקשר, זה היה כיף. לא הייתי מוכנה, לא שמרתי על עצמי, לא שיערתי עד כמה אתאהב בו. אני זוכרת מה אמר לי כשהזמין אותי לאכול איתו בפעם הראשונה. הוא בא בחליפה, יכול להיות שזה היה בצהרים. ישבנו ליד שולחן קטן למדי, מקום יפה עם מפות לבנות על השולחנות, לא רחוק מהבית. הגעתי והתיישבתי מולו (הבאתי לו שקית עם טי-שירט פרסומת של איזו שהיא חברה) והוא הסתכל עלי ושאל אותי משהו מסוג השאלות שכולם שואלים בפליירוט ראשון כמו: "איפה החביאו אותך עד עכשיו". ואז פטפטנו לנו על דברים אחרים לגמרי, כרגיל. בכלל לא ידעתי אם הוא נשוי או פנוי, כי כל זה פשוט הרי לא היה יכול לקרות בעולם שלי. אבל זה ממילא לא שינה. לא רציתי אותו לעצמי והיה לי כיף להיות חברים.

אני זוכרת איפה נישק אותי בפעם הראשונה. הלכנו לביסטרו ליד ככר הקונקורד. הוא בא לקחת אותי ואח"כ החזיר אותי הביתה, ולפני שנפרדנו התקרב אלי ונישק אותי. אני חושבת שזה היה כמה חודשים אחרי שנפגשנו, אולי שלושה. אני הייתי המומה, כי בבת אחת ופתאום הבנתי שאני אוהבת אותו, שאני רוצה לשכב איתו, שאשכב איתו. והוא בכלל היה יצור מכוכב אחר.

בעניין הזה הוא צודק, יש לי סוג של אספרגר, אני חיה במציאות משלי שלא קשורה לסביבה. הרי אפילו בבית הורי

קרו דברים שלא מתיישבים עם העולם שלי כפי שהוא. מזל שאני חזקה כל כך. זה בזכות אימא שלי והטירונות שעברתי אצלה מאז שנולדתי. כנראה שבכל זאת אני צריכה להגיד לה תודה על החישול שחישלה אותי. זה גם מאוד הוגן מצידה, כי הרי כל זה לבסוף מוביל לכך שהיא האויבת הגדולה ביותר של בעלה וילדיה וכל החישול הזה מאפשר לי להתמודד עם הרוע והטיפשות שלה. משעשע כמה פעמים הסברתי לה לאחרונה שהיא לא מזיזה לי ושאין לה כל דרך לאיים עלי או להלחיץ אותי.

אני זוכרת את הפרידה שנפרד ממני. הלכנו בבסטיליה לכיוון איזושהי מסעדה והוא אמר לי שהחליט להיפרד ממני. אני חושבת שהבנתי אז שזה יוצא משליטה מבחינתו. זה בא לי בהפתעה מוחלטת, הרגשתי שאין לי כוח לעמוד על הרגליים. נשענתי על גדר אבן שהייתה שם לאורך המדרכה כדי לא ליפול. לא הסכמתי לבוא לאכול. נסעתי לחברה שלי. בכיתי כמה ימים ברציפות. העולם נחרב והתמוטט, משהו כרת איבר מגופי, את הלב שלי. הכאב היה עצום, בלתי נסבל וזה נמשך ונמשך. כעבור חודשיים שלושה הוא התקשר אלי וחזרנו, אבל כבר הייתי מצולקת. איזו טיפשות, איזו פרידה מיותרת, הרי מאז הייתי בחרדה והאיזון בינינו הופר, ובצורה כל כך מיותרת. הרי אני בכלל לא רציתי שישנה משהו בחייו. זה היה לי טוב, לי ולאספרגר שלי, שאנחנו מתראים רק כשהוא בפרס ושאני ציפור דרוו. בכלל לא רציתי יותר מזה, לא רציתי בית, לא הייתי בשלה למשפחה. היו לי הלימודים שלי,

היה לי הציור שלי, היו לי החברים שלי, והיה לי אותו. כשאני חושבת עם עצמי, מה שהיה בינינו זו לא אהבה. אני חושבת שבמקרה, בטעות, בזכות, פגשתי חלק מהגוף שלי שלא ידעתי שהוא חסר. אני מרגישה אליו קרבה עצומה, מוזרה, זה פשוט כל כך נכון לי לפגוש אותו ולהיות איתו, כאן בפרס.

אחרי שכל העניין המיותר הזה ייגמר, אהיה פנויה לבנות לי חיים שמותאמים לאספרגר שלי. עולם נטול רוע, עולם יפה יותר. כשאחזור לארץ ארצה גם להקדיש מהזמן שלי למשהו טוב, אולי באמת אסיע ילדים פעם בשבוע מהמחסומים בגדה לבית חולים בבוקר ואחזיר אותם בסוף היום. אני כותבת את זה ושואלת את עצמי אם אני בטוחה שכל מה שיש לנו בארץ ימשיך להיות? אולי גם העולם שלנו, כמו של העם הסורי, ייחרב.

כל אלה נשכחות. אם נגזר עלינו לחיות, ואולי יום אחד אחליט שאני חוזרת לחיים, אל לו להיות מודאג. יש בו גם את הצד האפלולי והאחר, שמפחיד אותי, שאני בכלל לא מבינה, שכנראה מגן עליו.

בסך הכול יש לנו מזל שנפגשנו, שיש לנו את הדבר הזה, לא?"

לאחר כמה שבועות היא כתבה:

"אני קצת שיכורה. אחרת בוודאי לא הייתי כותבת מה שאני כותבת עכשיו. אני צריכה למצוא דרך להפסיק לחשוב עליו ביום ולחלום עליו בלילה. אין מי ואין מה שיכול למלא את החלל שהשאיר בי.

עלי לנצח אנגנך". בשם השיר הנפלא הזה יש סתירה מובנית; הלוא פגישה היא דבר חד פעמי ונקודתי וכיצד תמשך לאין קץ? ואיך ניתן להבטיח ניגון לנצח אם הקץ תמיד מגיע? בינתיים פריס איתי תמיד, ואני עוד מקווה לחזור אליה כשאירגע".

טוב שהוא לא עונה. אני לא רוצה בו יותר. אני כותבת אליו לעצמי, עד שהמחלה הזו המקננת בי ושמה טיירי, תעבור. בינתיים היא לא מרפה.

הוא ממשיך להיות הכימרה שבתוכי. בגללו עזבתי את פריס, שמזכירה לי אותו בכל מקום, בכל רגע ובכל שעה. המכתב שכתב לי הוא אחד הטקסטים הליריים היפים ביותר שאני מכירה. אני בטיפשותי גם האמנתי לתוכנו, כשכתב "חיינו נכרכו יחד, לתמיד". נראה שמצא לו כבר אז מישהי אחרת ו"צר לי אם פגעת בך" נראה קצת צבוע בהקשר זה. כיוון שחיינו קצרים, ה"תמיד" קסם תמיד לאדם. "ושיוויותי השם לנגדי תמיד" עמד במרכזי חי בבית הדתי בו גדלתי. האדם המציא אלוהים הקיים "תמיד", הוא הקים אנדרטאות ומבנים שיחזיקו מעמד ל"תמיד", יצר אוצרות תרבות ל"תמיד" וכמובן כל אחד מאיתנו הבטיח ל"תמיד" כל מה שרצה הצד מולו, בפוליטיקה, בעסקים וכן, גם ביחסים בינאישיים. אסתר פלד, בספרה זוכה הפרס "פתח גדול מלמטה" כותבת: "במקום שהמילה 'תמיד' נכנסת לתמונה, שם מתחילה ההוונאה. תמיד. ללא יוצא מן הכלל". אוסקר ווילד ב"תמונתו של דוריאן גריי" אומר "תמיד" היא מילה איומה... אהובה על נשים. כל מערכת יחסים תיהרס אם ננסה למתוח אותה לתמיד". ומישהו שאינני זוכרת אמר "ההבדל בין גחמה רגעית לתשוקה לנצח היא שהגחמה נמשכת זמן רב יותר". אולי כבר הגזמתי בהשתפכות, אבל אני נזכרת גם בנתן אלתרמן ובשירו "פגישה לאין קץ" הפותח בשורה "כי סערת

ברירת מחדל

לך הייתי נאמנה.
זה לא שלא חיפשתי.
לא מצאתי.
הייתי נאמנה
כברירת מחדל.
הם לא יכלו לתת
לי את עצמי.
אתה לפחות נתת לי
אותי בפירוורים ובקרעים

ורק לפעמים.
פעמים נדירות.
זה לא הספיק.
גם לא התכוונת לתת
באותן פעמים נדירות.
זה פשוט קרה.
גופי שימש רבים.
הדבש הכבד בתוכי
אסף אותם.

לך זה לא הפריע.
הם התאיידו מהר.
כשהכנת רשימת ליקויים
לא היית אותו אדם
שכתב מכתבי אהבה.
ונישק. וחיבק.
אבל כתבת. אני זוכרת.
ואני שומרת.
מצמררת אותי המחשבה
שאתה עוד היית
הטוב מכולם.
הרי היית רע.
הרי לא היית.
מה כל זה אומר עלי.
שקעתי עד תום.
צללתי עמוק עמוק
עד שנגמר לי האויר.
אתה תמיד ידעת
שהזמן הנכון להכות בי
הוא כשאני למטה.
היה די בכלום כדי
ששיר שלום

יהפוך לשיר מלחמה.
כדי שחיוך
יהפוך לעווית.
כדי שנשיקה
תהפוך לנשיכה.
אם תבוא
שוב אהיה נאמנה.
כמו שהייתי תמיד.
כברירת מחדל.

המושבה האמריקנית

לאחר המלחמות במאה התשע עשרה הפכה פריס להיות מרכז האמנות העולמי. העיר משכה אליה אמנים מכל הארצות ובכל התחומים. ציירים ופסלים אמריקנים (אמריקנים היו רוב בקהילת האמנים הזרים) וכמוהם שחקנים, רקדנים, סופרים ומשוררים. הם נמשכו למוזיאונים, לבתי הספר לציור, לפטרוני האמנויות, לסלונים הספרותיים, לתערוכות ולאווירה הקוסמופוליטית, הסובלנית ואוהבת התרבות. פריס המודרנית, שלאחר ההריסה והבנייה מחדש של נפוליאון השלישי והברון הוסמן ולאחר השיפוצים בעקבות המלחמה עם פרוסיה, ביחד עם יופיים של בתי פריס הישנה שנשמרו, מבני הציבור, הקתדרלות, הגנים, האופרה והתיאטרון הציעה להם יותר מכל עיר אחרת.

האופרה La Bohème של Puccini שנכתבה בסוף המאה מתארת חי אמנים בפריס, כאלה שלא וויתרו על העיר ועל החלום, לעיתים תוך מחסור, קור ואף רעב של ממש.

לאחר מלחמת העולם הראשונה הגיע לפריס דור חדש של אמנים אמריקנים צעירים; הדור ש־Gertrude Stein כינתה "הדור האבוד", La Génération "The Lost Generation, Perdue. הם עברו לפריס כדי לחמוק מאמריקה השמרנית שחנקה אותם, ושם חיו ויצרו בשנות העשרים והשלושים

של המאה שעברה. בין הסופרים Hemingway (שספרו "The Moveable Feast" מתאר אותם ואת חייהם שם) Fitzgerald, Gertrude Stein, Thomas Wolf.

הם נתנו ביטוי לרצונם ליצור משהו שונה ממה שנוצר לפנייהם. לא רק במה שכתבו, שרו או ציירו אלא גם באורחות חייהם. בקריאת תגר על אותה אמריקה ממנה באו, ואולי בעקבות דור האמריקנים הקודם שהגיע לפריס, הם חיו חיי ברהמה בגדה השמאלית של הסיין (שירו של אנבור "La Bohème" מתייחס אליהם), ישבו ושוחחו ימים ולילות בבתי קפה, שתו כמויות עצומות של אלכוהול וניהלו חיי מין חופשיים. אורח חייהם לא פגע ביכולתם ליצור ואולי אף הוסיף לה. חלקם אכן נמנים על גדולי היוצרים האמריקאים במאה העשרים.

גם המוסיקה הקצבית – הג'אז – הגיעה לפריס, חשמלה אותה וממנה יצאה הבשורה והתפשטה בעולם כולו. בשנות העשרים הייתה אירופה באופוריה לאחר ה"מלחמה הגדולה" היא מלחמת העולם הראשונה, והאמינה כי זו הייתה המלחמה האחרונה. אמנים אמריקנים שחורים התקבלו בפריס ללא דעות קדומות וללא אפליה, אחרת משנהגו בהם במולדתם. בין הראשונים הגיעה Josephine Baker שהקהל התאהב בה מיד, שהעבירה לפריס את מרכז חייה. הבאים החדשים הופיעו הן במועדוני הלילה היוקרתיים ביותר, הן במועדוני ג'אז והן במרתפים חשוכים, עם מוסיקה קצבית, חושנית וקליטה שלא הייתה מוכרת קודם לכן. הם

הביאו איתם ג'אז, בלוז, רגטיים ודיקסילנד. ביניהם היו גם Louis Armstrong, Cole Porter, Duke Ellington. הראשונים שיתפו פעולה בשנת 1961 בסרט "Paris Blues" שצולם בעיר ומספר את סיפורם של מוסיקאים שחורים המעדיפים את פריס הסובלנית על פני ארצות הברית הגזענית. פריס השרתה מרוחה גם בענפי מוסיקה אחרים. בשנת 1928 כתב ג'ורג' גרשווין את יצירתו האהובה "אמריקני בפריס" An American in Paris הזכורה לרבים גם בשל הסרט שנעשה בעקבותיה ובו היא מתנגנת, שזכה בפרסים רבים ונחשב עד היום לאחד ממחזות הזמר הטובים ביותר.

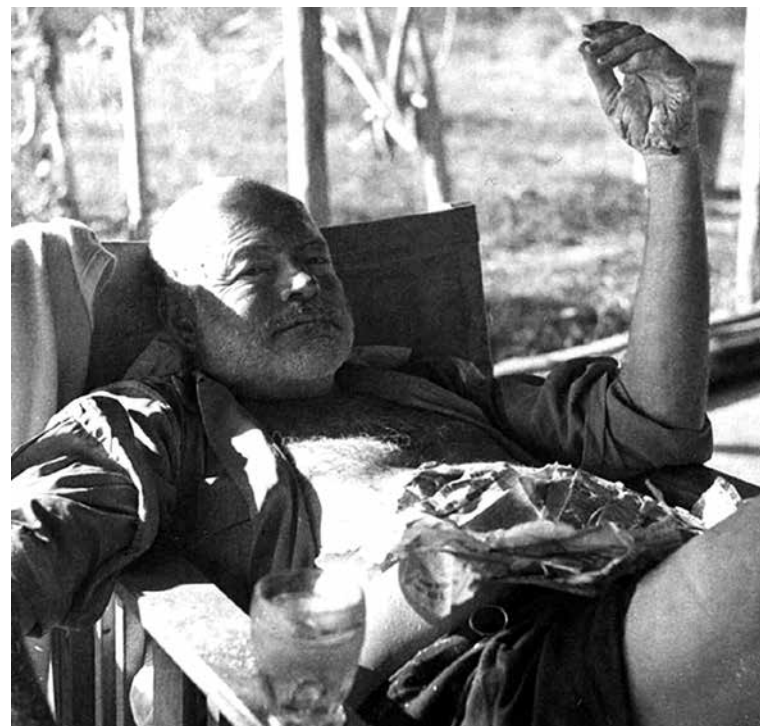
גם כיום פריס היא גן עדן לחובבי הג'אז. Rue des Lombards הוא רחוב בפריס המרכז בתוכו מועדוני ג'אז רבים, אבל למעשה יש מועדונים בכל רובעי פריס, בגדה הימנית כמו בזו השמאלית. בנוסף מתקיימים מספר פעמים בשנה פסטיבלי ג'אז, שהמוכר ביניהם הוא זה הנערך בגן הבוטני הנפלא שביער Vincennes בקיץ.

גם לאחר מלחמת העולם השנייה הגיעו ציירים, סופרים ובעיקר מוסיקאים אמריקנים לפריס. הסיפור ההזוי ביותר הוא של ארנסט המינגווי, הסופר הנודע וזוכה פרס נובל, ותיק מלחמת העולם הראשונה ומלחמת האזרחים בספרד, שבילה כאמור בפריס בשנות העשרים. עתה הוא הצטרף לכוחות בעלי הברית שנחתו בנורמנדי והגיע לפריס יחד עם ראשוני החיילים הצרפתים (כזכור אישרו האמריקנים והאנגלים, מטעמי נימוס, לצבא צרפת החופשית להיות

הראשון שנכנס לפריס). שם גייס כוח משימה ויצא לשחרר את מלון Ritz ששימש את בכירי הנאצים בזמן הכיבוש, ושבּו לא זכה לבלות בשנותיו כבוהמיין אביון. הוא שעט חמוש פנימה, אך אז הוברר לו שהגרמנים כבר נמלטו מהמלון. הוא נאלץ להסתפק בשחרור הבר והקוניאק המשובח ובשחרור מרתף היינות.

הזכרנו בקטע קודם את הקשר של אלתרמן לפריס ולשירה הצרפתית. רבים גם הציירים הישראלים שמצאו בפריס מקור לימוד והשראה ובהם ראובן רובין, אביגדור אריכא, אריה ארוך, נחום גוטמן ויגאל תומרקין. גם בהם לא נדון היום ועמם הסליחה.

מייל 51

שה רמונד

ברחוב Parmentier, ליד תחנת המטרו Goncourt (האחים הסופרים שעל שמם הפרס המפורסם), הוקם בשנת 1995 על ידי שני חברים ובני זוג Benoit ו-Yannick הביסטרו השכונתי Chez Raymonde שהוזכר במייל קודם.

ביסטרו שכונתי מסתמך בעיקר על קבועים שיבקרו, יזמינו מעט ויבלו זמנם בשיחות על כוס יין, בירה או משקה. טבעו שהוא שוקע עם הזמן. החברים מזדקנים, משתעממים ומחפשים עניין במקום חדש או מתים, תיירים לא שומעים על המקום ומעצם אי ייחודו הוא לבסוף נסגר. (כך נסגר בזמנו "קפה בתיה" לאחר עשרות שנים ובימים אלה הלך לעולמו בגיל תשעים "מתי המקלל" מרחוב מטלון בתל אביב, שנצחיותם של בית הבירה והדגים המלוחים שלו מהווה סתירה למה שאמרתי כאן. לאחר עשרות שנים בניצוחו של מתי, מפעיל נכדו את המקום).

זה סיפורו של Chez Raymonde, הביסטרו הקטן על עשרת שולחנותיו.

שני הבעלים יאניק השף ובנואה המארח והמלצר ראו משהו מעבר לניהול מסעדה. חמימות, רגש, יכולת יצירת קשר עם לקוחות וכישרונות משחק, שירה והומור הפכו את הביסטרו לקברט של ממש ומקור משיכה לזוגות גאים אך לא

CHEZ RAYMONDE

LE CABARET GOURMAND DE PARIS

A l'attention de: Monsieur Moshe GAVISH

Paris, le juin .....

Pour consoler ceux qui ne partent pas en vacances.....

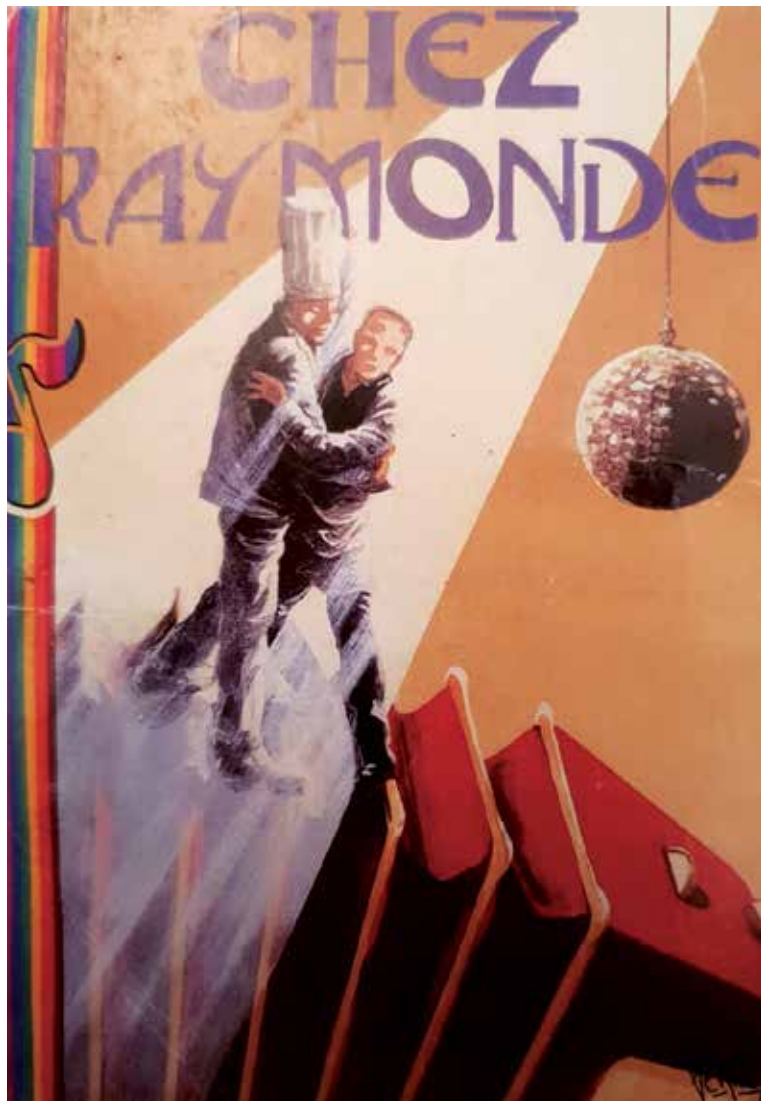
CHEZ RAYMONDE

**reste ouvert tout l'été
et mitraille la TVA !**

PROMOTION ETE 2009

**20% DE REDUCTION SUR TOUS LES
MENUS**

**Valable tous les vendredis et samedis
pour les individuels**

רק להם. הבעלים המיוחדים, ה־Ambiance (איך אומרים את זה בעברית?), מגוון המשקאות, האוכל המסורתי, השירות והלקוחות בני כל הגילים, המינים וההעדפות הביאו אותנו למקום שוב ושוב. בשלב מסוים נהג הביסטרו לפרסם בשבועון "Pariscope" ובאינטרנט וגם תיירים החלו להגיע, אך מרבית הלקוחות נשאו אלה הקבועים (כולל עבדכם הנאמן).

התפריט לא היה מגוון מדי וכלל אוכל צרפתי טיפוסי: Apéritif ואחריו Amuse-gueule, למנה ראשונה Pâté de fois gras או אספרגוס, לעיקרית Steak au poivre או Lotte aux petits legumes, לקינוח עוגות ומתוקים שונים או גבינות, הכול ברמה נאותה (אוכל צרפתי אמיתי וטוב אך לא ברמת מישלן) ובליויי יינות צרפתיים, קפה ו־Digestif לסיום. בתקופה הטובה, לפני הצייד על המעשנים, יכולת גם לקבל סיגר לאחר האוכל אם נמנית על הקבועים.

לאחר שהשף והמארח היו קבועים את התפריט היומי הם היו חוזרים מהשוק בו קנו מדי יום חומרי גלם טריים, ניקו אותם והכינו לבישול, ערכו את המפות הלבנות, הסכו"ם והכוסות על השולחנות, התקבלו ההזמנות מהשולחנות, הוכנה והוגשה ארוחת הצהריים, הוקצבו שעות למנוחה והעניין חזר על עצמו בארוחת הערב. כמו בכל מסעדה טובה בה השף מגיע לשולחן, מרים כוסית עם הלקוח ונותן לו תחושת בית.

כל זה לא היה מביא אותנו לשם פעמים רבות כל כך. מסעדות כאלה אינן חסרות בפריס. הקברט בסופי השבוע ובחגים היה גולת הכותרת של המקום. זה היה קברט אותנטי,

ללא פירוטכניקה, ללא playback, עם פסנתרן וכנר או צ'לן ואקורדיוניסט שהוחלפו מדי פעם ושהוצגו תמיד כ"תזמורת הגדולה של...". יאניק הענק היה משתחרר מהזיקט הלבן וממצנפת הטבחים, היה עוטה בגדים ססגוניים, כובעים מטורפים, כפפות לבנות, פרווה או גלימת נוצות, משחק את Josephine Baker או את Mistinguett, רוקד בתנועות תיאטרליות ושר שנסונים של פעם (עם עדיפות מובנת לדלידה). אליו מתלווה בנואה הקטן בבגדים צבעוניים אך שמרניים יותר, כבן או בת זוגו לריקוד, לזימרה, למערכונים קצרים ולקטעי ההומור שתמיד העלו חיוך, גם אם חזרו על עצמם.

עם סיום ההופעה הוזזו השולחנות האמצעיים, ועל רחבת הריקוד הקטנה רקדו זוגות לצלילי ה"תזמורת הגדולה של...". עד השעות הקטנות.

הוותיקים היו מאשרים שזו L'Esprit Guinguette en Plein Coeur de Paname (בתי יין, אוכל וריקודים של פעם, בפריס של אז), שאינה קיימת במסעדות הגדולות או מועדוני הלילה היוקרתיים. האמנו להם.

מבט נוסטלגי ובעיקר בפריס צובע את העבר בגווני ורוד נחשק ומעורר געגוע. הפליא לבטא זאת וודי אלן (שהיום יותר מתמיד היה מעדיף את פעם, לפני שהפך למוקצה של עכשיו) בסרטו "חצות בפריס". גיבור הסרט חולם על פריס של שנות העשרים במאה הקודמת ונוסע בזמן לאחור שוב ושוב, כי גיבורי כל תקופה מתרפקים בגעגוע על תקופה קודמת. ערב אחד הגעתי ו־ Chez Raymonde היה סגור. לתמיד.

הגשרים

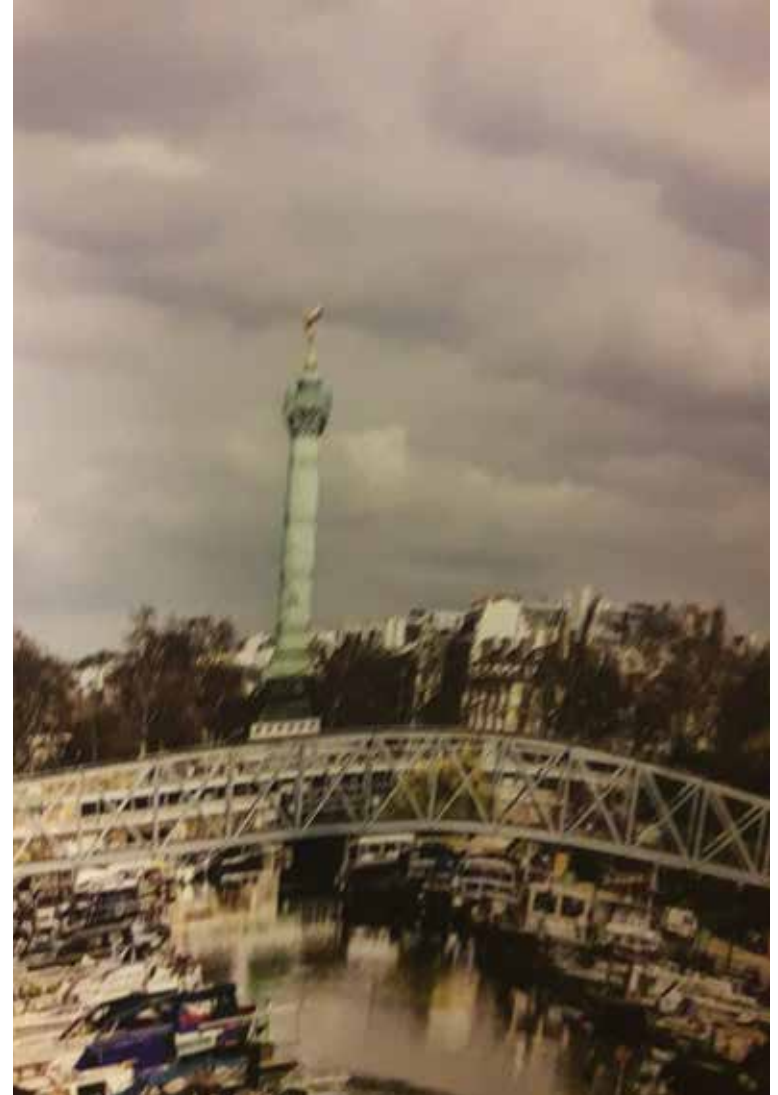
אינני זוכר כמה גשרים היו במחוז מדיסון (הדרמה האמריקנית של רוברט וולר שעובדה לסרטם של קלינט איסטווד ומריל סטריפ). מכל מקום בפריס יש 37 גשרים מעל נהר הסיין. בנוסף יש בעיר כ־300 מעברים תת קרקעיים ועל קרקעיים המשמשים את התחבורה הציבורית, הרכבות, כלי רכב והולכי הרגל.

כשליש מגשרי הסיין בפריס מחברים את שני האיים Ile Saint-Louis ו־Île de la Cité לגדות של הסיין ובינם לבין עצמם.

במפתיע, הגשר העתיק ביותר בפריס שעדיין קיים ומתפקד, הוא Pont Neuf שמשמעות שמו היא "הגשר החדש". ייתכן שהיה כזה בעת בנייתו, שהחלה ב־1578 והסתיימה 25 שנה מאוחר יותר. עד בנייתו הועברו סחורות ואנשים בנהר בעיקר על ידי ארבות (Barques או Bacs). במקומות מסוימים ובעונות שנה מסוימות התאפשר גם מעבר רגלי בסיין.

הגשר ה"צעיר" ביותר למעבר מכוניות הוא גשר שארל דה גול, שנחנך ב־1998. שני מעברים שנבנו אחריו משמשים הולכי רגל בלבד.

מעבר לתפקידם החשוב של הגשרים בחיבור שני חלקי העיר וביתרונות התחבורתיים, הכלכליים והחברתיים

זו הייתה שעתם היפה של בעלי הבזארים והבוקיניסטים בגדה השמאלית, שמכרו מנעולים מכל הצורות, הצבעים והגדלים לשוחרי המנעולים והרומנטיקה. הענף ידע פריחה כלכלית כמדה לא הכיר שנים. הכמות העצומה של המנעולים (למעלה משבע מאות אלף) ומשקלם הכבד (כארבעים וחמישה טון) גרמו לעומס יתר על הגשר ולסיכון בטיחותי ממשי, ולכן בשנת 2015 החליטה עיריית פריס להסיר את כל המנעולים ולהמיר את מוטות המתכת של המעקה בזכוכית חסינת תליית מנעולים. עבר זמן. העירייה עירייה, הזכוכית זכוכית, אבל כמאמר השיר מהסרט "גבר ואשה" L'Amour Est Bien Plus Fort Que Nous. האוהבים וגם המנעולים לא פסו מהעולם, הם רק החליפו כתובת והם תלויים עתה

שהם יצרו, נמנים הגשרים או חלקם לפחות, על האייקונים המאפיינים את פריס והם מהווים מקור משיכה לתיירים, לאוהבים ולסתם אזרחים קשי יום.

על הידועים נמנה גשר האמנויות Pont des Arts המחבר את הרובע השישי בגדה השמאלית לרובע הראשון בגדה הימנית. שמו נגזר מקרבתו למוזיאון הלובר.

בתחילת המאה התשע עשרה נחנך כגשר המתכת הראשון על הסיין ויועד להולכי רגל. הוא נבנה ושוקם מעת לעת במשך השנים בגלל התיישנות, בגלל נזקי הפצצות במלחמות העולם ופעם בשל ארבה שהתנגשה בו.

יש בפריס גשרים יפים ממנו, יש בפריס גשרים גדולים ממנו, אך אולי בשל מיקומו הפך הגשר למקום מפגש אוהבים. הדבר קיבל ביטוי ממשי בשנות האלפיים, אז החל המנהג של תליית מנעולים (cadenas d'amour) על המעקות שבצידי הגשר. כל תייר ותיירת (ולא רק הם) בגילאי העשרה (ולא רק) האמינו שביקור בפריס אינו שלם ללא נשיקה על הגשר ותליית מנעול אחד לפחות, עדות לאהבה עזה ולקשר שיימשך לעד (ראה קטע קודם על הזמניות של ה"תמיד"). בסופו של הטקס נזרק המפתח לנהר ושוב נשיקה.

אני מכיר אישית מספר לא קטן של מבקרות בפריס שבבת צחוק מבושת וליתר ביטחון ("כמובן שאיני מאמינה בזה") תלו מנעול על פי כללי הטקס. גם אני, בעוונותי, התרציתי פעם אחת להיות שותף לתליית מנעול, קטן יש לומר.

על Pont Neuf בשכנות קרובה לאנדרטה של המלך Henri IV. העירייה משתפת פעולה בינתיים והציבה תמוכות עזר למעקה הנושא בעול הנוסף. בישראל ניתן לראות מנעולים תלויים או לתלות כאלה בגשר המשאלות ביפו העתיקה.

Tino Rossi שר תחת גשרי פריס *Sous les ponts de Paris*. במשך היום המולה בגשרים, אך עם רדת הערב נפגשים הקבצנים במסתריהם. זה מלון הפרוץ לרוחות, אך המאושר המוצא מקום נהנה מלינה זולה ומריח המים הניתן בחינם. ז'ול פוגש את ניני ביציאתו מן המפעל, ובעניותו מציע לה לבוא איתו למלון הזה המוסתר אפילו מאור הירח, שם יוכלו לחלוק נשיקות ורגעי אושר. הנה עוברת אם שסולקה מביתה יחד עם שלושת ילדיה הרעבים וללא בגד חם. הם ירדמו תחת הגשר ובשנתם אולי ישכחו את הקור ואת הרעב. אם תינתן עזרה לאומללים כמותם, אולי יפחתו ההתאבדויות והפשע תחת גשרי פריס.

חריקה צולעת

לשתי גורלי בידי

והפכתיו למשטח

רקוע ונוצץ

עליו מחליקים משומנים

גלגלי גאוותי.

חשתי גם נצח

לא יוכל לו

שכן הונח על עמודי

התנהגות חברתית

הולמת.

מסיבה נעלמה

אולי בגלל הגדלת

מקדם החיכוך האישי

או עייפות החומר

מתנהלים גלגלי

בחריקה צולעת

ומותירים צלקות

עמומות

על פני המשטח

קלוף הצבע.

אפורדים, נוטרדם והיהודים אשמים

המייל הזה נכתב יומיים לאחר הבחירות לפרלמנט האירופי. הימין הקיצוני עלה כמצופה. אצלנו בפריס רואים את התוצאות כהצבעת אי אימון בנשיא Macron ואולי כסיכוי כי Marine Le Pen מתקרבת לנשיאות. בכל אירופה מתנוסס הדגל של התנגדות להגירה המוסלמית, אי אמון באיחוד האירופי וכדברי השליט ההונגרי גם חזרה ל"אירופה נוצרית", למעלה ממאה שנה לאחר הפרדת הדת מן המדינה כאן בצרפת.

העומדים בראש בישראל יודעים כי מצביעי אותו ימין קיצוני הם אנטישמים מוצהרים, אך ממשיכים לאמצם ללב ולהדק עימם את הקשרים.

את הצלחת הימין הקיצוני אפשר אולי לזקוף לזכות בנו של ראש הממשלה של מדינת ישראל, זה המכנה "חולי רוח" בני משפחות שכולות המאמינים שגם הפלסטינים חשים שכול. אמנם פרט לכיסוי הוצאותיו מקופת הציבור אין לו תפקיד רשמי, אך הדבר אינו מונע ממנו לקחת חלק פעיל בענייניה של אירופה. הוא מציץ כנגד הממשלות השפויות באירופה כספרד, צרפת וגרמניה ומאחל הצלחה בבחירות לפרלמנט האירופי לראשי מפלגות ימין קיצוני כאורבן בהונגריה, פראג, באנגליה, סלביני באיטליה ווילדרס בהולנד. אביו של אותו

Européennes 2019

Réunion publique avec
Nathalie Arthaud
et **Jean-Pierre Mercier**

PARIS
Vendredi 10 mai | 20 h 30
Salle de la Mutualité
24, rue Saint-Victor - M° Maubert-Mutualité

**Contre le grand capital,
le camp des travailleurs**

lutte
ouvrière

צייצן, חברים של כל אלה ושל דוטרה מהפיליפינים (שאמר שיהרוג סוחרי סמים כמו שהיטלר הרג יהודים), זה שרוצה להוציא מחוץ לחוק עמותות זכויות אדם ואולי גם את בית המשפט, טוען כל העת נגד התערבות אירופית בענייניה הפנימיים של ישראל, אך משבח מנהיגי ימין קיצוני באירופה, פועל בחריצות בקונגרס ובסנט ומביא את נשיא ארה"ב כסיוע לכל קושי פוליטי שהוא נתקל בו.

קשה להימנע מהשוואת הרחשים העולים כאן למתרחש בישראל, חוק הלאום ופעולות ההדתה בבתי ספר וברחוב מקבילים לסיסמת "אירופה נוצרית" והיחס לערביי ישראל, לפליטים ולמהגרי העבודה ואפילו לעולי אתיופיה (חביבי המשטרה שעד היום אינם נהנים מיחס שווה ומחופש דת) מקביל לשנאת הזרים באירופה. אינני בטוח שבאירופה נעצרים ומגורשים ילדי פליטים שנולדו בה.

קל לדמיין איך הייתה התגובה בישראל אם גורמים שלטוניים באירופה היו אומרים לגבי יהודים רק חלק קטן מהנאמר אצלנו לגבי מי שאינם יהודים. שרים, חברי כנסת ורבנים המקבלים שכרם מקופת המדינה מצהירים: אל תשכירו להם דירות, חדרי לידה מופרדים, גורמים עוינים ובוגדניים, יש לטרנספר אותם, גזע עבדים נחות, מקומם של חברי הכנסת הערבים בכלא, מצעד בהמות של להטבים, היה צריך לירות בילדה בפיקת הברך ועוד.

הם היו מעוניינים שיועץ משפטי במשרד ממשלתי יאמר הן וישרת את הבוס שלו ולא את החוק ואת הציבור (שרת

ספורט), יש לעלות עם דחפור על בית המשפט העליון (חבר כנסת). יש פסיקות של בית המשפט שניתן לא לקיימן כמו את חוקי הרייך השלישי (שר משפטים). כדוגמה לפטריוטיות נבקש אולי, לקראת הבחירות הבאות, שכל חבר כנסת יפרט היכן שירת בצה"ל (שאלו לדוגמה את סמוטריץ' ובן גביר) והאם ילדיו משרתים או עתידים לשרת בצבא (גפני וליצמן). כנראה שנמצא מתאם הפוך להתלהמות ימנית קיצונית.

ונבחינו לא רק מדברים. הם גם עושים (רשימה חלקית); חוק הלאום שולל זכויות ממיעוטים, חוק הישובים מאפשר סלקציה של ערבים, ישראל מעבירה נשק למשטרים אפלים בהם טיהור אתני כמו בורמה ודרום סודן, נשים מורחקות באוטובוסים ובקרוב בצה"ל, מבקשי מקלט נכלאים ומגורשים, בדואים ופלסטינים מפונים מאדמותיהם, משטרת הגבולות מעכבת פעילי זכויות אדם, מינויים נפסלים על רקע אידיאולוגי, חיילים נמנעים מלהגן על פלסטינים ופעילי שמאל בשטחים, הדתה בבתי הספר, תקציבים מועברים או נמנעים על בסיס פוליטי.

אכן היו תקופות שהדברים האלה נאמרו בגלוי באירופה ואף עברו למעשים. האם זה חוזר? האם גם אנחנו בכיוון? האלוף יאיר גולן סבור שכן. שר המשפטים מצרף בראיון אחד את חוקי נירנברג ופסיקות בית המשפט העליון. שר החינוך רואה בנישואי תערובת (מונח רווח בשנות השלושים ואילך) שואה של ממש. דמיינו שר חינוך או משפטים באירופה אומר זאת מבלהיפך על יהודים.

הדמיון רב לא רק במישור האידיאולוגי. הוא קיים גם במישור המוסרי. כמו העבריינים (חלקם לכאורה כמובן) בכנסת ובממשלה בישראל, כך גם מנהיג רומניה נדון לשלוש וחצי שנות מאסר בשל שחיתות, באוסטריה מתפטר הקנצלר בשל פרשת שחיתות של מנהיג מפלגת הימין הקיצוני, זכור לנו כמובן ברלוסקוני באיטליה שלאחר הרשעתו עדיין חותר לחזור לפוליטיקה וכאן בצרפת טרם הסתיימו ההליכים הפליליים כנגד הנשיא לשעבר Sarkozy. כולם, כמו אצלנו, טוענים כמובן לרדיפה פוליטית. נותר רק לקוות שבית המשפט, ולא משפט ההמונים, יקבל גם בישראל את ההחלטות הנכונות.

התחזקות הימין, ידיד מפלגת השלטון בישראל, מביאה כמובן לעלייה באנטישמיות ואף נותנת לה לגיטימציה. כמו בגרמניה גם בצרפת סובלנות הממשלה שבמרכז הפוליטי היא גם חולשתה. מספר התקריות האלימות נגד יהודים בשנת 2018 עלה באחוזים ניכרים לעומת השנה שקדמה לה. בצרפת נרשמו תקריות נגד בני אדם, נגד רכוש, נגד בתי קברות ומצבות ונגד בתי כנסת. אנו זוכרים היטב את הרצח בטולוז, הפיגוע במרכול היהודי בפריס, את אילן חלימי, שרה חלימי ומירי קנול. יהודים ממשיכים לפחד. השר האחראי בממשלת צרפת ממליץ להימנע מללכת עם כיפה ברחוב וכמוהו גם הרב הראשי. יהודים נוטשים את שכונות מגוריהם ומעבירים את ילדיהם מבית ספר לבית ספר, בתי כנסת נסגרים ונמשכת הגירת יהודים מצרפת. תרופתו של ראש ממשלת ישראל

ליהודים בצרפת, הקהילה הגדולה בעולם אחרי ישראל וארה"ב, הינה: עזבו את צרפת ועלו לארץ. בפועל זה גם המסר שהוא משרד לתושבי עוטף עזה; אין מה לעשות.

נדמה לפעמים שכל אירוע מרכזי בצרפת מעורר שוב את השד האנטישמי. מחאת האפודים הצהובים היא גם השעה לגילויי שנאה כנגד יהודים. הפילוסוף היהודי Finkielkraut מותקף על ידי פעילי אפודים בקריאות הזכורות מכל התקופות: יהודי מלוכלך, זבל, צרפת שלנו ולא שלך. בחלק מההפגנות בהן נכחתי נתקלתי בקריאות שנאה כאלה. על קירות וכרזות ברחוב ובסרטונים ברשתות מוצגות לעיתים סיסמאות בגנות היהודים והמגינים עליהם. היהדות הבינלאומית שולטת בכלכלה ובפוליטיקאים, צריך לגרש את היהודים מצרפת. Déjà vu תחושת.

השריפה בקתדרלת Notre-Dame חשפה, עוד טרם כובתה כליל, הלכי רוח והצהרות שכמובן לא גובו בעובדות. היו שהאשימו את המוסלמים בפיגוע (בדומה לשר המשטרה בישראל שהאשים מורה בכפר בדואי בביצוע פיגוע, את הערבים בכלל בהבערת שריפות והפך תאונת דרכים לאירוע טרור באוזנו של נשיא ארה"ב והכל ללא כל צורך בראיות). היו שהאשימו את מקרון וממשלתו בשל מדיניותם הכלכלית והחברתית וטענו כי השרפה נועדה להסחת דעת הקהל מכישלונותיו, היו שהאשימו את האפודים הצהובים שגרמו בעבר נזקים לשער הניצחון, האפודים הצהובים מצידם תקפו חברות שהביעו נכונות לתרום מאות מיליונים לשיקום הנזקים.

התלמוד במאה השלוש עשרה ועל מה שעוללה הנצרות ליהודים מאז היווסדה, ברוח קללת המהר"ם מרוטנברג; "אשרי שישלם לך כגמולך". נזכור שהרבי מסאטמר אמר פעם שמי שעולה לארצנו הקדושה חייב לשרוף כנסיות. הרב אבינר, שמשכורתו משולמת על ידינו, זה שהתבטאויותיו כנגד כל מה שאינו יהודי מעוררות בחילה, הודיע בגדלות אופיינית כי לעת עתה יהודים אינם מחוייבים לשרוף כנסיות. לעת עתה. וללא קשר ליהודים הפעם, היו הרבה הצעות כיצד לשפץ את נוטרדם; גנים על הגג, כיפת זכוכית, ויתור על המגדל ועוד כהנה וכהנה הצעות יצירתיות ומיותרות. הסנט הצרפתי הציב תנאי בשלב זה לאישור התקציב: השיפוץ יחזיר את המבנה לצורתו המקורית. טוב שכך.

כל חלופה שתבחר לא תסתיר את מה שהרשויות שמרו בסוד; השריפה העלתה את זיהום האויר ברובע הסמוך לכנסייה לרמות גבוהות מאוד, בשל אבק עופרת רעיל שעלה והתפזר בסביבה. הבדיקות נעשו באיחור רב, התראות לאוכלוסיה לרבות גני ילדים ובתי ספר לא הועברו וההשפעה על האוכלוסיה, ובעיקר ילדים ונשים בהריון, קשה.

לגבי המוסלמים היה בסיס לחשד. בשנת 2016 ניסתה קבוצת נשים ג'יהדיסטיות לפוצץ את הקתדרלה באמצעות מכונית תופת עמוסה בבלוני גז. הן לא הצליחו במשימתן, עומדות למשפט וכנראה יבלו את שארית ימיהן בכלא.

ברור שבאירוע כזה לא נפקד מקומם של היהודים וזאת בשתי זוויות שונות. האחת כנגדם בטענה שעליהם מוטלת האשמה כחלק מהקונספירציה הכללית שלהם ובשל שנאתם את הנצרות ואת צרפת. האחרת באה מהצד היהודי שמבלי משים מחוק את הטוענים לאשמת היהודים. שריפתה של הכנסייה היא נקמת ההשגחה על שריפת כתבי היד של

מונופול

הבה נשחק מעט
הן לך זה לא אכפת
אוהבת רק אותך

אתה תגיד אני אוהב
או לפחות קצת מחבב
אז למה את בוכה

אני אותך לא אחליף
גם אם את ראשי תטריף
אתה שלי תמיד

אתה תיקח אותי איתך
בלי פרצופים בלי אנחה
אוהב, לא רק ידיד

אין צבע, רק שחור לבן
ויש בינינו רק שולחן
ולוח מונופול

כן, המשחק הוא רציני
ולא יהיה משחק שני
הקובייה תיפול

הנקודות לא מתחברות
אין מלונות, אין כיכרות
הפסדתי הכול

עבשיו קמים, משחק גמור
הכול היום היה מכור
כמו היה אתמול

מייל 54

כן, כך עושות כולן

הייתי באופרה. הייתה הפקה מעניינת וגם יפה של *Così fan tutte*. מוצרט הצטרף אליהן, בגד בנו הגברים ועוד כתב להן אופרה.

והנה תמצית רוח האופרה, בפוליטיקלי קורקט שמרני:

הן רודות בגברים
בתחושה של שליחות
כמו מלכה היושבת
על כס המלכות

כמו סם, אלכוהול
הן ירדו לעולם
למכר את הגבר
לזרום לו בדם

הן צופות בהסתר
בגברים הזרים
ומבלי להסמיק
בודות הן שקרים

נאמנות של אישה
היא תמיד עסק ביש
אולי היא קיימת
אך לא ראה אותה איש

להאמין לאישה
זה כמו לחרוש במים
כמו לתפוס את הרוח
בשתי הידיים

הן חיות בתחושה
שאם תעזוב
כל שאר הגברים
יעשו להן טוב

הן מרכלות ומשוות
אוי לבושה
יותר מספורטאי
בחדר הלבשה

כך נמשיך ונסבול
אבל לא נאשים
כי הרי מדובר
בנשים, בנשים.

שארל אזנבור, בשירו היפה והעצוב "ואני בפינתי" Et moi
dans mon coin ודאי מסכים לתובנה העולה מן האופרה.
הוא יושב איתה במסעדה, בית קפה או בר. גבר זר מתבונן
בה. הוא קורא לה בעיניו ומלטף אותה במבטו. היא נענית
במבט, משתתפת איתו במשחק, מחייכת אליו. המשורר
בפינתו, מחריש, חורק בשיניו אך אינו אומר דבר. הוא יודע
שהכל הולך ונגמר. היא מפטפטת בעליצות ומצחקת כדי
להסתיר את מה שקורה. להסתיר את החיזור המתבצע מול
עיניו. הוא עדיין בפינתו, שותק, בוכה פנימה וכואב את
האהבה שהחליפה ידיים מול עיניו.

ברברה מלגלגת על הגברים. החמודים הקטנים היא קוראת
להם, Les Mignons.

עיניהם גדולות מבטנם, מילותיהם גדולות מליבם. הם
ניזונים מאיתנו הנשים, לעיתים מחבקים ולעיתים מתעלמים.
ממש חמודים. מזויפים במנגינותיהם ומשחקים התחשבות.
ממש חמודים. הם נוטשים כשמתחשק להם, ובעצם זה לא
כל כך נורא. לא רע בכלל לחיות לבר חיי שיגרה נוחים. הם
ממילא נמאסו. ממש חמודים. והנה הם חוזרים, חוזרים כדי
להשאר. את השיר הזה כבר שמענו. הם חמודים.

מתים מחום

חם וצפוף בפריס בקיץ.

בחודשים יולי-אוגוסט יש שילוב לא קל של טמפרטורות גבוהות (בשנים מסוימות גם 40 מעלות) וריבוי תיירים (כעשרים מיליון בשנה. יש הטוענים ליותר). ביחד הם מקשים על חיי התושבים הקבועים כאן. שנים רבות מנסים אנשי פריס להתרחק משתי הצרות הללו, ורבים יוצאים בתקופה זו ל-Vacances בהרים או על חוף הים. בחנויות פרטיות רבות נראה פתק ובו הודעה ללקוחות "אנחנו בחופש בין... לבין..." בדרך כלל לשבועיים. יש שמועה שמי שאינו יכול להרשות לעצמו חופש על חוף הים או בהרים מסתגר בבית בתריסים מוגפים כדי שהשכנים יחשבו שיצא לחופש. כך עשו חסרי המזגנים ברכב בשנות השבעים בישראל, שנהגו מיוזעים ברכב בחלונות סגורים ובלבד שהנהג העוצר לידם ברמזור יחשוב שיש להם מזגן ויקנא. בנוסף, בשנים האחרונות מקיימת עיריית פריס מסורת ברוכה של "חוף הים על הסייף"; סגירת כבישים הצמודים לנהר והדמיית חוף ים לרבות מקלחות, שמשיות, קיוסקים וכל מה שייתן תחושת חוף וחופש בעיר. כמי שנמצא כאן מדי חודש יולי ליום הבסטיליה אני יודע להעריך זאת.

שנת 1911 זכורה כשנת חמסין נוראה ביותר. החום והיובש בין יולי לספטמבר, מלווים במגיפת קדחת, הביאו למותם של

40,000 איש בצרפת, מרביתם ילדים. אין נתונים רבים לגבי קשישים, שלא עמדו במוקד תשומת הלב. שנת 2003 היתה הקשה ביותר מזה עשרות שנים בכל אירופה, הן בגלל החום והן בשל היעדר רוחות שהחמיר את זיהום האוויר. אחוז התמותה בחודש אוגוסט בצרפת עלה בעשרות אחוזים לעומת שנים קודמות ומשמעותו כ-15,000 מקרי מוות כתוצאה של השרב הקשה, מהם כ-5,000 ב-Île-de-France לבדו. נראה שלא נלמדו לקחים משנות שרב קודמות. אחוז התמותה עלה ברבעים העניים לעומת העשירים, עלה ביחס הפוך להכנסת משקי הבית,

עלה אצל אנשים שחיו בגפם, אצל חולים, אצל קשישים ואצל נשים. מספר מיתות גבוה במיוחד התקיים אצל דיירי רחוב. מספר הקשישים הרב בקרב הנפטרים עורר הפעם את דעת הקהל, במיוחד בשל מקרים שפורסמו בכלי התקשורת בהם המשפחה שהתה בחופשה והקשיש, בקומה גבוהה ללא אפשרות לצאת מדירתו, נפטר מהתייבשות. מאות גופות של נפגעי חום כלל לא נדרשו על ידי איש, נשמרו במשאיות קירור לתקופה מסוימת ולבסוף נקברו על ידי העירייה, למרות שפורסמו מספרי טלפון לחיפוש נפגעי שרב.

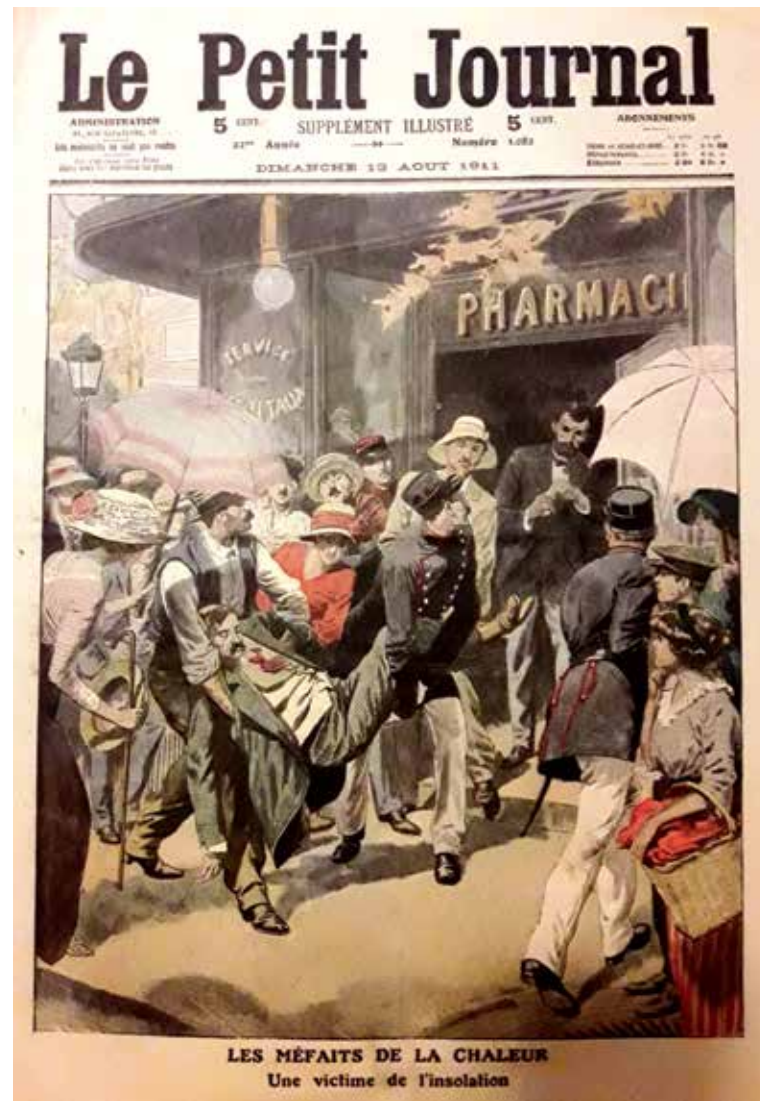
בהמשך הופקו לקחים ובשנות שרב אמורים בתי החולים, כוחות ההצלה ומוקדי החירום להיות ערוכים לטפל במצב, ובכלי התקשורת ישודרו הודעות בדבר האמצעים שיש לנקוט במצב שרבי.

פריס ידועה כעיר ידידותית לכלבים. ניתן לקחתם במטרו וברכבת (עם רצועה וזמם) ואם אינם גדולים גם באוטובוס. בתי קפה ומסעדות מתירים במקרים רבים כניסת כלבים קשורים והפארקים הרבים הם מקור שעשוע ירוק לכלב ולבעליו.

קנסות גבוהים המוטלים על בעלים שאינם אוספים את צואת כלביהם אינם יעילים ממש, ובמדרכות רבות מדובר במסלול מכשולים. מדוע נזכרנו בכל אלה? בגלל החום. כלבים וחתולים מזיעים מעט מאוד ובכך חסרים מנגנון חשוב לקירור. הנשימה היא מקור כזה אצלם, אך בחום

גבוה מאוד גם היא אינה יעילה. רובם גם אינם נועלים נעליים והמדרכות בשמש חמות, חמות. מצבם מחמיר כמובן אם ננעלו במכונית או בדירה שאינה ממוזגת. עליהם אין סטטיסטיקות אך ברור לכל אוהב כלבים (יש גם אוהבי חתולים?) שמצבם בשרב רב סיכון.

במקום שבו אני גר בישראל קיימת תופעה מדי קיץ; אנשים מישובים אחרים היוצאים לחופשה או שסתם עייפו מכלבם, מביאים אותו אלינו לישוב וחומקים ממנו במכוניתם, ובוודאי בטוחים שאנשים טובי לב יאמצו אותו. האמת, הם צודקים. נראה שדינם של שיאים, גם בתחום האקלים, להשבר. בשנת 2019 עלתה הטמפרטורה בחלקים רבים בעולם, ופריס כמובן ביניהם, לרמות שלא היו כמותן. בחודשים יוני ויולי מתו בצרפת כאלף וחמש מאות איש כתוצאה ישירה מגלי החום, מחציתם קשישים. למרות העליה בדרגות החום מספר האבידות קטן משמעותית מזה של 2003 בשל העלאת מודעות התושבים כתוצאה מפעילות הסברה נרחבת ובשל העמדת מוקדי סיוע וכוחות הצלה בפריסה נרחבת.

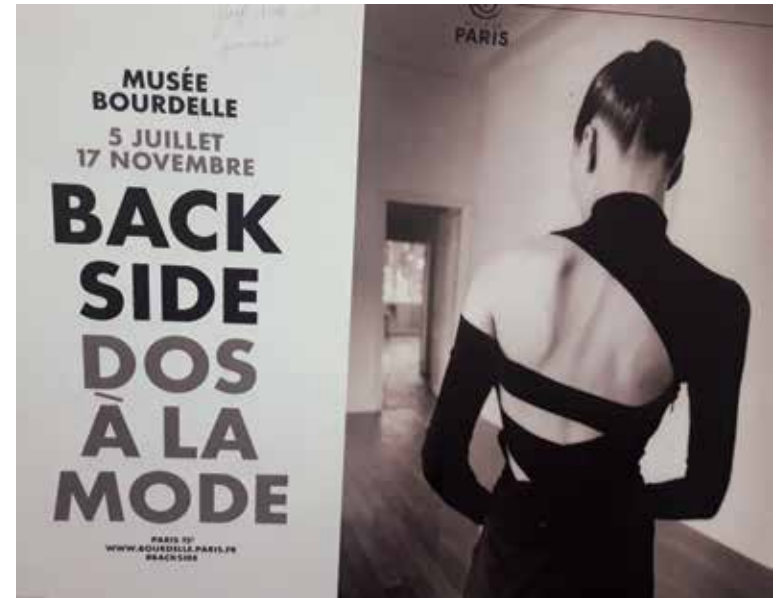

להפנות את הגב

אתמול ביקרתי במוזיאון Bourdelle, בו מוצגת בימים אלה התערוכה המפתיעה "גב באופנה" *Dos à la mode*. את המוזיאון הכרתי כביתו של הפסל המפורסם שגם הרחוב נקרא על שמו. בורדל היה תלמידו של Rodin ובשלב מסויים עזב אותו ובוחר ללכת בדרך חדשה. מקום טוב לבקר בו עם פסלי הענק רבי ההוד, האטליה הנפרד לציור ולפיסול והגן היפה שעל כסאותיו אפשר תמיד לנמנם בשמש החמימה. הפעם לא את הפסלים באתי לבקר. התערוכה הנוכחית, הבלתי צפויה, נולדה בעקבות תערוכת מוכן ללבישה *Prêt-à-porter* (התערוכה המרכזית ומכתיבת האופנה השנתית בפריס) שנערכה בשנת 2018, לקראת דגמי 2019.

אוצרי תערוכת ה"גב באופנה" נוכחו להפתעתם שכל אלפי תמונות הדוגמניות בשמלות ופרטי הלבוש האחרים, שהוצגו בקטלוג הדיגיטלי של התערוכה הגדולה, הוצגו מלפנים ולא הייתה אפילו תמונה אחת בה הוצג צד הגב. עובדה זו הביאה אותם ללמוד את הנושא ובהמשך לערוך תערוכה שתוקדש למקומו של הצד האחורי באופנה.

הגב הוא המשטח הגדול ביותר בגופנו. הוא האיבר היחיד אותו איננו מסוגלים להקיף בזרועותינו במלואו. הוא זה שרק

אחרים רואים ומעינינו הוא נסתר. על עמוד השדרה העובר בו נסמך כל הגוף, והיציבה שלו מעידה על מצבנו הפיסי והנפשי. כדי לכסותו יש צורך בהרבה בד. איזה כיסוי ניתן לו? היוונים הקדמונים העניקו גם לגב את הכבוד המגיע לו, אך במרבית התקופות שימש כיסוי הגב רק מאחו אחורי לחזית הבגד המעוטרת.

מעצבת ישראלית סיפרה לי שנורית קידר, שהייתה פרופסור בחוג לתולדות האמנות באוניברסיטת תל אביב, לימדה כיצד להבחין בין קתדרלה צרפתית לאיטלקית. אצל הצרפתים הקתדרלה מושקעת בכל הצדדים. האיטלקים נותנים דגש בעיקר בחזית. באופנה גם הצרפתים לא השקיעו בגב. אולי כדי להזכיר לנו שלכל כלל יש יוצא מן הכלל, דווקא המעצבת האיטלקיה Elsa Schiaparelli שהייתה מקור השראה ל-Yves Saint Laurent ויריבתה של Coco Chanel ראתה גם את הגב כשעיצבה את דגמיה.

המאה השמונה עשרה היא דוגמה טובה להתייחסות השונה לשני צידי הגוף. הגברים לבשו מותנייה מהודרת ורקומה מלפנים ובצידה האחורי פיסת בד סתמית. גם היום זה המצב בחליפות שלושה חלקים. אם לבשו מעיל עליון התהדרו בשלל מלמלות וסרטים, אך שוב בחזית בלבד. לא פלא שציורים ופסלים של התקופה מציגים רק את הצד הקדמי.

בעוד שבגדי הגברים כופתרו מלפנים ואיפשרו עצמאות ביגודית, בגדי הנשים שנראו לעיתים מלפנים כשדה פרחים, נרכסו או נקשרו מאחור. אותו צד פרקטי אך לא

תצוגתי. במקרים רבים חייבו עזרה בלבישתם ובהסרתם. גם השימושיות מנעה התקשטות בחלק האחורי.

בסוף המאה התשע עשרה החלה אופנת הגב הנשי החשוף, בשלב ראשון רק עורף וגב עליון. אחרי מלחמת העולם הראשונה נחשף הגב יותר ויותר עם השיזוף בחוף שהפך לאופנה והשפעת ריקודי הטנגו בשמלות חשופות גו. הפוריטניות בהוליווד בשנות השלושים, שמנעה חשיפת שדיים, הביאה לפיצוי בחשיפת גב מוגברת המלווה אותנו עד היום בעיקר בשמלות ערב.

האם הגב החשוף הוא הזמנה למי שרואה את האשה בשמלה אך נסתר מעיניה?

בפרוזדור המוביל לתערוכה הודבקו על הקיר אלפי תמונות מהקטלוג של תערוכת מוכן לבישה ואכן מהצד הקדמי בלבד. לפסלים, שאולמות התצוגה הם משכנם הקבוע, הצטרפו עתה ה־Mannequins מצידם האחורי. הדגמים הצבעוניים המרהיבים, בשילוב עם הפסלים, יוצרים חוויה מהממת גם למי שאין עיסוקה באופנה ואפילו לגברים מאותגרים אופנתית. סיימתי את הסיבוב וחזרתי לערוך אותו מחדש.

חלק קטן בתצוגה הוקצה לחולצות טישירט, שהפכו בשנים האחרונות מגופיות סתמיות ללוחות פרסומת, ונושאות על גבן איורים או סיסמאות של חברות מסחריות או אמירות חברתיות ואחרות. גם לתיקי הגב, שהפכו לפריט אופנתי, ניתן מקום. רעיון מקורי שזכה לביצוע מושלם.

סוף טוב?

ירדה לה ילדה
בשמלונת ורודה
ממונית בכיכר עיירה

אדון מזוקן
המקצוע שתיין
החיש מצעדו לעברה

חוטמו הורדרד
לרגע הורד
השבית פיהוקו המרגיע

ידו הזקנה
בתנועה מגונה
הושיט לעברה במפגיע

לא תאר לו הטב
שאל תנועותיו
תשית את ליבה השופע

אך זו, איזו שטות
כולה תום ופשטות
לו קראה לחמר אחריה

הם הגיעו לכרך
אפל גם חשוך
הוא רצה את זממו לבצע

אוי לבושה
את מה שדרשה
הוא אישית לא יכול לנפק

רצונו הנמהר
להיות שוב גברבר
הוא המית והמשיך לפהק

רוקדים בציור ובפיסול

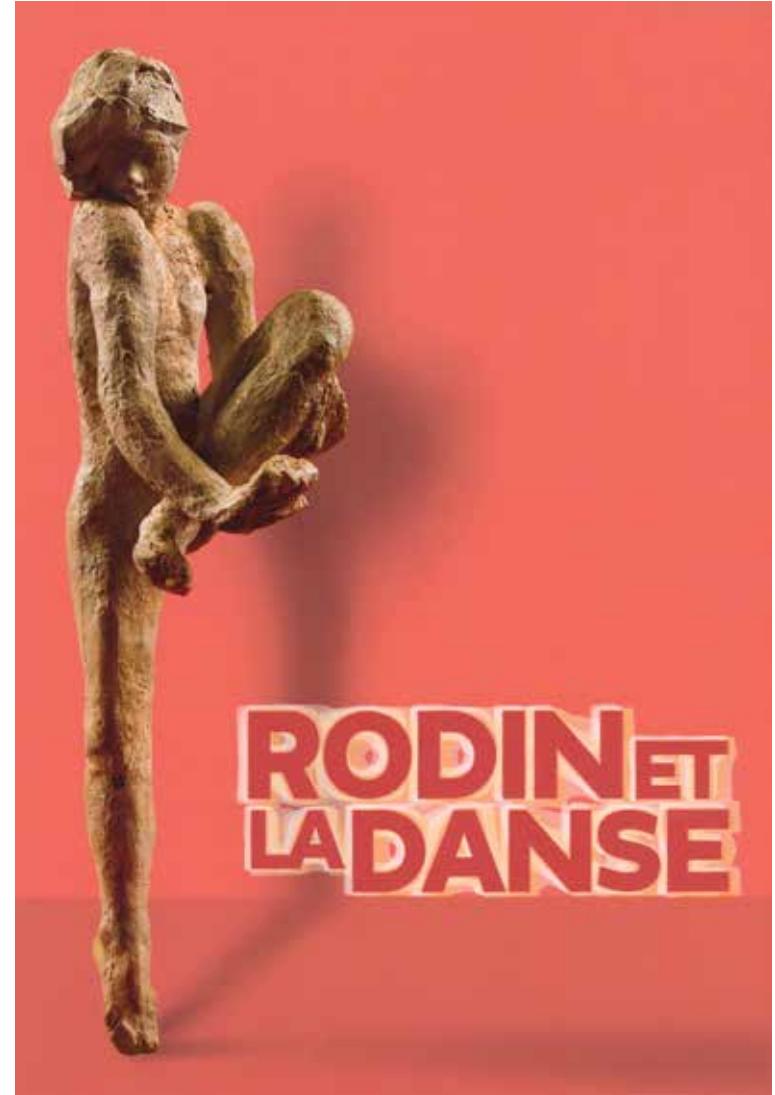
ציירים ופסלים רבים ראו בריקוד נושא מעניין לציוריהם. התנועה, גמישות הגוף, הביגוד והבעות הפנים של הרקדנים ובעיקר הרקדניות, שבו את דמיונם והם ניסו להנציח את כל אלה על הברד או בחומרי הפיסול. ביניהם היו Dega, Matisse, Renoir, Toulouse Lautrec וכאמור עוד רבים אחרים.

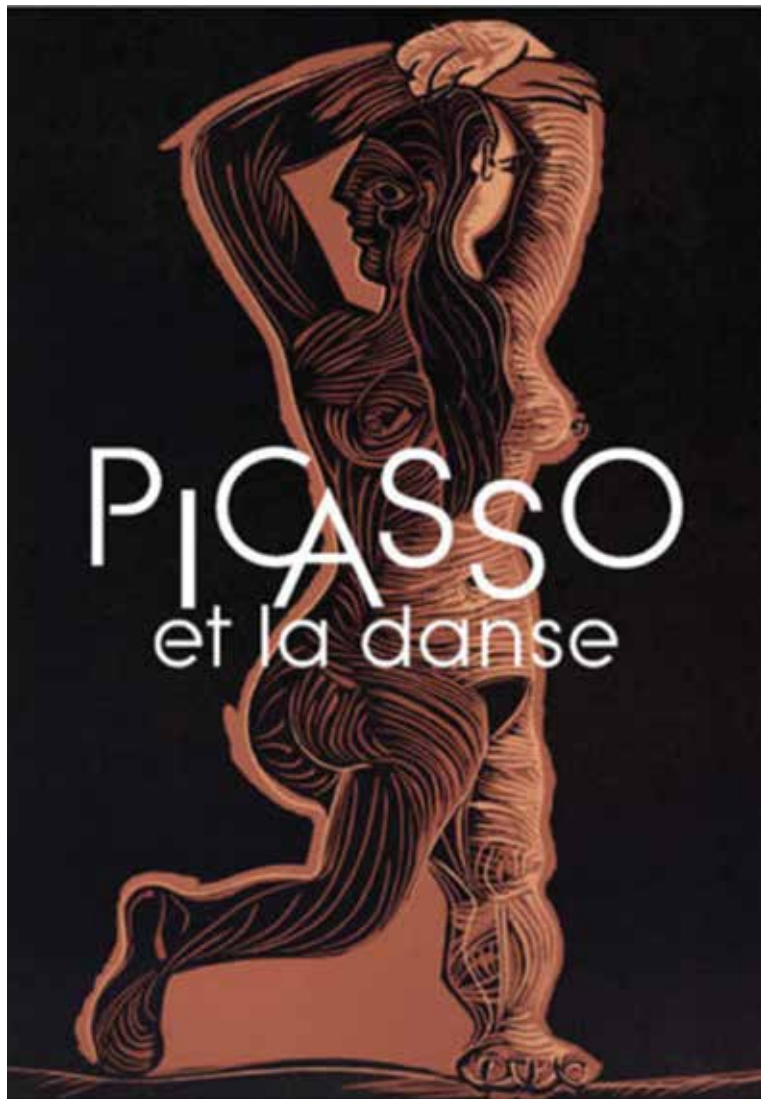
במוזיאון Rodin התקיימה התערוכה "Rodin et la danse",

המציגה את אוסף פסלוני ורישומי הריקוד שלו.

רוזן ראה בגוף האנושי יצירה ארכיטקטונית. בספרו "Les Cathédrales de France" הוא כותב כי הקתדרלה בנוייה כגוף אנושי, עם שלד ועם אברים המצטרפים ביחד לכדי גוף. כמו הגוף כך גם הקתדרלה מיוצבת באיזון שבין הכוחות המנוגדים הפועלים עליה. גם הרקדנים הם מודל ארכיטקטוני, המודע לחלוקת המסה ולמרכז הכובד שלו. בהטיותו קדימה ואחורה פועל הגוף כקפיץ.

במשך כל שנות פעילותו ניסה רודן להטמיע ביצירותיו את התנועה והאנרגיה הטמונות בריקוד. בסוף המאה התשע עשרה, עם איזידורה דנקן וניז'ינסקי, קיבל הריקוד מעמד חדש של אמנות בפני עצמה ולא רק מופע של פולקלור ובידור. רודן ביצירותיו הכיר ברוח החדשה אך לא משך ידו גם מהנצחת צורות הריקוד המסורתיות, מערביות ומזרחיות,

PICASSO et la danse

בפסליו. אוסף הפסלונים והרישומים של הרקדנים של רודן, הקרוי La Série des Mouvements de Dance אמור לתת ביטוי לאימרתו כי הגוף מביע יותר מהרוח.

יצאתי מתערוכת הפיגוריונות בתחושה מעורבת.

בבית האופרה Palais Garnier של פריס התקיימה התערוכה "Picasso et la danse" ששמה דגש על מעורבותו של האמן בעסקי הבידור, בעיקר הבלט והאופרה, וביטוייה ביצירתו.

האמן הרבגוני ביותר במאה העשרים נשבה בקסמי הריקוד והקרקס עוד בשנות העשרים שלו, בתחילת המאה. מהר מאוד גילה את עסקי השעשועים, החל לעבוד בהכנת הסטים והתלבושות והשפיע מאוד על כל שאר המרכיבים בהפקות, לרבות הכוראוגרפיה.

כך היה פיקסו מעורב בעשר הפקות בלט, מהן שש עם הבלט הרוסי שעם אנשיו קשר קשרים חמים ודרכו הכיר את אחת מנשותיו. השינויים שעבר בתקופות השונות בעבודתו משתקפים היטב בעבודתו לבלט במשך השנים; נטורליזם, קוביזם וסוריאליזם.

במקביל לא הניח פיקסו את ידו מעולם הקרקס ורקדניו, מהריקודים המיתולוגיים היווניים והבכחנליות וקשר קשר הדוק בין הריקוד למלחמת השוורים. בשנותיו האחרונות חזר לכל אלה עם הדגש אירוטי ואף מיני בוטה, כאשר הרקדנים מופיעים עירומים ולעיתים קרובות גרוטסקיים.

ראיתי פעם תמונות של פיקסו עצמו רוקד. זה היה דומה מאוד לריקודו של אנתוני קווין בזורבה היווני.

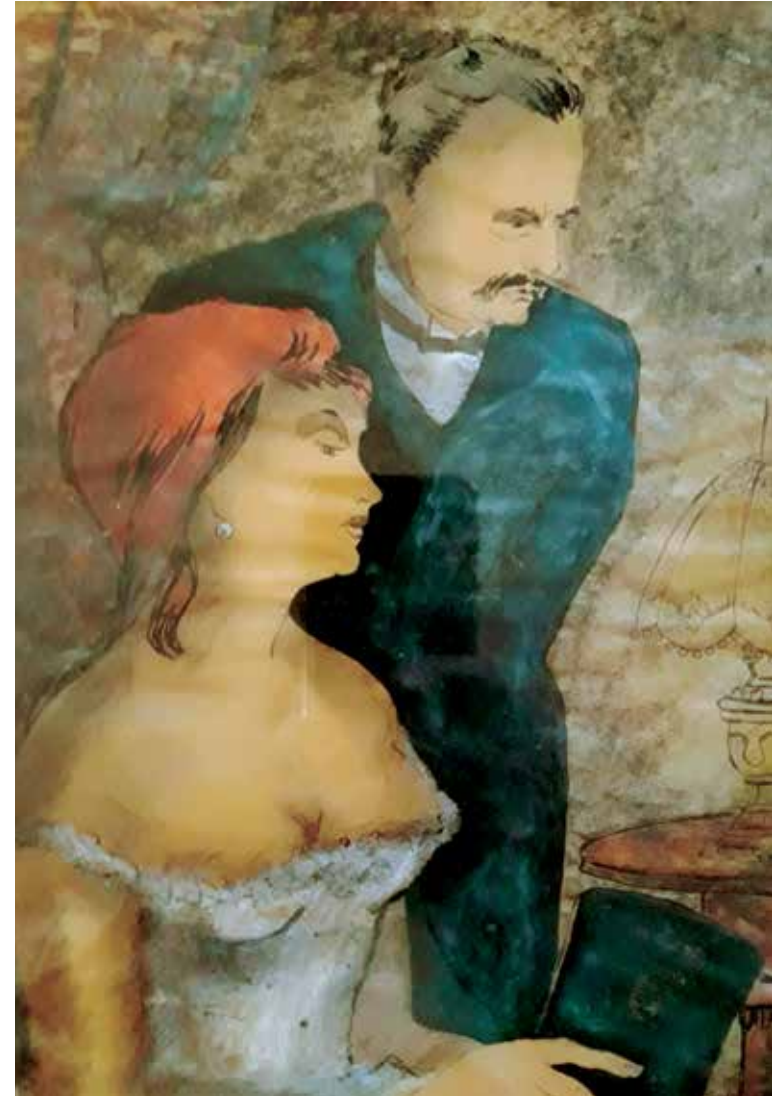
התערובה נותנת ביטוי לכל האמור והיא נפלאה ומרגשת.
לפני מספר שנים זכיתי לצפות בהופעה יוצאת דופן.
הכוריאוגרף הבריטי Wayne McGregor יצר בלט שהוביל
את הרקדנים לשוטט בין ציוריו הסוריאליסטים של Francis
Bacon שנפטר שנים קודם לכן. הוא הגדיר את מטרתו
כמציאת דיאלוג בין הרגש והצורה, הפיזי והרוחני, המרחב
והצבע, המיידני והנצחי. קטונתי מלהבין את כל אלה, אבל
ההופעה ששילבה את עבודותיו של בייקון עם העמדה
ותנועה של הרקדנים בין הציורים ובעצם בתוכם, כחלק
מהם, היתה מהטובות והמעניינות שזכיתי לראות.

אהבה בסתיו

כשהיינו צעירים מאוד, ידענו שרק אנחנו יודעים לאהוב. בשישי בערב, ללא התלבושת האחידה, רקדנו לאט לצלילי "Puppy love" של פול אנקה ומהר יותר לצלילי "You're sixteen, you're beautiful and you're mine" של רינגו סטאר. היה ברור שהמבוגרים עובדים, ישנים, קוראים עיתונים ומאזינים לחדשות אבל זהו זה. הם כבר לא. עם השנים הבנו שגם בגיל עשרים, ואפילו מאוחר יותר, אנשים עדיין אוהבים. לפעמים. לא כולם. אולי מקצתם. יותר מכך; אני עדיין אוהב את כל מי שאהבתי פעם. אהבה חדשה אינה מבטלת את קודמותיה. היא מתווספת אליהן. היא חייה עם הזיכרונות הטובים והרעים של קודמותיה ושל עצמה.

כמה זמרים צרפתיים שרים על אהבה בגיל מאוחר. ז'אק ברל שר "La Chanson des vieux amants". הם אוהבים כבר עשרים שנה. היא כבר ארזה וחשבה לעזוב, כך גם הוא. הרהיטים, בחדר ללא עריסה, עדים לקולות הרועמים. בפייהם טעם מר, אך הוא עדיין אוהב אותה. עבורו היא מתוקה ועדינה ונפלאה. היו לה מאהבים אחרים להפגת השעמום אך הם עדיין יחד. והוא אוהב אותה. היא מתוקה ועדינה ונפלאה. הזמן אינו מיטיב עמם. הרגשות כבר מתקהים קצת,

המאהבות שהיו והיא על המאהב הבא. בילדיהם הם רואים רק מגרעות. והם אלה ששימשו לי דוגמה לזוגיות ולאושר. הפסנתר עתה הוא רק רהיט, המטבח שומם עם כריכים בלבד. הם שכחו שהיא נהגה לשיר לו, שכחו את החגים שנהגו לחגוג, את הרעב ואת המין. ומה שלומך יקירתי?

המלחמות מתרככות והוא עדיין אוהב אותה. היא עבורו מתוקה ועדינה ונפלאה גם היום.

ברל אמר פעם שהוא אוהב את האהבה יותר משהוא אוהב את הנשים.

סרג' רגיאני שר על Sara. האישה במיטתי אינה בת עשרים מזה זמן רב. עיניה עטורות קמטים מגיל ועודף פלירטוטים, פיה שחוק מנשיקות חפוזות מדי, רבות מדי. חזה כבד מגיפופים, גבה כפוף מזיכרונות. היא אינה בת עשרים מזה זמן רב. אך כשהם מתאחדים במיטה היא מגישה לו את כולה וליבה הרטוב מבכי משיב את רוחו.

שארל אזנבור שר Tu t'laisses aller. את נראית מגוחכת. את שתלטנית. האלכוהול ששתיתי נוסך בי אומץ לומר לך שנמאס לי לראות אותך ושגופך משאיר אותי אדיש. הייתי יכול לחנוק אותך במו ידי. חמש שנים ביחד הן יותר מדי. את מחזה עגום, עם הגרביים השמוטים, החלוק הישן, סיכות הראש. איך קשרתי את חיי בך, הדומה כל כך לאימך. את משפילה אותי לעיני חברי, את בהמה רודנית. ועם כל זה, את עדיין אשתי. שני את עצמך. עשי קצת ספורט, סדרי עצמך מול המראה, נסי לחייך מדי פעם, היי קצת נינוחה, חזרי להיות הנערה איתה הייתי מאושר.

לעומת סיומות אופטימיות אלה, ברל בשירו L'amour est mort מספר על מערכת יחסים שלא שרדה, עם השנים, את השנאה וההרס. הם שונאים בשקט, הצעקות הפכו לגיחוכים, האהבה מתה והבית ריק. הם שכחו את החיוכים, הוא חולם על

שיר אהבה

את ידי הבלה ותפוחת
הפרקים
אחוז ואמץ בידך
את רגלי הצבות וכחולות
הוורידים
לטף והנח בחיקך

את פי הסדוק ושיניו
מצהיבות
נשק בשפתיך עד תום
את גופי הכפוף ופני
הקמוטות
חבק ולחש לי חלום

ושדי השמוטים שינקת תמיד
תפוחי זכרונות
ישנים
עוד יוכלו בגוון המיתר
להרעיד
אם אבד טעמם זה שנים?

היוכל אברך, פאר עבר כה
מרהיב
לעמוד כחייל למסדר?
היוכל חתולי היבש,
המכזיב
לקחתו לתוכו כבעבר?

השתרע מולי אבירי המחוק
לא הדר
לו ולא גאוה
וספר בקולך המרעיד,
הסדוק
אם נותרה בעולם אהבה

אהבהבים נשיאותיים

נאמר לי שמיטב כל כתיבה הוא הרכילות. אז הנה אנחנו. Oscar Wilde, מגדולי הסופרים והמחזאים האנגלים במאה התשע עשרה, עמד במרכז פרשת מין שהביאה באנגליה להחרמת יצירותיו ולפשיטת רגל. למרות עצות שקיבל בחר שלא לברוח מן הממלכה. הוא הורשע בגין עבירות הומוסקסואליות ועונשו נגזר לשנתיים בכלא עם עבודת פרך. למזלו של שר המשפטים שלנו, המנסה למצוא כל דרך לפגוע במערכת המשפטית בישראל, עוד כאשר ספר החוקים קבע שמשכב זכר הוא עבירה פלילית, החליט היועץ המשפטי לממשלה, בתמיכת בית המשפט, שלא להעמיד הומוסקסואלים לדין. אוחנה היה בוודאי זועם על אי ציות לחוק שחוקקה הכנסת ותוקף את המערכת.

והיכן הקשר הצרפתי? לאחר שחרורו עבר אוסקר ווילד לפריס, חי שם כאביון ונפטר בסוף שנת 1900 מדלקת קרום המוח. הוא קבור בבית הקברות Père Lachaise.

בספרו פורץ הדרך: "תמונתו של דוריאן גריי" הוא מתייחס רבות למוסד הנישואין. להלן כמה מתובנותיו (בתרגום ליאה נירעד, הוצאת פן): "הקסם היחיד בנישואין הוא שהם הופכים את חיי התרמית להכרחיים לשני הצדדים. לעולם איני יודע היכן אשתי, ואשתי אינה יודעת מה אני

עושה.... אנשים מגזימים בחשיבותה של הנאמנות. אפילו באהבה הנאמנות היא רק עניין פיזיולוגי... הצעירים רוצים להיות נאמנים ואינם מצליחים, והזקנים רוצים לבגוד ואינם מסוגלים... גברים מתחתנים מרוב עייפות, נשים מרוב סקרנות. שני הצדדים מתאכזבים... הנשים מעשיות להפליא. אנו שוכחים לעיתים קרובות לדבר על נישואין, והן תמיד מזכירות לנו... הן מפקדות בידינו את מיטב אוצרותיהן, אבל כשהן מבקשות אותם בחזרה, הן פורטות אותם לפרוטות קטנות... אשה יכולה לתקן את דרכיו של גבר רק אם היא משעממת אותו עד שהוא מאבד כל עניין בחיים".

נראה שווילד שימש, ועדיין משמש, המצפון המוסרי של נשיאי צרפת, ואולי כתביו הם שנתנו הצדקה לפרשיות האהבים הנשיאותיות, המעניינות את הציבור כאן לא פחות מהמיסים שהם מטילים או ממדיניות החוץ שלהם. האמת היא שעוד לפניו קיימו הנשיאים פרשיות אהבהבים. קסמי המשרה והמשיכה לכוח הקנו להם קסם בעיני נציגות המין הנשי, והם לא היססו לנצל זאת. חלקם הסתירו, או ניסו להסתיר את קשריהם הרומנטיים, ואחרים אפילו התגאו בהם. נשיאים ומאהבות בצרפת הפכו לנושאים הקשורים זה בזה, כמו אשה ושמלה קטנה שחורה או בגט וחמאה.

לפיכך לא נעסוק כאן בתרומתו של כל נשיא לרפובליקה, וגם לא במונומנטים הנקראים על שמו, אלא במורשת האהבים שהותיר אחריו.

כבר הנשיא הראשון של צרפת Napoleon III (טרם היותו קיסר), במחצית המאה התשע עשרה, מצא זמן פנוי בין השכבת המשרתות בארמון לתינוי אהבים עם הגברות גורדון והווארד שסייעו לו לממן את ההפיכה, ועם הקונטסה קסטיליוני שהגיעה אליו בשליחות דיפלומטית מאיטליה והפכה לאהובתו.

בסוף אותה מאה נמצא הנשיא Felix Faure (שכיהן בזמן פרשת דרייפוס ואליו נשלח ה"אני מאשים" של אמיל זולא) במשרדו הרשמי, אותו פינה מכל עוזריו ואליו הזמין את אהובתו, שוכב עירום במיטתו. מת. משהו דומה לדיפלומט הישראלי בעל זקן הרצל שמת ככל הנראה בניסיונות דומות בפריס לפני מספר שנים, ולפי השמועות אפילו היה קשור. אירוע זה תרם רבות לשפה הצרפתית והפועל Pomper (מלשון פומפה המשמשת אותנו לחילוף סתימה בשירותים) הפך להיות שגור בפי כל ככינוי למציצה. האשה נחשדה בביצוע רצח, מה עוד שגם בעלה וחמותה נמצאו מתים שלא כדרך הטבע בהמשך, אך לא נמצאו הוכחות להרשעתה.

נעבור לרפובליקה החמישית. במרבית התקופה נמנעה התקשורת מלדווח על הרפתקאותיהם של הנשיאים, בין בשל צנעת הפרט וצנזורה ובין בשל הרצון לשמור על קשרים טובים עם המימשל (בדומה לועדת העורכים שנהגה להפגש בישראל עם גורמי שלטון ולסכם עימם מה לא יפורסם). השמועות אמרו שאמצעים לא שגרתיים, כמו חקירות מס או האשמות אחרות סייעו גם הם למנוע פרסום.

Charles de Gaulle היה נשוי ל-Yvonne והמאהבת היחידה שהייתה לו הייתה Marianne, סימלה של הרפובליקה ואהבת חייו. מאהבת בשר ודם לא הייתה לו (או לפחות איני מכיר כזו). לנשיא שאחריו, Georges Pompidou, לא נקשרו פרשיות אהבים, ודווקא אותו הסתבכה בהן. בשנת 1968 נתגלתה בפריס גופתו של סטפן מרקוביץ', גולה לכאורה שנחשד כסוכן חשאי יגוסלבי. תקופה מסויימת שימש גם כשומר ראשו של השחקן אלן דלון. חקירת המשטרה הובילה לאפשרות של יחסי מין מוזמנים ומערך סחיטה מאנשי ציבור על ידי המאפיה הקורסיקנית (שתעלה שוב בהקשר לנשיא הולנד). בין השאר עלה שמה של Claude, אשת הנשיא כמאהבת של אותו מרקוביץ ומשתתפת באורגיות.

Valéry Giscard d'Estaing הרבה להציג את אשתו וילדיו בתקשורת כמשפחה לדוגמה, אך במקביל היו לו קשרי אהבים רבים שאת חלקם פירט בספרים שכתב. בין היתר רמז שקיים רומן עם שרה בממשלתו, עם נשות תקשורת ועם שחקניות, מהן מפורסמות. באחת מהתחמקויותיו לפגישה כזו היה מעורב בתאונת דרכים ונמצא במכוניתו בחברת אחת השחקניות. בכל אלה לא היה לו די, והוא אף טען להרפתקה עם הנסיכה דיאנה.

הנשיא שכיהן תקופה ארוכה יותר מכל שאר הנשיאים, François Mitterrand (ארבע עשרה שנה, גם הוא יותר מבן גוריון), קיים פרשיות אהבים כל חייו, גם בזקנתו. כל הזדמנות היתה כשרה, בין אם עיתונאית במשלחת רשמית

משבדיה או כתבות טלוויזיה שסיקרו את הארמון. בין השאר היו שמועות לגבי הזמרת דלידה והסופרת Françoise Sagan. הוא קיים קשר רומנטי עם אוצרת האומנות Anne Pinget והיא ילדה לו בת. כמיטב המסורת הדבר לא דווח בעיתונים, למרות שהיה ידוע לרבים ובהם גם לאשתו, אלא כאשר הציג אותה לציבור כשהייתה כבת עשרים. בהלוויתו של מיטראן השתתפו שתי המשפחות; אשתו וילדיה ומאהבתו ובתה.

אשתו של Jacques Chirac נהגה לומר שהוא אכן גבר הקוסם לנשים רבות, אך לבסוף חזר תמיד הביתה. הוא היה יוצא לגיחות קצרות, מסיים את ענייניו וחוזר למשרד. כמו קודמו אהב שחקניות (קלודיה קרדינלה), נשות ציבור ועיתונאיות.

Nicolas Sarkozy התגרש מאשתו הראשונה כדי להתחתן עם אשת חברו הטוב Cécillia, בה התאהב כאשר השיא אותה לבעלה הראשון. זמן קצר לאחר הבחרו לנשיא עזבה אותו ססיליה לטובת מאהבה. היא חזרה לסקרוזי אך זה כבר לא היה זה ולאחר זמן קצר נפרדו לצמיתות. לאחר שניהל מספר פרשיות אהבים הכיר את Carla Bruni בהמלצת חבר, והתחתן עמה. גם עימה היו עליות ובעיקר מורדות.

François Hollande לא מאמין במוסד הנישואין ולא התחתן מעולם. הוא חי באושר, לכאורה, עם בת זוגו Ségolène Royal. לזוג ארבעה ילדים. שניהם פוליטיקאים שבמידת מה אף התחרו זה בזו, אך הוא וויתר כאשר

צרפתים רבים אינם רואים באהבהבים מחוץ לנישואין משהו שלילי, ולא רק בטרטים. הדבר תורם להפגת מתחים, להרחבת אופקים ויתכן שאפילו להנאה גופנית. במיילים קודמים כבר הוזכרו מלונות לשעה ואהבות של אחר הצהריים, בשעות שבין סיום העבודה לחזרה הבלתי נמנעת הביתה. לגבי נשיאים, שהם כידוע גדולים מהחיים, קיימת האמירה *Quand le président découche, les français dorment sur les deux oreilles* שמשמעותה; כאשר הנשיא ישן מחוץ לבית, הצרפתים ישנים טוב יותר.

היא רצה לנשיאות, היא לא נבחרה. הם נפרדו והוא עבר לחדר משפחה עם Valérie Trierweiler. גם הם נפרדו לאחר שצהובון פרסם את תמונתו, מוסווה בקסדת אופנוע, בפתח ביתה של שחקנית שהייתה אהובתו. השמועות אמרו שהבית היה שייך למאפיה הקורסיקנית. מי שהרוויח היה אותו שבועון שמכירותיו נסקו, ועלו שוב כאשר פרסם כי השחקנית, Julie Gayet, בהריון. מאז אותו אירוע לא היה להולנד מה להוסיף לעם הצרפתי.

הנשיא הנוכחי, Emmanuel Macron, התפרסם בעיקר בשל מצבו המשפחתי. הוא התחתן עם מי שהייתה מורתו, Brigitte Trogneux, המבוגרת ממנו בעשרים וארבע שנים. לזוג אין ילדים, אך לה ילדים ונכדים מנישואין קודמים. במשך השנים היו שמועות על היותו של מקרון חובב גברים, בין השאר בשל פער הגילים בינו לבין אשתו, אך לא נמצא לכך בסיס עד לפני שנה. אז התפוצצה פרשיית Benalla, שהיה שומר ראשו של מקרון וקודם במהירות לדרג ניהולי. הוא ננזף בעקבות התחזות לשוטר ותקיפת מפגין צעיר ונפתחה חקירה בגין אלימות ובגין הפצת חומר חסוי. הרושם היה שמשרד הנשיא מסתיר חומר לגביו, והודעה כי פוטר התבררה כלא נכונה. בסופו של דבר נאלץ לעזוב, בתוך שמועות שהיה מאהבו של מקרון, דבר שהוכחש על ידי הנשיא אך לא על ידו.

האם נאשים את הנשיאים במורל ירוד? האם האשמה בהם? והרי רבי חנינא בן אידי נהג לומר: "כיוון שנבראה חווה, נברא השטן עימה".

כוסית אחת ועוד אחת
נסכתי מחתך ביד
כמו ערפד, כמו ערפד
הייתי בך, הייתי בי

הפסק לשקוד על הגמרא
ולמלמל פסוקי תורה
הרי לשנינו אין ברירה
היית בי, הייתי בך

בוא התענג, הדם טרי
הן החתך הוא בבשרי
הוא לא יכאיב ליקירי
הייתי בך, הייתי בי

עורקיך מוגנים היטב
והמשקה כל כך ערב
היה שקט, היה שלו
היית בי, הייתי בך

בוא הצטרף אלי אישי
לילה חשוך וחרישי
הולם הדופק בראשי
הייתי בך, הייתי בי

גם אם פריס תהיה מוסקבה
זו כבר איננה אהבה
אבל דמי שתייה טובה
היית בי, הייתי בך

אותי שכחת זה מכבר
אני איני, אתה כבר זר
אך בוא נחגוג את העבר
הייתי בך, הייתי בי

חזור אלי לפני מותי
כי שוב אני שותה אותי
אבל אתה אינך איתי
היית בי, הייתי בך

פריס בשיר

אין די באוצר המילים שלי כדי לתאר את ההתרגשות שאני
חוה כשאני מקשיב לתכניתו רבת הפרקים של עמנואל
הלפרין "עונת הדובדבנים, מאה שנות זמר צרפתי". השירים
הנפלאים ודברי ההסבר המאלפים הנלווים אליהם מעוררים
בי משהו שגברים בדרך כלל אינם מודים בו. העברתי אותה
על כל פרקיה לקלטות ובהמשך לדיסקים, ואני מאזין לה
מדי פעם מחדש. בוויקיפדיה ניתן למצוא בערך Liste des
chansons sur paris par ordre chronologique שירים על
פריס משנת 1500 ואילך. מספרם עצום ורב.
לסיום קובץ המיילים הנוכחי בחרתי לכתוב בקצרה על
שלושה שירים שעניינם פריס.

Maurice Chevalier

שר על פריס המוארת שתמיד תהיה פריס, העיר היפה בעולם.
גם כאשר האפילה מתגברת אורה של פריס לא יתעמעם. אומץ
לבה, רוחה ומזגה הטוב נוגהים באור. פריס תהיה תמיד פריס.

Jacques Brel

שר על שמותיה של פריס. היא מחליפה כל העת את דמותה.
לאור השמש זו פריס ביום, לאורך הסייף זו פריס תמיד, בידינו

האוחזות זו בזו פריס היא אהבה, בנשיקתנו הראשונה היא המזל. הימים ששכחנו, הלילות השקטים, היום בו לא אמרת לי לא וכל הרגעים היפים ביחד – בכל אחד מאלה זו פריס אחרת ונפלאה. לאחר הפרידה זו פריס אפורה, פריס בגשם, פריס של שעמום, פריס של כאב. אך מכתב ממך בו תאמרי כן – זו פריס של מחר.

Edit Piaf

נזכרת בערב חורפי, מוכר ערמונים ברחוב, קפה בחלב בבית הקפה דום, ברובע הלטיני, בטוילרי ובכיכר וונדום. באמנים, בילדים ובמוכרי העיתונים. היא עצובה ולפעמים יש לה שעות קשות, אך בפריס הכל יסתדר. בפריס זה קל. בפריס היו לה ימים יפים, אך גם היא יודעת שהאהבות שחוותה כאן לא תחזורנה.

תוכן העניינים

7	<u>מייל 1</u>
	פריס היא העיר באפור לא רק בשיר של נעמי שמר
11	<u>מייל 2</u>
	על מוסיקה, כנסיות ודת בכלל
16	<u>הקופסה האמוצה</u>
19	<u>מייל 3</u>
	מה באמת חשוב בחיים?
25	<u>מה בסך הכול רצינו?</u>
29	<u>מייל 4</u>
	אלף לילה ולילה
32	<u>סוהאב קמה עם בוקר</u>
35	<u>מייל 5</u>
	כן, אפילו למשטרה יש כאן מוזיאון
41	<u>מייל 6</u>
	אמריקני וגרמני בפריס
47	<u>מייל 7</u>
	הלמוט ניוטון, רוק'נרול בכיכר וג'אז במרתף
51	<u>מייל 8</u>
	בצמצום, בעולה מעולמי הצר
55	<u>מייל 9</u>
	סינדרום פריס
62	<u>תש כוחי</u>
65	<u>מייל 10</u>
	להקים הוצאת ספרים או לאכול פירות ים?
66	<u>מוטל הוא לרגלי המלך</u>

133	<u>מייל 22</u>
	המסחר של פעם וריקודי השוק של היום
139	<u>מייל 23</u>
	Georges Brassens שר ג'אז? זה נשמע אבסורד
143	<u>שממון</u>
145	<u>מייל 24</u>
	רחוב המעבורת
151	<u>מייל 25</u>
	הצגה דיגיטלית, אמנות מטרידה ו־Libertango
155	<u>מייל 26</u>
	אוכל, שימור, תרבות ומחאה (עוד לפני האפודים הצהובים)
165	<u>מייל 27</u>
	יום כביסה
169	<u>מייל 28</u>
	דרווין אמר
175	<u>מייל 29</u>
	עוד על ארוחות ועל תערוכות (נפלאות ומדכאות)
183	<u>מייל 30</u>
	ועוד על קולינריה נטולת פסיקים
186	<u>שיר הלל למטבח</u>
189	<u>מייל 31</u>
	קלוד וז'וסטין רוקדים
192	<u>זמן</u>
195	<u>מייל 32</u>
	קשה בישראל. גם בצרפת לא קל
200	<u>יחד עד הקץ</u>

69	<u>מייל 11</u>
	קניות בשוק, אופרה בצהריים וסרקוזי לקינוח
71	<u>מייל 12</u>
	המהגרים הנצחיים
85	<u>מייל 13</u>
	100 כינורות ו־1 במאי
86	<u>החתול בחשיכה</u>
89	<u>מייל 14</u>
	שרברבים ופירוורים
93	<u>מייל 15</u>
	הכול נזיל עד שזה מגיע לצלע לבנה ברוטב תפוחים
97	<u>מייל 16</u>
	אמנות הכיבוש
103	<u>מייל 17</u>
	קור, אוכל ובעלי מלאכה בטוקיו
107	<u>מייל 18</u>
	רומנטיות שחור ושוקרוט דגים
111	<u>מייל 19</u>
	כיבוש ואופנה יהיו אתנו תמיד
116	<u>להוציא אותו מתוכי</u>
119	<u>מייל 20</u>
	ארבע מאות ספרים ואושר
120	<u>היא תבוא לבקר</u>
129	<u>מייל 21</u>
	למה אני אוהב אופרטות

<u>מייל 44</u>	303
מלון הצפון	
<u>לויתן</u>	307
<u>מייל 45</u>	309
נאהבים לשעה	
<u>סיפור לא ערוך</u>	312
<u>מייל 46</u>	317
להאמין לו או לא?	
<u>אני יודע</u>	322
<u>אני יודעת</u>	323
<u>מייל 47</u>	325
הילדים האבודים	
<u>מייל 48</u>	333
הבית	
<u>אישה</u>	336
<u>מייל 49</u>	339
הדירה	
<u>ברירת מחדל</u>	348
<u>מייל 50</u>	351
המושבה האמריקנית	
<u>מייל 51</u>	357
שה רמונד	
<u>מייל 52</u>	363
הגשרים	
<u>חריקה צולעת</u>	368
<u>מייל 53</u>	371

אפורים, נוטרדם והיהודים אשמים

<u>מייל 33</u>	203
אני כפי שאני – הגרסה הנשית	
<u>אני אוהב</u>	206
<u>מייל 34</u>	209
קשה למות באביב	
<u>החיים יפים</u>	216
<u>מייל 35</u>	219
נעים יחד	
<u>מייל 36</u>	231
השיר כתמונה	
<u>מייל 37</u>	235
על זיכרון ועל שכחה	
<u>הוא חוזר</u>	244
<u>מייל 38</u>	247
Fellini ו־Picasso ביריד	
<u>מייל 39</u>	253
על נושא הקרוב לליבי; מיסים	
<u>מייל 40</u>	269
מיוזיקל אמריקאי וספגטי איטלקי משמשים בערבוביה	
<u>מייל 41</u>	277
נינו והנונסנס	
<u>לוח שנה רומנטי</u>	284
<u>מייל 42</u>	287
יום הבסטיליה מתחרה במונדיאל	
<u>בחירות</u>	295
<u>מייל 43</u>	297

שנה חדשה בין אפורים צהובים ללואי ויטון

מונופול	382
<u>מייל 54</u>	385
כן, כך עושות כולן	
<u>מייל 55</u>	389
מתים מחום	
<u>מייל 56</u>	395
להפנות את הגב	
סוף טוב?	400
<u>מייל 57</u>	403
רוקדים בציור ובפיסול	
<u>מייל 58</u>	409
אהבה בסתיו	
שיר אהבה	412
<u>מייל 59</u>	415
אהבהבים נשיאותיים	
היית בי	424
<u>מייל 60</u>	425
פריס בשיר	